

**‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA ‘RTA MAXSUS TA’LIM
VAZIRLIGI**

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

KASB TA’LIMI METODIKASI

fanidan

‘QUV Q ‘LLANMA

5111000 – Kasb ta’limi yo‘nalishlari uchun

Toshkent - 2013

ANNOTATSIYA

‘quv q ‘llanma “Kasb ta’limi metodikasi” fanidan tayyorlangan. Mazkur ‘quv q ‘llanma ‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutining “Kasb ta’limi” y ‘nalishi talabalari uchun ishlab chiqilgan.

‘quv q ‘lanmada talabalarga ‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» da ‘rta maxsus kasb-hunar ta’limiga q ‘yilgan talablar, kasb ta’limi metodikasi fanining boshqa kasbiy ta’lim fanlari bilan aloqalari, kasb ta’limi metodikasi fanining tadqiqot metodlari yoritilgan. Shuningdek, kasb-hunar ta’limi tamoyillari, didaktik tizimlari, metodlari, tashkiliy shakllari, ta’lim vositalari, kasb-hunar kollejlari ‘quv xonalari, laboratoriyalari hamda ‘quv ustaxonalariga q ‘yiladigan talablar, ‘quv ustaxonalarida mashg‘ulotlarni tashkil etish bayon qilingan. Kasb ta’limida ‘qituvchi va ‘quvchi faoliyatini tashkil etish, kasb ta’limi ‘qituvchisi va ishlab chiqarish ustasiga q ‘yiladigan talablar, ‘quvchilar bilim, k ‘nikma va malakalarini nazorat qilish va baholash, ‘qituvchining metodik ishlari, b ‘lajak kasb ta’limi ‘qituvchilarning pedagogik amaliyoti, mustaqil ishlarni tashkil etish va bajarish metodikasi b ‘yicha metodik tavsiyalar berilgan.

‘quv q ‘llanmadan kasb-hunar kollejlari hamda oliy ta’lim muassasalari ‘qituvchilari foydalanishlari mumkin.

A

“

”.

“

”.

-

“

”

«

»,

“

”

,

ABSTRACT

Training manual prepared for the course "methodology of professional education". This tutorial elaborately for the students of State University of culture and arts of Uzbekistan in the direction of "vocational education".

In a training manual for students highlights the requirements of secondary special vocational education-the law of the Republic of Uzbekistan "on education" and "the national professional training programme, the relationship of" methodology of professional education "with other professional subjects, research methods of discipline. Also, is narrated by professional education teaching principles, methods, forms of organization, educational tools, requirements, training and workshops, laboratories, classrooms and kolledžov in training workshops. Given the methodological recommendations of the teacher and student, teachers and masters, monitoring and evaluation of the knowledge and skills a student, teacher, methodical works on pedagogical practices of future professional teachers, organization and methodology of the independent works.

Training tool can use the teacher colleges and educational institutions of high-ranking.

T a q r i z c h i l a r:

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent **N.Akbarov**,

pedagogika fanlari nomzodi **R.Oripova**

MUNDARIJA

KIRISH.....8

I BOB. “KASB TA’LIMI METODIKASI” FANINING UMUMIY MASALALARI..... 9

1.1. «Ta’lim t ‘g‘risida»gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”ni amalga oshirish jarayonida «Kasb ta’limi metodikasi» fanining predmeti, maqsad va vazifalari. 9

1.2. Kasb-hunar ta’limi tamoyillari. 21

1.3. Kasb-hunar ta’limining didaktik tizimlari. 30

1.4. Kasb-hunar ta’limini amalga oshirish metodlari. 36

1.5. Kasb-hunar ta’limining tashkiliy shakllari. 49

1.6. ‘quv jarayonida ta’lim vositalaridan foydalanish metodikasi. 75

II BOB. ‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA’LIMINI JORIY ETISH MASALALARI..... 81

2.1. Kasb-hunar kollejlari ‘quv xonalari, laboratoriyalari hamda ‘quv ustaxonalariga q ‘yiladigan talablar va ularni jihozlash 81

2.2. ‘quv ustaxonalarida mashg‘ulotlarni tashkil etish. 93

2.3. ‘quv-ishlab chiqarish ishlarini meyorlash. 108

2.4. Kasb ta’limida ‘qituvchi va ‘quvchi faoliyatini tashkil etish. 123

2.5. Ishlab chiqarish ta’limi malaka tavsifnomasiga q ‘yiladigan talablar. 128

2.6. Kasb-hunar kollejlarda ‘quvchilar bilim, k ‘nikma va malakalarini nazorat qilish va baholash. 141

2.7. Kasb ta’limi ‘qituvchisining metodik ishlari. 153

2.8. B ‘lajak kab ta’limi ‘qituvchilarining pedagogik amaliyoti. 163

2.9. «Kasb ta’limi metodikasi» fanidan mustaqil ishlarni tashkil etish va bajarish metodikasi. 177

2.10. Darsdan hamda ‘quv muassasasidan tashqari mashg‘ullotlarni rejalashtirish va tashkillashtirish 186

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR R ‘YXATI..... 191

	8
I	“	
	”.....	9
1.1.	“	
“	”	
»	9
1.2.	21
1.3.	30
1.4.	36
1.5.	49
1.6.	75
II	.	
	81
2.1.	,	
.....	81
2.2.	93
2.3.	108
2.4.	123
2.5.	128
2.6.	,	141
2.7.	153
2.8.	163
2.9.	“	
”	177
2.10.	186
	191

CONTENTS

INTRODUCTION.....	8
THE FIRST CHAPTER. GENERAL QUESTIONS OF DISCIPLINE "METHODOLOGY OF PROFESSIONAL EDUCATION".....	9
1.1. The subject, purpose and tasks of discipline "Methodology of professional education" in the implementation law of the "About Education" and "The national professional training programme"	9
1.2. Principles of professional education	21
1.3. Teaching of professional education	30
1.4. Methods of professional education	36
1.5. Organizational forms of professional education	49
1.6. Methodology of the use of educational tools in the learning process ..	75
THE SECOND CHAPTER. IMPLEMENTATION CONSIDERATIONS - SECONDARY SPECIAL VOCATIONAL EDUCATION.....	81
2.1. Requirements for laboratories, educational workshops and classrooms of the colleges	81
2.2. Organization lessons in the training workshops.....	93
2.3. Measures educational works of the product	108
2.4. Organization of the work of teachers and pupils in professional education.....	123
2.5. Requirements of the specification experience on production education.....	128
2.6. Monitoring and evaluation of the knowledge, skills and experience of college student.....	141
2.7. Methodical work of professional education teacher.....	153
2.8. The pedagogical practice of future professional teachers.....	163
2.9. Organization and methodology of the independent works by discipline "Methodology of professional education"	177
2.10. Planning and organization of extracurricular and educational institutions.....	186
LIST OF USED LITERATURE.....	191

KIRISH

Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash va uzluksiz takomillashtirish hozirgi davrning asosiy muammolaridan biri hisoblanadi. 'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarini joriy qilish hisobiga kadrlarning sifatini oshirish ushbu muammolarni hal qilishning asosiy yo'nalishidir.

Zamonaviy texnika va texnologiyalari yoki yosh avlodga milliy istiqlol g'oyalarini yetkazish uchun jahon standartlari darajasida fan va texnika hamda ilg'or tajriba texnologiyalarning eng s'nggi yutuqlaridan boxabor b'lgan raqobatbardosh, 'z sohasini ham ilmiy, ham amaliy bilgan kasbiy pedagogik ta'lim mutaxassislarni tayyorlashda «Kasb ta'lim metodikasi» metodikasi fanini chuqur 'rganish muhim ahamiyatga ega.

«Kasb ta'limi metodikasi» fani kasb ta'limi y 'nalishida tahsil olayotgan bakalavr talabalariga ta'limning amaliy va metodologik asoslarini chuqur va izchil 'rgatib boradi. Bu fanni mukammal egallagan mutaxassislar kasb-hunar kollejlarda 'quv jarayonlarini tashkil etish va boshqarish prinsiplarini mustaqil yecha oladigan kasb egalari hisoblanadi.

Kasb ta'limi metodikasi – hozirgi davrda pedagogika fanining tarkibiy sifatida ma'lum b 'lgan.

'quv q 'llanmaning kirish qismida fan predmeti ta'rifi, uning rivojlanish tarixi va boshqa fanlar bilan aloqalarini k 'rsatib berish, egallab turgan 'rnini, nazariy va amaliy ahamiyatini baholash kabilardan iborat b 'ladi.

'quv q 'llanmaning mavzulari ta'lim oluvchining ushbu mavzu b 'yicha egallashi lozim bilim, k 'nikma va malakalar tavsifi asosida belgilangan.

I BOB. “KASB TA’LIMI METODIKASI” FANINING UMUMIY MASALALARI

1.1. «TA’LIM T ‘G‘RISIDA»GI QONUN VA KADRLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURINI AMALGA OSHIRISH JARAYONIDA “KASB TA’LIMI METODIKASI” FANINING PREDMETI, MAQSAD VA VAZIFALARI

Reja:

1. ‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» da ‘rta maxsus kasb-hunar ta’limiga q ‘yilgan talablar.
2. “Kasb ta’limi metodikasi” fanining boshqa kasbiy ta’lim fanlari bilan aloqalari.
3. “Kasb ta’limi metodikasi” fanining tadqiqot metodlari.

Tushunchalar va tayanch iboralar: intergratsiya, mehnat uslublari, metodik vositalar, maqsad, vazifa, kasb, ta’lim, uslubiyot, fan, metod, kasb ta’limi, nazariya, amaliyot

‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risida»gi Qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da ‘rta maxsus kasb-hunar ta’limiga q ‘yilgan talablar

‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risida»gi Qonunining 13-moddasida quyidagicha ‘rta maxsus, kasb-xunar ta’limiga izox berilgan:

‘rta maxsus, kasb-xunar ta’lim olish maqsadida xar kim umumiy ‘rta ta’lim asosida akademik litseyda yoki kasb-xunar kollejida ‘qishning y ‘nalishini ixtiyoriy ravishda tanlash xuquqiga ega.

Akademik litseylar va kasb-xunar kollejlari egallangan kasb-xunar b ‘yicha ishlash xuquqini beradigan xamda bunday ish yoki ta’limni navbatdagi bosqichda davom ettirish uchun asos b ‘ladigan ‘rta maxsus, kasb-xunar ta’limi beradi.

Akademik litsey ‘quvchilarning intellektual qobiliyatlarini jadal ‘stirishni, ularning chuqur, tabaqalashtirilgan va kasb-xunarga y ‘naltirilgan bilim olishlarini ta’minlaydigan uch yillik ‘rta maxsus ‘quv yurtidir.

Kasb-xunar kolleji 'quvchilarning kasb-xunarga moyilligi, maxorat va malakasini chuqur rivojlantirishni, tanlangan kasblar b 'yicha bir yoki bir necha ixtisos olishni ta'minlaydigan uch yillik 'rta kasb-xunar 'quv yurtidir [2. – B. 4].

«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da umumiy 'rta ta'lim negizida 'qish muddati uch yil b 'lgan majburiy 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi uzluksiz ta'lim tizimidagi mustaqil turdir. 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi y 'nalishi akademik litsey yoki kasb-hunar kolleji 'quvchilar tomonidan ixtiyoriy tanlanadi.

Akademik litsey davlat ta'lim standartlariga muvofiq 'rta maxsus ta'lim beradi. 'quvchilarning imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ularning jadal intellektual rivojlanishi chuqur, sohashtirilgan, tabaqalashtirilgan, kasbga y 'naltirilgan ta'lim olishini ta'minlaydi.

Akademik litseylarda 'quvchilar 'zlari tanlab olgan ta'lim y 'nalishi b 'yicha (gumanitar, texnika, agrar va boshqa sohalar) bilim saviyalarini oshirish hamda fanni chuqur 'rganishga qaratilgan maxsus kasb-hunar k 'nikmalarini 'zlarida shakllantirish imkoniyatiga ega b 'ladilar. Bu k 'nikmalarni 'qishni muayyan oliy ta'lim muassasalarida davom ettirish yoki mehnat faoliyatida r 'yobga chiqarishlari mumkin.

Kasb-xunar kolleji tegishli davlat ta'lim standartlari doirasida 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi beradi; 'quvchilarning kasb-hunarga moyilligi, bilim va k 'nikmalarini chuqur rivojlantirish, tanlab olingan kasb-hunar b 'yicha bir yoki bir necha ixtisosni egallash imkonini beradi.

Kasb-hunar kollejlari jihozlanganlik darajasi, pedagogik tarkibning tanlanganligi, 'quv jarayonining tashkil etilishi jihatidan yangi tipdagi ta'lim muassasalari hisoblanadi. Ular bir yoki bir necha zamonaviy kasb-hunarni egallash hamda tegishli 'quv fanlaridan chuqur nazariy bilim olish imkonini beradi.

Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarda ta'lim olish 'quvchilarga 'z bilimlarini chuqurlashtirish va tanlangan ixtisosliklariga ega b 'lishni ta'minlaydi. Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarning bitiruvchilariga davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi diplomlar beriladi. Bu diplomlar ta'limning keyingi

bosqichlarida ‘qishni davom ettirish yoki egallangan ixtisos va kasb-hunar b ‘yicha mehnat faoliyati bilan shug‘ullanish huquqini beradi.

‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limini tashkil etish va rivojlantirish uchun quyidagilar zarur:

- akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari faoliyat k ‘rsatishining normativ bazalarini ishlab chiqish va joriy etish;

- soha uchun oliy ta’lim muassasalarining, ishlab chiqarish, fan va madaniyat sohasining mutaxassislarini jalb etgan holda yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash va qayta tayyorlashni, shu jumladan chet ellarda tayyorlash va qayta tayyorlashni tashkil etish;

- ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi ‘quv muassasalari uchun ta’lim va kasb-hunar dasturlari, ‘quv-uslubiy majmualar ishlab chiqish;

- akademik litseylarning ‘quvchilari mehnat faoliyati k ‘nikmalarini egallashlari uchun ixtisoslashtirilgan dasturlar ishlab chiqish va joriy etish;

- kasb-hunar kollejlarda tayyorlanadigan mutaxassislarga nisbatan ixtisos va kasb-hunar, malaka talablarining r ‘yxatini ishlab chiqish;

- hududlarning j ‘g‘rofiy va demografik shart-sharoitlarini va tegishli sohadagi mutaxassislarga b ‘lgan mahalliy ehtiyojlarni hisobga olgan holda ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi tizimi ta’lim muassasalarining tashkil etilishini va ular oqilona joylashtirilishini ta’minlash, ularga ‘quvchilarni imkon qadar oilasidan ajratmagan holda qamrab olish;

- akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarning moddiy-texnika va axborot bazalarini mustahkamlash [2. – B. 13].

“Kasb ta’limi metodikasi” fanining boshqa kasbiy ta’lim fanlari bilan aloqalari

Mustaqil ‘zbekistonning muhim masalasi – ta’lim jarayonini isloh qilish. Ta’kidlash joizki, ta’lim-tarbiya sohasida islohotlar ‘tkazish va ularning asosiy y ‘nalishlarini belgilab olish lozim. Bu borada ta’lim jarayonini fanlararo aloqadorlikda yoki integratsiya asosida tashkil etish ‘z samarasini beradi. Ta’lim

jarayonida fanning 'rni va u qanday aloqadorlikda 'z samarasini berishi haqida mulohaza yuritimiz. Ta'lim jamiyatni harakatlantiruvchi kuch sifatida ta'kidlanadi. Ta'lim borasida yutuqlarga erishilmasa, jamiyat 'z harakatini davom ettira olmasligi barchaga ma'lum. Behbudiy «Ilm va hunarsiz xalqning boyligi, yeri va asbobi kundan-kun q 'lidan ketganidek, axloq va obr 'yi ham q 'ldan chiqar, hatto dini ham zaif b 'lur» deb bayon qilganlar [3. – B. 164].

L.Pasterning ta'kidlashicha, «Fan vatanning eng kichik qiyofasi b 'lmog'i zarur, zotan barcha xalqlar ichida fikr va aqliy faoliyat sohasida boshqalardan 'zib ketgan xalqgina birinchi 'rinni oladi» [3. – B. 172]. «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»da «fan – yuqori malakali mutaxassislar tayyorlovchi va ulardan foydalanuvchi, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini ishlab chiquvchi» deb ta'riflangan [3. – B. 144].

Demak, fan jamiyat rivojlanishidagi asosiy kuch hisoblanadi. Kishilik dunyosini fan nuqtai nazaridan izohlash, garchi keyinroq boshlangan b 'lsa-da, uning ayrim oddiy unsurlari jamiyatning kelib chiqish davridan mavjud. Bu bilimlar avval eng sodda k 'rinishda b 'lib, kishilar dunyosi haqidagi eng umumiy qarashlarnigina oddiy tarzda ifodalangan. Kishilar tevarak-atrofidagi 'simliklar va hayvonlar t 'g'risida ma'lum bilimlarga ega b 'lsalar-da, ularning jamiyat haqidagi bilimlari juda qiyinchilik bilan, uzoq davrlar davomida t 'planib borgan. Mazkur kuch samarali b 'lishi uchun ta'lim jarayonida fanlar aloqasi muhim.

Ma'lumki, ta'lim jarayonida fanlar 'z 'rganish obyektlari va predmetlariga k 'ra yirik guruhlariga b 'lingan. Lekin moddiy va ma'naviy olamni 'rganuvchi turli fanlarning 'zaro hamkorligi tabiiy jarayon b 'lib, ularning taraqqiyotida 2 obyektiv tendensiya, ya'ni differentsatsiya (tarmoqlanish) va integratsiya (q 'shilish) namoyon b 'ladi. Natijada, olamning yaxlit, umumiy ilmiy manzarasi yaratilishida imkon yaratadi. Fanlar integratsiyasi asosida sivilizatsiyaning noyob yutuqlari 'rganilmoqda. Demak, ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlik va integratsiya s 'zlari uchrab turadi.

Tadqiqotchilarning *integratsiyaga oid tadqiqot ishlari* bilan tanishib chiqqanimizda integratsiya tushunchasining mohiyatini G.Isayeva psixologik-

pedagogik nuqtai nazar asosida ijtimoiy-psixologik jarayon b'lib, biror bir yangilikni ijtimoiy sohaga tezkorlik bilan tatbiq etish va ta'lim jarayonini jadallashtirish deb ta'kidlagan [9. – B. 42]. Mazkur tahlilimizda yangilik s'zi bilan chegaralanib qolgan, nafaqat yangilik, balki muammo, masala, mashq b'lishi mumkin. Yangilikni ijtimoiy sohaga tezkor tatbiq etib b'lmaydi, balki yillar, asrlar davomida tatbiq etilishi barchaga ma'lum.

Z.E.Azimova 'zining ilmiy ishida zamonaviy fan va ta'lim tizimlari insonni va shaxs rivojini tushunishning yaxlit nazariyasini yaratishda fanlararo integratsiya jarayoniga tayanadi deb bayon qilgan [5. – B. 3]. Mazkur tadqiqotda fanlararo integratsiya jarayoni jumlasini no'rin foydalanilgan. Tasavvur qiling fanlar aloqadorligini bir irmoq deb olsak, integratsiya jarayoni esa daryoga tenglashtiriladi, ya'ni irmoqlar daryoga kelib quyiladi.

Bugungi kun 'rganuvchi – bilim oluvchini biror fan asoslariga qiziqtirish murakkab didaktik jarayon hisoblanib, 'qituvchidan ta'lim jarayonini tashkil qilish masalalarida katta psixologik va pedagogik bilim, k'nikma va malakalarni talab etadi. Ta'lim jarayonida qiziqarli vaziyatlarni vujudga keltirish salohiyati yetarli b'lib, fanlar aloqadorligidan foydalanib, ta'limni loyihalashtirish 'z samarasini beradi. Bu borada farangistonlik faylasuf, riyozatchi, tibbiyotshunos olim va metodik nazariyotchi R.Dekart 'z mulohazasini «barcha fanlar bir-biri bilan shu qadar chambarchas bog'lanib ketganki, ularni bitta-bittalab 'rganishdan k'ra, birvarakayiga 'zlashtirish osonroqdir» deb bildirgan [27. – B. 255]. Yoki ingliz faylasufi U.Okkam «garchi har qanday fan alohida bir narsani 'rganish tufayli kelib chiqsa-da, aslida birgina narsani 'rganuvchi fan b'lishi mumkin emas. Menimcha, ana shu alohida narsalarni belgilovchi umumiy tushunchalar haqidagi fan mavjuddir» deb ta'kidlagan [27. – B. 219].

Ta'lim jarayonida fanlarning aloqasiga oid tadqiqot ishlari mavjud. Barcha tadqiqotchilar fanlararo aloqadorlikni ta'lim-tarbiya tizimining tarkibiy qismi sifatida hamda uning bir, ikki, fan turkumlari, integratsiya y'nalishlarini tadqiq etishgan. Tadqiqot mavzusi yuzasidan fanlar aloqadorligiga doir tadqiqot ishlari mavjud. Demak, fanlar aloqadorligiga doir tadqiqot ishlari tahlilidan ma'lum

b 'ladiki, fanlar aloqadorligining 'ziga xos xususiyatlari, ahamiyatli jihatlari mavjud.

Ta'lim jarayonida *integratsiya va fanlararo aloqadorlik xususiyati* quyidagilarda 'z ifodasini topadi:

– olamni 'rganishda – fanlar *harakati* tushunchasi, ya'ni tabiatni 'rganayotganda fizika, kimyo, botanika va boshqa fanlar harakatlanadi, bu fanlarni esa boshqa bir fan harakatlantiradi. Bunday harakat zanjirining nihoyasi y 'q; integratsiyada fanlar harakati yaxlitlik asosida harakatlanadi;

– fanda *sabab* tushunchasi bilan izohlanadi. Bir fan ikkinchi bir fan shakllanishiga sabab b 'ladi; integratsiyada esa fan shakllanishiga emas, balki birlashishi sabab b 'ladi;

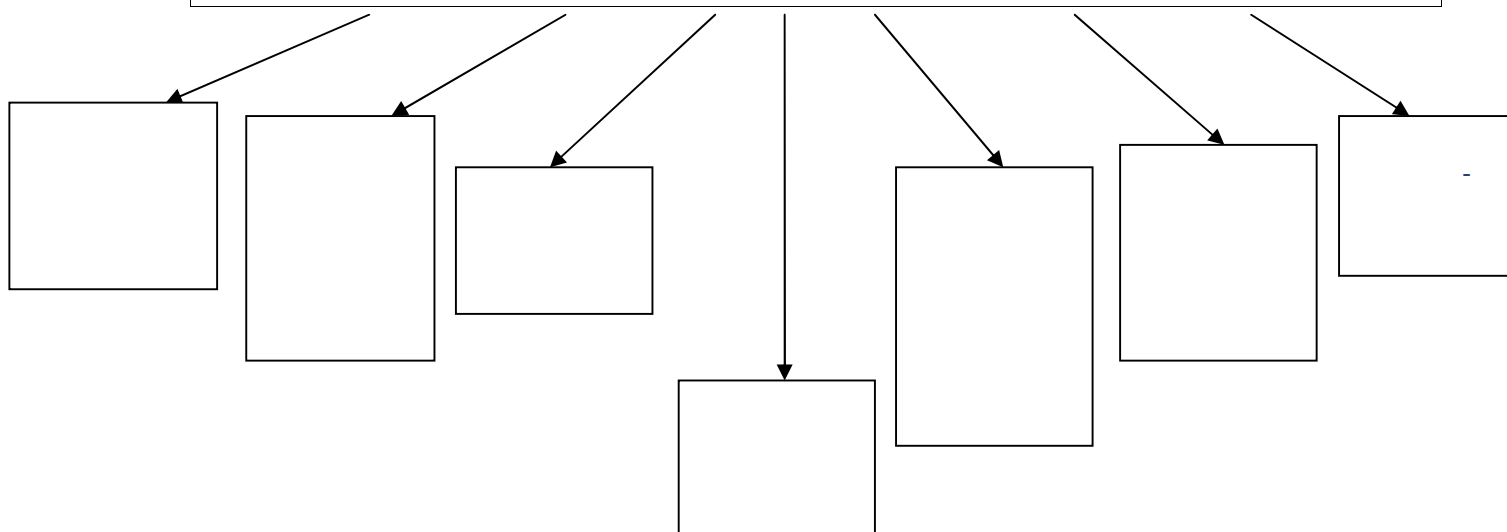
– fanlar *turli darajada* ekanligi bilan belgilanadi. Masalan, fan k 'proq yoki kamroq darajada mukammalligi, asosli va samaraligi bilan bir-biridan farqlanadi; integratsiyada yaxlitlik darajasi muhim hisoblanadi;

– tabiat *tartib qoidalari* bilan izohlanadi. YA'ni tabiat tabiiy, ijtimoiy, aniq asoslarini 'rganishda fan turkumlariga ajratiladi; integratsiyada fan yaxlitligi e'tiborga olinadi.

Ta'lim jarayonida *fanlar aloqadorligining ahamiyati* quyidagilardan iborat va 1-rasmda ifodalangan:

- ta'lim jarayonini tashkil etishda optimal y 'l;
- mashg'ulot muammosi bir necha fanlar aloqadorligida 'rganiladi;
- dars mavzusiga turli fanlar yondashadi;
- darsning qiziqarli tomoni kuchayadi;
- tinglovchi bir mashg'ulot davomida 'zlashtirilgan axborotlar k 'lami kengayadi;
- turli fanlar yuzasidan xulosa chiqarish imkoni shakllanadi;
- mustaqil fikrlashni amalga oshiradi.

Ta'lim jarayonida *fanlar aloqadorligining ahamiyati* quyidagilardan iborat:

1-rasm. Ta'lim jarayonida fanlar aloqadorligining ahamiyati.

Ta'lim jarayonida *fanlararo aloqadorlik* bir fan misolida 'zaro yaqin b 'lgan mavzularning yaqinlashishi, bir mavzu yuzasidan fanlarning 'zaro bog 'lanishi, bir muammo yuzasidan fan turkumlarining bog 'lanishi, masalaning aynan 'quv reja va dasturga mos b 'lishi, ta'lim jarayonining shakllantiruvchi shakllari asosida nazariy bilimlarni amalda q 'llashda 'z ifodasini topadi.

Demak, ta'lim sifatini oshirishda fanlararo aloqadorlik pedagogik muammo, prinsip, metod, muhim samarali vosita b 'lib xizmat qiladi. Integratsiya esa jarayon sifatida namoyon b 'ladi.

Tadqiqot mavzusi yuzasidan fanlararo aloqadorlikka doir tadqiqot ishlari mavjud b 'lib, ular quyidagicha tahlil etilgan:

- bir fan misolida aloqadorlikni 'rganish;
- bir va ikki fan misolida aloqadorlikni 'rganish;
- fan turkumlari asosida fanlararo aloqadorlikni tahlil etish;
- integratsiyaga oid tadqiqot ishlari;
- tadqiqot mavzusi asosida fanlararo bog 'lanish yuzasidan tavsiyalar berish.

«Kasb-hunar pedagogikasi» mavzusidagi 'quv-metodik q 'llanmada predmetlararo aloqadorlik masalasi nazariya va amaliyotda quyidagi y 'nalishlarda tadqiq etilayotganligini k 'rsatadi:

1. Muammoning nazariy asoslari – P.R.Atutov, S.Y.Batishev, A.P.Belya-

yeva, SH.I.Ganelin, R.S.Guryevich, N.I.Dumchenko, YE.I.Martinova, I.D.Zverev, A.A.Kiveryalg, V.N.Maksimova, M.I.Maxmutov, A.V.Usova, O.F.Fedorova va shu kabilar [6. – B. 123].

2. ‘quv dasturiy hujjatlar tuzilmasida aloqadorlik imkoniyatlarini tadqiq etish – P.M.Badueva, G.S.Gutorov, X.F.Rashidov, B.F.Boyarchuk, I.I.Babkin, A.P.Belyayeva, V.I.Andriyanova, I.D.Klochkov, Y.K.Vasilyev, I.Y.Kuramshin, Q.Olimov, K.A.Zoyirov va ularning k ‘psonli maslakdoshlari [6. – B. 123].

3. Predmetlararo aloqadorlik prinsipidan foydalanishning turli shakl usul va vositalarning imkoniyatlari – I.P.Kulyagin, V.A.Polyakov, L.V.Savelyeva, I.Y.Kuramshin, A.Aliyev, D.G.Davidova, V.I.Palamarchuk, V.A.Skakun, G.Jumasheva, G.S.Gutorov, ‘.Tolipov, A.Z.Shakirzyanov, B.I.Muranov, B.M.Mirzaxmedov, O.L.Musurmonov, F.Musayev, O.Abduxalilov, G.F.Fedorets, N.M.Berulova, A.Ibragimov, I.Aliyev, R.Zaynobiddinova va boshqalar [6. – B. 124].

Shuningdek, tadqiqotlarda oldindan, keyindan va davomli bog‘lanishlar, ichki va tashqi, sinxron, asinxron, integrativ, uzviy bog‘lanishlar, tushuncha va faktlar orasidagi, tekshirish metodlari va ilmiy tafakkur orasidagi, amaliy k ‘nikma va malakalar shakllanishidagi, ‘qitishning bilish metodlari orasidagi bog‘lanishlar ‘rganilgan, lekin ekologik tarbiya berish asosida fanlararo bog‘lanishlarga yetarlicha e’tibor qaratilmaganligini k ‘rsatadi.

Mutafakkirlardan Y.A.Komenskiy, I.G.Pestalotssi, A.Disterveg va K.D.Ushinskiylar fanlararo ‘zaro aloqadorlik prinsipiga turli xil yondashuvlari bilan ‘quvchilarning dunyoni bilishga ‘rgatuvchi bilimlar sistemasidagi aloqadorlikni, xabardorlikni ‘quvchilar mushohadasiga berishga va shu bilan birga q ‘yilgan ta’limiy maqsadni amalga oshirishga harakat qildilar.

M.N.Skatkin, asosan uch k ‘rinishdagi bog‘lanishni tavsiya etadi, ya’ni: 1) oldindan bog‘lanish; 2) keyindan bog‘lanish; 3) davomli bog‘lanishlarga ajratadi va har bir bog‘lanishlarni ‘ziga xos tavsifnomasini keltiradi. Lekin, N.V.Verzilin, P.G.Kulagin, Y.Keytkeviguslar qarayotgan tushunchaning ‘quvchilar bilish faoliyati bilan aloqadorliginini e’tiborga olgan holda, bog‘lanishni ikki

kategoriyaga, ya'ni: sinxronli bog'lanish; asinxronli bog'lanishlarga ajratadi. K.P.Korolev bog'lanishlarni asosan quyidagi tartibda belgilaydi: 1) tushuncha va faktlar orasidagi bog'lanish; 2) tekshirish metodlari va ilmiy tafakkur orasidagi bog'lanish; 3) umumiy k 'nikma va malakalarini shakllanishidagi bog'lanish; 4) 'qitishning bilish usullari orasidagi bog'lanishlarga ajratadi [20. – B. 23]. Shuningdek, fanlararo aloqadorlikda ichki va tashqi aloqadorlik, uzviylik, predmetlararo aloqadorlik, 'zaro aloqadorlik hamda integrativ aloqadorlik tushunchalaridan ham foydalanildi. Ma'lumki, predmetlararo aloqadorlik 'rganilayotgan obyektning har tomonlama chuqur 'rganishni ta'minlaydi. U pedagogikada uzviylik, predmetlararo aloqadorlik, 'zaro aloqadorlik hamda integrativ aloqadorlik darajalarida talqin etiladi.

Uzviylik – 'zlashtirilgan bilim, k 'nikma va malakalarning asta-sekinlik bilan kengayib, chuqurlashib, mukammalashib borishida k 'zda tutiladi.

Predmetlararo aloqadorlik – 'zini mohiyatiga k 'ra keng tushuncha b 'lib, 'rganilayotgan obyektning turli jihatlari, xususiyatlarini har tomonlama ochib berilishini nazarda tutadi.

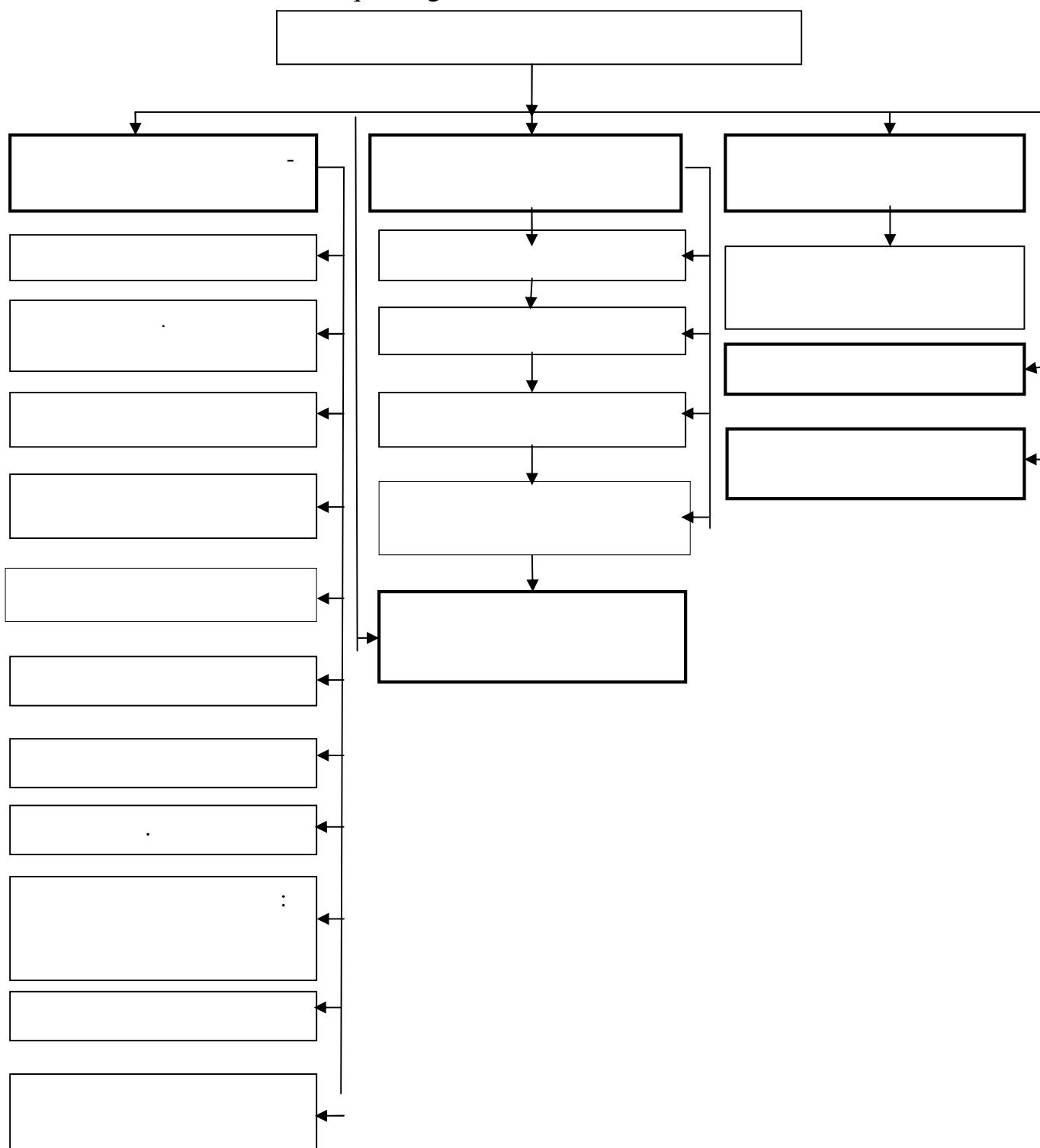
'zaro aloqadorlik – mohiyatiga k 'ra 'quv predmetlari orasidagi aloqadorlikni ifodalaydi.

Integrativ aloqadorlik – esa nisbatan yuqori darajadagi aloqadorlik hisoblanadi [21. – B. 7].

Bola faqat 'quvchilik yillarida narsa va hodisalarning mohiyati haqida tushunchaga ega b 'lib, ularga nisbatan 'z fikr-mulohazalarini t 'liq, erkin bayon eta oladi. V.G.Belinskiy gumanitar fanlar (ona tili, adabiyot, tarix)ni maktabda 'qitiladigan fanlar orasida eng muhimi: kishilarni axloqiy jihatdan tarbiyalashga, ularni «odam qilishga» yordam beradigan fanlardir, deb hisoblar edi [12. – B. 275]. Shu xususda «Kasb ta'limi metodikasi» fani «Adabiyot» fanlarida turli xil janrdagi asarlarni hikoya 'qish, ertak 'qish, masalni 'qish she'r va uni 'qish uslubiyoti, ilmiy-ommabop maqollar hamda hadislar, hikmatlar, tez aytish va topishmoqlarni 'rganish asosida kasbga y 'naltirish ishlari olib borildi. Mazkur metodikalarda kasb mazmundagi materiallar tanlab olindi.

Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy katta ahamiyat berarilishi kasb ta'limi talabalarga juda ko'p foydali ma'lumot berishi jihatidagina g'oyat muhimdir. Shuningdek, umumkasbiy fanlar hamda ixtisoslik fanlari bilan bog'lanish mazkur fanni chuqur o'rganishda muhim hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlarga asoslanib, har bir faning «Kasb ta'limi metodikasi» fani bilan aloqadorligi 2-rasmda shakllantirildi:

2-rasm. Kasb ta'limi metodikasi» fani bilan aloqadorligi.

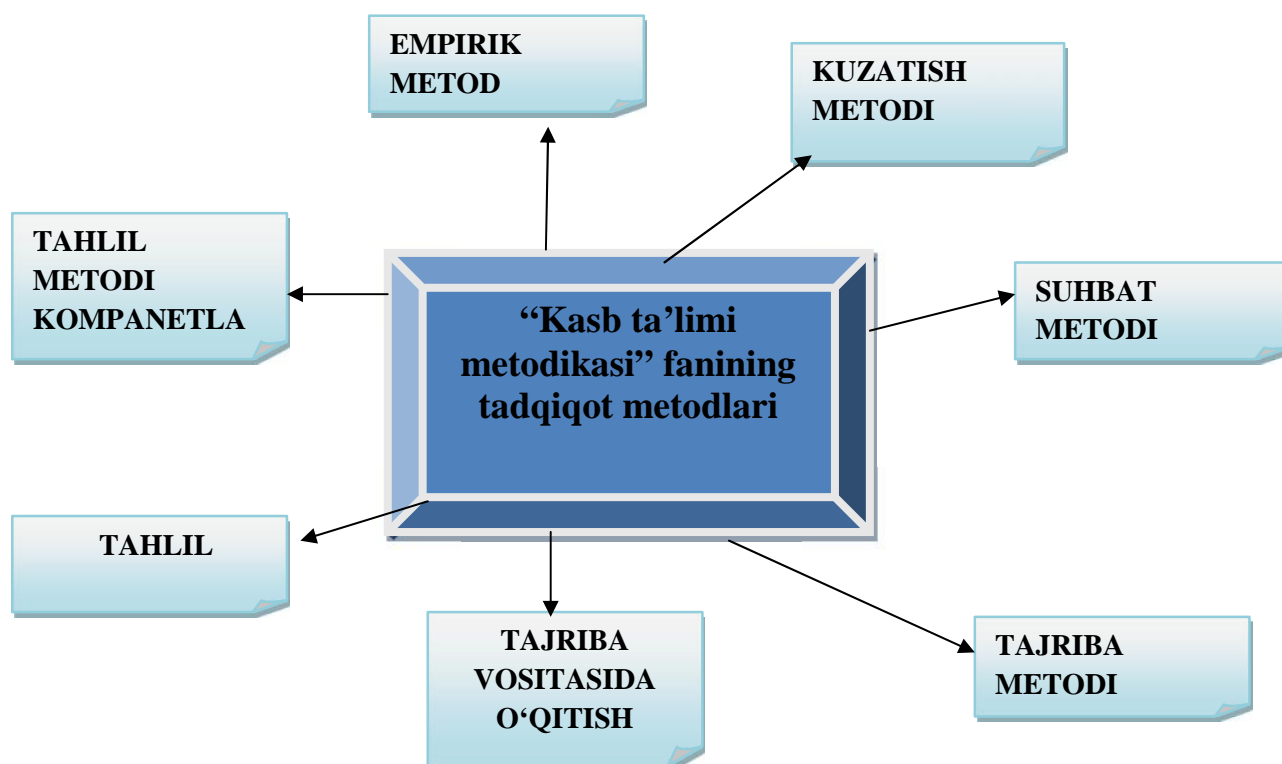
“Kasb ta’limi metodikasi” fanining tadqiqot metodlari

Metod (yunoncha metodos – bilish yoki tadqiqot y ‘li, nazariya, ta’limot) – ta’lim jarayonida taqdim etilgan amaliy va nazariy bilimlarni egallash, ‘zlashtirish, ‘rgatish, ‘rganish, bilish uchun xizmat qiladigan y ‘l-y ‘riqlar, usullar majmui [16. – B. 78].

Metodologiya – tadqiqotchining nazariy-amaliy pedagogik faoliyatini tashkil etish tamoyillari, u amal qiladigan meyoriy-huquqiy, nazariy-falsafiy yondashuvlar, qonuniyatlar, qarashlar yig‘indisi [16. – B. 78].

Tadqiqot metodi – 1) bilimlarning ijodiy q ‘llanishini ta’minlash metodi; 2) ilmiy bilish metodlarini izlash jarayonida ularning ‘zlashtirilishiga qaratilgan metod [16. – B. 116].

“Kasb ta’limi metodikasi” fanining tadqiqot metodlari quyidagi 3-rasmda ifodalangan:

3-rasm. “Kasb ta’limi metodikasi” fanining tadqiqot metodlari.

Kuzatish metodi – 1) obyektiv borliqdagi narsa-hodisalarni tizimli, uzluksiz, batartib, mukammal idrok qilish jarayoni; 2) psixologik-pedagogik tadqiqotlardagi asosiy empirik metodlardan biri. Psixologik-pedagogik hodisani maqsadga

qaratilgan tizimli o'rganishda muayyan sharoitlarda ulardagi xususiy o'zgarishlar va ularning sabablarini aniqlash maqsadida qo'llaniladi; 3) voqelikni ta'lim jarayonida idrok qilish imkoniyatini beradigan pedagogik tadqiqot metodi [16. – B. 64].

Suhbat – o'quvchi, talaba va o'qituvchi orasida ta'lim-tarbiya jarayonida amalga oshiriladigan o'zaro sozlashuv, muloqot usuli [16. – B. 115].

Tajriba - pedagogik voqelikni amaliy jihatdan hissiy-empirik bilish jarayoni [16. – B. 116].

«**Tajriba vositasida o'qitish sikli» metodi (D.Kolb g'oyasi)** – reflektiv kuzatish, abstrakt xulosalash (konseptuallashtirish), tajriba vositasida o'qitish sikli, faol tajriba olib borishga tayyorlanish, aniq tajriba o'tkazish kabi metodlar turkumi [16. – B. 116].

Tahlil – muayyan obyekt, voqea-hodisani har tomonlama tahlil qilish, chuqur tekshirish, o'rganish [16. – B. 128].

Tahlil metodi komponentlari – axborotni anglab idrok etish; ma'lum va noma'lumning muhim belgi va munosabatlar elementlariga ajratish va boshlang'ich tarkibli birlikni topish; aloqalarni anglash va tushuntirishdan iborat bo'lgan metod [16. – B. 128].

Empirik metod – tajriba–sinov metodikasiga ma'lum bo'lgan adabiyotlar, g'oyalar, tajribalarni o'rganib chiqish asosida tug'iladigan farazlar, modellar, bajarilishi kerak bo'lgan ishlar loyihasini sinab ko'rish va amaliyotga tadbiiq qilish metodi [16. – B. 148].

Nazorat savol va topshiriqlari:

1. Kasb ta'limi metodikasi fanining asosiy maqsadi va vazifalari haqida ma'lumot bering?
2. Uslub va uslubiyot tushunchalariga izoh bering.
3. Kasb ta'lim metodikasi faning tadqiqot metodlari va ularga izoh bering.
4. Ta'lim jaryonida fanlararo aloqadorlikning ahamiyati qanday?

5. Kasb ta'limi metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqadorligi yuzasidan "Klaster" texnologiyasini ishlab chiqing.

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvallarni t'ldiring:

1-jadval

'rta maxsus, kasb-hunar ta'limiga q'yladigan talablar	Kasb-hunar kolleji	Akademik litsey

2-jadval

"Kasb ta'limi metodikasi" fanining boshqa fanlar bilan aloqadorligi	"Kasb ta'limi metodikasi" fanining metodlari

1.2. KASB-HUNAR TA'LIMI TAMOYILLARI

Reja:

1. Kasb-hunar ta'limi jarayonlari tahlili va asosiy didaktik tushunchalar.
2. Kasb-hunar ta'limida umumdidaktik tamoyillar.

Tushunchalar va tayanch iboralar: bilim, k'nikma, malaka, kasbiy mahorat, tamoyil, nazariya, amaliyot, reduksiya, model, kompleks, individual

Kasb-hunar ta'limi jarayonlari tahlili va asosiy didaktik tushunchalar

Didaktikaning asosiy tushunchalariga ta'lim, ta'lim jarayoni, ta'lim tamoyillari, ta'lim metodlari, ta'lim shakllari, ta'lim vositalari, bilim, k'nikma, malaka, 'qitish, 'qish va shu kabilar kiradi.

Ta'lim – 'quvchi va talabalarga bilim berish, ularni tarbiyalash, rivojlantirish k'nikma va malakalar hosil qilish jarayoni, yoshlarni hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi [16. – B. 121-122].

Ta'lim axboroti – muayyan faoliyat turi, ixtisosini amalga oshirishda qoʻllashi uchun ta'lim oluvchiga taqdim etiladigan bilim [16. – B. 122].

Ta'lim berish, o'qitish – 1) ta'lim jarayonining asosiy tomonlaridan biri, o'quvchining tezkor faoliyati, bilimlar zahirasini o'zlashtirishi, ularni mustaqil egallash usullarini o'rganishi hamda amalda qoʻllashni bilishiga yoʻnaltiriladi; 2) o'qituvchi tomonidan o'quvchi va talabalarga bilim berish, rivojlantirish va ijtimoiy hayotga tayyorlash jarayoni [16. – B. 122].

Ta'lim vositasi – muayyan o'qitish metodi yoki usullaridan muvaffaqiyatli foydalanish uchun zarur boʻlgan yordamchi o'quv materiallari [16. – B. 122].

Ta'lim genezesi – ta'lim va uning tarkib topish (yuzaga kelish) jarayoni bilan bogʻliq, murakkab sharoitlar boʻlagi [16. – B. 122].

Ta'lim granti – ta'lim sohasida amalga oshiriladigan faoliyatni qoʻllab-quvvatlash uchun davlat yoki byudjetdan ajratilgan pul [16. – B. 122].

Ta'lim dasturi – ta'limning muayyan yoʻnalishi, bosqichi va darajasiga koʻra belgilab berilgan ta'lim mazmuni [16. – B. 122].

Ta'lim jarayoni monitoringi - kompyuter texnologiyalari majmuida foydalanish asosida, ta'lim jarayoni borishi, natijalari va samaradorligini uzluksiz kuzatish va ta'limlangan ma'lumotlarni qayta ishlash jarayoni [16. – B. 122].

Ta'lim jarayonini loyihalash – o'qituvchi tomonidan ishlab chiqiladigan ta'lim jarayonining texnologik tuzilma, uning natijasini ta'minlovchi metod va vositalar yigʻindisi [16. – B. 122].

Ta'lim mazmuni – o'quvchilarni haqqoniy, ilmiy dalillar, tushunchalar, qonuniyatlar, nazariyalar bilan tanishtirishga qaratilgan bilimlar tizimi [16. – B. 123].

Ta'lim metodikasi – muayyan o'quv predmetini o'qitishning ilmiy asoslangan metod, qoida va usullar tizimi [16. – B. 124].

Ta'lim metodi – voqelikni amaliy va nazariy egallash, o'zlashtirish, o'rganish, bilish uchun yoʻl-yoʻriqlar, usullar majmuasi, pedagogik bilimlarni yaratish va asoslash usuli [16. – B. 123-124].

Ta'lim monitoringi – ta'limdagi biror jarayonni baholash maqsadida maxsus tashkil etilgan muntazam kuzatuv va nazorat qilish [16. – B. 124].

Ta'lim prinsiplari – yoshlarga ta'lim-tarbiya berishda ta'lim maqsadlariga muvofiq 'qitishning asosiy xarakterini belgilab beruvchi tayanch qoidalar [16. – B. 124].

Ta'lim standarti- muayyan ta'lim jarayonining modeli, namunasi, etoloni, meyorlari, qoidalari, talablari davlat tomonidan tasdiqlangan meyoriy hujjat [16. – B. 124].

Ta'lim texnologiyalari – 1) ta'limning yanada samaraliroq shakliga erishish uchun, inson zahiralarini va ular 'rtasida 'zaro ta'sirni hisobga olgan holda bilimlarni 'zlashtirish, ta'lim jarayonini baholash, amalga oshirish, tizimli rejalashtirish metodi; 2) ta'limning texnik vositalari va kompyuterlarni shunchaki q 'llash emas, balki ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan omillarni tahlil etish asosida loyihalash usuli, material ('quv metodik) va maqbul metodlar yordamida ta'lim jarayonini qulaylashtirish usullarini ishlab chiqish va uning tamoyillarini aniqlash; 3) aniq maqsadga k 'ra 'quv jarayonini boshqarishga oid didaktik muammolarni hal qilish, bunda erishiladigan yutuqlar aniq tavsif va ta'riflarga asoslanishiga erishish metodi [16. – B. 125].

K 'nikma – 'quvchi yoki talabning 'zlashtirgan bilimlari asosida muayyan amaliy harakatni bajara olish faoliyati [16. – B. 65].

Malaka – 'quvchi yoki talabada muayyan 'quv materiali va kasbni chuqur 'zlashtirish natijasida hosil b 'lgan avtomatlashgan mahorat [16. – B. 72].

Bilim – 'quvchi va talabalarning tabiat, jamiyat, fan-texnika yutuqlari haqida hosil qilgan ma'lumotlari. 'quvchi yoki talabalarga taqdim etiladigan nazariy ma'lumot [16. – B. 18].

Bilim, k 'nikma va malakalarni mustahkamlash – 'qituvchining 'quv materiallarini taqdim etish jarayonida mustahkamlik prinsipini ta'minlashga qaratilgan maxsus ishlari [16. – B. 18].

Ma'lumot – shaxsning 'qish, 'rganish natijasida 'zlashtirgan bilim, k 'nikmalari hajmi, y 'nalishi va darajasi [16. – B. 74].

Kasbiy y 'nalish – motivatsiya sohasidagi xoxish-mayillarga k 'ra aniqlanadigan kasbiy faoliyat motivatsiyasining integral tavsifnomasi b 'lib, shaxs qiziqishlari munosabatlari va maqsadga qaratilgan intilishlaridan iborat y 'nalishdir [16. – B. 57].

Kasbiy mahorat – ta'lim jarayonida pedagogik strategiya, strategik maqsad va vazifalarni t 'g'ri belgilash, qarorlar qabul qilish, ta'lim jarayonini loyihalashtirish, innovatsion pedagogik faoliyatni tashkil etish, ta'limni boshqarish jarayoniga tizimli yondashuvlarni loyihalash texnologiyalarini joriy etish hamda boshqaruv usullari, metodlari va tamoyillaridan samarali foydalanishdan iborat kasbiy texnika darajasi [16. – B. 57].

Kasbiy motivatsiya – kasbga tegishli vazifalarni bajarish va kasb tanlashni belgilovchi, atrof, borliq omillari, kasbga y 'naltirishga oid faoliyat ta'sirida shakllanuvchi mayl [16. – B. 57].

Kasbiy tajriba – avlodlarning ijtimoiy tajribasini 'zlashtirish va ularni boshqaruv amaliyotida q 'llashni ta'minlab beruvchi tushunchalar tizimi b 'lib, rahbarning 'z faoliyati davomida fan-texnika yangiligiga, ilg'or tajribalarga tayanish hamda mazkur tajribalar asosida 'zining k 'nikma va malakalarini shakllantirib borishi bilan bir qatorda jamoa faoliyatini boshqarish tajribasi [16. – B. 57].

Kasbiy tayyorgarlik – ta'lim oluvchilarning muayyan ish yoki ishlar majmuini bajarish uchun zarur malakalarni jadal egallash maqsadini nazarda tutadigan pedagogik jarayon [16. – B. 58].

Kasbiy tarbiya – inson kasbiy madaniyatiga oid strategiya, usul, malaka, kasbiy-shaxsiy sifatlarni shakllantirish jarayoni [16. – B. 58].

Kasbiy ta'lim -- muayyan sohaga oid ish faoliyatini shakllantirish va rivojlantirishga y 'naltirilgan ta'lim [16. – B. 58].

Kasbiy 'z- 'zini aniqlash – shaxs fikrining tanlangan, 'zlashtirilgan yoki bajarilgan mehnat faoliyatida ifodalanishi [16. – B. 58].

Kasb-hunar kolleji (KHK) – 1) muayyan kasb-hunarni egallashga ixtisoslashtirilgan 'rta maxsus ta'lim muassasasi; 2) 'quvchilaning kasb-hunar

moyilligini, layoqatlarini, bilim va k 'nikmalarini rivojlantirish, ularning tanlagan y 'nalishlari b 'yicha bir yoki bir necha zamonaviy kasb tanlash imkonini beradigan ta'lim muassasasi [16. – B. 58].

Kasb-hunar ta'limida umumdidaktik tamoyillar

Ta'lim prinsiplari 'qituvchining faoliyatini va 'quvchilar tomonidan ilmiy bilimlarning 'zlashtirilishi, tegishli k 'nikma va malakalar hosil qilishning asosiy qonun va yo'l-yo'riqlarini 'z ichiga oladi.

Ta'lim prinsiplari 'qitishning eng muhim masalalarini nazariy va amaliy jihatdan t 'g'ri xal qilishning asosiy qonuniyatlaridir. Qonuniyat bu barqarorlik, zaruriyat, u yoki bu hodisalar va jarayonlar 'rtasidagi mutanosiblik va muhim aloqa. Ijtimoiy ehtiyojlar va sharoitlar 'quv jarayonining xarakteri, uning vazifalari, mazmuni, shakllari, usullari va vositalarini qonuniy ravishda aniqlab beradi.

Ta'lim prinsiplari deb, umuminsoniy tarbiyaning maqsad va vazifalarini amalga oshirishga qaratilgan 'qish va 'qitish jarayonlarining yo'nalishi, 'quvchilar tomonidan ilmiy bilimlarning 'zlashtirishlari, bilim, k 'nikma va malakalar hosil qilishning asosiy qonun qoidalarining yig'indisiga aytiladi.

'qitish prinsiplari ta'limning eng muhim masalalarini nazariy va amaliy jihatdan t 'g'ri xal qilishning asosiy negizi hisoblanadi. Quyidagilar eng muhim didaktik prinsiplar qatoriga kiradi:

1. Ta'limning ilmiy, muntazam va izchil b 'lishi prinsipi;
2. Ta'lim va tarbiyaning birligi prinsipi;
3. Ta'limda nazariyaning amaliyot bilan birligi prinsipi;
4. Ta'limning k 'rsatmali b 'lish prinsipi;
5. Ta'limda onglilik va faollik prinsipi;
6. Ta'limni puxta va mustahkam 'zlashtirish prinsipi;
7. Ta'lim jarayonida 'quvchilar yosh va alohida xususiyatlarini hisobga olish va tushunarli qilib 'qitish prinsipi.

Shuningdek, quyidagi ta'lim tamoyillari ham mavjud:

Pedagogik jarayoning tizimlilik (yaxlitlik, bir butunlik) prinsipi – ta’lim-tarbiya va shaxs rivojlanishi (kamoloti)ning uyg’unligi, muayyan tizimga ega ekanligini anglatadi.

Asoslanganlik prinsipi – turkum ‘quv predmetlarini ‘rganish obykti (predmet, hodisa, jarayon, xatto tirik mavjudot sifatida inson)ning mojjiyaati, muhim hususiyatlari, aloqalari, obyektiv olam bilan muayyan munosabatlarini ‘zida ifodalaydi. U har bir ‘quv predmetini tegishli fan asoslari sifatida talqin etib, ‘zi uchun “yadro”, “ ‘zak”, hisoblangan tizimlashtiruvchi ma’lumotlarga ega b ‘ladi va shu ma’lumotlarning shaxs tomonidan ‘zlashtirilishi, uning aniq soha b ‘yicha Bilim, k ‘nikma, malaka va shaxsiy fazilatlariga ega b ‘lishida tayanch b ‘lib hizmat qiladi.

Insonparvarlashtirish prinsipi - pedagogik amaliyotda insoniyashtirish bilan birgalikda q ‘llaniladi. Bu har ikki tushuncha ham lug‘aviy jihatdan yunoncha “humanus” insoniylik va “humanitas” insoniyat s ‘zidan olinib, bir ‘zakka ega b ‘lsada, ularning boshqa – boshqaa ma’nolar anglatishi olimlaar tomonidan e’tirof etilgan [6. - B. 50].

Uzluksizlik prinsipi - fan texnika taraqqiyoti, ilg‘or ishlab chiqarish texnologiyalarini amaliyotga keng k ‘lamda q ‘llash hozirgi zamon va istiqbolda mustaqil ravishda ijodiy faoliyat k ‘rsatish uchun shaxsga uning butun umri uchun yetarli b ‘lgan Bilim, ish –harakat usullari va shaxsiy fazilatlarini belgilangan vaqt davomidaberish mumkin b ‘lmay, balki u butun hayoti davomida takomillashtirib borishini nazarda tutadi. Maskur prinsip ‘qituvchidan ta’lim – tarbiya ishida ‘quvchilarning mustaqilligini ta’minlash uchun kerakli shart- sharoit yaratishni talab qiladi.

Nazariyaning amaliyot (hayot) bilan bog‘liqlik prinsipi – ‘quvchilar ‘zlashtirgan bilimlari ularning bevosita hayot faoliyatida q ‘llangan yoki dastrulamal b ‘lib hizmat qilgandagina axamiyatli ekanligiga ishora qiladi. Amaliyotda q ‘llanmagan bilimlar asossiz b ‘lib, qisqa vaqt davomida unitiladi.

Ta’limning ilmiylik prinsipi - ilmiy bilish hodisadan mohiyatga, narsaning tashqi ta’siridan uning ichki tuzulishini tasvirlashga ‘tishdan iboratdir. Agar

‘quv materiali ‘quvchini qonunlar, tushunchalar, formulalr va teoremlar olami bilan tanishtirsa, bunday bilimlar ilmiy bilimlar deb ataladi.

Tushunarlik prinsipi - bilimlarni ‘zlashtirishning onsonligi, malaka va k ‘nikmalarning hosil qilinishi ularning ‘quchilarning rivojlanish darjasi, shaxsiy tajribasi bilan aloqasini k ‘rsatadi. Agar bunday aloqalarni aniqlab b ‘lmasa, bilimlar tushunarli deb hisoblanmaydi

Ta’limning k ‘rsatmalilik prinsipi - XVII asrda Y.A.Komenskiy k ‘rgazmalilik tamoyilini har qanday tarzda ‘qitishning muffaqiyatli b ‘lishi negizi sifatida ta’rifladi. I.G.Pestalotssi bu tamoyilni ‘qitishning asosiy vositasiga aylantirdi.

K ‘rsatmalilik tamoyilining hozirgi izoxi quyidagi asosiy qoidalarni ‘z ichiga oladi. K ‘rgazmalilik deganda ‘quvchining hissiy bilishini tashkil qilish tushuniladi. K ‘rgazmali qurollardan foydalanish ‘quv jarayonida hissiy bilishni tashkil etishning bir jihati hisoblanadi [6. - B. 51].

Ta’limning onglilik va faollik prinsipi - ‘quvchilarning bilish faoliyatiga asos qilib olingan qoida sifatida uchta muhim jihatni: ‘quvchilar tomonidan ‘quv materialining ongli ravishda tushunilishini, ‘quv mashg‘ulotlariga ongli munosabatda b ‘lishni, bilish faoliyatining shakillanishini ‘z ichiga oladi.

Ta’limning puxtalik prinsipi - ‘quv jarayonining bilimlar puxta b ‘lishiga erishish imkonini beradigan jixatlarni taxlil qilishda asosiy qoida hisoblanadi.

Ta’limni individuallashtirish prinsipi - ‘quvchilarning individual hususiyatlarini e’tiborga olgan holda mashg‘ulot (dars) jarayonini tashkil qilish- ‘qitishni individuallashtirish deb yuritiladi.

Kasbiy mobillik prinsipi- insonni tez fursat ichida hayotga tadbiiq etilayotgan yangi texnika va samarali texnologiyalarni ‘zlashtirish qobilyatini k ‘zda tutadi.

Kasbiy ta’limning modullik prinsipi - ‘quvchi ‘ziga beriladigan axborotlar banki va metodik k ‘rsatmalardan iborat shaxsiy ‘quv dasturiga asoslanib mustaqil holda didaktik maqsadga erishadi. Modullik prinsipni amalga joroy etish quyidagilarni ta’minlaydi.

- subyekt maqsadlarga erishish uchun barcha faoliyat k 'rinishlaarini integrasiyalashga va muntazam ravishda subyekt maqsaadlariga yetishish borasida muqobil yechimlaarni izlashga

- istiqbolda subyektни kasbiy tayyorgarlik darjasini oshirishga y 'naltirishga [6. - B. 52];

- modullar hayotning barcha sohalaridagi, shu jumladan fan- texnika, texnologiyalardan 'zgarishlaarni tezkorlik bilan hisobga olish imkoniyatini beradi.

Qulay muhit hosil qilish prinsipi - eng avvalo mehnat va hayot hafsizligi, moddiy –texnik va 'quv uslubiy negiz, texnik, texnologik ergonomik, iqtisodiy, pedagogik, sanitariya- gigiyena, ekologik va shu kabi talablarga amal qilishni k 'zda tutadi.

Politexnik prinsip - zamonaviy texnik va ishlab chiqarish texnologiyalarini umumiy asoslari bilan tanishtirish, tizimli bilim hosil qilish demakdir.

Ta'limni ishlab chiqarish mehnati bilan q 'shib olib borish prinsipi - nazariy ta'lim bilan amaliyotning bog'liqlik prinsipi.

Iqtisodiy maqsadga muvofiqlik prinsipi - ta'lim muassalarida mutahassislar tayyorlashning maqsadga muvofiqligi, ularga b 'lgan davlat va jamiyat extiyojlarida 'zaro mutanosiblik [6. - B. 53].

Talimda predmetlararo bog'liqlik prinsipi - ta'lim muassalrida umumkasbiy 'tilayotgan umumta'lim, maxsus va umumkasbiy turkum 'quv oredmetlari boshqa 'quv predmetlaaari bilan 'zaro bog'liq holda 'rganilishi lozim. Bunda 'quv predmetdaagi mavzular takrorlanmasdan balki bir-birini t 'ldirib boradi.

Reduksiyalash prinsipi - fan-texnika taraqqiyoti, ilg'or ishlab chiqarish texnologiyalarining amaliyotga keng k 'lam va tezkorlikda joriy etilishi bilan bevosita bog'liq b 'lgan axborotlarning shiddatli oqimi sharoitida 'quv materialining imkoni boricha ixchamlashtirish, yani eng muhim tizim hosil qiluvchi qismini ajratib olishni k 'zda tutadi.

Refleksivlik prinsipi - subyektning 'z shaxsiy faoliyatiga 'zlashtirgan hayotiy tajribasiga baxo berish, 'zgalarning u haqi daagi fikrlari vaular bilan hamkorlik muloqoti va munosabatlarini tavsiflaydi.

Maqbullik prinsipi - pedagogic shart sharoitlarning qulayligi mavjud imkoniyatning hisobga olinishi, oz, vaqt, mablag' z 'riqish kuchlari sarflaash evaziga samarali natijalarga erishishni tavsiflaydi.

Ta'lim – tarbiya jarayonida tabiiy rivojlanish va ijtimoiylashuv prinsipi – tabiiy jarayonlar mohiyatini bilish ta'lim-tarbiya jarayonini samarali, hususan 'quvchilarning yosh hususiyatlari, senzitiv rivojlanish davrlari, rivojlanishning keying bosqichlaariga 'tish imkoniyatlaarini hisobga olgan holda tashkil etishni k 'zda tutadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy ta'minot prinsipi - pedagogik jarayoning ijtimoiy- iqtisodiy jixatdan maqsadga muvofiqliligini nazarda tutib, barcha turdagi ta'lim muassalari faoliyatini bu jarayon ishtirokchilari imkoniyatlari davlat va jamiyat talablari, fan taraqqiyoti, ishlab chiqarish extiyojlarini hisobga olish, ularni uyg'unlashtirish, integrasiyalashni k 'zda tutadi [6. - B. 54].

Nazorat savol va topshiriqlari:

1. Kasb-hunar ta'limining qanday didaktik tushunchalari mavjud?
2. Mazkur didaktik tushunchalarga izoh bering.
3. Kasb-hunar ta'limida qanday umumdidaktik tamoyillar mavjud?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvalni t 'ldiring:

1-jadval

Kasb-hunar ta'limining asosiy didaktik tushunchalari	Kasb-hunar ta'limining asosiy didaktik tushunchalari mazmuni

Kasb-hunar ta'limining didaktik tamoyillari	Kasb-hunar ta'limining didaktik tamoyillar mazmuni

1.3. KASB-HUNAR TA'LIMINING DIDAKTIK TIZIMLARI

Reja:

1. Ta'limning didaktik tizimi haqida umumiy tushuncha.
2. Predmet tizimi, operatsiya tizimi, operatsiya-predmet tizimi, motorli-mashq tizimi va boshqa tizimlar.

Tushunchalar va tayanch iboralar: kasb-hunar ta'limi, tizim, didaktika, bilim, k 'nikma, malaka, predmet.

Ta'limning didaktik tizimi haqida umumiy tushuncha

Bilim jarayonining ilmiy, nazariy, uslubiy va amaliy asoslarini, ya'ni ta'lim, bilim berish, 'qitish nazariyasi bilan pedagogikaning mustaqill b 'limi didaktika-ta'lim nazariyasi shug'ullanadi.

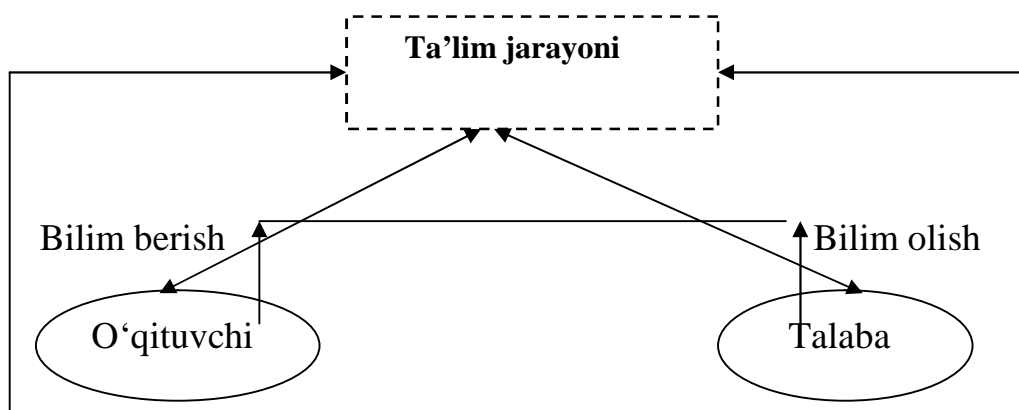
Didaktika - grekcha s 'z b 'lib, "didasko", ya'ni " 'qitish", " 'rgatish" ma'nolarini bildiradi. Ta'lim qonuniyatlarini 'rganish, tahlil qilish jarayonida ta'lim tushunchasi uning mohiyati, mazmun va vazifalari, 'qitish prinsiplari, shakillari haqidagi bilimlar bayon etiladi. Didaktika pedagogikaning "nimaga 'qitish", "nimani 'qitish" va "qanday 'qitish" kabi savollarigaa javob izlaydi.

Ta'lim – insoniyat tajribasining ma'lum tomonlarini, ya'ni 'quvchilar ijtimoiy taraqqiyotining hozirgi talablariga muofiq darajada bilim va tarbiyaga ega b 'lishlarini ta'minlaydigan faoliyatdir. 'qituvchi ta'lim jarayonida faqat bilim berish bilan chegaralanmaydi, balki bu jarayonda 'quvchi, talabaga ta'sir k 'rsatadi, bu esa ularning bilim olishlarini yanada faollashtiradi, natijada 'quvchi

ta'lim jarayoning faol ishtirokchisiga aylanadi. Ta'limdagi yutuqlar, avvalo, o'qituvchiga bog'liq. Mutaxassis sifatida o'z fanini chuqur bilishi, pedagogik muloqot ustasi bo'lish psixologik-pedagogik va uslubiy bilim va malakalarini egallashi, har xil pedagogik vaziyatlarni zudlik bilan o'rganish va baxolash, pedagogik ta'sir ko'rsatishning maqbul usul va vositalarini tanlay olish qobiliyatiga ega bo'lish kerak.

Mustaqil ishlash iste'dodini shakillantirish, kasbiy layoqat hissini, pedagogik voqea va hodisalarini taqqoslash, tahlil qilish va xulosalash ko'nikmalarini rivojlantirish-bularning barchasi ta'lim jarayoning asosiy vazifalaridir.

Ta'lim jarayoni – ma'lumot mazmuni hamda unga oid faoliyat usullarini o'quvchilarning o'zlashtirishi uchun o'qitish va o'qish faoliyatlarining real aloqalashuvi, sababli bog'lanishi, bir-biriga muvofiqlashuvi asosida ta'limning aktlar, zvenolar, sikllar shaklida makon va zamonda harakatlanadigan maqsadga muvofiq shirkat faoliyatidir va quyidagi 4-rasmda ifodalangan:

4-rasm. Ta'lim jarayoni.

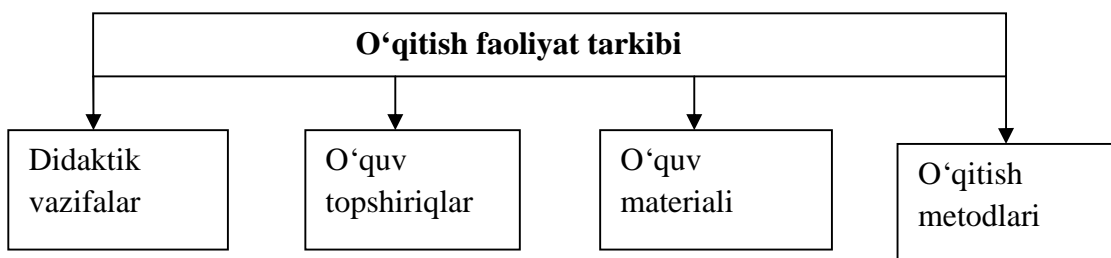
Ta'limning asosiy vazifalari shaxsni ilmiy bilimlar, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishdan iborat. Ta'lim inson bilish faoliyatining bir turi sifatida bir necha ma'noni bildiradi, ya'ni ta'lim oluvchilardan bilim, ko'nikma va malakalar hosil qilish, ularda dunyoqarash, fikr va e'tiqodlarini shakillantirish hamda ularning qobiliyatlarini o'stirishdir.

Ta'lim orqali yosh avlodga insoniyat tajribasi orqali topilgan bilimlar beriladi, zaruriy ko'nikma va malakalar hamda e'tiqodlar shakillantiriladi. Ta'lim o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyati bo'lib, u ikki tomonlama

xarakterga ega, ya'ni unda ikki tomon 'qituvchi va 'quvchi faol ishtirok etadi.

'qituvchi aniq maqsadni k'zlab, reja va dastur asosida bilim, k'nikma va malakalarni singdiradi, 'quvchi esa uni faol 'zlashtirib oladi. Bildirish, bilish murakkab, qiyin, ziddiyatli jarayondir. Bu jarayonda inson psixikasiga tegishli sezgi, idrok tassavvur va tafakkur kabi jarayonlar faol ishtirok etadi va muhim r'lnaydi. Ta'lim berish, yoshlarga bilim berish, ularda k'nikma va malakalarni hosil qilish, yani haqiqaqlarni ocha olishga qodir b'lgan jiddiy mantiqiy taffakurni tarbiyalashdir [19. - B. 111].

'qituvchi, 'quvchi va talabalardagi fikrlash jarayonni t'g'ri yo'lga solish uchun amaliyot har qanday bilishning negizidir, degan qoidani hisobga olish zarur. Ta'limda 'qituvchi bilim berish bilan cheklanmaydi, u 'quvchilarning fikrlash faoliyatiga ham rahbarlik qiladi, 'quvchilarda ishdagi mustaqillik, ijodkorlik qobilyatlarini 'stiradi va shu tariqa 'rganilayotgan narsaning ongli ravishda 'zlashtirib olishga erishiladi, materialni idrok qilishlari va tushunib olishlari bilan birga, uni puxta esda saqlab qolishlari t'g'risidagi ham g'amh'rlilik qiladi.

5-rasm. 'qitish faoliyati tarkibi.

'qituvchi 'quvchi – talabanning bilish faoliyatlarini tashkil qilish maqsadida 'quv ishlarni olib borar ekan, avvalo ta'lim jarayoni orqali uch vazifani, ya'ni bilim berish orqali 'z maqsadini hal qilish lozimligini unutmasligi kerak. Bu maqsadlar 'qituvchi va 'quvchilar faoliyatini birlashtiradi:

1. Ta'limiy maqsad- 'quv materialining mazmunini bilish, ya'ni ushbu fanga tegishli ilmiy bilimlarni 'zlashtirish va amaliyotga tatbiq qila olishdir .

2. Tarbiyaviy maqsad – fan asoslarini 'zlashtirish orqali unig mazmunida yotgan g'oyalar, dunyoqarashlar ta'siridaa 'zining shaxsiy sifatlarini, imon-e'tiqotlarini shakillantirishdir.

3. Rivojlantiruvchi maqsad – ta’lim jarayoni ta’sirida shaxsning aqliy kamolotini, bilish qobiliyatini, ‘qishga, mehnatga b ‘lgan munosabatini rivojlantirishdan iborat.

Bu maqsadlarni amalga oshirish natijasida ‘quvchi – talabada mustaqil ishlash iste’dodi paydo b ‘ladi. Uni ‘ylashga ‘rgatadi, ta’lim jarayonida tafakkur hukmronlik qiladi.

Bu bog‘liqlikni, avvalo ta’limni amalga oshirish bosqichlarda k ‘rishimiz mumkin. Bu bosqichlar quyidagilardan iborat:

Birinchi bosqich – ‘quv materiallarini idrok qilishdan iborat. Bunda ‘quvchi talaba ta’limning mazmuni bilan tanishib, ‘zining bilish vazifalari nimalardan iborat ekanligini tushunib, oladi. Bunda sezgi, idrok, tasavvur kabi jarayonlar faol ishtirok etadi.

Ikkinchi bosqich – ular ‘quv materiallarini tushunib oladilar, uning mohiyatini anglaydilar va umumlashtiradilar. Natijada ularda yangi bilimlar paydo b ‘ladi. Buning uchun ular analiz, sintez, taqqoslash, xulosa chiqarishdan foydalaniladi.

Uchinchi bosqich - yangi bilimlar, mashqlar, mustaqill ishlar ‘qituvchining q ‘shimcha izohlar orqali mustahkamlanadi.

T ‘rtinchi bosqichda - ular ‘zlashtirib olgan bilimlarni imkoniyatga qarab amaliyotga tatbiq qiladilar.

Bularni bilish orqali ‘qituvchi ta’lim-tarbiya jarayonini samarali boshqarishi mumkin. Shuning uchun ‘quv jarayoning hamma bosqichlarida ‘qituvchi yetakchilik va boshqaruvchilik rolini ‘ynaydi. Yuqoridagi fikrlardan xulosa chiqaradigan b ‘lsak, ‘qitish jarayoni bilish faoliyatining muhim tarmog‘i sifatida qator vazifalarni bajaradi. Jumladan:

1. ‘quvchi va talabalarda bilim k ‘nikmalari va malakalarini hosil qiladi.
2. Ularda dunyoqarash, ishonch va e’tiqtlarini ‘stiradi.
3. Yoshlarni muayyan darajada ‘qimishli, muayyan tarbiyali kishilar b ‘lib yetishishlariga, qobiliyat va is’tedodlarini ‘stirishga erishiladi.

Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish uchun ‘qituvchida ‘z kasbiga layoqat b ‘lishi lozim. Layoqatlilik pedagogik mehnatni muvaffaqiyatli bajarishga qodir b ‘lishdir. Bu, avvalo pedagogik kasbning ijtimoiy roli va zaruriyatini yaqqol tasavvur qila olishda k ‘rinadi. Bundan tashqari ‘qituvchi ‘quvchiga qiziqib qarashi, uning ehtiyoji va xususiyatlarini tushuna bilish lozim.

‘**qituvchi** keng k ‘lamdagi didaktik bilimlarga, pedagogik mahoratga ega b ‘lishi lozim. Shundagina ‘qituvchi kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablari darajasida ta’lim jarayonini tashkil qiladi va boshqaradi [17. – B. 198-202].

Predmet tizimi, operatsiya tizimi, operatsiya-predmet tizimi, motorli-mashq tizimi va boshqa tizimlar

Kishilik jamiyatining turli bosqichlarida ishlab chiqarish ta’limining quyidagi tizimlari q ‘llanilganligi pedagogik olimlar tomonidan e’tirof etilgan:

a) *predmet tizimi* – shogird tomonidan buyumning izchil ravishda, muayyan miqdorda, butun murakkabligida boshidan oxirigacha tayyorlanish jarayonini qamrab oladi. Bu tizimning kamchiliklari: shogird ‘zi tanlagan kasbi b ‘yicha boshlang‘ich kasbiy (elementar) k ‘nikmalarga ega b ‘la olmaydi, shuningdek, mazkur tizim ‘quvchilarda tegishli ixtisoslik b ‘yicha t ‘laqonli bilim, k ‘nikma va malakalarni tarkib toptirish imkoniyatiga ega emas. Undan foydalanishda didaktik prinsiplarga t ‘laqonli amal qilinmaydi, ‘quv dasturidan foydalanish imkoniyati deyarli mavjud emas. Nazariy va amaliy ta’limning aloqadorligi hisobga olinmaydi.

b) *operatsiya tizimi* – mehnat jarayonlarini aniq operatsiyalarga b ‘lishga asoslanadi. Unga 1868 yilda Moskva shahridagi Bauman nomidagi oliy texnika bilim yurtida asos solingan. D.K.Sovetskiy, V.P.Markov va ularning maslakdoshlari bu tizimning asoschilari hisoblanishadi. Bu tizim manbalarda “rus tizimi” deb ham yuritiladi va quyidagi iki bosqichda amalga oshiriladi: birinchi bosqichda, ‘quvchilar ‘quv ustaxonalarda operatsiyalarni bajarishni ‘zlashtirsa, ikkinchi bosqichda ular bevosita buyum [6. – B. 106], mahsulot (tovar) ishlab chiqarish jarayonida qatnashadilar.

v) *operatsiya-predmet tizimi* – XIX asrning 90 yillarida S.A.Vladimirskiy tomonidan taklif etilgan. Ushbu tizim ishlab chiqarish ta'limini yanada takomillashtirdi. Chunki bu tizim 'quvchilar tomonidan mehnat operatsiyalarini 'yilab, tanlangan buyumlarni tayyorlashni k 'zda tutadi. Buyumlar tayyorlashda oddiydan murakkabga, osondan qiyin prinsipiga amal qilinadi.

g) *mashq motor tizimi* – Markaziy mehnat instituti tomonidan 1927-1930 yillarda operatsion tizimning qayta ishlab takomillashtirilgan shaklidir.

Bu tizimdagi ta'lim quyidagi besh davrga b 'linadi:

1. Asosiy mehnat faoliyati va harakatlarini 'zlashtirish b 'yicha mashq mashg'ulotlari.

2. Mehnat usullarini 'zlashtirish b 'yicha mashqlar 'z ichiga avval 'rganilgan xatti-harakatlarni qamrab oladi.

3. Mehnat operatsiyalarini bajarishga doir mashqlarda 'rganilgan usullar q 'llaniladi.

4. Oddiy detallarni yasash jarayonida 'zlashtirilgan majmuaviy ishlarni bajarishgacha 'zlashtirilgan ish-harakat usullari murakkablashtirib boriladi.

5. Korxonalarda ish 'rinlarida tanlangan kasb b 'yicha xarakterli ishlar bajariladi va h [6. – B. 106].

Ishlab chiqarish ta'limining yuqorida qayd etilgan tizimlari muayyan kasbdagi ishga oid asosiy mehnat usullari va operatsiyalarini 'quvchilar tomonidan mustaxkam hamda har tomonlama 'zlashtirishni ta'minlaydi, 'quvchilarni aniq ishlab chiqarish mehnatiga 'rgatadi, malakali ishchilar uchun zarur b 'lgan malaka va sifatlarni tarbiyalash imkonini beradi.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Ta'liming didaktik tizimi deganda nimani tushunasiz?
2. Didaktika pedagogikada qanday savollarga javob izlaydi?
3. Ta'lim jarayoni bu?
4. 'qitish tizimlari nechaga b 'linadi va ularga izoh bering.

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Mavzuni mustahkamlash uchun quyidagi BBB texnologiyasi asosida topshiriqni bajaring:

Bilaman	Bilmayman	Bilishni hohlayman

2. Quyidagi jadvalni t 'ldiring:

Ishlab chiqarish ta'limining tizimlari	Ishlab chiqarish ta'limining tizimlari mazmuni
Predmet tizimi	
Operatsiya tizimi	
Operatsiya-predmet tizimi	
Mashq-motor tizimi	

1.4. KASB-HUNAR TA'LIMINI AMALGA OSHIRISH METODLARI

Reja:

1. 'rta maxsus kasb-hunar ta'limi metodlari klassifikatsiyasi.
2. Kasb-hunar ta'limining og'zaki metodlari.
3. Kasb-hunar ta'limining amaliy metodlari.
4. Kasb-hunar ta'limida k 'rgazmalilik metodlari t 'g'risida tushuncha.
5. Ta'lim metodlarini tanlash mezonlari.
6. Kasb-hunar ta'limida pedagogik texnologiyalardan foydalanish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: kasb-hunar ta'limi, metodlar, klassifikatsiya, pedaagogik texnologiy .

'rta maxsus kasb-hunar ta'limi metodlari klassifikatsiyasi

Hozirgi kunda ta'lim amaliyotida q 'llanib kelinayotgan amaldagi 'qitish metodlarini asosan 3 guruhga b 'lib k 'rsatish mumkin va quyidagi 1-jadvalda ifodalangan:

1. 'quv materialini og'zaki bayon qilish metodlari.

2. Kuzatish va k 'rsatish metodlari.
3. Amaliy mashg'ulotlar metodlari.

1-jadval

Ta'lim metodlari

Bilim bosqichlari	Bilim manbai	'qitish metodlari
jonli mushohada	yaqqol obraz	K 'rgazmali metodlar a)namoyish, k 'rish b)kuzatish v)ekskursiya
abstrakt tafakkur	s 'z, nutq	Og'zaki metodlar Suhbat, hikoya, tushuntirish, kitob bilan ishlash, maktab ma'ruzasi
Amaliyot	amaliy faoliyat	Amaliy metodlar a)laboratoriya ishi b)amaliy ishlar v)mashqlar

Kasb-hunar ta'limining og'zaki metodlari

'quv materiallarini og'zaki bayon qilish metodi maktab ta'limi tizimida eng k 'p q 'llaniladigan metodlardan biri b 'lib, mazkur metodlarda deyarli hamma sinflarda va hamma 'quv fanlari b 'yicha olib boriladigan darslar jarayonida murojaat etilishi mumkin. Bu metodlar bayon qilinayotgan bilimlarning t 'g'ridan-t 'g'ri 'qituvchining jonli nutqi orqali idrok qilinishi bilan xarakterlanadi va boshqa 'qitish metodlaridan shu bilan farq qiladi.

Og'zaki bayon qilish metodida har ikkala faoliyatning, ya'ni, bir tomondan, 'qituvchining 'quv materialini mohirlik bilan og'zaki bayon qilib borishi va ikkinchi tomondan, bayon bayon qilinayotgan materiallarni 'quvchilar diqqat bilan tinglab, ongli va mustahkam 'zlashtirishlari birligiga amal qilinadi. Biroq 'qituvchi bayon qilayotgan materialni butun dars davomida bir yo'sinda og'zaki davom ettira olmaydi va davom ettirishi mumkin ham emas. Shunga k 'ra garchi dars umuman materialniog'zaki bayon qilish yo'li bilan olib borilsa ham, shu darsning ma'lum bosqichlarida boshqa 'qitish uslublarining ayrim elementlarini ishlatish mumkin. Demak, butun bir darsni og'zaki bayon qilish metodi vositasida 'tib b 'lmaydi. 'qitilayotgan mavzuning xarakteri, sinf 'quvchilarining darsga

b'lgan munosabatlari va 'zlashtirish darajalariga qarab material turlicha bayon qilinishi mumkin.

Shuningdek, 'quvchilarni 'tilajak materialning mavzusi, maqsadi va uni bayon etish va boshqalar sinf 'quvchilarining faolligini oshirishda, mustaqil mantiqiy fikr yuritishlarini ta'minlashda muhim rol 'ynaydi.

Yuqoridagilar bilan bir qatorda, materialni bayon qilish sur'ati (tezligi yoki sekinligi) 'qituvchi nutqining ta'sirchan ohangda b'lishi, mashg'ulotning haddan tashqari jiddiy yoki zerikarli b'limasligi kabi qoidalar nazarda tutilmog'i lozim.

'quv materiallarini og'zaki bayon qilish metodi quyidagicha 5 turda q'ullaniladi: hikoya qilish, 'quv materialini tushuntirish, maktab ma'ruzasi, suhbat, darslik va kitob ustida ishlash **Rasulova**.

Kasb-hunar ta'limining amaliy metodlari

Ta'limda amaliy metodlar amaliy mashg'ulotlar, loyig'alash, mashqlarni bajarish tariqasida olib boriladi. Quyida metodlarning tahlilini keltiramiz:

Amaliy mashg'ulotlar – maxsus jihozlangan xona yoki alohida ajratilgan tajriba maydonida tashkil etilib, tahsil oluvchilarda ular tomonidan 'zlashtirilgan nazariy bilimlarni amaliyotda q'illay olish k'nikma va malakalarini hosil qilishga y'naltirilgan ta'lim shakli [16. – B. 8-9].

Loyihalash metodi – pedagogikaning pragmatik y'nalishiga asoslangan holda, ta'lim jarayonida 'quvchilarga beriladigan amaliy topshiriqlarni loyihalash va ularni 'quvchilarning bajarishlari jarayonida bilim va k'nikmalarini namoyon qilishlarini ta'minlovchi ta'lim shakli [16. – B. 66].

Mashq – biror faoliyatni puxta 'zlashtirish yoki sifatini yaxshilash maqsadida uni k'p marta takrorlash. Masalan, 'qish, yozish. Mashq ta'limda k'nikma va malakalar hosil qilishda muhim 'rin tutadi [16. – B. 74].

Kasb-hunar ta'limida k'rgazmalilik metodlari t'g'risida tushuncha

Ta'limda k'rsatish uslubi namoyish etish, illyustratsiya (kuzatish) va ekskursiya tariqasida olib boriladi. Quyida metodlarning tahlilini keltiramiz:

Namoyish etish metodi – 1) ‘qituvchi tomonidan bayon qilinayotgan ilmiy-nazariy bilimlarning tahsil oluvchilar tomonidan puxta ‘zlashtirilishi uchun ularning sezgi organlari – eshitish, k ‘rish, hid va ta’ m bilish, teri sezgilarining bir obyektga alohida-alohida yoki bir necha sezgi a’zolarini bir y ‘la safarbar qilishga imkon beradigan k ‘rgazmali metod; 2) tahsil oluvchilarning ‘quv materiallarini aniq obrazlar vositasida bevosita idrok qilishlarini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega b ‘lgan ta’lim metodi [16. – B. 85-86].

Kuzatish metodi – 1) obyektiv borliqdagi narsa-hodisalarni tizimli, uzluksiz, batartib, mukammal idrok qilish jarayoni; 2) psixologik-pedagogik tadqiqotlardagi asosiy empirik metodlardan biri. Psixologik-pedagogik hodisani maqsadga qaratilgan tizimli ‘rganishda muayyan sharoitlarda ulardagi xususiy ‘zgarishlar va ularning sabablarini aniqlash maqsadida q ‘llaniladi; 3) voqelikni ta’lim jarayonida idrok qilish imkoniyatini beradigan pedagogik tadqiqot metodi [16. – B. 64].

Ekskursiya (lot. excursion – sayr qilish) – 1) bilimni boyitish, amaliy tajriba hosil qilish yoki madaniy-ma’rifiy maqsadda diqqatga sazovor joylarga jamoa b ‘lib borish; 2) bevosita kuzatish asosida muayyan jarayon, voqea-hodisa yoki faoliyat mazmunini yorituvchi bilimlarning puxta ‘zlashtirilishini ta’minlovchi ta’lim shakli [16. – B. 145].

Ta’lim metodlarini tanlash mezonlari

Bolaning ‘quv materialini ‘zlashtirishdagi yosh imoniyatlari va uning yetuklik darajasi ‘qitish va ‘qish usullariga juda katta ta’ sir k ‘rsatadi. Ta’lim oluvchilarning fikrlash faoliyatini va shaxsiy xususiyatlarini yaxshi bilish ‘qitishning samaraliroq usullarini topish imkoniyatini beradi.

Ta’lim metodlari ‘sayotgan organizmning anatomik – fiziologik, biologik xususiyatlariga ham bog‘liqdir. Ta’lim oluvchilarning bilish faoliyatini tashkil qilishda ularning yoshiga xos biologik ‘sishni hisobga olish kerak. Bunga sabab ta’limning k ‘pgina jihatlari ta’lim beruvchi va ta’lim oluvchining ish qobiliyati,

charchashi, ijodiy kayfiyati, jismoniy sog‘lig‘i, maktabdagi gigena sharoitlari va shu kabilarga bog‘liqdir [28].

Mutaxassislar tayyorlashning shaxsiy faoliyati konsepsiyasi b ‘yicha ta‘lim jarayonida individual ta‘lim jarayonini individual – ijodiy shaxsni shakllantirish jarayoni sifatida qarashga, shuningdek, ‘qitishni nafaqat ‘qitiladigan fan mantiqiga, balki shaxsning rivojlanishi mantiqiga muvofiq holda tashkil etishga imkon beradi, deb qaraladi.

Ta‘lim oluvchining yaratuvchilik (ijodiy potension) qobiliyati, uning muloqot qila olish qobiliyatini, ta‘lim olish madaniyatini, ta‘lim jarayonining barcha bosqichlarida samaradorlik va sifatni oshirishda axborotlashgan jamiyat qurish orqali ijtimoiy jamiyat buyurtmasini bajarish (axborot texnologiyalari sohasi, axborot ta‘lim hujjatlari, foydalanuvchilari)ni va shu kabi jarayonlarni rivojlantirishdagi optimal variantlarni tanlashda istiqbolli natijalarni q ‘lga kiritishni kafolatlaydi. Buning uchun ta‘limda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishga t ‘g‘ri keladi va uning natijasida faol ta‘lim jarayonini amalga oshirish mumkin b ‘ladi.

Faol ta‘lim – bu ta‘lim jarayonida ta‘lim beruvchi va ta‘lim oluvchining ongli va faol ishtiroki, mustaqilligi hamda ijodiy qobiliyatlarini ta‘minlovchi tizimiy – pedagogik jarayondan iborat.

Faol ta‘lim sharoitida ‘zlashtirilgan bilim va harakat usullari mazmunan mukammal tizimli, mantiqan tugal va turli ishlab chiqarish vaziyatlarida q ‘llanishga yaroqli b ‘ladi. Bunda asosan quyidagi ta‘lim metodlaridan foydalaniladi: bahs – munozara; fikrlashga jalb qilish; doskada mustahkamlash; turli ta‘limiy – kasbiy ‘yinlarni amaliyotga joriy etish va h.k.

Ta‘lim oluvchilarda faol ‘rganish qobiliyati, ya‘ni ta‘lim oluvchilarning tadqiq qilish (ijod) va ‘rganishga qiziqishini (intilishini) yuzaga chiqaruvchi faoliyatli yondashuv ta‘lim metodlarini faollashtirishga asosiy didaktik asos b ‘la oladi.

Ta‘lim metodlarini faollashtirish quyidagi ta‘lim qonunlariga e‘tiborni kuchaytirishni taqozo etadi.

• **Ta'limda intellektual sohani rivojlantirish qonuni.** Bu qonun b 'yicha ta'lim oluvchining fikrlashini (bilishini, ijodini), xotirasini, diqqatini, aql sifatlarini (teranlik, eguluvchanlik, tejamkorlik, mustaqillik), fikrlash k 'nikmalarini (ajratish, q 'shish, tahlil qilish va h.k.), bilishini (ta'lim oluvchilarni qarama – qarshilik muammolarni qurish, savollar q 'ygan farazlarni ilgari surish va h.k.), 'rganishini bilishini rivojlantirish, predmetga oid bilim, 'quv va k 'nikmalarni tashkllantirishning istiqbolli usullari ishlab chiqiladi va ulardan amaliyotda foydalanish shakllari yaratiladi;

• **Ta'limda iroda sohasini rivojlantirish qonuni.** Bu qonun b 'yicha ta'lim oluvchidagi maqsadga intilishni shakllantirish jarayoni e'tiborga olinadi. Unda asosan asab va muskullarning z 'riqishini yenga olish, tashabbuskorlik, 'z kuchiga ishonish, 'zini boshqara olishni rivojlantirish, bilimlarni 'qitish (qanday faoliyat k 'rsatish), faoliyatni rivojlantirish, uni qanday amalga oshirish va nazoratni tashqi k 'nikmasiz olib borish kabi qobiliyatlar hisobga olinadi [28].

• **Ta'limda ematsion sohani rivojlantirish qonuni.** Bu qonun ta'lim oluvchiga 'z hissiyotini va ruhiy holatini boshqarish b 'yicha zaruriy k 'nikmalarini shakllantirish jarayonidan iborat b 'lib, unda ortiqcha havotirni yengish va 'zini holisona baholash k 'nikmasiga ega b 'lishlikni tarbiyalash muhim hisoblanadi [28].

• **Ta'limni axborotlashtirish qonuni.** Bu qonun b 'yicha axborotlashtirilgan jamiyat sharoitida ta'lim oluvchilarning jamoatchilik va kasbiy faoliyatida t 'laqonliroq samarali qatnashishiga tayyorlash maqsadida ta'lim tizimining barcha komponentlari kompyuterli va axborotli texnologiyalar yordamida yaxshilanadi.

Ta'limni axborotlashtirish quyidagilarni 'z ichiga oladi:

- 'quv – uslubiy ishlarni qayta tashkil etish;
- ta'lim beruvchi va uning rolini 'zgartirishga q 'yilgan talablar orttiriladi;
- ta'lim oluvchi shaxsning va uni individuallashtirish xususiyati rolining ortishi;

- ta'lim muassasasi rolining zamonaviylashuvi, 'zgarishi va uning ta'lim oluvchilar tarkibi joylashgan joylarga ta'sirini e'tiborga olish;

- axborot resurslarining mumkin bo'lgan hajmining ta'satdan ortishini hisobga olish;

- zamonaviy axborot xizmati ko'rsatishga bo'lgan talabning muntazam ravishda ortib borishi asosidagi axborotlashtirishning ahamiyati o'sishi, ayniqsa bashoratli, ta'limiy va ilmiy harakterdagi y'nalishning rivojlanishini hisobga olish;

- beshta muhim masalalarni hal qilishni kafolatlash. Ular: ta'lim sifatini oshirish; ta'lim jarayonini qulay holga keltirish asosida ta'lim olishni yengillashtirish; aholi savodxonligi oshishini ta'minlash; mamlakatning iqtisodiy potensiali (quvvati) o'sishini ta'minlash; milliy ta'limning jahon talimi tizimiga integratsiyalashuvini ta'minlash;

- **Ta'limda mustaqillik qonuni.** Bu qonun bo'yicha ta'lim oluvchilarning bilimlarini hayotga qo'llay olish uchun ta'lim berish jarayonini **faol fikrlash** jarayoniga aylantirish asosida ularda ijodiy tashabbuskorlik va **mustaqil** tafakkur, nutq, madaniyati va ilmiy dunyoqarash, e'tiqodni tarkib toptirishning optimal variantlarini ishlab chiqiladi.

Yuqorida qayd etilgan ta'lim metodlarini faollashtirishga imkon beruvchi ta'lim qonunlari mustaqil va namunali ta'limdan amaliyotda foydalanishga keng imkoniyat yaratadi. Bu ayniqsa ta'lim oluvchilar bilan uyushtiriladigan mustaqil ta'limda yaqqol seziladi.

Professorlar R.X.Djurayev va S.T. Turg'unovlarning qayd etishicha **mustaqil ta'lim** – bu insonning o'zi tanlagan vositalar va adabiyotlar yordamida ajdodlar tajribasini, fan va texnika yutuqlarini o'rganishga yo'naltirilgan shaxsiy harakatlar jarayoni. Bunda insonning ichki dunyosi, his – tuyg'ulari, **mustaqil fikrlash** qobiliyati asosiy rol o'ynaydi [28].

Mustaqil fikrlashga o'rgatish. Har qanday o'quv fani bo'yicha darsliklarning asosiy didaktik ashyosi matnlar, savol – topshiriqlar, mashqlar yoki

misol – masalalar hisoblanadi.

Ta'lim oluvchini mustaqil fikrlashga o'rgatishda darslik, o'quv qo'llanmalar va ta'lim beruvchining alohida – alohida ahamiyatini ta'kidlash shart emas, balki uni mavzudagi ilg'or fikrlar, ilmiy xulosalar, amaliy haqiqatlar, voqea – hodisa yoki inson shaxsiga o'z munosabatini bildirishga yo'naltirish kerak bo'ladi.

Muayyan fanlar bo'yicha ta'lim oluvchini mustaqil fikrlashga o'rgatishga darsliklardan olingan, ilm ahliga, darslik muallifi va ta'lim beruvchiga avval ma'lum bo'lgan ilmiy va hayotiy haqiqatlarni har bir ta'lim oluvchisi o'zining imkoniyati doirasida o'z yo'li bilan angatiladi. Darslik yoki o'quv qo'llanmalardagi yoki ta'lim beruvchi tomonidan qo'yilgan savol – topshiriqlar ta'lim oluvchini matn mazmunini hikoyalashga (ayrim hollarda yodlab olishga) majburlamasligi kerak.

Demak, **mustaqil ta'lim** – bu olingan bilim koinikma va malakalarni mustahkamlash, o'qishimcha ma'lumot yoki materiallarni mustaqil o'rganish maqsadidagi o'quv shakli [28].

Kasb-hunar ta'limida pedagogik texnologiyalardan foydalanish

Pedagogik texnologiya (PT) – shunday bilimlar sohasiki, ular yordamida 3-ming yillikda ta'lim sohasida tub burilishlar yuz beradi, o'qituvchi faoliyati yangilanadi, bilimga chanqoqlik, Vatanga mehr-muhabbat, insonparvarlik tuyg'ulari tizimli ravishda shakllantiriladi.

“Ta'lim tashkilotlarida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi”da ta'lim-tarbiya tizimini isloh qilish, unga ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurligi qayta-qayta ta'kidlanadi. Chunki mamlakatimiz tez sur'atlar bilan taraqqiy etib, jahon hamjamiyatida iqtisodiy-siyosiy mavqeyi kundan-kun ortib bormoqda. Lekin ijtimoiy sohada, ayniqsa, ta'lim-tarbiyada umumiy taraqqiyotdan orqada qolish hollari sezilmoqda. Ta'lim-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish bilan bunday holga barxam berish mumkin. Quyidagi holatlar ilg'or texnologiyalarni ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etishning dolzarbligini ko'rsatib beradi:

- “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi” maqsadi va vazifalarini r ‘yobga chiqarish uchun, ma’lum sabablarga k ‘ra jahon hamjamiyati taraqqiyotidan ortda qolib ketgan jamiyatimiz taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan ‘rin olishi uchun, aholi ta’limini jadallashtirish va samaradorligini oshirish maqsadida ilg‘or pedagogik tadbirlardan foydalanish zarurligi;

- an’anaviy ‘qitish tizimi yozma va og‘zaki s ‘zlarga tayanib ish k ‘rishi tufayli “axborotli ‘qitish” sifatida tavsiflanib, ‘qituvchi faoliyati birgina ‘quv jarayonining tashkilotchisi sifatidagina emas, balki nufuzli bilimlar manbaiga aylanib qolganligi yoki ta’lim-tarbiya jarayonida ‘qituvchi va ‘quvchi rolini ‘zgartirish zarurligi;

- fan-texnika taraqqiyotining ‘ta rivojlanganligi natijasida axborotlarning keskin k ‘payib borayotganligi va ularni yoshlarga bildirish uchun vaqtning chegaralanganligi;

- kishilik jamiyati taraqqiyotining shu kundagi bosqichida nazariy va empirik bilimlarga asoslangan tafakkurdan tobora foydali natijaga ega b ‘lgan, aniq yakunga asoslangan texnik tafakkurga ‘tib borayotgaligi;

- barkamol avlodni tarbiyalash talabi ularga eng ilg‘or bilim berish usuli hisoblangan obyektiv borliqqa tizimli yondashuv tamoyilidan foydalanishni talab qilishi.

Pedagogika fani va amaliyotida keying paytlarda keng q ‘llanilayotgan “pedagogik texnologiya” atamasi inglizcha “an educational technologi” s ‘zidan olingan b ‘lib, “Ta’lim texnologiyasi” degan ma’noni bildiradi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi va unga beriladigan ta’riflar.

“**Texnologiya**” tushunchasi texnikaviy taraqqiyot bilan bog‘liq holda fanga 1872-yilda kirib keldi va yunoncha ikki s ‘zdan – “texos” – “san’at”, “hunar” va “logos” – “fan”, “ta’limot” s ‘zlaridan tashkil topib, “Hunar fani” ma’nosini anglatadi. Biroq bu ifoda zamonaviy texnologik jarayonni t ‘liq tavsiflab berolmaydi, texnologik jarayon har doim zaruriy vositalar va sharoitlardan foydalangan holda amallarni (operatsiyalarni) muayyan ketma-ketlikda bajarishni

ku'zda tutadi. Yanada aniqroq aytadigan bo'lsak, texnologik jarayon – bu mehnat qurollari bilan mehnat obyektlari (xom ashyo)ga bosqichma-bosqich ta'sir etish natijasida mahsulot yaratish borasidagi ishchi (ishchi mashina)ning faoliyatidir.

Ishlab chiqarishda texnologiya so'zidan kelib chiqadigan quyidagi tushunchalar ishlatiladi.

Texnologik jarayon – ishlab chiqariladigan mahsulotga ishlov berishning yagona jarayonini hosil qiluvchi texnologik operatsiyalarning yig'indisi.

Texnologik operatsiya – ishchi tomonidan so'zining ish joyida bajariladigan, yakuniga yetkazilgan harakat ku'rinishidagi jarayonning bir qismi.

Texnologik xarita – ma'lum bir mahsulotni ishlab chiqarish texnologik operatsiyalarni ketma-ketligini bayon qiluvchi texnik hujjat.

Texnologik rejim – texnologik operatsiyalarni amalga oshirishni belgilovchi tartib bo'lib, ma'lum bir mahsulotni ishlab chiqarishda bajariladigan operatsiyalarning vaqti, shartlarini belgilaydi.

Ana shu ta'rif va tushunchalarni o'quv jarayoniga ku'chirib quyidagi xulosaga kelish mumkin: ***Pedagogik texnologiya*** – bu o'qituvchi (tarbiyachi)ning o'quvchi (talaba)larga o'qitish vositalari yordamida muayyan sharoitlarda ta'sir ku'rsatishi va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilangan shaxs sifatlarini intensiv shakllantirish jarayonidir. Pedagogik texnologiya – o'quv jarayonini texnologiyalashtirishni butunligicha aniqlovchi tizimli kategoriya. Pedagogik nashrlarda “o'qitish texnologiyasi”, “Ta'lim texnologiyasi” tushunchalari ham ishlatiladi.

O'qitish texnologiyasi – birinchidan, pedagogik texnologiyaning jarayonli-harakat aspektini anglatadi. Bu ta'lim jarayonini o'zgaruvchan sharoitlarda, ajratilgan vaqt davomida istiqbollashtirilgan natijalariga kafolatli erishishga va konkret ta'lim-tarbiya jarayonlarini amalga oshirishni instrumental ta'minlovchi usul va vositalar (texnologik operatsiya)larning tartibli birligini o'zida mujassamlashtirgan ta'lim modelini ishlab chiqish va amalga oshirishning texnologik jarayoni;

Ikkinchidan, pedagogik texnologiyaning jarayonli-bayonli aspektini ifodalaydi. Bu maqsadni amalga oshirish va istiqbolda belgilangan natijalarga erishish b 'yicha pedagogik hamda 'quv faoliyatining loyihasini bajarishning bayonidir (texnologik xarita).

Ta'lim texnologiyasi pedagogik texnologiyaning ilmiy aspektini belgilash uchun ishlatiladi. Bu texnik va inson resurslarini hamda ularni 'z oldiga ta'lim shakllarini optimallashtirish vazifasini q 'yuvchi hamkorligini hisobga olgan holda dars berish va bilimlarni 'zlashtirishning barcha jarayonlarini yaratish, q 'llash va belgilashning tizimli usuli.

Bugungi kunda ilmiy va ommabop adabiyotlarda "pedagogik texnologiya" tushunchasini ta'riflashda turli xil tasniflarni uchratishimiz mumkin.

Pedagogik texnologiyani 'quv jarayoniga olib kirish zarurligini MDH davlatlari ichida birinchilardan b 'lib ilmiy asoslab bergan rossiyalik olim *V.P.Besspalko* "Pedagogik texnologiya – amaliyotga joriy etish mumkin b 'lgan pedagogik tizimning loyohasidir", - deyish bilan, *quyidagi ta'rifni beradi*: "Pedagogik texnologiya – bu 'qituvchi mahoratiga bog'liq b 'lmagan holda pedagogik muvaffaqiyatni kafolatlay oladigan 'quvchi shaxsini shakllantirish jarayoni loyihasidir"¹.

Bu ta'rif mazmunidan quyidagi muhim tamoyillarni ajratib k 'rsatish mumkin:

- PT 'quvchi (talaba)larda ma'lum ijtimoiy tajriba elementlarini shakllantirish uchun loyihalanadi;

- Loyihalangan tayyor texnologiyani amalga oshirish fan 'qituvchisidan katta mahorat talab etmaydi;

- Yakuniy natija, albatta, kafolatlanadi.

T.S.Nazarova ta'rificha: "Pedagogik texnologiya – ta'lim-tarbiyadan k 'zlangan maqsadga erishish uchun 'quv jarayonida q 'llaniladigan usullar, vositalar majmuyidir"².

¹ Besspalko V.P. Pedagogika i progressivniye texnologii obucheniya .- M.: Pedagogika, 1995.

² Nazarova T.S. Pedagogicheskaya texnologiya: noviy etap evolyusii. - T., 1999. – 16 s.

Nufuzli *YUNESKO tashkiloti* ma'qullagan ta'rif b 'yicha "Pedagogik texnologiya – ta'lim shakllarini optimallashtirish maqadida texnik vositalar, inson salohiyati hamda ularning ta'sirini inobatga olib, 'qitish va bilim 'zlashtirishning barcha jarayonlarini aniqlash, yaratish va q 'llashning tizimli metodidir"³.

Nemis olimi Kurt Levin, shvetsariyalik psixolog Jan Piajler XX asrning 40-yillaridayoq guruhda k 'pchilikning yagona bir qarorga kelishining psixolog tabiatini 'rganishar ekan, pedagogik taxnologiyalarning ahamiyatini alohida qayd etib 'tishgan.

Amerikalik olimlar Benjamin Blum, Levi Stross, Jon Morenolar fikricha "...pedagogik texnologiya ta'lim maqsadlarini k 'zlagan etalon asosida 'quvchilarning kuzatiladigan, 'lchanadigan harakatlari shaklida oydinlashtirishdir"⁴.

Rus olimi N.V.Kuzmina pedagogik tizim 'zida ta'lim va tarbiya maqsadiga b 'ysindirilgan 'zaro bog'liq tarkibli elementlardan tashkil topishini uqtiradi⁵.

Bir guruh rus olimlari "pedagogik texnologiyalar obyektiv jarayon va u yangicha sifatiy muammolarni yechish uchun ta'limni evolyusion bosqichga k 'tarish shartlaridan biri" deb qaraydilar (M.V.Klarin, M.Klark, T.A.Ilina). M.V.Klarin fikricha, PT – 'quv jarayoniga yondashgan holda, oldindan belgilab olingan maqsad k 'rsatkichlaridan kelib chiqib 'quv jarayonini loyihalashdir.

Rossiya pedagoglaridan *V.M.Monaxov* pedagogik texnologiyaga quyidagi ta'rifni beradi: "Pedagogik texnologiya-avvaldan rejalashtirilgan natijalarga olib boruvchi va bajarilishi shart b 'lgan tartibli amallar tizimidir" va uning xususiyatiga e'tibor qaratib, "PT – 'quv jarayonini texnologiyalashtirib, uning qayta tiklanuvchanligini hamda pedagogik jarayon turg'unligini oshirib, bu jarayon ijrochisining subyektiv xususiyatlaridan uni ozod qiladi", - deydi.

V.P.Bespalkoning 'zbekistonlik shogirdlaridan *N.Sayidahmedov* fikricha: "PT – bu 'qituvchi (tarbiyachi) tomonidan 'qitish (tarbiya) vositalari yordamida

³ Farberman B.L. Progressivniye pedagogicheskiye texnologii. - T., 1999. - 3 s.

⁴ Lewy Itross, Bathory Z. The Toxonomy of Educational obektiv in Continental. Evrop, Univ. of Chikago. 1994. - P. 146-163.

⁵ Kuzmina N.V. Metod sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniy. - L.: LGU, 1980 - 172 s.

‘quvchilarga ta’sir k ‘rsatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilab olingan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayonidir”⁶.

Yirik pedagog olimlarimizdan biri *M.Ochilov* peagogik texnologiya sohasidagi tadqiqotlari natijasida quyidagi xulosaga keladi: “Pedagogik texnologiya-tizimli, texnologik yondashuvlar asosida ta’lim shakllarini qulaylashtirish, natijasini kafolatlash va obyektiv baholash uchun inson salohiyati hamda texnik vositalarning ‘zaro ta’sirini inobatga olib, ta’lim maqsadlarini oydinlashtirib, ‘qitish va bilim ‘zlashtirish jarayonlarida q ‘llaniladigan usul va metodlar majmuidir”⁷. U pedagogik texnologiyaga ta’lim usuli, ma’lum ma’noda ta’lim-tarbiya jarayonlari, vositalari, shakl va metodlari majmui deb qaraydi. “Pedagogik texnologiya ta’lim-tarbiyaning obyektiv qonuniyatlari, diagnostic maqsadlar asosida ‘quv jarayonlari, ta’lim-tarbiyaning mazmuni, metod va vositalarini ishlab chiqish va takomillashtirish tizimidir”, - deb ta’rif beradi.

K ‘rib turganimizdek, “pedagogik texnologiya” tushunchasini ta’riflashda hali yagona fikrga kelinganicha yo’q.

Bizning fikrimizcha, pedagogik texnologiya – ta’lim-tarbiya jarayonlari, ta’lim usuli, vositalari, shakllari, ‘qituvchi va tahsil oluvchi ‘rtasidagi munosabatlar majmui b ‘lib, ta’lim jarayoniga tizimli, texnologik yondashuvni talab qiladi va ‘zida ta’lim maqsadlarini oydinlashtirishni, natijasini kafolatlashni va obyektiv baholashdek muhim belgilarni aks ettiradi.

Pedagogik texnologiyaning fan sifatidagi vazifalarini ‘qitishning har bir bosqichida ta’limning mazmunini belgilash, ta’lim-tarbiyaning shakllari va vositalarini tayyorlash, shaxsda shakllantirish nazarda tutilgan kasbiy sifatlar va ma’naviy fazilatlarni ‘zlashtirishga yo’naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, ta’limning natijasi va ‘zlashtirish darajasini aniqlash ularni obyektiv baholash uchun test vazifalarini tayyorlash kabilar tashkil qiladi.

Pedagogik texnologiya XX asrning oxirlarida deyarli barcha rivojlangan mamlakatlarda tez tarqalib, nufuzli YUNESKO tashkiloti tomonidan ham tan

⁶ Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati // Xalq ta’limi, 1999. 1. – 98 b.

⁷ Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. O’quv qo’llanma. – Qarshi: Nasaf, 2000. – 13 b.

olindi va qoʻllab-quvvatlandi. Hozirda kichik va oʻrta mamlakatlarda muvaffaqiyatli qoʻllanilib kelinmoqda.

Kichik va oʻrta mamlakatlar pedagogik texnologiyadan foydalanib, taʼlim-tarbiya tizimini rivojlantirishda, oʻquvchilarning oʻzlashtirishni oshirishda sezilarli yutuqlarga erishdilar.

Taʼlimni texnologiyalashtirishning asosini, taʼlim jarayonini, uning samaradorligini oshirish va taʼlim oluvchilarni, berilgan sharoitlarda va belgilangan vaqt ichida loyihalashtirilayotgan oʻquv natijalariga erishishlarini kafolatlash maqsadida taʼlim boshqarish gʻoyasi tashkil etadi.

Pedagogik texnologiya yordamida 3-ming yillikda Oʻzbekiston taʼlim-tarbiya tizimida ham tub oʻzgarishlar yuz berishi, oʻqituvchi-oʻquvchi faoliyati yangilanishi, yoshlarda xurfiylilik, bilimga chanqoqlik, Vatanga mehr-muhabbat, insonparvarlik tuygʻulari tizimli ravishda shakllantirilishi kichik va oʻrta mamlakatlarda tutilmoqda [7. – B. 255]/

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Kasb-hunar taʼlimining qanday metodlari mavjud?
2. Kasb-hunar taʼlimining qanday oʻziga xos metodlari bor?
3. Mustaqil taʼlim nima?
4. Kasb-hunar taʼlimi deganda nimani tushunasiz?
5. Pedagogik texnologiyalarga izoh bering.

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvalni tashkil eting:

Kasb-hunar taʼlimining metodlari	Metodlar mazmuni

1.5. KASB-HUNAR TAʼLIMINING TASHKILY SHAKLLARI

Reja:

1. Nazariy va amaliy mashgʻulotlarning asosiy shakllari.

2. Ishlab chiqarish ta'limini tashkil qilishning asosiy shakllari.
3. Ishlab chiqarish korxonalariga ekskursiya, 'rta maxsus kasb-hunar kollej ta'limini x 'jalik yuritishning yangi shakllarini 'qitish.
4. 'rta maxsus kasb-hunar ta'limida masofaviy 'qitish.
5. Ishlab chiqarish amaliyoti: maqsad va vazifalari, ishlab chiqarish amaliyotini tashkil qilish va 'tkazish, ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: ta'limni tashkil etish shakllari, ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar, kurs ishi, diplom ishi, pedagogik amaliyot.

Nazariy va amaliy mashg'ulotlarning asosiy shakllari

'tmish davrlarda ta'lim qanday shakllarda tashkil etilgan? Uning taraqqiyot bosqichlari qanday?

Insoniyat tarixiga nazar tashlar ekanmiz ta'limni tashkil etish shakllari ijtimoiy tuzum manfaatlariga mos holda paydo b 'lgan va rivojlangan. Dastlabki davrlarda ta'lim berish ishlarini odamlarning mehnat faoliyati, turmush tarsi bilan uzviy bog'langan hamda bilim berish, 'rgatish ishlari yakka tartibda olib borilgan.

Davr 'tishi bilan k 'pchilikka bilim berish ehtiyoji paydo b 'ladi, ta'lim tizimi mazmuni, bilimlarning murakkablashuvi bolalarni guruh-guruh qilib, t 'plab 'qitishni taqozo qilgan hamda ta'lim bilan shug'ullangan mutaxassis- 'qituvchilar tayyorlash zaruriyati kelib chiqadi.

Shu davrda sinf-dars tizimi paydo b 'la boshlaydi. Xalq orasida hayotiy tajribaga, bilim va tarbiyaga ega b 'lgan kishilar murabbiy, 'qituvchi b 'lib faoliyat k 'rsatadi.

Xalqimiz tarixga nazar tashlar ekanmiz, maktab va madrasalarda yoshlarga bilim berish bilan shug'ullanganligi "Avesto" va voshqa tarixiy manbalardan ma'lum. Ammo qadim davrlardan ta'limni qat'iy chegaralangan vaqtda bir xil yoshdagi bolalar bilan olib borish, ta'lim mazmunini bosqichma-bosqich berish masalalariga aniqlik kiritilmagan edi.

Farobiyning “Fan va aql zakovat” asarida ‘quv fanlarini guruhlariga b ‘lib ‘qitish, ularning tarbiyaviy mohiyatini ochish masalalariga e’tibor berilgan.

Sinf-dars tizimini didaktik talablar asosida yaratishda buyuk chex pedagogi Yan Amos Komenskiyning xizmatlari katta, uni sinf-dars tizimining asoschisi sifatida butun dunyo tan olgan.

Y.A.Komenskiy “Buyuk didaktika” asarida ‘quv mashg‘ulotlarini guruh shaklida tashkil etish, ‘quv yili va ‘quv kunini bir vaqtda boshlash, mashg‘ulotlar orasida tanaffuslar berilishi, guruhdagi bolalarning yoshi va soni bir xil b ‘lishiga alohida e’tibor berdi. Dars davomida ‘quvchilar diqqatini t ‘plab, materialni batafsil tushuntirish, ‘quvchiga savollar berish, ‘zlashtirish jarayonida nazorat qilish zarurligini ta’kidlaydi.

Biz hammamiz sinf-dars tizimida ‘qiganmiz. X ‘sh, bu tizimning mohiyati nimadan iborat va u qanday tuzilishga ega?

Ta’limning maqsadi – mustaqil jamiyatimizning ravnaqiga nazariy va amaliy hissa q ‘sha oladigan “barkamol avlod”ni tarbiyalash.

Ta’limning vazifasi – yosh avlodni ilmiy bilimlar, k ‘nikma va malakalar tizimi bilan qurollantirish.

Darsning maqsadi – ‘qituvchining rejalashtirgan aniq bir mavzusini ‘quvchilarga bildirishi va ‘quvchilar ‘zlashtirgan bilim, k ‘nikma va malakalarni tekshirib k ‘rish hamda yangi mavzuga zamin yaratish.

Darsning mazmuni – uni ‘qituvchi tomonidan rejalashtirilgan tugal ma’noga ega matn tashkil etadi. Uni ‘quvchilar ongiga singdirish jarayonida manbaq, xulosa va hikoyalardan foydalanadi.

Sinf deganda, yoshi va bilim darajasi bir xil b ‘lgan ‘quvchilar guruhi tushuniladi.

Dars – aniq maqsadni k ‘zlab belgilangan vaqtda bir xil yoshdagi ‘quvchi, yoshlar bilan ‘qituvchi rahbarligida olib boriladigan mashg‘ulotlardir. Dars – ‘z oldiga q ‘yilgan aniq maqsad va tugal mazmundan iborat.

Darsning maqsadi, mazmuni, hajmi ta'lim standartlari asosida belgilanadi. Dars 'quv ishlarining asosiy tashkiliy shakli ekan, bu jarayonda quyidagilarga amal qilinishi lozim:

- Har bir sinfda 'quvchilarni yoshi va bilim darajasi bir xil b 'lishi lozim.
- Dars qat'iy jadval b 'yicha belgilangan muddatda olib borilishi kerak.
- Dars 'qituvchi rahbarligida butun sinf bilan va alohida 'quvchilar bilan ishlash shaklida olib boriladi.

- Dars, 'quv fanining xarakteri, 'qitilayotgan materialning mazmuniga qarab turli usullar va vositalarda olib boriladi hamda ta'lim tizimining bir qismi sifatida tugallangan bilim beradi, navbatdagi bilimlarni 'zlashtirmoq uchun zamin yaratadi.

Shuni unutmaslik kerakki, ta'lim ishlari darsdan tashqari ham t 'garak, ekskursiyalar shaklida olib boriladi [7].

Ta'lim - tarbiyaning tashkiliy shakillarining tarbiya maqsadiga, vazifalariga, 'quvchilar soniga, 'quv fanlarining tavsifiga, g'oyalari va hususiyatlariga, ta'lim vositalariga bog'liqligi. Farobiy, Beruniy g'oyalarinig sinf, dars tizimi. Komenskiyning sinf dars tizimi. sinf dars tizimirinig yutuqlari va kamchiliklari. I.A.Karimovning ta'limiga milliy g'oya va milliy mafkura konsepsiyasi. An'anaviy dars bosqichlari va dars turlari. Ularni takomillshtirish. Ijodiy hamkorlik darslari. 'qituvchilar soni, mashg'ulotlar joyi, mashg'ulot davomiga nisbatan 'zgarishlar, mashg'ulotlarni tashkil qilishning yakka, guruh, jamoa shakillari. Oliy 'quv yurtlarida ta'lim-tarbiyani tashkil etish shakillari. Ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar, labaratoriya ishlari, mustaqil ish, seminar, kollokvium, bahs, ijodiy munozara, tajriba maydonlari, ishlab chiqarish tashkilotlaridagi mashg'ulotlar, alohida dasturlar b 'yicha mashg'ulotlar. Ishlab chiqarish mashg'ulotlari [19. - B 26].

Rus olimi P.I.Pidkasistiy dars tiplarini quyidagicha tahlil etgan:

Yangi mavzu darsi: ma'ruza-dars, seminar-dars, kino-dars, nazariy va amaliy mustaqil ishlar darsi, aralash dars [18. – B. 336].

Bilim, k 'nikma va malakalarni takomillashtirish darsi: 'tilgan mavzuni mustahkamlash darsi, takrorlash darsi, BKMLarni kompleks ravishda q 'llash darsi, BKMLarni shakllantirish darsi [18. – B. 337].

Umumlashtirish va tizimlashtirish darsi: chorak, yarim yil va yillik 'quv materiallarini 'rganish darsi [18. – B. 338].

Kombinatsiyalashgan dars – 'quvchilarni mashg'ulotga tayyorlash (uyushtirish) darsi, 'tilgan mavzularni takrorlash va 'quvchilar bilimni baholash, muhim b 'lgan bilimlarni va bugungi 'tilayotgan materialni anglash darsi, yangi mavzu va 'quvchilar qabul qilishi hamda anglashi asosida umumlashtirilishini 'qituvchining joriy qilishi, yangi mavzu va 'quvchilarning bilim, k 'nikma va malakalarini amaliy q 'llashni mustahkamlash darsi, uyga vazifa berish va bajarish, yakunlash darsi [16. – B. 339-340].

Bilim, k 'nikma va malakalarni korreksiyalash, nazorat qilish darsi: og'zaki savol, yozma ish, diktant, insho, bayon, misol va masalalar yechish, sinov, amaliy (laboratoriya) mashg'ulot sinovi, amaliy dars va mustaqil ishlar nazorati, imtihon [18. – B. 341-342].

Mavzu asosida dars turlariga quyidagicha tavsiya berilgan: yangi mavzuni tushuntirish darsi; 'quvchilarning mustaqil ish jarayonlarida 'quv materiallarini qayta ishlash seminar darsi; amaliy-laboratoriya mashg'ulotlar darsi; mavzu asosida sinov darsi; jamoa tomonidan bajarilgan ijodiy ishlarni himoya qilish darsi [18. – B. 365].

Dars 'tish shakllaridan biri – ma'ruza. Yuqorida qayd etilgan mashg'ulot mazmuni nazariy ma'lumotlarni ma'ruza orqali 'quvchilarga beramiz. Ma'lumki, ma'ruzalar bir necha turlarga b 'linadi: ma'lumotnomali, muammoli, k 'rsatmali, ikki kishilashib 'tadigan ma'ruza, oldindan kamchiliklari rejalashtirilgan, matbuot-konferensiyali [10. – B. 27].

Amaliy mashg'ulotlar. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida odatdagi 'zlashtirish ta'limi asosan ta'lim mazmunini axborotlar, tushunchalar majmuini 'zlashtirishga qaratilgan b 'lib yoshlarni, talabalarni amaliy 'quv, k 'nikma, masalarini, mustaqil ijodiy sifatlarini, omilkorlik, tadbirkorlik, ishbilarmonlik kabi

‘quvlarini juda kam rivojlantirishi asoslab berilgan edi. Yuqorida sanab ‘tilgan ‘quv – amaliy sifatlarini shakillantirish va rivojlantirish uchun ayrim amaliy misollar yechish yoki ayrim amaliy mashg‘ulotlar yetarli emas. Talabalarning bilish faoliyatlarini aktivlashtirish uchun ularda zamon, istiqbol talablari darajasida va amaliy, ijodiy ‘quv k ‘nikmalar xosil qilish uchun ‘quv jarayoniga rang-barang amaliy-ijodiy mashg‘ulotlar tuzishni olib kirish taqozo qilinadi. Bu ishni samarali hal qilish yo‘llaridan biri ta’lim dasturi talabalar mustaqil amaliy-ijodiy egallashlari mumkin b ‘lgan mavzularni ajratish, bu mavzularni amaliy mustaqil ‘rganish shakllari, usullari, vositalari va shart-sharoitlari, murabbiylar hamkorligida ularni ‘tkazish texnologiyalarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq b ‘ladi.

Pedagogikaning vazifasi ‘quv dasturidagi taxminan 50 foiz mavzularni talabalarni amaliy-ijodiy egallashlariga erishi bilan birga, yoshlarni pedagogik amaliyotda shunday mashg‘ulotlarni tashkil qilish va ‘tkazishga ‘rgatishdan ham iboratdir.

Shuning uchun quyidagi pedagogika kursi dasturini ‘rganishdagi amaliy mashg‘ulotlar mavzulari va turlarini keltiramiz [17. - B 31].

‘quv ishlarini tashkil etishning darsdan tashqari shakllari ham bormi?

Ularga nimalar kiradi?

‘quv mashg‘ulotlarining sinfdagi shakli darsdan tashqari yana q ‘shimcha qator ta’lim shakllari mavjud b ‘lib, bular amaliy tajriba mashg‘ulotlari, q ‘shimcha darslar, fakultativlar, ekskursiya kabilardir.

Bular darsda berilgan bilimlarni t ‘ldirish, mustahkamlash, amaliyot bilan bog‘lash uchun uyushtirilgan q ‘shimcha mashg‘ulotlardir.

Bulardan tashqari, ‘quv yurtlari tajribasida fan t ‘garaklari, ishlab chiqarish amaliyoti, ‘yin shaklidagi mashg‘ulotlardan ham foydalanilmoqda.

Laboratoriya mashg‘ulotlarida bolalar turli ‘quv predmetlari b ‘yicha tajribalar, turli qurilmalar yordamida sinov ishlari ‘tkazishadi. Laboratoriya mashg‘ulotlari amaliy dars ham deb yuritiladi. Amaliy darslarda ‘quvchilar guruhlarga ajratilib, turli eksperimental topshiriqlarni bajarishadi.

Seminar mashg'ulotlari nazariy muammolarni faol o'rganish shakli hisoblanadi. O'rta umumta'lim maktablarida seminarlar quyidagicha o'tkaziladi: seminar uchun mavzu tanlanadi; mavzu bo'yicha reja, kuzatmalar beriladi; tayyorgarlik uchun yetarli vaqt ajratiladi; asosiy manbalar, ularning betlari aytiladi; maslahatlar beriladi. Seminarga barcha o'quvchilar tayyorgarlik ko'rishadi. Seminarining oxirida o'qituvchi yakunlovchi suhbat o'tkazib, kelgusi seminarda qilinadigan ishlarni belgilaydi [7].

Oliy ta'lim tizimida ta'limning qanday tashkiliy shakllari qo'llanilmoqda?

Uzluksiz ta'limning hamma bosqichalarida ta'limning o'ziga xos tashkiliy shakllari mavjud. Jumladan: ikki bosqichli oiliy ta'lim tizimida ta'lim shakllari mavjud. Bularga: ma'ruzalar, seminar va amaliy mashg'ulotlar, kafedra o'qituvchilarining ochiq ma'ruzalarida qatnashish, ma'ruza matnini tayyorlash va muhokama qilish, o'quv kurslari bo'yicha dasturlar tayyorlash ishlari kabilar kiradi.

Oliy ta'lim tizimida ma'ruza va o'quv jarayonining ham usuli, ham shakli hisoblanib, u talabalarga fan asoslarini og'zaki, uzviy va muntazam singdirishga xizmat qiladi. Ma'ruza tufayli talaba shu fanning mohiyatini tushunib boradi hamda ularni erkin fikrlashga, fan ustida o'ylashga majbur etadi. Shu sababli, ma'ruza ilmiy tafakkurni rivojlantirishning o'ziga xos maktabiga aylanadi.

Ma'ruzani shunday o'qish lozimki, uning ta'sirida talabalarda shu fanga, uning vazifa va kelajagiga nisbatan turli qarashlar, ilmiy e'tiqod, g'oya va milliy mafkura asoslari shakllansin. Buning uchun o'qituvchi har bir ma'ruzaning mazmunini, fandagi yangiliklar bilan boyitishi va tanlay bilishi lozim.

Ma'ruza ijobiy hamkorlikka tayanib tashkil qilingandagina samarali natija beradi. Buning uchun ma'ruza jarayonida ham ta'limiy ham tarbiyaviy vazifalarni samarali amalga oshirish yo'llaridan biri – o'qituvchilar bilan talabalar o'rtasidagi do'stona, faol munosabatlarni tiklab olishdan iborat.

Bundan tashqari, dars va ma'ruzaning samarali natijasi o'quvchi talabalarning o'quv jarayonidagi ruhiy holatlarini qay darajada hisobga olinishiga ham bog'liq.

Shunday ekan ta'limni samarali tashkil etish, uning dars, ma'ruza va boshqa shakllaridan o'qitish jarayonida foydalanishlari uchun shubhasiz, o'qituvchining pedagogik mahorati, pedagogik madaniyati, o'z fanini puxta bilishligi va o'quvchitalabalar bilan umumiy tip topa olishlari g'oyat katta ahamiyatga egadir.

Ta'limni tashkil etishning zamonaviy (noan'anaviy) shakllari zarurati nimada? Uning qanday shakllari qo'llanilmoqda?

Mustaqil o'zbekistonimizda Kadrlar tayyorlash Milliy dasturini amalga oshirishda ta'lim tizimiga yangi pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish bilan bog'liq ishlar qilinmoqda. Ta'limni KVN, munozara, disput, konferensiya, mushoira, sud o'yinlari va boshqa shakllarda tashkil etishga harakat qilinmoqda.

O'quvchilar faolligini oshiruvchi turli interfaol usullar keng qo'llanilmoqda. Bularga misol tariqasida Sinkveyn, Klaster, Aqliy hujum, T-chizma, Insert jadvali, BBB jadvali, Venna diagrammasi, Konseptual jadval, Semantik xususiyatlar tahlili va boshqalarni keltirish mumkin [7].

An'anaviy va noan'anaviy ta'lim shakllarini taqqoslab quyidagi jadvalni tashkirladiring:

2-jadval

Ta'lim shakllari

Ta'limning an'anaviy shakli		Ta'limning noan'anaviy shakli	
Afzalligi	Kamchiligi	Afzalligi	Kamchiligi

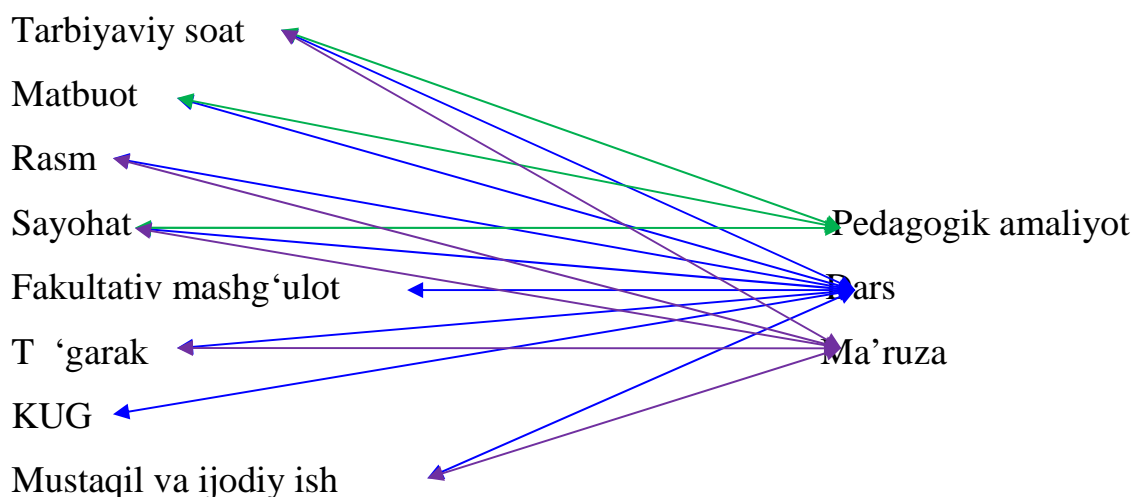
Ishlab chiqarish ta'limini tashkil qilishning asosiy shakllari

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009 yil 11 fevraldagi "Kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish va o'qitishni takomillashtirish to'g'risida" gi 40 - sonli qarorining ijrosini ta'minlash maqsadida o'rta maxsus, "Kasb-hunar kollejlari o'quvchilari tomonidan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini o'qitish tartibi to'g'risida" gi nizom ishlab chiqildi. Ushbu Nizomda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009 yil 11 fevraldagi "Kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish va o'qitishni

takomillashtirish t 'g'risida" gi 400-sonli qarori ijro uchun qabul qilinishi, "Kasb-hunar kollejlari 'quvchilari tomonidan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini 'tash tartibi t 'g'risida" gi nizom ilovaga muvofiq amaliyotga joriy etilishi, kasb-hunar kollejlari 'quvchilarining ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish va 'tkazishni takomillashtirish bilan bog'liq chora tadbirlarning amalga oshirilishi yuzasidan qat'iy monitoring olib borish jadvalini ishlab chiqish va 'rnatilgan tartibda amaliyotga joriy etish, kasb-hunar kollejlari ilmiy pedagogik kengashlarida 'quvchilarning korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini 'tash natijalarini muntazam ravishda tahlil etib borish kabi vazifalar tilga olingan.

Ishlab chiqarish korxonalariga ekskursiya, 'rta maxsus kasb-hunar kollej ta'limini x 'jalik yuritishning yangi shakllarini 'qitish

Dars jarayoni darsdan tashqari mashg'ulotlar uchun poydevor hisoblanadi. Dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning 'zaro aloqadorligi ta'lim jarayonida muhim. Dars jarayonida olingan nazariy va amaliy bilimlar darsdan tashqari mashg'ulotlarda mustahkamlanishi tadqiqot muammosida e'tiborga olingan. Bu jarayonlar 'qituvchi nazorotida amalga oshiriladi. Shuningdek, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning 'zaro aloqadorligini quyidagi 6-rasmda ifodalanildi:

6-rasm. Dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar aloqadorligi.

Matbuot (Devoriy gazeta) – barcha bosma mahsulotlar majmui, tor ma'noda davriy nashrlar, asosan gazeta va jurnallarni ifodalaydi. Matbuot – XV asrning

‘rtalarida Yevropada tarkib topgan, qariyb 5 asr mobaynida (ommaviy axborot vositalarining boshqa turlari – radioeshshirish va televedeniye paydo b ‘lguniga qadar) kishilararo ommaviy muloqotning, bilim va g‘oyalar tarqatishning asosiy vositasi sanalgan. Dastlabki bosma nashrlardan iborat b ‘lgan, XVII asrning boshlarida gazetalar, keyinroq esa jurnallar tashkil topdi; XIX asrning ‘rtalarida matbuot agentliklari vujudga kela boshladi [25. – B. 507].

Sayohatni uyushtirishdan maqsad – ‘quvchilar uchun fanlararo ekologik mazmunda ekskursiyani tashkil etish va uni ‘tkazish shakllarini ishlab chiqishdan iborat. Masalan, ekologik jihatdan tabiat q ‘yniga sayohat juda ahamiyatli, ‘quvchilarning ona-Tabiatga mehr hissini shakllantirishga xizmat qiladi, tafakkurni rivojlantiradi, fanlararo bilimlarini kengaytiradi va chuqurlashtiradi, kuzatuvchanlikni ‘stiradi, mustaqil ishlashni ‘rgatadi, fizika, kimyo, biologiya hamda geografiyadagi asosiy qoidalarni takrorlaydi, ‘qituvchi esa nazariy bilimlarni ‘quvchining amalda q ‘llay olishni tahlil etadi, ularning fanlararo bilimlarini nazorat qiladi va boshqalar.

T ‘garak – muhim tarbiyaviy vazifani bajaradi. Zero, jonli burchaklarning tashkil etilishi jonivorlar, qushlar va ‘simliklarni asrab avaylash mas’uliyatini, burchini, amaliy k ‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayrim ‘quv fanlarining ekologik tarbiyadagi nozik joylarini t ‘garaklar yordami bilan t ‘ldirish imkoniyatlari mavjud b ‘ladi.

‘rta maxsus kasb-hunar ta’limida masofaviy ‘qitish

Masofaviy ‘qitish – ‘quv mashg‘ulotlarining barchasi yoki k ‘p qismi telekommunikatsion va zamonaviy axborotlashtirish texnologiyalari asosida olib boriladigan masofadan turib ‘qitish.

Masofaviy ‘qitish texnologiyasi – 1) bu inson va texnik resurslarini, ularning ‘zaro aloqasini, hisobga olgan holda, ta’lim xizmatining yaxlit tizimli jarayonini yaratish, q ‘llash va ommalashtirishdan iborat texnologiya; 2) inson bosh miyasi t ‘qimalarining modulli tashkil etilganligiga asoslangan ‘qitishning

istiqbolli tizimi; 3) inson va texnik resurslarning ‘zaro aloqasi yordamida amalga oshiriladigan ta’lim jarayoni.

Masofaviy ta’limga kirish va u haqidagi ma’lumotlar quyidagi 3- jadvalda ifodalangan:

Masofaviy o'qitish jarayoni**1. MASOFAVIY TA'LIMGGA KIRISH**

Ushbu b'limdagi materiallar masofaviy ta'lim sohasi bilan tanishtiradi, jumladan, bunda quyidagi masalalar k'riladi:	<i>Masofaviy ta'lim tushunchasi</i>	<i>Masofaviy ta'lim tizimlari</i>
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'limga beriladigan ta'rif 	<p><i>Ta'riflar</i> qismida masofaviy ta'lim ta'riflariga xos xususiyatlarga e'tibor qaratiladi.</p>	<p><i>Afzalliklari</i> qismi masofaviy ta'limning afzalliklari haqida b'lib, unda masofaviy ta'lim yordamida mavjud muammolarni hal qilish yo'llari haqida s'z yuritiladi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'limda keng q'llaniladigan atamalar 	<p><i>Tushunchalar</i> haqida s'z yuritilganda ishchi lug'atni shakllanishiga yordam beruvchi materiallar keltiriladi</p>	<p><i>Tizimli yondashuv</i> deganda masofaviy ta'lim tizimiga oid barcha qismlari bir-biri bilan bog'liq holda qaralishini tushuniladi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'lim tizimiga xos xususiyatlar (vaqt va o'qish joyi) 	<p><i>Vaqt/joy</i> qismida masofaviy ta'limda mavjud sharoitlardan kelib chiqib tashkillashtiriladigan o'qitishning turli yo'llari muhokama qilinadi.</p>	<p><i>Vazifalari</i> qismida masofaviy ta'lim tizimi vazifalari keltiriladi. Bunda masofa omilining ahamiyati k'rib chiqiladi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'limning afzalliklari 		<p>Shuningdek, masofaviy ta'lim muassasalari va dasturlarining har xil <i>turlari</i> muhokama qilinadi.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'limga tizimli yondashuv 		
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'lim vazifalari 		
<ul style="list-style-type: none"> Masofaviy ta'lim turlari 		
2. Masofaviy ta'lim tushunchasi		
<i>2.1. Ta'riflar</i>	<i>2.2. Asosiy tushunchalar</i>	<i>2.3. Vaqt va o'qish joyi</i>
<ul style="list-style-type: none"> o'qituvchi va o'rganuvchi vaqt va masofa bilan ajralib turishi 	<p>Yozishmalar orqali ta'lim olish, uy sharoitida va mustaqil ravishda ta'lim olish kabi masofaviy ta'lim uslublarining xususiyatlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> K'p yuz yillik tarixga ega Yakka tartibda, mustaqil o'rganuvchi materiallarga asoslangan uslub, bunda o'rganuvchilar uy sharoitida o'qishlari 	<p><i>1. Bitta joyda va bir vaqtda:</i> Sinfda o'qitish, yuzma-yuz o'qitishlar va seminarlar, yotoqxonali o'quv muassasalar.</p>

	<p>mumkin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pochta xizmati yoki telyefon orqali aloqa ‘rnatiladi. Bundan tashqari turli vositalardan ham foydalanish mumkin, masalan, elektron pochta, tele-radio dasturlari va audio-video kassetalari. • Misol: oxirgi 15 yil ichida Shimoliy Amerikaning k ‘plab universitet dasturlari ‘zlarining yozishma-alloqa dasturlarini hozirgi zamon tilida yurita boshladilar - masofaviy ta’lim yoki mustaqil ravishda ta’lim olish. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Muassasaning r ‘yxatdan ‘tishi - ‘qitish faoliyatini olib boruvchi muassasa maxsus ruxsat(litsenziya)ga ega b ‘lishi va ‘qish nihoyasida guvohnoma berilishi kerak. Bu yakka tartibdagi mustaqil ‘qishdan tubdan farq qiladi, chunki u kabi ‘qish biron bir muassasaning guvohnomasi bilan tasdiqlanmaydi. 	<p>‘quv muassasadan tashqarida ‘qish:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘quv muassasasidan chetda olib boriladigan ta’lim olish jarayonidir • ‘qishni tashkil etishning turli usullarini ‘z ichiga oladi: konferensiya (audio-video, kompyuter) yoki uyda ta’lim olish 	<p>2. <i>Bitta joyda, ammo turli vaqtlarda:</i> ‘rganuvchilar b ‘sh vaqtlarida qatnaydigan ‘quv Resurs Markazlari.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Turli media vositalaridan foydalanish - masalan, radio va televideniye dasturlari, audio-video kassetalar, kompyuter yordamida ‘qitish, informatsion va aloqa texnologiyalaridan foydalanish. Bu kabi kurs materiallari foydalanishdan oldin sinovdan ‘tkazilib tasdiqlanishi kerak. 	<p>Masofaviy ‘qitish:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Masofaviy ta’limning yarmini bildiradi: masofaviy ta’lim masofaviy ‘qitishnigina emas, balki ‘rganishni ham qamrab oladi • Tizimga emas, ‘qituvchiga ahamiyat qaratadi 	<p>3. <i>Turli joylarda, lekin bir vaqtda:</i> Audio va video konferensiyalar; telyefon yordamida ‘qitish.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ikki tomonlama aloqa - ‘rganuvchi va ‘qituvchilarni (tyutorlarni) ‘zaro aloqaga kirishishlarini bildiradi. Bu aloqa sinxron va asinxron tarzda ‘tkazilishi mumkin. 	<p>Mustaqil ‘rganish jarayoni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘quv materiallari bosqichma-bosqich ‘zlashtiriladi • ‘rganuvchilar uchun ‘zlarini baholashga oid mashqlar juda muhim hisoblanadi • ‘qitish qog‘oz yoki kompyuterga 	<p>4. <i>Turli joylarda va turli vaqtlarda:</i> Uyda ‘qish, kompyuter konferensiyasi, faks, elektron pochta orqali tyutor k ‘magi.</p>

	asoslangan b 'lishi mumkin	
<ul style="list-style-type: none"> • Yuzma-yuz uchrashuvlar imkoniyati - 'qish jarayonida, 'rganuvchilarning 'zaro hamkorligida, kutubxona 'qishlarida va amaliy mashg'ulotlarda amalga oshirilishi mumkin. 	Kattalarga ta'lim berish: <ul style="list-style-type: none"> • Kattalarni 'qitishga qaratilgan tizim. Buni <i>andragogika</i> deyiladi (bolalarni 'qitish - <i>pedagogika</i>) 	
<ul style="list-style-type: none"> • Mehnat jarayonini tartiblash - keng qamrovli masofaviy ta'limda kursni ishlab chiqish guruhlari uchun va turli xodimlar uchun mehnat va vazifalar taqsimoti mavjuddir. 	Texnologiyalar asosida 'qitish: <ul style="list-style-type: none"> • Nashrdan tashqari boshqa texnologik vositalar birlamchi hisoblangan 'qitish turidir • Ikki k 'rinishi mavjud: yakka tartibda (masalan, elektron darsliklar) va konferensiyalar yordamida (masalan, audio, video yoki kompyuter konferensiyalar) 'qitish 	
	'rganuvchiga y 'naltirilgan 'qitish ta'lim falsafasi b 'lib, shaxsning mustaqilligi va erkinligi birlamchi hisoblanadi. Buning natijasida: <ul style="list-style-type: none"> • 'rganuvchiga mos keladigan 'qish tartibiga; • kelishilgan maqsad va mazmunga; • kelishilgan 'rganish usullariga; • k 'mak mexanizmlarining tanloviga erishiladi. 	
	Ochiq ta'lim tizimi quyidagi sohalarda 'rganuvchilarga tanlash imkoniyatini beradi: <ul style="list-style-type: none"> • Ta'lim olish usulini yoki vositani; masalan, nashr, kompyuter tarmog'i, televideniye/video • 'qish joyini; masalan, uy, ish joyi, 'quv muassasasi • 'qish tezligini; masalan, tez, belgilanmagan 	

	<ul style="list-style-type: none"> • K ‘mak mexanizmlarini; masalan, ‘qituvchi (tyutor), audiokonferensiya yoki kompyuter yordamida ‘rganish • ‘kishga kirish va tugatishga oid imkoniyatlarni 	
	<p>‘rganuvchiga moslanuvchan ‘qitish tizimi</p> <p>‘rganuvchiga quyidagi xususiyatlarga ega b ‘lgan muhitni yaratishni nazarda tutadi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ochiq va masofaviy ta’lim usullari, media vositalar va sinf ishlari orasidagi hamohanglik • ‘rganuvchi ‘qitish jarayoni markazida b ‘lgan muhit • ‘rganuvchilarning ehtiyojlari va ‘rganish qobiliyatlari xilma-xilligini tan olish • ‘quv reja va pedagogikaning hamohangligi • Turli ‘rganish resurslari va vositalaridan foydalanish • Uzluksiz ta’lim g‘oyasini q ‘llab-quvvatlash 	
3. Masofaviy ta’lim tizimlari		
3.1. Masofaviy ta’limning afzalliklari	3.2. Masofaviy ta’limga tizimli yondashuv	3.3. Masofaviy ta’limning vazifalari
<p>3.1.1. Masofa «muammosini» hal qilish</p> <p>Masofaviy ‘qitish usuli masofa bilan bog‘liq b ‘lgan quyidagi mummolarni hal qilishi mumkin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘quv muassasadan uzoqda joylashgan ‘rganuvchilar ‘qishga borish imkoniyatiga ega emaslar yoki xohishlari y ‘q. • ‘rganuvchi va ‘qituvchi hududiy jihatdan ajralib qolganlar, masalan, ‘qituvchi shaharda, ‘rganuvchi esa qishloqda 	<p>Muammolarni hal etish uchun masofaviy ta’lim dasturlarida, guruhlarda va muassasalarda ‘qitish jarayonini bosqichma-bosqich ifodalaydigan model q ‘llanadi:</p> <p>Tahlil tashkillashtirish ishlab chiqish amalga oshirish baholash qayta k ‘rib chiqish</p>	<p>Mablag‘ va boshqa resurslarni izlab topish va unumli foydalanish</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grantlar yoki ‘z mablaglaridan foydalanish • Ishlab chiqarish va boshlang‘ich xarajatlarning yuqoriligi • Insoniy k ‘mak - nisbatan qimmat komponent

<p>b 'lishi mumkin.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'rganuvchilar 'qishga borish imkoniyatiga ega emaslar yoki xohishlari y 'q. 		
<p>3.1.2. Vaqt «muammosini» tartibga solish Masofaviy 'qitish usuli vaqt yoki 'qish jadvali bilan bog'liq b 'lgan quyidagi mummolarni hal qilishi mumkin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gurux a'zolari uzoq vaqt davomida birga t 'planishga qodir emaslar yoki bunga istaklari y 'q. • 'rganuvchilar t 'liq ish soatiga egalar. • Oilaviy majburiyatlar kabi omillar 	<p>Tahlil: muammoni har tomonlama 'rganib chiqishdir</p> <ul style="list-style-type: none"> • Qanday muammo hal qilinishi kerak? • Muammo 'quv jarayon bilan bogliqmi yoki sharoit bilan? • Muammo kimda mavjud? • Muammoni hal etishda qanday imkoniyatlar mavjud? • Qanday t 'siqlar b 'lishi mumkin? <p>Tahlil natijasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muammoning aniq ifodalanishi • M 'ljaldagi qatnashuvchilarning batafsil tavsifi • Resurs va kamchiliklar aniqlanganligi 	<p>Dastur va kurslarni ishlab chiqish va sotib olish</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keng k 'lamdagi ishlab chiqishga k 'p vaqt talab etiladi • Kurslarni boshqa masofaviy ta'lim muassasalardan sotib olish yoki lizing asosida ularni qullash mavjud resurslardan samarali foydalanishni bildiradi • Alohida mualliflardan boshlab mutaxassislar guruhigacha nisbatan yondashuvlar k 'pligi
<p>3.1.3. Talabalar sonini k 'paytirish Masofaviy 'qitish usuli quyidagi hollarda talabalar sonini k 'paytirishga yordam berishi mumkin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kichik universitetlar, mutaxassislarni tayyorlash muassasalari yoki fakultetlarda • Qabul uchun joylar ozligida 	<p>Tashkillashtirish: muammoni batafsil hal qilish dasturini talab qiladi</p> <ul style="list-style-type: none"> • M 'ljaldagi qatnashuvchilar va boshqa manfaatdor tomonlar kimlar? • Muammoni hal qilish nimalarni keltirib chiqaradi? • Kurs yoki dasturni 'zlashtirgan tinglovchilarda qanday 'zgarishlar b 'ladi? • Tinglovchilar maqsadlarga qanday yetishadilar? • Kurs yoki dastur qanday ishlab chiqiladi? • Sizning muammoni hal etishingiz samarali ekanligini qanday aniqlaysiz? <p>Tashkillashtirish natijasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muammoni hal qilishning batafsil 	<p>'qishga qabul qilish va q 'llab-quvatlash</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'rganuvchilarning ehtiyojlarini tahlil qilish va baholash • Ma'lumotlarni vaqtida ta'minlab berish • Vaqt, narx va bajariladigan ishlar haqida aniq ma'lumotni ta'minlash • Qachon, qayerda va qanday qilib ish boshlash t 'grisida aniq ma'lumot berish • B 'lajak 'rganuvchilarga tizimning qonuniyligini va ishonchligini tushuntirish

	tavsifi, ya'ni, qanday, qachon va kim tomonidan qanday narxda hal qilinadi?	
<p>3.1.4. 'qituvchilarning cheklangan sonidan samarali foydalanish</p> <p>Masofaviy 'qitish usuli quyidagi holatlarda cheklangan sondagi 'qituvchilardan samarali foydalanishga yordam berishi mumkin:</p> <ul style="list-style-type: none"> Talab b 'lgan sohadagi malakali 'qituvchilarning yetishmasligi 'qituvchilarning bir hududda t 'planib qolganligi Ma'lum malakaga ega 'qituvchilarning yetishmasligi 	<p>Ishlab chiqish: quyidagi savollarga javob berishi kerak</p> <ul style="list-style-type: none"> Har bir maqsad yoki vazifa uchun qanday strategiya, vosita va usullardan foydalaniladi? Qanday 'quv resurslari talab etiladi? Qayerda, qachon va qanday usulda teskari aloqa ta'minlanadi? Qayerda, qanday va qachon baholash faoliyati olib boriladi? Muvaffaqiyatli yoki muvaffaqiyatsiz natijalar nimalardan iborat b 'ladi? 'qitish qanday baholanadi va qayta k 'rib chiqiladi? <p>Ishlab chiqish jarayoni natijasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Barcha materiallar, qurollar, jihozlar va dasturlarga ega kurs yoki dasturning t 'la paketi 	<p>Ishlab chiqiladigan, qayta ishlab chiqiladigan, saqlanadigan va tarqatiladigan materiallar</p> <ul style="list-style-type: none"> Kurs materiallari qog'ozda bosma k 'rinishida, audio-video yordamida va kompyuter programmasi asosida tayyorlanishi mumkin Tarqatiladigan materiallar xat, kuryer, transport tashkilotlari, telekommunikatsiya vositalari, tele-radio uzatish kanallari va sun'iy y 'ldoshlar orqali yuborilishi mumkin Materiallarni ishlab chiqarish va qayta ishlab chiqarish k 'p vaqt talab etadi Saqlash, yig'ish, yuborish va inventarizatsiya qilish jarayonlarida maxsus uskuna va xodimlar talab etiladi
<p>3.1.5. Ijtimoiy masalalar</p> <p>Masofaviy 'qitish usuli quyidagi sohalarda qulay b 'lishi mumkin:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ayollarning bilim olish imkoniyatlarining ortib borishida Iqtisodiy imkoniyatlari cheklangan fuqarolarni 'qitish Jismonan qobiliyatlari cheklangan shaxslarni 'qitish (masalan, nogironlar) 	<p>Amalga oshirish: muammoni hal qilishni amalda q 'llash</p> <ul style="list-style-type: none"> Barcha zarur b 'lgan resurslar mavjudmi (mehnat, jismoniy va moliyaviy)? Ma'lumotlar t 'plash mexanizmi mavjudmi? Muammoni hal qilish va hujjatlar yuritish mexanizmi mavjudmi? <p>Amalga oshirish jarayoni natijasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> 'rganuvchining 'qishdagi muvaffaqiyati va bajarish k 'rsatkichlarining hujjatlarda qayd etib borilishi 	<p>Qabul qilish va r 'yxatga olish</p> <ul style="list-style-type: none"> Oddiy r 'yxat yoki elektron tizim orqali amalga oshiriladi Kat'iy belgilangan yoki 'zgaruvchan qabul qilish kunlarida b 'lishi mumkin 'qishni tashkil etishning turli usullari mavjud

	<ul style="list-style-type: none"> • Turli manbalardan olingan ma'lumotlar (masalan, hujjatlar va muamoni hal qilish y 'llari) • Baholash b 'yicha boshqa ma'lumotlar (masalan, suhbatlar, savolnomalar) 	
3.4. Masofaviy ta'lim tizimi turlari	<p>Baholash: q 'shimcha emas balki tarkibdagi komponent</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dastlab belgilab olingan maqsadlarga tizim qay darajada javob beradi? • 'rganuvchilar va boshqa manfaatdorlar ehtiyojlarini u qay darajada qondiradi? • Yetarli darajada maxsus ma'lumotlar mavjudmi? Bunday ma'lumotlar qanday olinadi? • Tizimni yaxshishlash uchun qanday 'zgartirishlar kiritilishi kerak? <p>Baholash jarayonidan kelib chiqadigan natija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hujjatlar va ma'lumotlar tahlili • Muammoni vaqt, narx va boshqa resurslarni inobatga olib hal qilish y 'li 	<p>'quv dasturlar va kurslar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikki tomonlama aloqa talab etiladi • Baholash va teskari aloqa • Tashkilotlar bilan hamkorlik • Kutubxona xizmatlari • Hujjatlarni yuritish tizimi

<p>Bitta ‘qish turiga ega muassasa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asosan masofaviy ta’lim berish dasturlariga ega • Ma’lum darajada yuzma-yuz muloqotlar mavjud, ammo ular majburiy emas • ‘qitish va ‘rganish jarayoni har xil media vositalar yordamida olib boriladi: <ul style="list-style-type: none"> ○ Bosma usuli, yozishmalar ham bunga kiradi ○ Audio vositalar: kasettalar, telyefon, audiokonferensiya va bir tomonlama yoki ikki tomonlama aloqaga ega radio ○ Video vositalar: bir tomonlama va ikki tomonlama aloqaga ega televideniye, kasettalar, videokonferensiyalar ○ Kompyuter vositasi: elektron pochta, kompyuter konferensiyasi, internet 	<p>Kayta k ‘rib chiqish: oldingi jarayonlarni inobatga olgan holda qabul qilingan qarorlar va faoliyatlarning tahlili</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dastlabki tahlillar t ‘la va t ‘gri edimi? • Tahlillarni qayta k ‘rib chiqish zarurati mavjudmi? • Baholash uchun m ‘ljallangan ma’lumotlarga qanday ‘zgarishlar, tuzatishlar kiritildi? • Tavsiya etilgan ‘zgartirishlarni amalga oshirish uchun resurslar yetarli? • Nimalar qilinishi kerak? <p>Qayta k ‘rib chiqish jarayoni natijasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurs materiallari, ‘rganuvchiga k ‘mak k ‘rsatish va baholash dasturi va qayta k ‘rib chiqilgan kursni baholash dasturi 	<p>‘rganuvchini q ‘llab-quvvatlash, k ‘mak berish</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alohida k ‘mak: maslahat berish • ‘quv k ‘mak: ‘qitish, baholash va imtihon olish • Yuzma-yuz yoki turli vositalar yordamida
<p>Ikkita ‘qish turiga ega muassasa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buning ikkita usuli mavjud: <ul style="list-style-type: none"> ○ Odatdagi sinfxona darsi usulidan foydalanish ○ Masofaviy ta’lim usulidan foydalanish • Yuqoridagi ikkita usul umumiy imtihonga ega b ‘lgan bitta kursni ‘qitishda q ‘llanishi mumkin • Masofadan ‘qiydigan ‘rganuvchilarni ikkita toifaga ajratish mumkin: uy sharoitida ‘rganuvchilar va ‘quv muassasasidan tashqarida ‘rganuvchilar 		<p>Imtihon ‘tkazish, baholash, bitiruv hujjatlarini berish</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mavjud baholash turlari • Imtihon va baholash talablari • Mutaxassis tashkilotlarni jalb qilish

<p>Aralash turdagi muassasa</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘rganuvchilarga ‘rganishning keng imkoniyatlarini taklif qiladi: <ul style="list-style-type: none"> ○ Mustaqil, guruhga asoslangan yoki ularning kombinatsiyalari ○ Yuzma-yuz, media vositalar orqali yoki ularning qandaydir kombinatsiyasi • ‘qish sur’ati va joyini tanlashda keng imkoniyat yaratadi • Yuzma-yuz va masofaviy ‘qitishning hamohangligi natijasi 		<p>Baholash va qayta k ‘rib chiqish jarayoni, dastur va kurslar</p> <ul style="list-style-type: none"> • ‘rganuvchining bajarish k ‘rsatkichi • ‘rganuvchining qoniqishi • Maqsad va vazifalarga loyiqligi • ‘zgarishlarga qarshi tura olishi
		<p>Xodimlarni ‘qitish va malakasini oshirish</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yangi pedagogik texnologiyalar va yondashuvlarga qaratilishi • Masofaviy ta’limning afzallik va kamchiliklaridan xabardor b ‘lish

Ishlab chiqarish amaliyoti: maqsad va vazifalari, ishlab chiqarish amaliyotini tashkil qilish va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish

Quyida kasb-hunar kollejlari tomonidan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini tashkilot tartibi to'g'risida" gi Nizom bilan batafsil tanishishingiz mumkin:

I. Umumiy qoidalar⁸

1. Ushbu Nizom kasb-hunar kollejlari tomonidan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini tashkilot tartibini belgilaydi.

2. Kasb-hunar kollejlari tomonidagilarining (keyingi korxonalar- tomonidagilar deb ataladi) korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini tashkilot tartibi to'g'risida maxsus, kasb-hunar ta'limi asosiy ta'lim dasturining tarkibiy qismi hisoblanadi.

3. Nazariy ta'lim berish jarayonida tomonidagilar tomonidan olingan bilimlarni mustahkamlash va chuqurlashtirish olinadigan mutahassislik b'ycha zarur layoqatga, k'nikmalarga va amaliy ish tajribasiga ega b'lish ishlab chiqarish amaliyotining maqsadi hisoblanadi.

4. Ishlab chiqarish amaliyoti tomonidagilarni mehnat faoliyatiga tayyorlash shakillaridan biri hisoblanadi hamda ularni ishlab chiqarish sharoitlarida olingan kasb-hunar b'ycha k'nikmalari va bilimlarini mustaqil ravishda q'llashga, tomonidagilar dasturlarida nazarda tutilgan ishlarni sifatli va unumli bajarishga q'rgatishni vazifa qilib q'yadi.

5. tomonidagilar korxonalar, muassasalar va tashkilotlardagi ishlab chiqarish amaliyoti tomonidagilar Respublikasi Oliy va tomonidagilar maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan tomonidagilar maxsus, kasb-hunar ta'limining tarmoq ta'lim standartiga muvofiq amalga oshiriladi.

⁸ Kasb-hunar kollejlari tomonidagilar tomonidan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini tashkilot tartibi to'g'risida NIZOM

6. Ishlab chiqarish amaliyoti 'quvchilarning kasb-hunar kolleji bilan korxonalar, muassasa yoki tashkilot 'rtasidagi shartnoma asosida ishlab chiqarish yoki texnik jarayonida muntazam va bevosita qatnashishi y 'li bilan 'tkaziladi.

7. Kasb-hunar kolleji tarmoq ixtisoslashuvidan kelib chiqqan xolda tegishli korxonalar, muassasalar va tashkilotlar bilan 'zaro xamkorlik qiladi hamda 'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etadi.

8. Ishlab chiqarish amaliyoti, qoidaga k 'ra, korxonalar, muassasa yoki tashkilotning ixtisoslashuviga bog'liq holda ushbu maqsad uchun maxsus ajratilgan, 'quvchilar 'qishni tugatgandan keyin ishga joylashishi mumkin b 'lgan 'quv ishlab chiqarish joylarida 'tkaziladi.

II. Kasb-hunar kollejlari, korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazishdagi faoliyati

9. Kasb-hunar kollejlari ishlab chiqarish amaliyotini sifatli tashkil etish va muvaffaqiyatli 'tkazish uchun 'quv dasturlariga muvofiq 'quvchilarni oldindan nazariy jihatdan tayyorlashni ta'minlaydilar, 'quvchilar tomonida texnika xavfsizligi qoidalarining puxta 'rganilishini tashkil qiladilar.

10. Kasb-hunar kollejlari ishlab chiqarish amaliyoti boshlanishidan kechi bilan bir oy oldin korxonalar, muassasalar va tashkilotlar bilan ularning bazasida ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazish t 'g'risida shartnoma tuzadilar.

Shartnomada kasblar b 'yicha 'quvchilar soni, ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazish muddatlari va xar bir 'quvchining ishlab chiqarish amaliyoti dasturida nazarda tutilgan barcha ish turlarini mustaqil ravishda bajarishga 'rganishi uchun 'quvchilarning ishlab chiqarish yoki texnik faoliyatning bir turidan boshqasiga 'tish jadvali belgilangan.

11. Kasb-hunar kollejlari ishlab chiqarish amaliyoti vaqtida: 'quvchilarning ishlab chiqarish asbob-uskunalariga, jixozlarga, moslamalarga va boshqa mehnat anjomlariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda b 'lishini: xomashyo, materiallar va elektrenergiyasining tejamli sarflanishini: 'quvchilar tomonidan korxonalar, muassasa va tashkilotning tegishli ma'muriy va ishlab chiqarish xodimi k 'rsatmalari va farmoyishlari bajarilishini ta'minlash shart.

12. Kasb-hunar kolleji: Ishlab chiqarish ta'limi ustalariga yoki ishlab chiqarish amaliyot raxbari b'lgan 'qituvchilarga ularni amaliyot 'tkaziladigan joylarga yuborishda xizmat safari xarajatlarining qonun xujjatlarida belgilangan tartibda t'lanishini: 'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazish rejalarida nazarda tutilgan ekskursiyalarini tashkil etish b'yicha xarajatlarni t'lanishini ta'minlaydi.

13. Kasb-hunar kolleji ishlab chiqarish amaliyotiga uslubi raxbarlikni, uquv dasturlarida nazarda tutilgan tadbirlarining 'z vaqtida bajarilishini, shuningdek, k'rsatib 'tilgan tadbirlarning 'quvchilar tomonidan bajarilishini va ular bajargan ishlarining texnik shartlarga muvofiqligini tekshirishni amalga oshiradi.

14. Korxonalar, muassasalar va tashkilotlar ishlab chiqarish amaliyoti davrida quyidagilarga majbur: 'quvchilar uchun xavsiz mehnat sharoitlarini yaratish va ulardan olinadigan mutaxassislik bilan bohliq b'lmagan, shuningdek, zararli mehnat sharoitlarida foydalanishga y'l q'yamaslik;

'quvchilarni ishlab chiqarish binolari, trening kabinetlari, zarur materiallar, asbob-uskunalar, texnik xujjatlar bilan 'z vaqtida ta'minlash va 'quvchilarning yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini, yuqori unumli ish metodlarini 'zlashtirishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish;

'quvchilarga y'l y'riqlar berishni va ishlab chiqarish amaliyotiga texnik rahbarlikni tashkil etish; kasb- hunar kollejining pedagog xodimlariga ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazishda yordam k'rsatish uchun shart-sharoitlar yaratish;

'quvchilarga ishlab chiqarish amaliyoti davrida tegishli mutaxassisliklar va kasblar ishchilari uchun nazarda tutilgan maxsus kiyim-boshlar, yakka tartibda himoyalaniish vositalari berish;

zarur hollarda 'quvchilarni ishlab chiqarish amaliyoti 'taydigan joyga yetkazishni va u yerdan olib kelishni ta'minlash;

'quvchilar bajargan ishlarni ushbu korxonaga, muassasaga va tashkilotda belgilangan tartibda hisobga olish va qabul qilish;

Ishlab chiqarish amaliyoti tugagach, har bir 'quvchiga uning ishlari sifatini, erishgan natijalarini, ishga munosabatini, shuningdek unga tavsiya etilayotgan tarif razryadini k 'rsatgan holda ishlab chiqarish tavsifnomasini berish.

III. Ishlab chiqarish amaliyotini 'tkazish bosqichlari

15. Nazariy jixatdan 'qitish, 'rganilayotgan mutaxassislik b 'yicha zarur layoqatni, k 'nikmalarni va amaliy ish tajribasini egallash jarayonida 'quvchilar olgan bilimlarni mustahkamlash va chuqurlashtirish maqsadida;

Kasb-hunar b 'yicha boshlang'ich layoqat va k 'nikmalarni olish b 'yicha-
'quv amaliyoti;

Mutaxassislik sohasi b 'yicha-ishlab chiqarish amaliyoti;

Diplom ishini bajarishdan oldingi malaka oshirish (tajriba orttirish) amaliyoti
'tkaziladi

16. 'quv amaliyoti 'quvchilarni kasb-b 'yicha umumiy va maxsus fanlarning ongli va puxta 'rganishga tayyorlash, ularning tanlangan mutaxassislik b 'yicha amaliy kasb layoqati va k 'nikmalarini egallashi uchun 'tkaziladi.

17. Ishlab chiqarish amaliyoti korxonada, muassasada, tashkilot faoliyatini 'rganish va boshlang'ich amaliy tajribaga ega b 'lish asosida maxsus fanlarni 'rganishda olingan bilimlarni mustahkamlashga, kengaytirishga, chuqurlashtirishga va tizimlashtirishga y 'naltirilgan.

18. 'quvchilarning diplom ishini bajarishdan oldingi amaliyoti 'qitishning yakunlovchi bosqichi hisoblanadi va ularning boshlang'ich kasb-tajribasiga va malakaga ega b 'lishi, 'quvchilarning mustaqil ravishdagi mehnat faoliyatiga kasb b 'yicha tayyorligini tekshirish hamda diplom loyihasi (ishi) ga zarur materiallar t 'plash maqsadida 'tkaziladi.

19. 'quvchilarning tajriba orttirishi diplom ishini bajarishdan oldingi amaliyotini 'tkazish turlaridan biri hisoblanadi va yakuniy davlat attestatsiyada diplom loyihasi (ishi) ni bajarish nazarda tutilmagan hollarda 'tkaziladi.

IV. Amaliyotni tashkil etish

20. Amaliyotni tashkil etish uning barcha bosqichlarida:

Olinadigan mutaxassislik va beriladigan malakaga muvofiq ‘quvchilarni tayyorlashning zarur va yetarli darajasiga b ‘lgan talablarning bajarilishiga;

‘quvchilar tomonidan ishlab chiqarish amaliyoti dasturiga muvofiq kasb (mehnat) faoliyati k ‘nikmalarini egallashning uzluksizligi va izchilligiga y ‘naltirilgan.

21. Ishlab chiqarish amaliyoti barcha bosqichlarining mazmuni ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limining tarmoq ta’lim standartiga muvofiq ishlab chiqiladigan ishlab chiqarish amaliyotining namunaviy dasturida belgilanadi.

22. ‘quv amaliyoti ‘quv, ‘quv- ishlab chiqarish ustaxonalarida, ‘quv x ‘jaliklarida, ‘quv tajriba uchastkalarida va kasb-hunar kollejining yoki korxonada, muassasa, tashkilotning boshqa yordamchi obyektlarida ‘tkaziladi.

23. ‘quv amaliyoti, qoidaga k ‘ra, ishlab chiqarish ta’limi ustalari tomonidan ‘tkaziladi. ‘quv amaliyoti fanlarni (geodeziya, pedagogika, tibbiyot va boshqa fanlarni) ‘rganishning davomi hisoblanadigan hollarda u maxsus fanlarning ‘qituvchilari tomonidan ‘tkaziladi. ‘quv amaliyotlari r ‘yxati kasb-hunar kolleji tomonidan belgilanadi.

24. Ishlab chiqarish amaliyoti: ishlab chiqarish ta’limi darslari; amaliy mashg‘ulotlar; tayyorlash texnologiyasi ishlab chiqarish amaliyoti dasturi talablariga javob beradigan tovar mahsulotlarni ‘quvchilar tomonida tayyorlash b ‘yicha ishlab chiqarish faoliyati; ‘quvchilarning tajriba-eksperiment, konstruktorlik, ixtirochilik ishlarida qatnashishi shakllarida ‘tkaziladi.

25. Ishlab chiqarish amaliyotini ‘tkazish muddatlari kasb-hunar kolleji tomonidan, ‘quvchilarning nazariy jihatdan tayyorlanganligini va kasb- hunar kollejlarning (ustaxonalar, ‘quv poligonlarining) ‘quv ishlab chiqarish bazasining, shuningdek, korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning imkoniyatlarini hisobga olgan holda belgilanadi.

26. Ishlab chiqarish amaliyoti uzluksiz siklda, shuningdek, amaliyot mazmuni bilan nazariy ‘qitish ‘rtasidagi aloqa ta’minlangan taqdirda kunlar (haftalar) b ‘yicha nazariy mashg‘ulotlar bilan navbatma – navbat ‘tkazish orqali amalga oshirilishi mumkin.

27. Ishlab chiqarish amaliyotini oʻtkazish uchun joylar kasb-hunar kollejlari bilan korxonalar, muassasalar yoki tashkilotlar oʻrtasida tuziladigan shartnomalar asosida belgilanadi.

28. Korxonalar, muassasalar va tashkilotlar oʻquvchilarga haqi toʻlanadigan ish joylari, mustaqil obyektlar, ishlab chiqarish amaliyoti dasturlariga muvofiq oʻquvchilarning ishlab chiqarish faoliyatini taʼminlaydigan uchastkalar berish huquqiga ega.

29. Kasb-hunar kollejlari oʻquvchilari korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ishlab chiqarish amaliyotini oʻrnatishda quyidagilarga majbur:

ishlab chiqarish amaliyoti dasturida nazarda tutilgan topshiriqlarni toʻliq bajarish;

korxonalar, muassasalar yoki tashkilotning ichki mehnat tartibi qoidalariga rioya qilish;

texnik xavfsizligi, mehnatni muxofaza qilish va yongʻin xavfsizligi qoidalarini oʻrganish va ularga qatʼiy rioya qilish.

30. Baho va (yoki) sinov ishlab chiqarish amaliyoti har bir bosqichining natijasi hisoblanadi.

31. Ishlab chiqarish amaliyotining kasb-hunar kollejidagi raxbarlari: korxonalar, muassasalar va tashkilotlar bilan birgalikda ishlab chiqarish amaliyotining ish dasturini tuzadilar; yakka tartibdagi topshiriqlar mavzusini ishlab chiqadilar;

oʻquvchilarni mutaxassisliklar boʻyicha taqsimlashda yoki ularning ish turlari boʻyicha bir joydan ikkinchi joyga oʻtkazishda qatnashadilar;

amaliyot davrida oʻquvchilar mehnatidan toʻliq foydalanishini nazorat qiladilar;

oʻquvchilar tomonidan yakka tartibdagi topshiriqlarni bajarishda va diplom loyihasi(ishi)ga materiallar toʻplashda ularga uslubiy yordam koʻrsatadilar;

oʻquvchilar tomonidan ishlab chiqarish amaliyoti dasturining bajarilishi natijalarini baholaydilar.

32. Korxonalar muassasa yoki tashkilotlarning rahbari yoxud uning ‘rinbosari yoki yetakchi mutaxassislardan biri ishlab chiqarish amaliyotiga umumiy rahbarlik qiladi.

33. ‘quvchilarning hisobot berish shakli kasb-hunar kolleji tomonidan belgilanadi [22. - B. 175-181].

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Ta’lim shakllari haqida umumiy tushuncha, dars va uning tuzilishini tavsiflang.

2. Ma’ruza qanday tuziladi? Seminar va amaliy mashg‘ulot qanday olib boriladi?

3. Kurs, diplom ishining mazmuni nimadan iborat va qanday tayyorlanadi?

4. Ishlab chiqarish ta’limini tashkil qilishning asosiy shakllari nimalardan iborat?

7. Ishlab chiqarish korxonalariga ekskursiya, ‘rta maxsus kasb - hunar kolleji ta’limini fermer x ‘jaliklari, firmalar, q ‘shma korxonalar bazalarida va ijara pudrati asosida qanday tashkil qilinadi?

8. ‘rta maxsus kasb – hunar ta’limida masofaviy ‘qitish qanday olib boriladi?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Ishlab chiqarish amaliyoti yuzasidan quyidagi jadvalni t ‘ldiring:

Ishlab chiqarish amaliyoti	Mazmuni
Umumiy qoidalar	
Korxonalar faoliyati	
Ishlab chiqarish amaliyoti bosqichlari	

1.6. ‘QUV JARAYONIDA TA’LIM VOSITALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Reja:

1. Zamonaviy ta’lim vositalarining turlari va tavsifi.

2. Ta'lim vositalari tizimini shakllantirish texnologiyasi hamda ulardan majmuaviy foydalanish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: k 'rgazmalilik, zamonaviy ta'lim vositalari, texnologiya, istiqbollari, surat, qogoz, slayd, skrepka, shablon, chizg'ich, flamaster, permanent, fotonusxa, flipchart, doska, bur, ekspluatatsionk 'rsatmalar, kinoproeksiya, diaproyeksiya, epiproeksiyalar

Zamonaviy ta'lim vositalarining turlari va tavsifi

Ta'lim-tarbiya jarayonining sifati va samaradorligini oshirish k 'p jihatdan ta'lim vositalari bilan qay darajada ta'minlanganligiga bog'liq b 'ladi.

Ta'lim vositalari foydalanilishi jihatidan quyidagi 3 qismga ajratish mumkin:

- 1) 'qituvchi uchun;
- 2) 'quvchi uchun;
- 3) dars 'tkazish uchun.

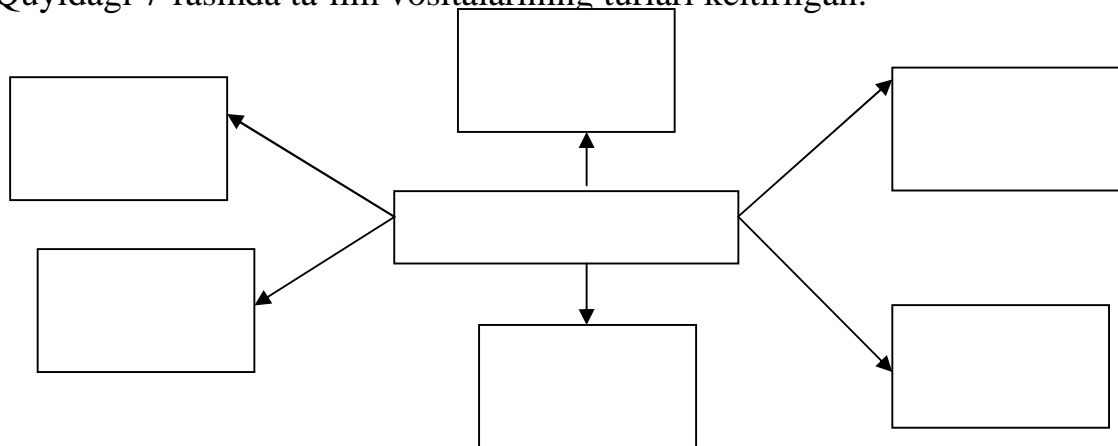
Quyidagi chizmada ta'lim vositalarini tanlash boyicha k 'rsatmalar berilgan:

1. 'qituvchi uchun vositalar: 'quv-metodik q 'llanmalar, metodik tavsiyalar, metodik ishlanmalar, 'quv dasturlari, dars rejasi, ma'ruza matni.

2. 'quvchi uchun vositalar: darsliklar, 'quv q 'llanma, jadvallar, yo'l-yo'riq xaritalar, texnologik xaritalar, topshiriq varaqalari va hokazolar.

3. Dars 'tkazish uchun vositalar: plakatlar, modellar, maketlar, jihozlar, audiovizual vositalar, texnik vositalar.

Quyidagi 7-rasmda ta'lim vositalarining turlari keltirilgan:

7-rasm. Ta'lim vositalari.

Tanlab olingan metod, shakl va vositalar bir-birini t'ldirishi va uyg'unlashuvi kerak. Bundan tashqari ta'lim vositalarining hususyatlariga k'ra 3 turga ajratish mumkin: bosma, texnik va real vositalar. Ta'lim vositalari olti turga b'linadi:

- matnli vositalar;
- tasvirli vositalar;
- audiovizual vositalar;
- yordamchi (jihaz) vositalar;
- modelli vositalar;
- haqiqiy vositalar.

Matnli vositalar - ma'lumot olish va ma'lumotlarni qayta ishlash uchun ishlatiladi. Ular quyidagilardan iborat:

- 'quv dasturlari
- Mutaxassislik adabiyot (darslik)
- ma'ruza matnlari
- tarqatma materiallar
- imtihon va nazorat varaqalari

Tasvirli vositalar - umumiy tasavvurni vujudga keltirish uchun foydalaniladi va quyidagilardan iborat:

- fotosuratlar
- eskiz, chizma, sxemalar
- ramziy tasvirlar, reja jadvallar, simvollar
- diagramma va grafiklar

Audivizual vositalar - jarayonlar va ishlash mexanizmlari t'g'risida tasvir va ovoz orqali tasavvurlarni vujudga keltirish uchun kerak b'ladi. Ularga quyidagilar kiradi:

- videofilmlar
- kompakt disklar
- audiokassetalar
- audiomagnitafon, videomagnitafon

- videokamera
- televizor

Yordamchi vositalar - tasvir va matnni yozish va saqlash uchun foydalaniladi.

Ular quyidagilardan iborat:

- doskalar (oq doska, magnit doskasi)
- «Pinbord» doskasi
- videoproektorlar, videoproektor ekrani
- kodoskop
- kompyuter
- flipchartlar

Modelli vositalar - 'rganilayotgan obyektning modeli orqali u haqda tasavvur hosil qilish uchun kerak b 'ladi va quyidagilardan iborat:

- modellar
- maketlar
- trenajerlar

Haqiqiy vositalar - 'rganilayotgan obyektlar haqida real tasavvurni vujudga keltirish uchun ishlatiladi va quyidagilardan iborat:

- asbob-uskunalar;
- stanoklar;
- yarim tayyor mahsulotlar va tayyor mahsulotlar
- xom-ashyolar

Ta'lim vositalari tizimini shakllantirish texnologiyasi hamda ulardan majmuaviy foydalanish

Ta'lim vositalari tizimini shakllantirish texnologiyasi hamda ulardan majmuaviy foydalanish uchun ularning afzallik va kamchiliklarini 'rganish maqsadga muvofiqdir. Ta'lim vositalarining afzallik va kamchilliklari quyidagi 3-jadvalda ifodalang:

Ta'lim vositalarining afzallik va kamchilliklari

Ta'lim vositalari	Afzalliklari	Kamchilliklari
Doska	<ul style="list-style-type: none"> • arzonligi • ma'lumotlarni taqdimot qilish uchun qulay • yozuvlar yozish uchun • asosiy punktlarni tushuntirish uchun • chizma va grafiklarni k 'rsatish uchun • matematik amallarni bajarish uchun • diqqatni jalb qilish uchun. 	<ul style="list-style-type: none"> • doskaga diqqat bilan yozish 'qituvchidan doskaga qarashini talab qiladi, buning uchun u 'quvchilarga teskari 'girilishga majbur • doskadagi yozuv (tasvir) saqlanishi mumkin emas va shuning uchun uni qayta q 'llash mumkin emas • doskaga yozish k 'p vaqtni talab qiladi
Flipchart	<ul style="list-style-type: none"> • doskani boshqa joyga siljitish mumkinligi; • foydalanishning qulayligi; • 'zgaruvchanligi (varaqlarni olib qoyish va yopishtirib qoyish mumkin); • turli ranglardagi markerlardan foydalanish mumkin, bu 'z navbatida 'quvchilarning diqqatini jalb etishga yordam beradi. 	<ul style="list-style-type: none"> • yozuv tushunarli b 'lishi kerak, aks holda uni 'qish qiyin b 'ladi; • xato yozmaslikka harakat qilish kerak, aks holda hamma t 'g'rilangan joylar doim k 'rinib turadi; • varaqlarni nusxalashtirish faqat fotosurat yoki k 'chirib yozish orqali mumkin xolos; • k 'p flipchart qog'ozlari talab etiladi.
Kadoskop	<ul style="list-style-type: none"> • kodoskopni boshqa joyga siljitish mumkinligi; • foydalanishning qulayligi; • slaydlarni q 'lda, fotonusxa va kompyuter yordamida tayyorlash mumkin; • slaydlarning katta guruhga k 'rinarli b 'lishi; • bir marta tayyorlab, ulardan bir necha bor foydalanish mumkinligi; • rangli tasvirni q 'llash mumkinligi; • 'qituvchi 'quvchilar bilan «k 'z aloqasi»ni doimo saqlab turishi mumkin. 	<ul style="list-style-type: none"> • kodoskop doska yoki flipchartga qaraganda qimmatroq; • k 'pincha takrorlanadigan xato: bir slaydga haddan tashqari k 'p ma'lumot yoziladi; • slayd ustida t 'g'rilash k 'pincha murakkab (kodoskop nurida doimo k 'rinadi); • ranglardan haddan tashqari k 'p foydalanish; • elektr energiyasini talab qiladi.
Pinboard	<ul style="list-style-type: none"> • pinbord doskasini siljitish mumkinligi • ma'lumotlarni doskaga mustahkamlash imkoniyati • kartochkalarni guruhlash imkoniyati • turli rangli qog'ozlardan foydalanish mumkinligi 	<ul style="list-style-type: none"> • k 'p qog'oz talab etilishi • kartochkadagi yozuvlarning turli-tumanligi

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Zamonaviy ta'lim vositalari deganda nimani tushunasiz?
2. Ta'lim vositalarining kandy turlari mavjud?
3. Ta'lim vositalari tizimini shakllantirish texnologiyasi hamda ulardan majmuaviy foydalanish deganda nimni tushunasiz?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvallarni t'ldiring:

1-javdal

Ta'lim vositalari	Turlari
Matnli vositalar	
Tasvirli vositalar	
Audiovizual vositalar	
Yordamchi (jihaz) vositalar	
Modelli vositalar	
Haqiqiy vositalar	

2-jadval

'qituvchi uchun ta'lim vositalari	'quvchi uchun ta'lim vositalari	Dars 'tkazish uchun ta'lim vositalari

II BOB. ‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA’LIMINING JORIY ETISH MASALALARI

2.1. KASB-HUNAR KOLLEJLARI ‘QUV XONALARI, LABORATORIYALARI HAMDA ‘QUV USTAXONALARIGA Q ‘YILADIGAN TALABLAR VA ULARNI JIHOZLASH

Reja:

1. Kasb-hunar kollejlari ‘quv xonalari, laboratoriyalari hamda ‘quv ustaxonalarini tashkil qilish b ‘yicha umumiy talablar, kasb-hunar ta’limi ‘quv ustaxonalaridagi ta’lim va tarbiyaning vazifalari hamda ularning jihozlanishiga q ‘yiladigan talablar.

2. Kasb-hunar ta’limi ‘quv ustaxonalarida mashg‘ulotlarni tashkil etish va ularni ‘tkazishga q ‘yiladigan talablar va ularni jihozlash.

Tushunchalar va tayanch iboralar: ‘quv xonalar, talablar, ‘quv ustaxonalar, jihozlar

Kasb-hunar kollejlari ‘quv xonalari, laboratoriyalari hamda ‘quv ustaxonalarini tashkil qilish b ‘yicha umumiy talablar, kasb-hunar ta’limi ‘quv ustaxonalaridagi ta’lim va tarbiyaning vazifalari hamda ularning jihozlanishiga q ‘yiladigan talablar

Ta’lim muassasalaridagi mebel, ‘quv-laboratoriya asbob-uskunalari, kompyuter texnikasi, sport anjomlari va boshqa inventarlardan samarali foydalanish hamda ularni saqlash t ‘g‘risida y ‘ r i q n o m a da oliy va ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarini moddiy-texnika bazasidan samarali foydalanish va ularni saqlash t ‘g‘risida ma’lumotlar berilgan.

X. Oliy va ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarini moddiy-texnika bazasidan samarali foydalanish va ularni saqlash⁹

⁹ Ta’lim muassasalaridagi mebel, ‘quv-laboratoriya asbob-uskunalari, kompyuter texnikasi, sport anjomlari va boshqa inventarlardan samarali foydalanish hamda ularni saqlash t ‘g‘risida y ‘riqnoma.

1. 'quv-laboratoriya jihozlari, ustaxona anjomlari va 'quv texnika vositalaridan foydalanishni tashkil etish tartibi

1.1. Ta'lim muassasalarida mavjud jihoz, asbob-uskuna va 'quv texnika vositalari (avtomobil, traktor, 'ziyurar mexanizmlar va kompyuter orgtexnika vositalari)dan samarali foydalanish b 'yicha rahbar va pedagog kadrlar hamda moddiy javobgar shaxslarning majburiyatlari va vazifalari:

a) 'quv reja va dasturlarga muvofiq amaliy, laboratoriya va 'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etishda mavjud jihoz va kompyuter orgtexnikalaridan t 'liq foydalanishni ta'minlash;

b) fanlar b 'yicha ishchi 'quv dasturlarini ishlab chiqishda mavjud jihozlardan samarali foydalanishni e'tiborga olish;

v) professor 'qituvchi va ishlab chiqarish ta'limi ustalarining taqvim mavzu rejalaridagi tegishli mavzularga jihozlarni mos ravishda bog'lash;

g) har bir jihoz, asbob-uskuna va texnikadan bir 'quv yilida foydalanish yuklamalarini ishlab chiqish va 'quv yilining yakunida ulardan foydalanish b 'yicha hisobot tayyorlash;

d) hududlarda jihozlardan samarali foydalanish b 'yicha amaliy seminarlar tashkil etish;

ye) yangi pedagogik va informatsion texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish;

j) jihozlardan foydalanishning texnikaviy xavfsizlik chora-tadbirlarini ishlab chiqish va amalga oshirish;

z) byudjetdan tashqari q 'shimcha mablag' topish maqsadida 'quv jarayonini t 'liq ta'minlagan holda mavjud jihoz, kompyuter va orgtexnikalardan foydalanib, servis xizmati k 'rsatishni y 'lga q 'yish choralari k 'rish.

1.2. 'quv ishlab chiqarish ustaxonalari, 'quv-laboratoriya xonalari va fan kabinetlariga berilgan jihozlar oldindan ishlab chiqilgan loyiha asosida joylashtirish va 'rnatish;

1.3. Ta'lim muassasasining 'quv ishlari b 'yicha prorektor va 'rta maxsus kasb hunar ta'limi muassasalarida direktor 'rinbosari umumta'lim fanlari 'quv va laboratoriya xonalarini, moliya va iqtisod b 'yicha prorektorlar, kasbiy ta'lim

b 'yicha direktor 'rinbosari maxsus fanlar 'quv va laboratoriya xonalari, ustaxona, 'quv-tajriba x 'jaliklari va avtodromdagi jihozlardan mashg'ulotlarda t 'g'ri foydalanishni nazorat qilib borish;

1.4. 'quv-laboratoriya xonalari va ustaxonalardagi mavjud 'quv jihozlaridan mashg'ulotlarga tayyorlanishda qulaylikni yaratish maqsadida kartoteka tashkil qilish;

1.5. 'quv-laboratoriya xonalari, fan kabinetlari, va ustaxonalarga mas'ul etib biriktirilgan shaxslar rahbarligida mashg'ulot 'tkazadigan professor 'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalari bilan xonalarni jihozlashning istiqbol, yillik rejasi va 'z kuchlari bilan jihozlashning ish taqsimotlari amalga oshirish;

- Xonaga biriktirilgan 'quv guruhlari bilan birgalikda jihozlarning tozaligi, sozligi va saqlanishi b 'yicha ish olib borish va har 'quv yili yakunida mavjud jihozlar inventarizatsiyadan 'tkazish.

1.6. Jihozlangan xonalarga biriktirib q 'yilgan xodimlar xonada xavfsizlik texnikasi (mehnat muhofazasi, yong'in xavfsizligi hamda sanitar-gigiyena holati) qoidalarining bajarilishiga, mavjud jihoz hamda materiallardan tejamkorlik bilan foydalanishga va talaba 'quvchilarni ham tejamkorlikka 'rgatishga mas'ulligini ta'minlash;

1.7. 'quv-laboratoriya xonalari, fan kabinetlari, 'quv ishlab chiqarish ustaxonalaridagi mavjud jihozlardan foydalanishda talaba 'quvchilar xavfsizlik texnikasi y 'riqnomasi bilan tanishtirish va belgilangan tartibda r 'yxatdan 'tkazish;

1.8. 'quv ishlab chiqarish ustaxonalarida tashkil etiladigan mashg'ulotlar vaqtida dastgohlarda xavfsizlik himoya t 'siqlarining mavjudligiga e'tibor qaratish;

1.9. Mashg'ulotlar tugagandan s 'ng, ish joylaridagi jihoz va asbob-uskunalarning holati k 'rikdan 'tkazish, tozalash va ular doimiy saqlash joyiga q 'yish;

1.10. Ayrim kimyoviy reaktivlar, jumladan, yonuvchi moddalar (natriy, kalsiy, kalsiy karbid, rux, alyuminiy, oltingugurt, temir, temir sulfid chang

formalarda) va uchuvchi yonuvchi suyuqliklar (dietil efir, atseton, benzin, spirt, benzol va boshqalar)dan foydalangan holda amalga oshiriladigan tajribalar m ‘rili shkaflarda ‘tkazilishini ta’minlash;

1.11. Yuqori konsentratsiyali kislota va ishqor (ammiak 25%) eritmalaridan foydalanganda ularni kuydirish va ‘yish xususiyatlarini, nitratlardan foydalanganda esa boshqa kimyoviy moddalar bilan aralashishi natijasida yonuvchi va portlovchi moddalar hosil b ‘lishini hisobga olish ;

1.12. ‘zbekiston Respublikasining ‘lchashlar birliligini ta’minlash davlat tizimi ‘lchash vositalarini qiyolash (asosiy qoidalar) t ‘g‘risidagi Davlat standarti (‘z DSt 8.003:2005)ning 4.6-bandiga asosan “ ‘qitish (namoyish) maqsadida q ‘llaniladigan ‘lchash vositalari”ning yaqqol k ‘rinadigan joyiga “ ” belgisi yozib q ‘yish;

- Shuningdek, Davlat standartining 4.4-bandiga asosan davlat metrologik tekshiruv va nazorati doirasida q ‘llash uchun m ‘ljallangan ‘lchov vositalari qiyoslashdan ‘tkazish;

1.13. ‘quv texnika vositalari ta’lim muassasalariga yetkazib berilgandan s ‘ng, ‘n kun muddatda joylardagi tegishli nazorat qiluvchi muassasalar (Davlat y ‘l harakati xavfsizligi boshqarmasi yoki Davlat texnika nazorati inspeksiyasi)da r ‘yxatdan ‘tkazish va bir yilda bir marta texnik k ‘rikdan ‘tkazilishini ta’minlash;

1.14. ‘quv texnika vositalariga ishlab chiqaruvchi korxonaning texnikadan foydalanish b ‘yicha q ‘llanmasida belgilangan muddatlarda tegishli texnik qarov k ‘rsatuvidan ‘tqazish;

1.15. Avtotransport vositalari haydovchilari hamda “Keng profilli traktorist” tayyorlash nazarda tutilgan mutaxassisliklari mavjud ta’lim muassasalariga yakka tartibdagi ‘quv mashqlari hamda ‘quv-tajriba x ‘jaliklarida amaliyot vaqtida foydalanish uchun berilgan avtomobil va boshqa texnikalardan birinchi navbatda ‘quv maqsadlarida foydalanishga ta’lim muassasalari rahbarlarini shaxsan mas’ulligini oshirish;

1.16. Barcha fan xonalari, laboratoriya, ustaxona, ‘quv-tajriba x ‘jaligi va avtodromlardagi jihozlar va ularning ishga yaroqlilik holati ta’lim muassasasining Pasportida ‘rnatilgan tartibda qayd etib borish;

1.17. ‘quv ishlab chiqarish ustaxonalaridagi nosoz holga keladigan dastgohlarni ta’mirlash soha mutaxassislarini jalb qilgan holda amalga oshirish;

1.18. ‘quv-laboratoriya jihozlari, ustaxona anjomlari va ‘quv texnika vositalaridan maqsadli foydalanish va ularning saqlanishini samarali tashkil etgan professor ‘qituvchi va ishlab chiqarish ta’limi ustalari, fan xonasi mas’ullarini rag‘batlantirish masalasi ta’lim muassasasi rahbariyati tomonidan yarim yillik va ‘quv yili yakuni b ‘yicha k ‘rib chiqish;

1.19. Mas’uliyatsizlik tufayli xato va kamchiliklarga y ‘l q ‘yib, ‘quv-laboratoriya jihozlari va texnikalarning ishlash muddatining qisqarishiga, qismlarining ishdan chiqishiga olib kelgan javobgar shaxslarga nisbatan ‘rnatilgan tartibda ma’muriy va intizomiy choralar k ‘rish;

1.20. Mavjud jihozlardan samarali foydalanish va ularni saqlash holati ta’lim muassasasining ilmiy va pedagogik kengashlarida ‘quv yilida kamida bir marta muhokamadan ‘tqazish;

1.21. Ta’lim muassasalarida ‘quv jarayonida foydalanishga ehtiyoj b ‘lmagan jihoz va texnikalar Oliy va ‘rta maxsus ta’lim vazirligining hamda kasb-hunar ta’limi markazi buyruqlari asosida boshqa ta’lim muassasalari balansiga ‘tkazib berish;

1.22. Yaroqlilik muddati tugagan kimyoviy reaktivlarni y ‘q qilish va laboratoriya xonalaridagi shisha va chinni idishlar hamda elektr asbob-uskunalarni hisobdan chiqarish tartibi ‘zbekiston Respublikasi Vazirlir Mahkamasining 2009 yil 31 dekabrda “Byudjet tashkilotlari va davlat unitar korxonalarining asosiy vositalarini hamda qurilishi tugallanmagan obyektlarini sotish, shuningdek ularni sotishdan tushgan pul mablag‘larini taqsimlash tartibi t ‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash t ‘g‘risida”gi 343-sonli Qarori, ‘zbekiston respublikasi Moliya vazirligining 2004 yil 16 avgustdagi «Asosiy vositalarni balansdan chiqarish tartibi t ‘g‘risida”gi 101 sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan Nizom (‘zbekiston

Respublikasi Adliya vazirligidan 2004 yil 29 avgustda 1401-raqami bilan r ‘yxatdan ‘tkazilgan) hamda ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi markazining 2008 yil 7 iyundagi “Ta’lim muassasalarining umumta’lim va maxsus fan ‘quv-laboratoriya xonalaridagi kimyoviy reaktivlar, shisha va chinni idishlar hamda elektr asbob-uskunalardan samarali foydalanish va ularni r ‘yxatdan chiqarish tartibi t ‘g‘risida”gi 84-sonli buyrug‘iga asosida amalga oshiriladi.

2. ‘quv-laboratoriya jihozlari, ustaxona anjomlari va ‘quv texnika vositalarini saqlashni tashkil etish tartibi

Jihoz va ‘quv texnika vositalarini joylashtirish va saqlash tartibi:

2.1. Ta’lim muassasasi rahbarining buyrug‘i bilan ‘quv-laboratoriya jihozlari, ustaxona anjomlari va ‘quv texnika vositalarining talab darajasida saqlanishi, soz va but holda tutilishi uchun javobgar shaxslar tayinlash;

2.2. ‘quv laboratoriya xonalari, fan kabinetlari, , ‘quv ishlab chiqarish ustaxonalari, ‘quv-tajriba x ‘jaligiga taqsimlangan jihoz va texnikalar r ‘yxati rahbariyat tomonidan tasdiqlanib, ta’lim muassalari pasportlariga kiritish;

2.3. Mehnatni ilmiy tashkillashtirish tamoyillariga asoslangan ‘quv jihozlarini t ‘g‘ri va ratsional joylashtirish hamda saqlash tizimi professor ‘qituvchining darsga tayyorlanish vaqtini tejashi va jihozlarni but saqlanishini ta’minlash;

2.4. ‘quv jihozlarini joylashtirish va saqlash tizimi quyidagilarni ta’minlashi lozim:

a) ‘quv jihozlarini asrash;

b) jihozni olib ishlatish va qayta joyiga q ‘yish uchun qulay b ‘lgan doimiy joy, darslarda ishlatish zaruratiga qarab joylashtirish;

v) foydalanishga yaroqsiz b ‘lgan jihozlarni hisobdan chiqarish olish va ularni yangisiga almashtirishni nazorat qilish.

‘quv jihozlarini joylashtirish va saqlashning asosiy tamoyili - ‘quv jihozining turi, darslarda q ‘llanishi darajasi hamda xavfsizlik qoidalarini hisobga olish.

2.5. ‘quv jihozlarini joylashtirish va saqlash, yuqorida qayd etilgan talablar asosida, maxsus ajratilgan joylarda javonlar va boshqa qurilmalarning sig‘imidan unumli foydalanishni hisobga olgan holda amalga oshirilishi kerak:

a) k ‘rgazmaviy tajribalar ‘tkazishda foydalaniladigan jihozlar laborant xonasidagi shkaflarda;

b) frontal laboratoriya ishlarini ‘tkazishda foydalaniladigan jihozlar laboratoriya xonasidagi shkaflarda;

v) jadvallar yirik masshtabli papkalarda saqlanadi yoki kartonga yopishtirilib qutiga joylashtiriladi.

Quti doska ostida yoki alohida joyda saqlanishi mumkin. Kerakli jadvalni topish qulay b ‘lishi uchun ular raqamli r ‘yxatga olinadi.

2.6. Jihozlarni saqlash joylari tartib bilan raqamlanadi va u yerda saqlanayotgan jihozlar nomlari ma’lumotlar daftarida belgilanadi. Qutilarda saqlanayotgan jihozlarning r ‘yxati yozilgan yorliqlari quti tashqarisiga yopishtirish;

2.7. Mashg‘ulotlar fan kabineti, laboratoriya xonasi, ‘quv ustaxonalarida ‘tkazilganda, mashg‘ulot vaqtida jihozlarning saqlanishi mashg‘ulotni ‘tadigan professor ‘qituvchi zimmasiga yuklatiladi.

2.8. Laborant laboratoriya xonasidagi ‘quv jihozlarining saqlanishi va foydalanish uchun javobgardir. Laborant jihozlardan foydalanish tizimini, ularni saqlash va texnik xizmat k ‘rsatish qoidalarini bilishi hamda barcha jihozlarni soz, ishlatishga shay holatda tutishga mas’ul.

2.9. Professor ‘qituvchi, fan ‘qituvchisi va laborant elektr toki, gaz va qizdiruvchi asbob-uskunalar hamda kimyoviy reaksiyalar bilan ishlashning texnikaviy xavfsizlik qoidalarini, baxtsizlik hodisalarida birinchi tibbiy yordam k ‘rsatishni bilishi hamda uskunalarni but va ishchi holatda saqlanishi uchun mas’uldirlar.

2.10. Ta’lim muassasalarida ‘quv texnika vositalari bokslarda yoki usti yopiq maxsus joylarda saqlanishi zarur.

2.11. Kimyoviy reaktivlarni joylashtirish va saqlash tartibi:

a) yonuvchi moddalar (natriy, kalsiy, kalsiy karbid, rux, alyuminiy, oltingugurt, temir, temir sulfid chang formalarda), uchuvchi yonuvchi suyuqliklar (dietil efir, atseton, benzin, spirt, benzol va boshqalar) og‘zi yopiq shisha idishlarda, havoda oksidlanuvchi metallar (ishqoriy metallar, lantanoid va aktanoid) kerosin, benzol yoki vazelin yog‘i solingan shisha idishlarda qulflanadigan jovonda saqlanadi;

b) boshqa moddalar bilan aralashganda yong‘in hosil qiluvchi (brom, konsentratlangan azot va oltingugurt kislotalari, kaliy permanganati va boshqalar) va zaxarli (natriy ftorid, temir geksatsianidi, brom, kristalli yod, kaliy geksatsianoferrat (II), kaliy geksatsianoferrat (III), t‘rtxlorli uglerod, xloroform, metil xlorid, anilin) moddalar og‘zi berk shisha idishlarda, eshiklari zich yopiladigan seyflarda saqlanadi;

v) joylashtirish va saqlashda maxsus qoidalarga rioya qilinishi talab qilinmaydigan reaktivlar (organik va noorganik reaktivlarning katta qismi) jovon polkalariga joylashtiriladi;

g) yuqori konsentratsiyali kislotalar va ammiak (25%) eritmalari og‘zi yopiq shisha idishlarda yorug‘lik tushmaydigan quruq joylarda saqlanadi;

d) brom qumli metall bankaga solingan, og‘zi priter tiqin bilan zichlangan shisha idishda saqlanadi;

ye) tuz va asoslarning eritmalari maxsus shisha idishlarda reaktivlar uchun ajratilgan joyda saqlanadi;

j) nitratlar alohida jovon tokchalarida portlovchi aralashma hosil qilishi mumkin b‘lgan reaktivlardan uzoqroqda saqlanishi shart.

2.12. Kimyoviy idishlarni joylashtirish va saqlashga q‘yiladigan talablar:

a) har bir idish turi uchun alohida va doimiy joy ajratiladi;

b) har bir idish hajmiga qarab, ularni olish va q‘yish qulay b‘lgan joyga q‘yiladi.

3. Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida moddiy qiymatga ega quv-laboratoriya jihozlari, ustaxona anjomlari va quv texnika vositalarini raxsatga olish va hisob-kitobini yuritish tartibi

3.1. Ta'lim muassasasiga olib kelingan barcha moddiy qiymatga ega jihozlar va quv texnika vositalari hisobxona xodimlari va moddiy javobgar shaxslar tomonidan unga taalluqli berilgan barcha ma'lumotlar: qaysi tashkilotdan olindi, nomi, sifati, miqdori, narxi, summasi, sanasi kuzatiladi hamda qabul qilgan moddiy javobgar shaxs imzosi bilan rasmiylashtirilib, kirim qilinadi.

3.2. Amaldagi qonunchilikka ko'ra ta'lim muassasasida tashliq moddiy javobgarlik tashg'risidagi shartnoma 18 yoshga tashlgan xodimlar bilan javobgarligidagi moddiy qiymatliklarning saqlanishini ta'minlamagan holatlarda kelib chiqishi mumkin berilgan zararni o'z hisobidan tashliq qoplashi va rnatilgan tartibda qonunda belgilangan tartibda javobgarligini hisobga olgan holda ma'muriyat va moddiy javobgar shaxs bilan uch nusxada shartnoma rasmiylashtiriladi.

3.3. Shartnoma tomonlarning zimmasiga o'zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksining 203-moddasida kuzatilgan holatlarga tashliq amal qilgan holda tuziladi. Bunda ma'muriyat moddiy javobgar shaxsga topshirilgan moddiy qiymatliklarni rnatilgan tartibda saqlashi uchun zarur berilgan barcha shart-sharoitlarni yaratib beradi. Xodim moddiy javobgarlik tashg'risidagi amaldagi qonunchilik hujjatlari asosida qiymatliklarni qabul qilish va kirim-chiqimi hamda saqlanishiga doir boshqa uslubiy qo'llanmalar tanishtiriladi.

3.4. quv jihozlari, asbob-uskuna, dastgohlar, quv texnika vositalari, sport anjomlari, biblioteka jamg'armasi, quv kabinetlari mas'ullari-professor qituvchilar, quv-tajriba xajalıkları mudirlari, ustaxona, jismoniy tarbiya va chaqiriqqacha yoshlarni tarbiyalash rahbarlari, laborantlar va kutubxona mudirlari javobgarligida saqlanadi.

3.5. Moddiy javobgar shaxslar ta'lim muassasasining ehtiyojini hisobga olib, asosli takliflar beradi, ta'lim jarayoni uchun keraksiz va ortiqcha moddiy boyliklarni sotib olinishiga yo'l qo'ymaydi.

3.6. Moddiy boyliklarni qabul qilish, saqlash va kirim-chiqimi bilan shug'ullanuvchi shaxslar sinalgan, ishonchli kishilar bo'lishi va quyidagi talablarni qondirishi shart:

- a) yetarli darajada bilim va tajribaga ega bo'lishi;
- b) moddiy qiymatliklarni qabul qilish, saqlash va kirim-chiqimiga doir yuqoridagilarni, asosiy qoida va talablarni bilishi;
- v) qiymatliklarni tez va aniq sanash, o'lchash va tortish ko'rsatkichlariga ega bo'lishi;
- g) qiymatliklarning kirim-chiqimini belgilangan tartibda rasmiylashtirishni bilishi.

3.7. Moddiy qiymatliklarni javobgarligida saqlash va foydalanish bilan shug'ullanuvchi shaxslarni ishdan bo'shatish, boshqa ishga o'tkazish vaqtida mavjud barcha qiymatliklar inventarizatsiya (qayta sanoq)dan o'tkazilib, topshirish-qabul qilish dalolatnomasi rasmiylashtiriladi va rahbar tomonidan tasdiqlanadi.

Kasb-hunar ta'limi o'quv ustaxonalarida mashg'ulotlarni tashkil etish va ularni o'tkazishga qo'yiladigan talablar va ularni jihozlash

O'quv ustaxonalarini mavjudligi o'quvchilarni amaliy o'qitish uchun zarur sharoitlar yaratishi nazariy mashg'ulotlarni ishlab chiqarish ta'limi bilan bog'lab turish imkonini beradi, materiallarni dasturga muvofiq izchil o'rganishni ta'minlaydi.

O'quv ustaxonalarini jihozlash ta'lim – tarbiya maqsadlariga, ishlab – chiqarish ta'limi shakl hamda metodlariga muvofiq bo'lishi ishlash uchun kulay sharoit, juda kam vakt ichida eng yukori samaradorlikka erishishga imkon beradi.

O'quv ustaxonalarini jihozlash va ish rejasini tuzish tayyorlanadigan kasblarning tavsifi va ishlab chiqarishning xususiyatlariga muvofiq holda amalga oshiriladi. Ustaxonalar odatda birinchi kavatda joylashtiriladi. O'quv ishlab chiqarish ustaxonalari o'rganiladigan kasb (tokorlar, chilangarlar, mexanizatorlar

va x.k.z) ga qarab meyorlar bilan belgilanadi. ‘quv ustaxonalarini rejasini tuzishda q ‘yiladigan umumiy talablar quyidagilardan iborat:

1. ‘quv ustaxonalari mashgullotlarni ishlab chiqarish ta’limi dasturiga muvofiq ‘tkazishga moslashtirilgan va operatsion kompleks tizimga muvofiq b ‘lishi kerak.

2. Har bir b ‘lim maydoni va asbob uskunalari mikdoriga k ‘ra hamda beriladigan kasbga muvofiq 25 – 30 yoki 12 – 15 kishilik ‘quvchilarni bir vaqtda ‘qitishga m ‘ljallanadi.

3. Kasblarga xos b ‘lgan asbob va materiallar tashkil kilinadi.

4. Bir – biriga bog‘liq ish bajaradigan b ‘limlar bir – biriga yaqin joylashtiriladi.

5. Yonginga karshi zaruriy jixozlar b ‘lishi shart.

‘quv ustaxonalari ‘quvchilar ishlab chiqarish ta’limi dasturi talablariga muvofiq topshiriqlarni bajarishlari uchun zarur b ‘ladigan, mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi talablariga javob beradigan yakka va ommaviy foydalanishga muldallangan asosiy hamda yordamchi ‘quv ishlab chiqarish asbob – uskunalari bilan jihozlanadi.

‘quvchilarning yakka tartibda foydalanadigan asosiy ‘quv ishlab chiqarish asbob – uskunalari quyidagilardir: xizmat kursatish, tekshirish ustaxonalari uchun yonilgi nasoslarini tekshirish stendi, forsunkalarni tekshirish stendi va boshkalar, chilangarlik ustaxonalari uchun chilangarlik tiskisi urnatilgan dastgox va shu kabilar.

Umumiy foydalanishga m ‘ljallangan yordamchi ‘quv ishlab chiqarish asbob – uskunalari, parmalash va charxlash stanoklari, rejalash va t ‘g‘rilash plitkalaridan iborat.

‘quv ishlab chiqarish asbob – uskunalari, shuningdek mexanizatsiya vositalari hozirgi zamon texnikasi talablariga javob berishi va ‘quvchilarga ‘quv dasturidagi barcha mavzularni ‘rganish imkoniyatini yaratishi kerak.

Yakka tartibda foydalanishga muljallangan asosiy ‘quv ishlab chiqarish asbob – uskunalarining mikdori ‘quvchilarning k ‘pi bilan ikki smenada

ishlashlarini nazarda tutib belgilanadi. Har bir kasb uchun aloxida, kerakli asbob – uskunalar bilan jixozlangan ish urni b ‘lishi shart.

Shunday qilib ishlab chiqarish bilan nazariy ‘qitish kun ora almashinib turganda bir smenali ish kunida bir ‘quvchi ‘rnida ikki ‘quvchi ishlashi mumkin.

Umumiy foydalanishga muljallangan asbob – uskunalarining turi va tarkibi ‘quv dast ‘rining talabi hamda ‘quv ustaxonalarida bajariladigan ishning harakteriga k ‘ra aniqlanadi.

Jihozlarni ‘quv ustaxonalariga joylashtirish. Jihozlarni ‘quv ustaxonalariga joylashtirish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

1. Ustaga ‘z ish ‘rnida turib ‘quvchilar guruxiga y ‘l y ‘riq berish imkoniyatini.
2. ‘quvchilarning ishlashlari uchun eng qulay va xavfsiz sharoitni.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Kasb-hunar kollejlari ‘quv xonalari, laboratoriyalari hamda ‘quv ustaxonalarini tashkil qilish b ‘yicha umumiy talablar, kasb-hunar ta’limi ‘quv ustaxonalaridagi ta’lim va tarbiyaning vazifalari hamda ularning jixozlanishiga qanday talablar q ‘yiladi?

2. Kasb-hunar ta’limi ‘quv ustaxonalarida mashg‘ulotlarni tashkil etish va ularni ‘tkazishga qanday talablar q ‘yiladi?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvallarni t ‘ldiring:

1-jadval

Madaniyat va san’at kolleji ‘quv xonalari	Jihozlari

Madaniyat va san'at kolleji 'quv ustaxonalari	Jihozlari

2.2. 'QUV USTAXONALARIDA MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISH

Reja:

1. 'quv ustaxonalarida xavfsizlik texnikasi qoidalari.
2. Kasb-hunar ta'limini rejalashtirishning umumiy masalalari, kasb-hunar ta'limini rejalashtiruvchi hujjatlar, 'quv texnologik hujjatlar, kalendar tematik reja, dars rejasi.

Tushunchalar va tayanch iboralar: 'quv ustaxonalar, jihozlar

'quv ustaxonalarida xavfsizlik texnikasi qoidalari

Ta'lim muassasalaridagi mebel, 'quv-laboratoriya asbob-uskunalari, kompyuter texnikasi, sport anjomlari va boshqa inventarlardan samarali foydalanish hamda ularni saqlash t 'g'risida y ' r i q n o m a da oliy va 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida texnika xavfsizligi talablari t 'g'risida ma'lumotlar berilgan.

XI. Texnika xavfsizligi talablari¹⁰

Yong'in xavfsizligi:

1.1. Barcha ta'lim muassasalarida sodir b 'ladigan yong'in, portlashlar k 'plab moddiy zarar k 'rishga olib keladi. Turar-joyi, jamoa binolari xom-ashyo mahsulotlari uskuna va dastgohlar, tayyor mahsulotlar yonib ketadi. Natijada bu

¹⁰ Ta'lim muassasalaridagi mebel, 'quv-laboratoriya asbob-uskunalari, kompyuter texnikasi, sport anjomlari va boshqa inventarlardan samarali foydalanish hamda ularni saqlash t 'g'risida y 'riqnoma.

xalq x 'jaligini rivojlanishiga salbiy ta'sir k 'rsatadi. Shuning uchun ham quyidagi yong'in xavfsizligi qoidalariga qa'tiy amal qilishimiz lozim.

1.2. Yong'in xavfsizligi 'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi, Oliy va 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, Madaniyat va sport ishlari vazirlikla tasarrufidagi ta'lim muassasalari uchun chiqarilgan yong'in xavfsizligi qoidalari asosida tashkil etiladi.

1.3. Jihoz va uskunalar saqlanadigan xonalar, k 'pikli va uglekislotali 't 'chirgich, xabar berish qurilmasi va boshqalar bilan ta'minlanishi kerak.

1.4. Yong'inga qarshi uskunalar saqlanadigan joyni t 'sib q 'yish va boshqa maqsadlar uchun ishlatish man etiladi.

1.6. Chang va moyni artish uchun m 'ljallangan, foydalanilgan va foydalanilmagan materiallar yopiq qopqoqli temir qutilarda saqlanishi kerak.

1.7. Foydalanilgan jihoz-uskunalarining zang-chang va moyni artish materiallari, qirindi va chiqitlar har kuni, mashg'ulotlardan keyin chiqarib tashlanishi kerak.

1.8. Tez yonuvchan va yong'inga xavfli material (benzin, kerosin, spirt, lak, b 'yoq, moy va h.k.) lar yong'inga qarshi inspeksiya bilan kelishilgan maxsus xonada saqlanishi kerak. Ish 'rinlarida bu materiallarning hidi ish kuni uchun belgilangan meyordan ortmasligi kerak. Ularni ish kunidan s 'ng ombxonada qoldirish ta'qiqlanadi. Gaz bosimi ostidagi sig'imlarni saqlash va ishlatish man etiladi.

1.9. Tez yonuvchan, yong'inga xavfli jhozlar va inventarlar va materiallar saqlanadigan xonada elektr yoritkichlari shisha qopqoq bilan berkitilgan b 'lishi kerak.

1.10. Elektr isitkichlar maxsus ajratilgan joyda 'rnatilishi kerak.

1.11. Elektr uskunalarining nosozligi yoki ularning ishlatish qoida va talablariga amal qilmaslik odamni shikastlanishiga olib keladi. Elektr toki odam tanasiga termik, elektrolitik va biologik holda ta'sir etishi mumkin. Natijada odamning nafas olishida, yurak faoliyatida, moddalar almashinuvida, qon tarkibida va boshqa a'zolarida 'zgarish b 'lishi mumkin.

1.12. Elektr uskunalarni yaratish va ularga xizmat ko'rsatish bilan shug'ullanuvchi xodimlar maktab va xalq ta'limi b'limiga tegishli boshqa muassasalarida 1000 voltgacha kuchlanishga mo'ljallangan elektr qurilmalarni ishlatishga oid tartib asosida ish ko'rishi va unga to'la amal qilishi kerak¹¹.

Kasb-hunar ta'limini rejalashtirishning umumiy masalalari, kasb-hunar ta'limini rejalashtiruvchi hujjatlar, 'quv texnologik hujjatlar, kalendar tematik reja, dars rejasi

'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni 'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 1-chaqiriq 9-sessiyasida 29-avgust 1997 yilda qabul qilingan.

Ta'lim to'g'risidagi qonunning mazmuni - uzluksiz ta'limi tizimining huquqiy asoslarini belgilab berishdan iborat. Qonunning maqsadi - 1-moddada belgilangan b'lib, fuqarolarga ta'lim, tarbiya berish. Kasb-hunar o'rgatishning huquqiy asoslarini belgilaydi hamda har kimning bilim olishidan iborat konstitusiyaviy huquqini ta'minlashga qaratilgan .

Fuqarolarning bilim olish huquqlari (4-modda).

Jinsi, tili, yoshi, irqi, milliy mansubligi, e'tiqodi, dinga munosabati, ijtimoiy kelib chiqishi, xizmat turi, ijtimoiy mavqei, turar joyi, 'zbekiston Respublikasi hududida qancha vaqt yashayotganligidan qat'iy nazar har kimga bilim olishda teng huquqlar kafolatlanadi.

Ta'lim to'g'risidagi qonunning 3-moddasi "Ta'lim sohasidagi davlatning asosiy prinsiplari" deb nomlangan b'lib, shu prinsiplardan biri umumiy 'rta va 'rta-maxsus, kasb-hunar ta'limi majburiylikidir.

Davlat ta'lim standarti

1.1. 'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonunning 7-moddasiga, Kadrlar tayyorlash milliy dasturiga muvofiq respublikada idoraviy b'ysunishi va mulkchilik shakllaridan qat'i nazar ta'lim muassasalarining barcha turlari uchun majburiy b'lgan davlat ta'lim standartlari (DTS) belgilanadi.

¹¹ Ta'lim muassasalaridagi mebel, 'quv-laboratoriya asbob-uskunalari, kompyuter texnikasi, sport anjomlari va boshqa inventarlardan samarali foydalanish hamda ularni saqlash to'g'risida y'riqnoma

1.2. DTS-standartlashtirish obyektiga nisbatan meyorlar va talablarni belgilaydi hamda «Standartlashtirish t 'g'risida»gi 'zbekiston Respublikasi qonuniga muvofiq tasdiqlanadi.

1.3. DTS kadrlar tayyorlash sifatiga, ta'lim mazmuniga nisbatan q 'yiladigan talablarni; ta'lim oluvchilar tayyorgarligining zarur va yetarlicha darajasini hamda ta'lim muassasalarini bitiruvchilarga nisbatan q 'yiladigan malaka talablarini; 'quv yuklamasining zarur hajmini; ta'lim muassasalari faoliyatini va kadrlar tayyorlash sifatini baholash tartibi va mexanizmini belgilaydi.

1.4. DTS ta'lim jarayonini va ta'lim muassasalari faoliyatini baholashni tartibga soluvchi boshqa meyoriy hujjatlarni yaratish uchun asos hisoblanadi.

DTS kadrlar tayyorlash sifatiga, ta'lim mazmuniga nisbatan q 'yiladigan talablarni; ta'lim oluvchilar tayyorgarligining zarur va yetarlicha darajasini hamda ta'lim muassasalarini bitiruvchilarga nisbatan q 'yiladigan malaka talablarini, 'quv yuklamasining zarur hajmini; ta'lim muassasalari faoliyatini va kadrlar tayyorlash sifatini baholash tartibi va mexanizmini belgilaydi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz talim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida" gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi Nizomning 1 bandi).

Davlat ta'lim standartlarining maqsadi va vazifalari.

Davlat ta'lim standartlari joriy etilishi quyidagi maqsadlar amalga oshirilishini nazarda tutadi:

- ta'limning yuksak sifatini hamda mamlakatda amalga oshirilayotgan chuqur iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar, rivojlangan demokratik davlat barpo etish talablariga javob beruvchi kadrlar tayyorlanishini taminlash;

- mamlakatning ijtimoiy va ijtimoiy taraqqiyoti istiqbollaridan, jamiyat ehtiyojlaridan, fan, texnika va texnologiyaning zamonaviy yutuqlaridan kelib chiqib kadrlar tayyorlash maznunini tartibga solish;

- ta'limning demokratiyalashuvi, insonparvarlashuvi va ijtimoiylashuvi, ta'lim oluvchilarning huquqiy iqtisodiy bilimlari darajasini, shuningdek ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish;

- sifatli ta'lim xizmatlarini k 'rsatish, ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasida shaxsning, jamiyat va davlatning manfaatlarini himoya qilish;

- kadrlar tayyorlash sifatini va ta'lim faoliyatini baholash mezonlarini va tartibini belgilash;

- ta'lim jarayoni va kadrlar tayyorlashning izchilligi va uzluksizligini ta'minlash, ta'limning barcha turlari va bosqichlarida 'quv-tarbiya jarayonini maqbullashtirish;

- mehnat va ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash;

Davlat talim standartlarining vazifalari

- ta'lim sifatiga va kadrlar tayyorlashga, k 'rsatiladigan talim xizmatlari nomenklaturasiga nisbatan q 'yiladigan maqbul talablarni belgilash;

- ta'limga va uning pirovard natijalariga, ta'lim oluvchilarning bilimi va kasbiy malakasi darajasini vaqti-vaqti bilan baholash tartibi va tartibotiga, shuningdek ta'lim faoliyati sifati ustidan nazorat qilishga nisbatan q 'yiladigan tegishli talablarni belgilovchi meyoriy bazani yaratish;

- xalqning boy ma'naviy merosi va umuminsoniy qadriyatlar asosida ta'lim oluvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;

- ta'limning barcha turlarida ular mazmunini hamda olib boriladigan ta'lim va tarbiyani kelishib olish ularning 'zaro bog'liqligini, uzluksiz ta'lim tizimida va kadrlar tayyorlashda izchillikni ta'minlash;

- 'quv-tarbiya va ta'lim jarayoniga, uzluksiz ta'lim tizimining pedagogik texnologiyalariga va axborot bilan ta'minlanishiga, ta'lim darajasini nazorat qilishga, ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar va ularni bitiruvchilarning malakasiga nisbatan meyorlar va talablarni belgilash;

- ta'lim va kadrlar tayyorlash sifatiga baho berishning xolis tizimini, ta'lim muassasalarini attestatsiyadan 'tkazish va akkreditatsiya qilishni joriy etish;

- kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlash;

- milliy standartlar talabining ta'lim sifati va kadrlar tayyorlashga nisbatan xalqaro talablarga muvofiqligini ta'minlash;

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz talim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 2 bandi).

Ta'lim fanlarining tuzilmasi, mazmuni, 'quv yuklamasi hajmi, talim oluvchilar va bitiruvchilarning malaka darajasi va tayyorlash sifati;

Talablar, meyorlar va qoidalar, pedagogik va axborot texnologiyalari, ta'lim usullari va vositalari, shuningdek ta'lim tizimida foydalaniladigan atamalar, tushunchalar va kategoriyalar;

Ta'lim oluvchilar bilim darajasiga va kasbiy malakasiga tashxis q 'yish tartibi, bitiruvchilar sifatini, ta'lim faoliyati, pedagog va ilmiy-pedagog xodimlar sifatini baholash.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 4 bandi).

DTS ga 'zgartirishlar kiritish respublikaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga muvofiq talim darajasi va kadrlar tayyorlashga nisbatan q 'yiladi va talablar 'zgarishi davomida DTS ni tasdiqlash uchun belgilangan tartibda 'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan amalga oshiriladi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 6 bandi).

Davlat – jamoat nazorati - ta'limni boshqaruvchi vakolatli davlat organi va u bilan kelishilgan holda jamoat tashkilotlari va kadrlarga talabgorlar tomonidan amalga oshiriladi;

Davlat talim standartlarini ishlab chiqish, tasdiqlash va joriy etish tartibi.

1. DTS ni ishlab chiqish tanlov shartlarida yoki ta'lim boshqaruvining vakolatli organlari tomonidan elon qilingan innovatsiya loyihalari asosida amalga oshiriladi;

2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish Respublika komissiyasi DTS loyihasi ekspertiza qilinishini va eksperimental tekshirishini tashkil etadi. Ularning natijalari b 'yicha xulosani rasmiylashtiradi;

3. Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish Respublika komissiyasining xulosasi asosida 'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi;

4. DTS ular tasdiqlangan sanadan boshlab amalga kiritiladi va ta'lim boshqaruvi vakolatli organlari va ta'lim muassasalari ijro etishi uchun qabul qilinadi;

5. Tasdiqlangan DTS ga muvofiq ta'lim muassasalariga ega b 'lgan vazirliklar va idoralar ta'lim va kasb-hunar dasturlarini ishlab chiqadi va ularning amaliy 'zlashtirilishini r 'yobga chiqaradi;

6. Ta'lim oluvchilarning qobiliyatlari va ehtiyojlariga bog'liq ravishda 'quv yuklamasini tabaqalashtirish. DTS tomonidan belgilangan meyorlardan ortiqcha ta'lim mazmunini belgilash ta'lim boshqaruvchi vakolatli organlari va ijro etuvchi mahalliy organlarni vakolatiga kiradi;

7. DTS ga 'zgartirishlar kiritish respublikaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga muvofiq ta'lim darajasi va kadrlar tayyorlashga nisbatan q 'yiladi va talablar 'zgarishi davomida DTS ni tasdiqlash uchun belgilangan tartibda 'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan amalga oshiriladi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimn uchun DTS ishlab chiqish va joriy egish t 'g'risida" gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 6 bandi).

'zbekiston Respublikasining "Ta'lim t 'g'risida"gi qonunning 7-moddasiga, Kadrlar tayyorlash milliy dasturiga muvofiq respublikada idoraviy b 'ysunishi va mulkchilik shakllaridan qati nazar ta'lim muassasalarining barcha turlari uchun majburiy b 'lgan davlat ta'lim standartlari (DTS) belgilanadi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 1.1. bandi).

Tasdiqlangan DTS ga muvofiq ta'lim muassasalariga ega bo'lgan vazirliklar va idoralar teggishli va kasb-hunar dasturlarini ishlab chiqadi va ularning amaliy o'zlashtirilishini rivojga chiqaradi;

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari to'g'risidagi nizomning 6.5. bandi).

1. DTS kadrlar tayyorlash sifatiga, ta'lim mazmuniga nisbatan qo'yiladigan talablarni; talim oluvchilar tayyorgarligining zarur va yetarlicha darajasini hamda ta'lim muassasalarini bitiruvchilarga nisbatan qo'yiladigan malaka talablarini; o'quv yuklamasining zarur hajmini; ta'lim muassasalari faoliyatini va kadrlar tayyorlash sifatini baholash tartibi va mexanizmini belgilaydi.

2. DTS ta'lim jarayonini va ta'lim muassasalari faoliyatini baholashni tartibga soluvchi boshqa meyoriy hujjatlarni yaratish uchun asos hisoblanadi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz talim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari to'g'risidagi nizomning 1.3. 1.4. bandlari).

Talimning standartlashtirish obyektlari.

Quyidagilar ta'limning standartlashtirish obyektlari hisoblanadi:

1. Talim fanlarining tuzilmasi, mazmuni, o'quv yuklamasi hajmi, talim oluvchilar va bitiruvchilarning malaka darajasi va tayyorlash sifati;

2. Talablar, meyorlar va qoidalar, pedagogik va axborot texnologiyalari, talim usullari va vositalari, shuningdek ta'lim tizimida foydalaniladigan atamalar, tushunchalar va kategoriyalar;

3. Ta'lim oluvchilar bilim darajasiga va kasbiy malakasiga tashxis qo'yish tartibi, bitiruvchilar sifatini, ta'lim faoliyati, pedagog va ilmiy – pedagog xodimlar sifatini baholash.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari to'g'risidagi nizomning 4 - band).

Ta'limning standartlashtiriladigan turlari.

DTS ta'limning quyidagi turlari uchun belgilanadi:

Umumiy 'rta ta'lim, shu jumladan boshlang'ich ta'lim;

'rta maxsus, kasb-hunar talimi (akademik litseylar, kasb-hunar kollejlari);

Oliy ta'lim (bakalavriat, magistratura).

Maktabgacha, maktabdan tashqar, oliy 'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash uchun davlat boshqaruvining vakolatli organlari tomonidan davlat talablari belgilanadi.

(VM ning 1998 yil 5 yanvardagi 5 "Uzluksiz talim tizimi uchun DTS ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS lari t 'g'risidagi nizomning 3. band).

'zbekiston uzluksiz talim standartlarining davlat tizimi ta'lim jarayonini belgilab berish, 'qitishning asosiy mazmunini, ta'lim muassasalari bitiruvchilariga q 'yiladigan umumiy malaka talablarini, kadrlar tayyorlash sifati va talim muassasalari faoliyatini baxolash mezonlari va mexanizmlarini aniqlash orqali kadrlar tayyorlash sohasida eng maqbul tartibga solish darajasiga va 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining kafolatlangan darajasi va sifatiga erishishga qaratilgan meyoriy hujjatlar majmui.

(VM ning 2000 yil 16 oktabrdagi 400 " 'MKHT DTS ni tasdiqlash t 'g'risida"gi qaror bilan tasdiqlangan DTS ning 1.3.1. bandi).

'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 13 maydagi « 'zbekiston Respublikasida 'rta maxsus, kasb-hunar talimni tashkil etish chora-tadbirlari t 'g'risida»gi 204-sonli qaroriga shu qaror asosida tasdiqlangan « 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi t 'g'risida»gi Nizom oydinlik kiritdi.

Yuqoridagi nizomga asosan kasb-hunar b 'yicha chuqurlashtirilgan, tabaqalashtirilgan ta'lim berish, 'quvchilarning intellektual rivojlanishini va ularning 'z qobiliyatlari va moyilliklariga muvofiq tanlangan kasb-hunar b 'yicha mutaxassisliklarni egallashini ta'minlash 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining maqsadi hisoblanadi.

Quyidagilar 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining vazifalari qilib belgilandi:

- davlat talim standartlari doirasida umumta'lim va kasb-hunar dasturlarini

bajarish;

- 'quvchilarning uzluksiz ta'limning keyingi bosqichida 'qishni davom ettirishi, tanlangan mutaxassisliklar b 'yicha mehnat faoliyati bilan shug'ullanishi uchun zarur va yetarli b 'lgan bilimlar hamda kasb tayyorgarligi darajasini chuqurlashtirish;

Respublika iqtisodiyotining malakali kichik mutaxassis kadrlarga b 'lgan ehtiyojini qondirish.

Klassifikator - (Tasniflagich) - Tayyorlov y 'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklarning umumdavlat tasniflagichi (TYKMUT) - 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi 'quv muassasalarida kichik mutaxassislarni tayyorlash b 'yicha tayyorlov y 'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklarning tizimlashtirilgan r 'yxati.

'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov y 'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklari umumdavlat Tasniflagichi 'zbekiston Respublikasida texnikaviy-iqtisodiy va ijtimoiy axborotlarni tasniflash va kodlashtirish b 'yicha yagona tuzilma tarkibiga kiradi va Vazirlar mahkamasining «Uzluksiz ta'lim tizimi uchun davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish t 'g'risida»gi 1998 yil 5 yanvar 5-son qarori asosida tayyorlangan.

'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov y 'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklari umumdavlat Tasniflagichi 'zbekiston Respublikasining «Ta'lim t 'g'risida»gi, «Kadrlar tayyorlash b 'yicha milliy dastur» qonunlari hamda Oliy va 'rta maxsus ta'lim Vazirligining meyoriy hujjatlariga asoslanib tuzilgan.

Mazkur Tasniflagich 'zbekiston Respublikasining hududlarida foydalanish uchun ishlab chiqilgan.

'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari, tayyorlov y 'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklari Tasniflagichning - tasniflash obyektlari hisoblanadi.

Mazkur Tasniflagichda tayyorlash y 'nalishlari nomi, kodi va shu tayyorlash y 'nalishlari turkumiga kiruvchi kasblar va mutaxassisliklar r 'yxati keltirilgan.

Ushbu Tasniflagichda talim haqidagi meyoriy hujjatlarni indeksatsiyalash maqsadida foydalaniladigan talimni xalqaro standart tasniflash (TXST) kodlari ham keltirilgan.

‘MKHT tayyorlov y ‘nalishlari va ixtisosliklar kodi - kasbiy faoliyat sohasiga muvofiq kasblar va mutaxassisliklar b ‘yicha tayyorlov y ‘nalishlari ixtisoslashtirilgan r ‘yxatining raqamli belgisidir.

Tasniflagichda sakkizta bilim sohasi nazarda tutilgan:

1. Ta’lim;
2. Gumanitar fanlar va san’at;
3. Ijtimoiy fanlar, biznes va huquq;
4. Fan;
5. Muhandislik, ishlov berish va qurilish tarmoqlari;
6. Qishloq x ‘jaligi;
7. Sog‘liqni saqlash;
8. Xizmatlar.

Tasniflagichga ‘zgartirishlar kiritish tartibi

Tasniflagichga ‘zgartirishlar va q ‘shimchalar kiritish t ‘g‘risidagi takliflar kadrlar iste’molchilari tashabbusi bilan ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari tomonidan ‘zbekiston Respublikasi Oliy va ‘rta maxsus talim vazirligiga tegishli qaror qabul qilish uchun taqdim etiladi;

Tasniflagichga ‘zgartirish va q ‘shimchalar kiritish t ‘g‘risidagi takliflarga quyidagi materiallar ilova qilinadi:

- mutaxassislik xususiyatining asoslanganligi hamda mehnat bozorida mutaxassislikka b ‘lgan ehtiyoj;
- mutaxassislikning farq qiladigan xususiyatlari;
- davlat ta’lim standartlari va ‘quv rejalari loyihalari;
- yangi mutaxassislik b ‘yicha moddiy-texnik sharoitning va ilmiy-pedagogik salohiyatning mavjudligini asoslanganligi.

Tasniflagich etalonini ‘zbekiston Respublikasi Oliy va ‘rta maxsus ta’lim vazirligi olib boradi.

‘MKHT tayyorlov y ‘nalishlari b ‘yicha ‘quv reja va dasturlarni ishlab chiqish va ekspert baholash

‘quv reja ta’limning umumiy hajmini, fanlarni ‘rganish ketma-ketligini belgilaydi. Bu hujjat ta’lim muddati, ta’limning tuzilishi va tartibi, ‘rganilayotgan fanlar r ‘yxati, ketma-ketligi, har bir predmetga ajratilgan soatlar sonini k ‘rsatiladi. ‘quv ishlarini rejalashtirishga asos b ‘lib xizmat qiladi.

‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi standartining tayanch ‘quv rejalari ta’lim mazmunidan kelib chiqib, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari tayyorlov y ‘nalishlari b ‘yicha alohida tuziladi.

Tayanch ‘quv rejalari ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarining ishchi ‘quv rejalari ishlab chiqish uchun asos hisoblanadi. Tayanch ‘quv rejasida ‘quv yili 40 hafta va 2 semestr dan iborat. Semestrlar 17 va 23 haftani ‘z ichiga oladi.

Tayanch ‘quv rejalari umumiy soat 4560 soat b ‘lib, undan 80-220 soat ta’lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashi qarori bilan kiritiladigan fanlar uchun ajratiladi.

Ta’lim muassasalari ‘quvchilarining haftalik yuklamasi 54 soatni tashkil etadi. Bundan 16 soati mustaqil ishlashga ajratiladi. Ta’lim muassasalari - ilmiy-pedagogik kengashlariga ishchi ‘quv rejalari tuzishda tayanch ‘quv rejalari ta’lim standartlari talablari doirasida 15-20 % gacha ‘zgartirish huquqi beriladi. 4-jadvalda kasb-hunar kollejlari uchun tayanch ‘quv rejasi keltirilgan.

4-jadval

Kasb-hunar kollejlari uchun tayanch ‘quv rejasi

	Fanlar	Soatlar miqdori	Umumiy yuklamaga nisbatan foiz hisobida
I	Umumta’lim fanlari	1940	42,5%
II	Kasbiy ta’lim fanlari (umumkasbiy va maxsus fanlar)	1180	25,9%
III	‘quv amaliyoti	600	13,0%
IV	Ishlab chiqarish amaliyoti	648	14,3%
V	Diplom ishi	76	1,7%
VI	Kollej ilmiy-uslubiy kengashi qarori bilan kiritiladigan fanlar	116	2,6%
Jami:		4560	100%

‘quv reja – bu shunday davlat hujjatiki bunda quyidagilar aks etgan b ‘ladi.
‘qish muddati.

Bu muddatning ‘quv yillariga b ‘linganligi.

har bir ‘quv yilining yarim yillikka b ‘linganligi.

har bir yarim yillikning davrga b ‘linganligi.

har bir davrdagi haftalar soni.

Fan nomlari.

Fanlarning turkumlari.

har bir fan uchun ma’lum davrda ajratilgan haftalik ‘quv soati.

har bir yarim yillik va yillarda fanlarga ajratilgan ‘quv soat.

Umumiy muddat uchun har bir fanga ajratilgan ‘quv soati.

har bir ‘quvchi uchun bir haftalik mashg‘ulot.

‘quv reja – bu ta’lim mazmuni va umumiy sharoitni belgilovchi davlat hujjatidir. Kasb hunar kollejlarning vazifalari, ‘quvchilar tarkibi va ‘qish muddati, tiplari haqidagi davlat q ‘llanmasi asosida tuziladi. ‘quv rejaning tuzilishi kasb-hunar kollejining ‘qitish muddati va ‘rganilishi kerak b ‘lgan fan tiplariga bog‘lik b ‘ladi.

‘quv rejada ‘quv fanlarining r ‘yxati beriladi, ularning yarim yillik va butun kurs boyicha tartibi va izchilligi, har bir fanga butun kurs, yil hamda xaftalik dars soatlari k ‘rsatiladi. ‘quv mashg‘ulotlarining rejimi va ‘quv yilining tuzilishi konsultatsiya vaqti belgilanadi. Ayrim mutaxassislar boyicha har bir fanga oid nazariy va laboratoriya amaliy mashg‘ulotlarining vaqti taqsimlanadi.

Barcha fanlar ‘quv rejada shunday joylashtirilishi kerakki, ular orasida bog‘lanish b ‘lsin, ‘quv rejadagi har bir fanni ‘rganish kasbiy tayyorgarlik uchun muhimligiga qarab belgilangan. Kasbiy - kasb-hunar kollejlari ‘quv rejasi.

Kalendar mavzuli reja. Mavzuli reja ‘qitish jarayonida ishlab chikarish ta’limi temalari, maxsus texnologiya, shuningdek umumta’lim fanlari qanday q ‘shib olib borishni belgilaydi.

Rejada dasturdagi ishlab chiqarish va nazariy ta'lim mavzularini 'tishning 'zaro aloqasi vaqt hamda mazmuniga k 'ra k 'rsatib, mavularning nomi va ularga ajratilgan soatlar soni beriladi.

K 'pgina dasturlarda mavzularni 'tish izchilligi shunday belgilanganki, maxsus mavzular kasbiy malakalarni egallagunga qadar yoki bir vaqtda (barovar) 'qitiladi. Bunday hxollarda 'quvchilar amaliy ishlarni 'quv ustaxonalari, poligonlar, ishlab chiqarish maydonlarida nazariy tayyorgarlikka ega b 'lgan holda boshlaydilar. Bu kasbiy malakalarni normal 'zlashtirish, mustahkamlash va takomillashtirishni ta'minlaydi.

'quv dasturi. 'quv dasturlari 'quv reja asosida ishlab chiqilib, nazariy va ishlab chiqarish ta'limining qkat'iy hajmi, izchilligi belgilanadi. 'quv dasturlari k 'rinishining asosiy qoidalari quyidagilardan iborat: 'quvchilarda muayyan kasbdagi ishchiga qoyiladigan talablarga javob bera oluvchi bilim, malaka va k 'nikmalarning shaklanishi: fan va texnikadagi yangi yutuqlarni hamda ishlab chiqarish ilg'orlar tajribasining aks etishi: nazariya va amaliy aloqasini amalga oshirish: ishlab chiqarish mehnati asosida 'qitish.

'quv dasturlari, 'quv rejalari kabi kasb-hunar kolleje uchun berilishi majburiy b 'lgan hujjat hisoblanadi. Dasturga kasb-hunar kolleji rahbarlari na 'qituvchi, na ishlab chiqarish ta'limi 'qituvchilari tomonidan 'zlaricha erkin 'zlashtirilishi mumkin emas. Shu bilan birga kasb-hunar kolleji dasturining asosiy mazmunini 'zgarmagan holda saqlab qolib, unda texnika texnologiya va ilg'or ishlab chiqarish tajribasining yangi yutuqlarini aks ettirish, mavzularni 'tish vaqtini 'zgartirish va ularni 'rganishga ajratilgan vaqtni qayta taqsimlash huquqiga ega.

Nazorat uchun savol va topshiriqlar:

1. 'quv ustaxonalarida qanday xavfsizlik texnikasi qoidalari mavjud?
2. Kasb-hunar ta'limini rejalashtirishning umumiy masalalari nimdan iborat?
3. Kasb-hunar ta'limini rejalashtiruvchi hujjatlar, 'quv texnologik hujjatlar, kalendar tematik reja, dars rejasi deganda nimani tushunasiz?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvallarni t 'ldiring:

1-jadval

'quv ustaxonalari	Texnika xavfsizlik qoidalari

2-jadval

Kasb-hunar ta'limini rejalashtiruvchi hujjatlar	Mazmuni
Davlat ta'lim standarti	
'quv reja (namunaviy va ishchi)	
'quv dastur (namunaviy va ishchi)	
Taqvim-mavzui reja	
Dars rejasi (dars ishlanma, ma'ruza matni)	
Texnologik xarita	

2. Ma'lum bir ta'lim y 'nalishi b 'yicha ishchi 'quv rejani quyidagicha tahlil qiling:

- a) Ta'lim y 'nalishi:
- b) Akademik daraja:
- v) 'qish muddati:
- g) Ta'lim shakli:
- d) Bu muddatning 'quv yillariga b 'linganligi:
- ye) Har bir 'quv yilining yarim yillikka b 'linganligi:
- yo) Har bir yarim yillikning davrga b 'linganligi:
- j) Har bir davrdagi haftalar soni:
- z) Fan nomlari:
- i) Fanlarning turkumlari:
- y) Har bir fan uchun ma'lum davrda ajratilgan haftalik 'quv soati:
- k) Har bir yarim yillik va yillarda fanlarga ajratilgan 'quv soat:
- l) Umumiy muddat uchun har bir fanga ajratilgan 'quv soati:
- m) Har bir 'quvchi uchun bir haftalik mashg'ulot:

2.3. ‘QUV - ISHLAB CHIQRISH ISHLARINI MEYORLASHTIRISH

Reja:

1. Kasb-hunar kollejlarda meyoriy xujjatlarni yuritish tartibi.
2. ‘qituvchilar ishiga vaqt meyorini belgilash hamda meyorlashga q ‘yiladigan talablar.

Tushunchalar va tayanch iboralar: meyoriy hujjat, vaqt meyo’ri, talablar

Kasb-hunar kollejlarda meyoriy xujjatlarni yuritish tartibi

‘kuv-tarbiyaviy jarayonini Davlat ta’lim standartlari talablari asosida muvofiqlashtirish, uni yuqori darajada tashkil etish uchun kasb-hunar kollejlarda meyoriy xujjatlar quyidagi tartibda yuritilishi kerak¹²:

‘kuv yili boshlangunga qadar, ya’ni 30 avgustgacha kollejning barcha tuzilmalarining yillik ish rejaları tuzilib, muhokama qilingan va direktor tomonidan tasdiqlangan b ‘lishi lozim. Jumladan:

- 1.1. Kasb-hunar kollejining yillik ish rejasi.
- 1.2. Ilmiy pedagogik kengashining yillik ish rejasi.
- 1.3. Ichki nazorat rejasi.
- 1.4. Ma’naviyat va ma’rifat ishlari b ‘yicha direktor ‘rinbosarining ish rejasi.
- 1.5. ‘quv ishlari b ‘yicha direktor ‘rinbosarining ish rejasi.
- 1.6. Kasbiy tayyorgarlik b ‘yicha direktor ‘rinbosarining ish rejasi.
- 1.7. Yoshlarni chaqiriqqacha tayyorlash b ‘yicha ish rejasi.
- 1.8. ‘quvchilarni jismoniy tayyorgarligi b ‘yicha ish rejasi.
- 1.9. Kutubxonaning ish rejasi.
- 1.10. Homiy oliy ‘kuv yurtlari bilan hamkorlikda ‘qituvchi va ‘quvchilarni ilmiy izlanishlari b ‘yicha qilinadigan ishlar rejasi.
- 1.11. Darsdan tashqari ‘tkaziladigan tadbirlar rejasi.

¹² Kasb-hunar kollejlarda meyoriy xujjatlarni yuritish tartibi t ‘g‘risida.

2. Har ‘quv yilining 10 sentabrigacha quyidagilar tuzilgan, muhokama qilinib va tasdiqlangan b ‘lishi lozim:

2.1. Gurux rahbarlari Kengashining ish rejasi.

2.2. Gurux rahbarlarining ish rejasi.

2.3. T ‘garaklarning ish rejasi.

3. ‘quv yili va semestrlar boshlangunga qadar quyidagilar tuzilib, muhokama qilingan va tasdiqlangan b ‘lishi lozim:

3.1. Fanlardan taqvim-mavzu rejalari.

3.2. Dars jadvali.

3.3. Ochiq darslar jadvali.

3.4. T ‘garaklar jadvali.

3.5. Q ‘shimcha darslar jadvali.

3.6. ‘zaro darslarni taxlil qilish jadvali.

4. ‘quv yilining boshida kollej rahbariyati ‘quvchilarni quyidagilar bilan ta’minlashlari lozim:

4.1. ‘quvchi bileti.

4.2. ‘quvchining reyting daftari.

5. Kollejda quyidagi xujjatlar b ‘lishi shart:

5.1. Kollejning ustavi.

5.2. Kollejning pasporti.

5.3. Direktiv hujjatlar.

5.4. ‘quv rejalari.

5.5. ‘quv dasturlari.

5.6. Fanlardan taqvim-mavzu rejalar.

5.7. ‘zbekiston Fanlar Akademiyasining ilmiy-tekshirish institutlari bilan tuzilgan shartnomalari.

5.8. Maxsus va fakulptativ fanlarning tasdiqlangan dasturlari.

5.9. Kollejning ichki-tartib qoidalari.

5.10. Statistika hisobotlar va maolumatlar.

5.11. Ilmiy pedagogik kengashining bayonnomalari.

- 5.12. Buyruqlar kitobi. (‘quvchilarning buyruqlar daftari, ‘qituvchi va xizmatchilar b ‘yicha buyruqlar daftari)
- 5.13. Ishlab-chiqarish va diplom oldi amaliyotlari grafiklari.
- 5.14. Diplom loyihalari mavzularining (tayinlangan rahbarlar va tugallash muddatlari k ‘rsatilgan holdagi) tasdiqlangan r ‘yxati.
- 5.15. Bitiruvchilarga diplomlar berishni qayd qilish daftari.
- 5.16. Guruhlarning ‘quv jurnallari.
- 5.17. Darslarni tahlil qilish daftari (kollej direktori, direktor ‘rinbosarlari, kafedra mudirlari)
- 5.18. ‘quvchilarning nomma-nom kitobi.
- 5.19. ‘quvchilarning shaxsiy xujjatlari.
- 5.20. ‘qituvchi va ishchi-xodimlarning shaxsiy xujjatlari.
- 5.21. Keluvchi va ketuvchi xujjatlarni qayd etish daftari.
- 5.22. ‘qituvchilarning tarifikatsiya jadvali.
- 5.23. Shtatlar jadvali.
- 5.24. Yillik xisobotlar majmuasi.
- 5.25. Qabul komissiyalarining xisobotlari majmuasi.
- 5.26. Tashrif daftari [23. – B 34-36].

‘qituvchilar ishiga vaqt meyorini belgilash hamda meyorlashga q ‘yiladigan talablar

‘qituvchilar ishiga vaqt meyorini belgilash hamda meyorlashga q ‘yiladigan talablar quyidagicha bulgilangan:

I. Umumiy qoidalar¹³

1.1. Ushbu Nizom ‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim t ‘g‘risida” va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi t ‘g‘risida”gi qonunlariga, “Mehnat kodeksi”ga hamda ‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005 yil 16 fevraldagi 67-F Farmoyishi hamda ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi markazining “ ‘rta

¹³ Pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari faoliyati samaradorligini (reytingini) aniqlash mezonlari va ularni rag‘batlantirish tartibi t ‘g‘risida muvaqqat Nizom

maxsus, kasb-hunar ta'limi boshqaruv organlari rahbarlarini attestatsiyadan 'tkazish t'g'risida"gi 2005 yil 19 fevraldagi 51-sonli buyruqlari talablariga binoan ishlab chiqilgan va unda 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari pedagog va muxandis-pedagoglarining 'quv yili davomidagi faoliyati samaradorligini aniqlash mezonlari belgilangan.

1.2. Har 'quv yili davomida 'qituvchilar faoliyati samaradorligini aniqlashdan maqsad ta'lim muassasalari jamoalarida sog'lom raqobatli muhitni yaratish, pedagoglarning 'z ishiga mas'uliyati va javobgarligini oshirish, bajargan ishlarini xolis va odilona baholash, erishilgan yutuqlarga muvofiq moddiy va ma'naviy rag'batlantirishni tashkil etish, shuningdek, toifalari b 'yicha kasbiy malaka darajasiga k 'ra, tabaqalashtirilgan holda malaka oshirishning turli shakllariga jalb etishdan iborat.

1.3. Pedagoglar faoliyati samaradorligi k 'rsatkichlari quyidagi mezonlar asosida aniqlanadi:

- 'quv, ilmiy-uslubiy, ilmiy-tadqiqot, tashkiliy-uslubiy, ma'naviy ma'rifiy va tarbiyaviy ishlar hajmini belgilovchi "Pedagoglar va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyatini belgilovchi Vaqt meyorlari"(1-ilova) (bundan buyon – "Vaqt meyorlari");

- 'qituvchining shaxsiy ish rejasidan tashqari bajarilgan ishlari uchun beriladigan q 'shimcha ballarni hisoblash mezonlari (2-ilova);

- 'qituvchi y 'l q 'ygan xato va kamchiliklarga beriladigan jarima ballarni hisoblash mezonlari (3-ilova).

1.4. Pedagog va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyati samaradorligi mezonlari ta'lim muassasasi hamda faoliyat k 'rsatayotgan kafedralari doirasida aniqlanadi. Ta'lim muassasasi doirasida Ilmiy-pedagogik kengash tavsiyasi asosida ta'lim muassasasi direktori buyrug'i bilan tasdiqlangan Komissiya pedagoglar faoliyati (kasbiy malaka darajasi) monitoringini olib boradi va 'quv yili yakunida, ularning faoliyati samaradorligini xolis va odilona aniqlanishini ta'minlaydi.

II. Pedagog va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyati samaradorligini baholash

2.1. Pedagog va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyati samaradorligi "Vaqt meyorlari"da belgilangan ko'rsatkichlar asosida, 'quv yiliga tuzilgan shaxsiy ish rejasidagi yuklama va uni bajarishga ajratilgan soatlar (ballar) b'ycha, q'shimcha va jarima ballar hisobga olingan holda baholanadi.

2.2. Pedagogning shaxsiy ish rejasidagi umumiy yuklama miqdori 1540 soatga teng etib belgilanadi.

2.3. Pedagog faoliyati samaradorligi uning shaxsiy ish rejasida har bir yuklamaning bajarilishi uchun ajratilgan soatlarga teng b'lgan ballar miqdori orqali baholanadi. 'quv yili davomida pedagog shaxsiy ish rejasini 100 foizga bajargan taqdirda, uning faoliyati samaradorligi 1540 ballga teng b'ladi.

2.4. 'qituvchi 'quv yili davomidagi faoliyatida xato va kamchiliklarga y'li q'ysa, unga jarima ballar belgilanadi.

'quv yili davomida t'plagan jarima ballari " 'qituvchining shaxsiy ish rejasiga kafedra mudiri tomonidan 'quv yili yakunida daliliy hisoblar asosida kiritiladi.

Jarima ballari pedagogning 'quv yili davomida t'plagan ballaridan ayrib tashlanadi.

III. Pedagog va ishlab chiqarish ta'limi ustalari reytingini aniqlash

3.1. 'quv yili davomida joriy reyting ballarini hisoblash kafedra mudiri va 'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladi.

3.2. Pedagoglar t'plagan reyting ballari 'quv yili yakunida kafedra xulosasi va rahbariyat tavsiyasi bilan ta'lim muassasasi Ilmiy-pedagogik kengashida tasdiqlanadi.

Pedagoglarning tasdiqlangan reyting ballari ta'lim muassasasining "Pedagoglar reyting oynasi"da e'lon qilinadi.

3.3. Shaxsiy ish rejasini t'liq bajargan va 'quv yili yakunida kamida 1540 ball t'plagan pedagoglar ichki attestatsiyadan 'tgan deb hisoblanadi.

3.4. T'plagan reyting ballari hisobidan norozi b'lgan pedagoglarning murojaatlari Ilmiy-pedagogik kengash qoshida tashkil etilgan Ishchi guruhi (kasaba uyushmasi vakili, 'quv, ma'naviy-ma'rifiy ishlar va kasbiy ta'lim

b ‘yicha direktor ‘rinbosarlari va faxriy ‘qituvchilar) tomonidan ‘rganib chiqiladi.

IV. Pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalarining faoliyati samaradorligini rag‘batlantirish

4.1. ‘quv yili yakunida ilmiy-pedagogik kengashda ta’lim muassasasi doirasida reytingi eng yuqori b ‘lgan pedagog, ishlab chiqarish ta’limi ustasi, kafedra mudiri va ta’lim muassasasi rahbar xodimlari r ‘yxati aniqlanib, ta’lim muassasasi direktori tomonidan tasdiqlanadi hamda jamoaga e’lon qilinadi.

4.2. Pedagog, ishlab chiqarish ta’limi ustasi, kafedra mudiri va ta’lim muassasasi rahbar xodimlari reyting k ‘rsatkichlari asosida moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish ta’lim muassasasining Ilmiy-pedagogik kengashida qabul qilingan tartibga muvofiq amalga oshiriladi.

4.3. Ta’lim muassasasi Ilmiy-pedagogik kengashida reyting k ‘rsatkichi eng yuqori b ‘lgan pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari haqida elektron ma’lumotlar bazasi tashkil etilib, har ‘quv yili yakunida yangilab boriladi.

4.4. Ta’lim muassasasi direktori Davlat mukofotlariga tavsiya etishda reytingi muntazam ravishda eng yuqori b ‘lgan pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari tarkibidan nomzodlarni k ‘rsatadi.

Pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari faoliyatini belgilovchi VAQT MEYORLARI¹⁴

	Ish turlari	Vaqt meyori, soat	Eslatma
I. ‘quv ishlari			
1	Nazariy, amaliy, laboratoriya, seminar mashg‘ulotlari va ‘quv amaliyotini ‘tkazish	‘quv rejasiga binoan 1 akademik soatga 1 soat yuklama yoziladi	
2	Fanlar b ‘yicha konsultatsiyalar ‘tish	Bitta guruhga (30 kishi) ‘quv rejasida belgilangan yuklamaning 10% hajmida	Ishlab chiqarishdan ajralmagan holda ta’lim uchun 15...20% hajmida
3	Kurs ishlariga rahbarlik, maslahat va retsenziya berish hamda himoyasini tashkil etish	Bitta kurs loyihasiga 3 soat, bitta kurs ishiga 2 soat	Kurs loyihasi va kurs ishi himoyasi komissiyasi ishida kamida 2 kishi ishtirok etishi lozim

¹⁴ “Pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari faoliyati samaradorligini (reytingini) aniqlash mezonlari va ularni rag‘batlantirish tartibi t ‘g‘risida Muvaqqat Nizom»ga 1-Ilova

4	Davlat attestatsiyasi komissiyasi (DAK) ishida ishtirok etish	Har bir DAK a'zosiga, bitta bitiruvchi uchun: yozma ishga 0,2; og'zaki savol-javobga 0,4; test nazoratiga 0,2 soat ajratiladi	DAK a'zolari soni 5 kishidan, DAK a'zosining bir kunlik yuklamasi 6 soatdan oshmasligi lozim
5	'quvchilarning reyting (hisob-kitob va hisoblash-chizma) ishlarini tekshirish	Har bir 'quvchi uchun: Oraliq nazoratga-0,2; Yakuniy nazoratga-0,3 soat ajratiladi	Oraliq nazorat jami 1 soatdan k 'p emas.
6	Yozma ishlarni tekshirish:	Ona tili va adabiyot (barcha tillardan) – bir 'quvchi uchun 'quv yili davomida – 2,0 soat;	Matematika – 1,5 soat; Stenografiya - 0,75 soat. Chizmachilik – 1,22 soat Texnik mexanika – 1,22 soat
7	Ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik va xisobotlarni qabul qilish	Bir 'quvchiga bir haftaga 1,0-1,2 soat	Amaliyot bazasining uzoq-yaqinligiga qarab, bitta rahbarga 30 tagacha 'quvchi biriktirilishi mumkin
8	Diplom (bitiruv) ishlariga rahbarlik, konsultatsiya va mulohaza berish	Har bir bitiruvchi uchun rahbarga 16 soat ajratiladi	Diplom rahbariga ajratilgan 16 soat yuklamadan ta'lim muassa-sasi Ilmiy-pedagogik kengashining qarori bilan b 'limlaridan (konstruktiv, iqtisod, mehnat va tabiat muhofazasi) konsultatsiya beruvchilar uchun 1 soatdan ajratiladi. Bitta rahbarga 8tagacha bitiruvchi biriktirilishi mumkin
9	Diplom (bitiruv) ishlariga taqriz berish	Bitta diplom (bitiruv) ishiga 3 soat	
10	Ochiq darslar 'tish	1 akademik soat ochiq dars 'tishga tayyorlanish 5 soat.	'quv yiliga 15 soatdan k 'p emas (ochiq darslar tashqi ekspertlarning taqrizlari asosida baholanadi).
II. Ilmiy-uslubiy ishlar			
1	Nazariy, amaliy, laboratoriya, seminar mashg'ulotlarini 'tkazishga tayyorlanish	Mavjud fanlar uchun yuklamaning 30%, yangi 'qitilayotgan fanlarga 50% miqdorida ajratiladi	
2	Chet el loyihasi asosida olingan	Bitta uslubiy ishlanma uchun	Uslubiy ishlanma

	yangi jihozlardan foydalanib ‘quv dasturida belgilangan yangi amaliy mashg‘ulot yoki laboratoriya ishini ‘tishga uslubiy ishlanma tayyorlash	15 soat vaqt ajratiladi.	ta’lim muassasasining Ilmiy-pedagogik kengashida tasdiqlangan hamda ‘quv jarayoniga joriy etilgan b ‘lishi lozim
3	‘quvchilarni fan olim-piadalari, ilmiy konfe-rensiya, tanlov va festivallarga tayyorlash	Bitta ‘quvchi uchun: Xalqaro miqyosda – 40; Respublika miqyosda – 30; Viloyat doirasida- 10 soat; Ta’lim muassasasida –5 soat	Ta’lim muassasasining Ilmiy-pedagogik kengashi qaroriga binoan
4	‘quv jarayoniga informa-tika va kommunikatsion texnologiyalarni jalb etish dasturini ishlab chiqish	Bitta dastur uchun 20 soat	Ta’lim muassasasining ilmiy-pedagogik kengashi qaroriga binoan
5	Darslik yozish va nashrga tayyorlash	Darslikning bir bosma tabog‘i uchun – 40 soat	‘MKHT Markazi rejasi, shartnomasi va topshirig‘iga binoan
6	Elektron darsliklar (ED) va ‘qitish multimediya ishlanmalarini tayyorlash	Bitta ED yoki multimediya ishlanmasi uchun 25 soat	‘MKHT Markazi rejasi, shartnoma va topshirig‘iga binoan
7	‘quv q ‘llanmalarini yozish va nashrga tayyorlash	‘quv q ‘llanmasining bir bosma tabog‘i uchun – 30 soat	‘MKHT Markazi rejasi, shartnoma va topshirig‘iga binoan
8	Yangi uslubiy q ‘llanmalar yozish va nashrga tayyorlash	Bitiruv ishi – 30; Amaliyot uchun – 25; Kurs ishi(loyihasi) –20; Mustaqil ish uchun – 15; Bitta amaliy yoki laboratoriya ishi uchun –5 soat	Ta’lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashining qaroriga binoan
9	Maxsus fan va ‘quv ustaxonalaridagi jihoz va uskunalardan foydalangan holda ‘quv dasturi asosida yangi amaliy yoki laboratoriya ishini y ‘lga q ‘yish	Bitta ish uchun: Y ‘lga q ‘yish- 20 soat; Yangilab, takomillashtirish – 10 soat	Ta’lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashining qaroriga binoan
10	‘quvchilar bilimining reyting nazorati, testning yangi variantini ishlab chiqish	Har bir variant uchun 0,5 soat	
11	Interaktiv darslar uchun uslubiy q ‘llanmalarni ishlab chiqib joriy etish	Bitta uslubiy q ‘llanma uchun – 20 soat	
12	Yangi fan uchun namunaviy ‘quv dasturini ishlab chiqish	Bitta fan uchun 20 soat	‘MKHT Markazi rejasi va topshirig‘iga binoan
13	‘quv amaliyotidan instruksion-texnologik karta tayyorlash	Bitta mavzu uchun 10 soat	Ta’lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashining qaroriga binoan
14	‘quv yoki ishlab chiqarish	Bitta dastur uchun 20 soat	‘quv ishlab chiqarish

	amaliyoti uchun ishchi dasturi tuzish		ustaxonasining jihozlanganligi va ishlab chiqarish amaliyoti bazalarining holatidan kelib chiqib
III. Ilmiy-tadqiqot ishlari			
1	Ta'lim muassasasi Ilmiy pedagogik kengashi qaroriga binoan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish	Bajaruvchiga 50 soatgacha, Rahbarga 100 soatgacha (Ta'lim muassasasining 'zida ishlagani xolatida)	Tadqiqotchining ilmiy mavzusi tasdiqlangan OTM Ilmiy kengashining qarori mavjud xollarda
2	Ilmiy maqola, doklad, ma'lumotlar yozib chop ettirish	Bitta maqola uchun: Xalqaro miqyosda – 40; Respublika miqyosda – 30; Viloyat doirasida- 10 soat.	
3	Nomzodlik yoki doktorlik dissertatsiyasini himoya qilish	Doktorlik dissertatsiyasi – 250 soat, Nomzodlik dissertatsiyasi- 150 soat	
4	'quvchilar ilmiy-tadqiqot ishlariga rahbarlik qilish	Har bir 'quvchi uchun 10 soat	
5	Dissertatsiya yoki konsertga taqriz berish	6 soat	
IV. Tashkiliy uslubiy ishlar			
1	9 sinf bitiruvchilarini akademik litsey va kasb-hunar kollejlariga kirishlari uchun targ'ibot - tashviqot ishlarini olib borish	'qishga qabul qilingan har bir 'quvchi uchun 1,0 soatdan	Hisobotlar, tashviqot asosida 'qishga kirgan 'quvchilar r 'yxati keltiriladi
2	'zaro darslarga kirish va yozma rasmiylashtirgan xolda taxlil uyushtirish	Bitta dars uchun 3 soat, semestr davomida 12 soatgacha	'zaro darslarga kirish jadvali asosida
3	Konsertlar berish -xoriyda -respublikada -konservatoriyada	Har biriga 8 soat; 6 soat; 4 soat	
4	Ta'lim muassasasining konsultativ markazlari ishida ishtirok etish	Bir yilga 60 soatgacha	
5	Sport, madaniy va ma'rifiy tadbirlarni 'tkazish	Bir tadbirga 20 soatgacha	
6	Ilmiy - pedagogik va uslubiy kengash kotibligini olib borish	Bir yilda 40 soatgacha	
7	"Iqtidorli mutaxassis" k 'rik tanlovini 'tkazish	Bir yilda 10 soat	
8	"Barkamol avlod" sport 'yinlarini 'tkazilishida ishtirok etish	Bir yilda 20 soat	Uch yilda bir marotaba 'tkaziladi
9	'quv ishlab chiqarish ustaxonasining jihoz va uskunalariga texnik qarov 'tkazish	Har bir jihozga 1,5-2 soat	Yozma hisobot beriladi.

10	‘quv tajriba x ‘jaligini ‘quv va ishlab chiqarish amaliyotlari ‘tkazishga tayyorlash	Har bir amaliyot turiga 6 soatdan	
11	‘quv xonalari mudiri	bir yilga 30-50 soat hajmida	
12	Kafedra mudirligi	Kafedra fanlari soni va yuklamasiga qarab 120-150 soatgacha	
13	‘quv xonalarini siklli, ilmiy va metodik boshqarganligi uchun	Bir yilga 50 soat hajmida	
14	B ‘lim mudirligi:	‘quvchilar soni: 100-125 ta - 160 soat 126-150 ta – 200 soat 151- va undan k ‘p – 240 soat	
15	B ‘lim mudirligi: San‘at va musiqa kasb-hunar kollejlarda	‘quvchilar soni: 50-100 ta - 160 soat 101- va undan k ‘p – 240 soat	
V. Ma‘naviy-ma‘rifiy va tarbiyaviy ishlar			
1	Shahar va tuman tadbirlarida darsdan tashqari vaqtda ‘quvchilar bilan tarbiyaviy ishlarni olib borish	Bir yilga 30 soatgacha	‘MKHT boshqarmasi va ta‘lim muassasasi topshirig‘iga binoan
2	Akademik guruhga murabbiylik qilish	Bir yilga 80 soatgacha	Bir oyga eng kam ish haqi miqdorining 50% miqdorida t ‘lanadi. Yozma ravishda xisobot topshiriladi
3	Yotoqxonasi b ‘lgan ta‘lim muassasasi direktor va ma‘naviyat va ma‘rifat ishlari b ‘yicha ‘rinbosarlariga	‘quvchilar soni: 200 tagacha - 160 soat 201- va undan k ‘p – 240 soat	
4	Ta‘lim muassasasi ‘quvchilarini Respublika miqyosida ‘tkaziladigan turli tanlov va musobaqalarga tayyorlash	Respublika miqyosida – bitta ‘quvchi uchun 20 soatgacha; Viloyat miqyosida bitta ‘quvchi uchun 10 soatgacha	Ta‘lim muassasasining Ilmiy-pedagogik kengashi qaroriga binoan
5	Ijtimoiy-gumanitar fanlar, ‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlari asosida maxsus kurslarni ‘qitilish holati va sifatini oshirishga qaratilgan uslubiy q ‘llanmalar tayyorlash	Q ‘llanmaning bir bosma tabog‘i uchun – 30 soat	‘MKHT Markazi rejasi, shartnoma va topshirig‘iga binoan
6	«Ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar holati, ijtimoiy-gumanitar fanlarni ‘qitilishini tako-millashtirishda ilg‘or tajri-balarni ommalashtirish» mav-zuida hududiy va respublika seminarini tashkil etish	Bir yilga 30 soatgacha	‘MKHT boshqarmasi va ta‘lim muassasasi topshirig‘iga binoan

Eslatma:

1. Kafedra yuklamasini aniqlashda tajriba tariqasida (‘qituvchi uchun 1540 soat) quyidagi nisbatlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Yuklama turi	Kafedra mudiri	Bosh ‘qituvchi	Yetakchi ‘qituvchi	Katta ‘qituvchi	‘qituvchi
‘quv	600-628	660-684	750-766	810-816	890-900
Ilmiy – uslubiy	480-494	490-496	410-416	360-366	240-250
Ilmiy-tadqiqot	200-224	210-224	21-216	140-158	90-94
Tashkiliy-uslubiy	160-162	90-94	80-100	90-94	80-100
Ma’naviy-ma’rifiy-tarbiyaviy	80-100	80-100	80-100	240-258	240-250

2.“Vaqt meyorlari” pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari faoliyati samaradorligini aniqlovchi meyoriy-huquqiy hujjat b ‘lib, ular kollejning shtatlar birligini aniqlash uchun asos b ‘la olmaydi.

3. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari uchun darslik va ‘quv q ‘llanmalari yozilganda, muallifning Markaz bilan tuzgan shartnomasi mavjud b ‘lsa, ta’lim muassasasi Ilmiy-pedagogik kengashining qarori bilan darslikning yozilishi pedagogning ‘quv ishlari yuklamasi hisobidan amalga oshirilishi mumkin [24. – B. 266-286].

‘qituvchining shaxsiy ish rejasidan tashqari bajarilgan ishlari uchun beriladigan q ‘shimcha ballarni hisoblash MEZONLARI ¹⁵

Ta’lim sifatini ta’minlovchi k ‘rsatkichlar		Ballar
I. ‘quv ishlari		
1	Murabbiylik guruhi ‘quvchilarining ‘qitilgan fanlardan ‘rtacha ‘zlashtirishi: 86-100%, 71-85%, 55-70%	20 10 0
2	Guruh ‘quvchilarining darslardagi ‘rtacha davomati: 91-100%, 86-90%	25 10
3	Davlat test markazi sinovlarida ‘qituvchining k ‘rsatgan bilim darajasi: 86-100%, 71-85%, 55-70%	20 10 0
4	‘qituvchining fanidan ‘quvchilar k ‘rsatgan bilim darajasi: 86-100%, 71-85%, 55-70%	20 10 0

¹⁵ «Pedagoglar va ishlab chiqarish ta’limi ustalari faoliyati samaradorligini (reytingini) aniqlash mezonlari va ularni rag‘batlantirish tartibi t ‘g‘risida Muvaqqat Nizom»ga 2-Ilova

II. Ilmiy-uslubiy ishlar		
1	Chop etilgan darslikga (1 bosma tabog‘i uchun): - yakka mualliflik, - hammualliflik	40 20
2	Chop etilgan ‘quv q ‘llanmaga (1 bosma tabog‘i uchun): - yakka mualliflik, - hammualliflik	30 15
3	‘rta maxsus kasb-hunar ta’limi kutubxonasiga topshirilgan elektron darslikka (1 mega-bayt yoki bosma tabog‘i uchun)	20
4	Chop etilgan uslubiy ishlanmaga (1 bosma tabog‘i uchun): - yakka mualliflik, - hammualliflik	10 6
5	Tasdiqlangan namunaviy ‘quv dasturiga - yakka mualliflik, - hammualliflik	12 6
6	Fan b ‘yicha ta’lim muassasasi tasdiqlagan ishchi dasturga: - yakka mualliflik, - hammualliflik	6 3
7	Darslik, ‘quv q ‘llanmaga mas’ul muharrirlik va taqriz berish (1 bosma tabog‘i uchun)	2
8	Fandan mustaqil ish topshirig‘i va uni tashkillashtirish b ‘yicha uslubiy ishlanma: - yakka mualliflik, - hammualliflik	6 3
9	Bitiruvchilarning yakuniy attestatsiyasini tashkil etish b ‘yicha uslubiy ishlanma: - yakka mualliflik, - hammualliflik	6 3
10	Xorijdagi malaka oshirish tajribalarini ta’lim muassasasiga joriy etganligi (har bir uslubiy y ‘nalish yoki pedagogik texnologiya uchun)	6
III. Ilmiy tadqiqot ishlar		
1	Fan nomzodi dissertatsiyasini yoqlaganligi uchun	20
2	Chop etilgan ilmiy maqolalarning har biri uchun - xorijda, - respublikada	40 30
3	Konferensiya va seminarlardagi ma’ruza hamda konsertlar uchun (har biriga) - xorijda, - respublika (konservatoriyada), - viloyatda , - ta’lim muassasasida	20 10 5 3
4	Dissertatsiya yoki konsertga taqriz yozish	6
5	Ilmiy ish olib borayotganligi: - doktorantura, - mustaqil tadqiqotchi	40 20
6	Ixtiro uchun (1 ta guvohnomaga): - davlat patenti, - dastlabki patent	40 20
7	Ta’lim muassasasida amaliy mashg‘ulot yoki laboratoriya uchun yangi yaratilgan jihozga	20
IV. Tashkiliy-uslubiy ishlar		
1	Chet el loyihalari asosida olingan jihozlarni amaliy-laboratoriya	

	mashg'ulotlarida foydalanish uchun yaratilib 100 nushada chop etilgan bitta uslubiy ishlanma	30
2	Chop etilgan ilmiy maqolalar yoki berilgan konsertlarning har biri uchun - xorijda, - respublika, - konservatoriyada	40 30 10
3	Tasdiqlangan bitta yangi laboratoriya, amaliy mashg'ulot, 'quv amaliyoti ishlanmasi: Hududiy boshqarma tomonidan: - yakka mualliflik, - hammualliflik, Ta'lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashi tomonidan: - yakka mualliflik, - hammualliflik	10 5 5 3
4	Chet el loyihalari asosida olingan jihozlarni amaliy-laboratoriya mashg'ulotlarida foydalanish uchun yaratilib ta'lim muassasasida foydalanilayotgan bitta uslubiy ishlanma	10
5	Ishlab chiqarish amaliyoti uchun 'quv q 'llanma (1 bosma tabog'i uchun): - yakka mualliflik, - hammualliflik	10 5
6	'quv amaliyoti uchun uslubiy q 'llanma (1 bosma tabog'i uchun): - yakka mualliflik, - hammualliflik	20 10
6	"Iqtidorli mutaxassis k 'rik tanloviga 'quvchi-shogird tayyorlash (bitta 'quvchiga): - respublika, - viloyat, - ta'lim muassasasi	20 10 5
7	'quvchilardan fan olimpiadalari, sport musobaqalari va tanlov g'oliblarini tayyorlaganligi uchun (1 g'olibga) - xalqaro, - respublika, - viloyat, - ta'lim muassasasi	40 30 20 8
8	Amaliy ishlar k 'rgazmalarida sovrindor 'rinlarni egallagan 'quvchini tayyorlaganligi uchun - xalqaro, - respublika, - viloyat , - ta'lim muassasasi	40 30 20 8
9	"Barkamol avlod" sport 'yinlariga g'olib 'quvchini tayyorlaganligi uchun (har bir 'quvchi uchun) - respublika, - viloyat, - ta'lim muassasasi	20 15 6
V. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar		
1	Ta'lim muassasasidagi guruhlar tanlovida egallangan: 1- 'rin, 2- 'rin, 3- 'rin	10 5 3
2	Semestr va yil yakunlari b 'yicha guruhdagi 'rtacha 'zlashtirish:	

	86-100%, 71-85%, 55-70%	20 10 0
3	Ma'naviy-ma'rifiy y 'nalishdagi k 'rik tanlovlarda guruh 'quvchisining sovrindor b 'lganligi (har bir 'quvchi uchun) - respublika, - viloyat, - ta'lim muassasasi	30 20 5
4	"Barkamol avlod" sport 'yinlarida guruh 'quvchisining sovrindor b 'lganligi (har bir 'quvchi uchun) - respublika, - viloyat, - ta'lim muassasasi	7 5 1

'qituvchi y 'l q 'ygan xato va kamchiliklarga beriladigan jarima ballarni xisoblash MEZONLARI¹⁶

	Xato va kamchilik mazmuni	Jarima ballar
1	Mehnat intizomini uzrsiz sabablar bilan buzganligi uchun: - darsga kelmaslik, - darsga kechikib kelish, - darsni muddatidan oldin tugatish, - sababsiz darsni tashlab chiqib ketish	-25 -10 -10 -5
2	Ta'lim muassasasining ichki tartib qoidalariga muvofiq 'tkaziladigan tadbirlarda uzrsiz sabablar bilan qatnashmaslik: - ta'lim muassasasida, - 'quvchilar uyida, - tuman miqyosida, - shahar miqyosida	-5 -5 -5 -10
3	'qituvchining darslarida 'quvchilar davomatini muntazam pastligi uchun 71-85%, 55-70%, 55% dan past	-5 -10 -40
4	Davlat test markazi 'tkazgan sinovlarda 'qituvchining bilim darajasi 55% dan pastligi	-20
5	Davlat test markazi sinovlarida mas'ul guruhi 'quvchilarining 'rtacha bilim darajasi 55% dan pastligi	-40
6	Guruh 'quvchilarining 'qitiladigan fandan 'rtacha 'zlashtirish darajasini 55% dan pastligi	-20
7.	Mashg'ulot jurnallarini yuritishdagi xato, kamchiliklar uchun: - mashg'ulotlar jurnali yozuvlariga 'zgartirish kiritilganligi; - mashg'ulot jurnallarini yuritilishini nazorat qilinmaganligi (ta'lim muassasasi rahbar xodimlari uchun); - joriy, oraliq va yakuniy nazorat natijalarini 'z vaqtida qayd etilmaganligi; - 'quvchilar davomatini doimiy ravishda qayd etmaganligi; - uy vazifalarini jurnalda aks ettirmaganligi; - shakllarni belgilangan muddat va 'rnatilgan tartibda t 'ldirmaslik; - 'quvchilar bilimini tizimli ravishda baholamaslik;	-20 -20 -20 -15 -10 -10

¹⁶ "Pedagoglar va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyati samaradorligini (reytingini) aniqlash mezonlari va ularni rag'batlantirish tartibi t 'g'risida Muvaqqat Nizom»ga 3-Ilova

	-jurnalda yozilgan mavzularni taqvim-mavzu rejaga mos emasligi.	-10 -10
8	Darsga tayyorgarliksiz kelish (Ichki nazorat asosida aniqlanganda)	-5
9	Kiyinish madaniyati talablari buzilgan hollarda	-3

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Ta'lim muassasidan qanday ish rejalari mavjud?
2. Qanday hujjatlar tasdiqlangan b 'lishi kerak?
3. 'quv yili va semestrlar boshlangunga qadar nimalarlar tuzilib, muhokama qilingan va tasdiqlangan b 'lishi lozim?
4. 'quv yilining boshida kollej rahbariyati 'quvchilarni nimalar bilan ta'minlashlari lozim?
5. Kasb-hunar kollejlarda qanday hujjatlar b 'lishi kerak?
6. Pedagoglar va ishlab chiqarish ta'limi ustalari faoliyatini belgilovchi vaqt meyorlari b 'yicha shaxsiy ish reja ishlab chiqing.

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvalni t 'ldiring:

1-jadval

Yillik rejalalar	Yil boshida tasdiqlanishi lozim b 'lgan hujjatlar	'quvchilar hujjatlari	Kasb-hunar kollejlari hujjatlari

2. 'qituvchining shaxsiy ish rejasini ishlab chiqing.

2.4. KASB TA'LIMIDA 'QITUVCHI VA 'QUVCHI FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Reja:

1. 'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonining rahbari sifatida boshqarish faoliyati.
2. 'quvchilarning 'quv, ishlab chiqarish va b 'sh vaqtlarini boshqarish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: 'qituvchi, 'quvchi, 'quv jarayoni, ishlab chiqarish, boshqarish

'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonining rahbari boshqarish sifatida faoliyati

Ta'lim sifatini boshqarishga ilmiy yondashuvlarni ishlab chiqish xorijda XX asrning 20-yillarida, mamlakatimizda esa 50-yillarida boshlangan edi. Bizda bu ish uzov vaqt mobaynida jahonda amalga oshirilayotgan ishlardan ajralgan holda olib borildi. Agar chet elda ta'lim sifatini boshqarish samaradorligini oshirish usullarini izlash ishlari avval bodanoq ijtimoiy boshqaruvning umumiy nazariyasi yutuqlar asosida amalga oshirilgan b 'lsa, mamlakatimizda asosan pedagogika nazariyasi qoidalariga tayangan edi. Ammo 80-yillarning 'rtalaridan boshlab bu uzilish jadallik bilan bartaraf etila boshladi [26. - B. 78-79].

Boshqarish – jarayonni rejalashtirilgan maromda amalga oshirish, 'qitish maqsadlariga erishish dasturini r 'yobga chiqarish uchun xizmat qiladigan pedagogik faoliyat [16. - B. 24].

Boshqarish pedagogikasi – ta'lim muassasalarini boshqarishning nazariy-amaliy asoslari [16. - B. 24].

Avtoritar ta'lim–tarbiya – 'quvchini 'qituvchiga b 'ysundirishdan iborat b 'lgan ta'lim tarbiya usuli [16. - B. 5].

Ta'lim muassasi boshqaruviga yondashuv va uning tuzilmasi. Tuzilma ta'lim tizimi xarakteri, ta'lim muassasi turlari va 'lchamlarigagina emas, balki boshqaruv yondashuviga ham bog'liq. Tuzilmaning boshqaruv organi tarkibi va ular ishida 'qituvchilar ishtiroki darajasi, tashkilotchiligi munosabatlarni muvofiqlashtirish usullari, vakolatlar va mas'uliyatlarni aniqlashtirish kabi

tavsiflari ta'lim muassasada boshqaruvning qanday turidan foydalaniyotganligiga bog'liq.

Avtoritar boshqaruvga mexanik, chiziqli va chiziqli-funksional, shu jumladan divizional, kuchli markazlashtirilgan, kollegial organlarning uncha katta b'lmagan vakolatlari, asosan, konsultativ xarakterdagilari mos keladi.

Yuqorida ta'kidlaganidek, muassasada mehnat taqsimoti gorizontal va vertikal b'yicha amalga oshiriladi. Mehnat taqsimotini vertikal tarzda amalga oshirish, ya'ni tuzimlarning qanday boshqaruv qarorlari qabul qilinishi t'g'risidagi qaror muassasani boshqarishni markazlashtirishning muayyan darajasini mustahkamlaydi. Quyidagi markazlashuv darajasini belgilaydi:

- boshqaruvning quyi darajasida qabul qilinadigan qarorlar;

- bu qarorlarning muhimligi;

- b'ysunuvdagilarning ishi ustidan nazorat qilish miqdori va qan'iyiligi

b'yicha belgilanadi [26. - B. 280].

Umuman olganda, markazlashtirilgan tuzilmalarni yaxlit holda k'proq yetuklik darajasi yuqori b'lmagan, jarayonlarni tabaqalashtirish darajasi, integratsiyalash darajasi past, variativ b'lmagan, ommaviy ta'lim vazifalarini bajarishga y'nalgan jamoalar uchun q'llash maqsadga muvofiqdir [26. - B. 281].

Demokrativ boshqaruv ta'lim muassasida boshqaruv tizimlari tarkibini sezilarli tarzda 'zgartiradi va avtoritar tizimdagidan farqli [26. - B. 281] ravishda, butunlay boshqa aloqalar va munosabatlar tizimini yaratadi. Unga k'proq markazlashuvidan chiqarilgan tuzilmalar mos keladi. Ularda hokimiyat b'ysunuvi ehromning ch'qqisiga emas, balki boshqaruvning tarkibiga 'qituvchilar ham quyi bosqichlariga beriladi.

Boshqaruvning demokrativ turi inson tashkilotda ma'lum bir ishlarning va funksiyalarning ijrosigina emasligiga asoslanadi. U ishi qanday tashkil etilganligi, qanday sharoitda mehnat qilayotganligi, 'z mehnati bilan tashkilotga qanday foyda keltirishiga qiziqishni namoyon etadi. YA'ni, unda ta'lim muassasida 'zining faoliyati bilan bog'liq holda kechadigan jarayonlarda ishtirok etish uchun tabiiy intilish b'ladi [26. - B. 282].

Liberal usulda ish olib boradigan boshqaruv xodimi qarorlarni ishlab chiqish va qabul qilishni taligicha qal ostidagalarga ishonib topshirish, ularga talerkinlik berib, zida faqat vakolatlilik funksiyasini qoldiradi. U tashqi aloqalar bilan shugullanib, ichki hayot masalalarini hal etishni jamoaga talig ishonib topshirish mumkin, deb hisoblaydi. U boshqaruv funksiyalarini bajarishda sust, ziddiyatlardan chiydi, odatda jamoa tomonidan taklif qilingan qarorlarni qabul qiladi va, hatto, bu qarorlar uning shaxsiy qarashiga mos kelmasa ham, “oqim bilyab suzish”ga hozir bilyadi [26. - B. 363].

qituvchilarning ta'lim muassasi ishi boshqaruvida ishtirokning uch xil darajasini shartli ravishda ajratib krsatish mumkin. Bular – birga ishtirok etish, faol ishtirok etish va sheriklik qilish. Ular bir-biriga ziga xos iyerarxik tartibda blysunadi [26. - B. 283].

Bugungi kunda jamoat boshqaruvining bir necha shakllari mavjud:

- Ta'lim muassasi kengashi;
- Ota-onalar qalmitasi;
- Vasiylik kengashi;
- Kuzatuv kengashi [26. - B. 414].

quvchilarning quv, ishlab chiqarish va blysh vaqtlarini boshqarish

Kasb-hunar kolleji faoliyati tahlili shuni krsatadiki, eng samarali ta'lim jarayoni – bu maqsad va natijani kalyaydigan jarayon. Erishilgan natijani kutilganda qiyosan qanday baholash mumkin? Buning uchun oddiy, dinamik, amaliy nazorat tizimini yaratish kerakki, u natija uchun epizodik emas, doimiy ishlasin.

Kasb-hunar kolleji faoliyatini nazorat qilishning quyidagi shakllaridan foydalanildi:

- nazariy, ishlab chiqarish ta'limi darslari, darsdan tashqari tadbirlar tahlili;
- DTS, quv rejalari va dasturlari bajarilishi tahlili;
- pedagoglar bilan ular faoliyatining turli masalalari blyyicha suhbat tkazish;

- pedagoglarni attestatsiyalash;
- predmetlar (kasblar)ning 'quv-metodik ta'minlanganligini 'rganish va baholash;

- tarbiyaviy ishlar ahvoli va 'quvchilarning b 'sh vaqti tahlili va boshqalar.

Turli xil nazorat metodlari: kuzatish, og'zaki s 'rov, nazorat ishi, mustaqil ish, aralash nazorat, t 'la foydalaniladigan s 'rov, test nazorati, masalalar yechish, grafik diktant, ijodiy ishlar, muammoli ishlab chiqarish masalalari va boshqalardan q 'shib foydalanildi [26. - B. 485].

Asosiy diqqat ta'lim mazmunga qaratilib, uning asosida quyidagi tamoyillar yotadi:

a) 'qituvchining emas, 'quvchining ehtiyojlari k 'zda tutiladi. 'quv-dasturiy hujjatlarni ishlab chiqishda pedagogik jihatdan puxta 'ylangan tizimlashtirishga, kasbiy jihatdan ahamiyatga ega bilim va malakani saralashga, 'quv jarayonining va har bir fanning mantig'iga (nazariya bilan amaliyotning navbat bilan almashib kelishiga) katta e'tibor berildi;

b) aniq bir ta'lim faniga emas, real muammolarni hal qilishga ahamiyat berildi, ya'ni 'qitishga fanlararo yondashuv amalga oshirildi, chunki KHKning barcha real muammolari fanlararo xarakterga ega;

v) 'quvchilarning bilimi yig'indisi emas, ularning 'zini rivojlantirish nazarda tutildi. 'zuvchilarda shaxsiy va kasbiy rivjlanishga ehtiyojni shakllantirishga, ularga zarur axborotni olish y 'lini 'rgatishga, axborot oqimida 'zini qanday tutish hamda professional vasiyasini tinmay oshirib borish malakasini shakllantirishga harakat qilindi;

g) ta'lim jarayonining 'quvchilar, mintaqa iqtisodiyoti va ish beruvchilarning ehtiyojlariga, akademik ehtiyojga y 'naltirilganligi. 'quv rejasida mintaqaviy komponentga yetakchi 'rin berilgan, barcha umumta'lim fanlari esa fanlararo, ixtisoslashgan xarakterga ega va ishlab chiqarish sohasiga y 'naltirilgan [26. - B. 488-486].

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. ‘qituvchi ta’lim-tarbiya jarayonining rahbari sifatida boshqarish faoliyati nimadan iborat?
2. Avtoritar boshqaruv nima?
3. Demokratik boshqaruv nima?
4. Liberal uslubda boshqaruv nima?
5. ‘quvchilarning ‘quv, ishlab chiqarish va b ‘sh vaqtlari qanday boshqariladi?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvalni t ‘ldiring:

Boshqaruv uslublari	Faoliyat darajalari
Avtoritar uslub	
Demokratik uslub	
Liberal uslub	

2.5. ISHLAB CHIQRISH TA’LIMI MALAKA TAVSIFNOMASIGA

Q ‘YILADIGAN TALABLAR

Reja:

1. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasasining ishlab chiqarish ta’limi b ‘yicha direktor ‘rinbosari lavozim vazifalari.
2. Kasb-hunar kollejining katta ustasi.
3. Kasb-hunar kollejining ‘quv ishlab chiqarish ustaxonasi mudiri.
4. Kasb-hunar kollejining ishlab chiqarish ta’limi ustasi.

Tushunchalar va tayanch iboralar: malaka tavsifnomasi, ishlab chiqarish ta’limi, funksional vazifalar, usta

‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasasining ishlab chiqarish ta’limi

b ‘yicha direktor ‘rinbosari lavozim vazifalari

Ushbu Y ‘riqnoma ‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008 yil 30 iyuldagi PQ-929-sonli “ ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari

xodimlarini moddiy rag‘batlantirishni kuchaytirish va ular mehnatiga haq t‘lash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari t‘g‘risida” qarori (‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari t‘plami 2008 y., 31-32-son, 296-modda) va ‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008 yil 1 avgustdagi 165-sonli “ ‘rta maxsus, kasb–hunar ta’limi muassasalari xodimlari mehnatiga haq t‘lashning takomillashtirilgan tizimini tasdiqlash t‘g‘risida”gi qaroriga (‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari t‘plami 2008 y., 31-32-son, 303-modda) asosan, ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflarini q‘llash tartibini belgilaydi¹⁷.

I. Umumiy qoidalar

1. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari ‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008 yil 1 avgustdagi 165-sonli “ ‘rta maxsus, kasb–hunar ta’limi muassasalari xodimlari mehnatiga haq t‘lashning takomillashtirilgan tizimini tasdiqlash t‘g‘risida”gi qarori bilan belgilangan ‘rta maxsus, kasb- hunar ta’limi muassasalari rahbarlari va pedagog xodimlari mehnatiga haq t‘lash b‘yicha bazaviy tarif stavkalariga nisbatan mazkur Y‘riqnomaning ilovasiga muvofiq q‘llaniladi.

II. Malaka tavsiflari mazmuni va q‘llash tartibi

2. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari quyidagilarni ‘z ichiga oladi:

pedagog xodimning lavozimi b‘yicha majburiyatlari r‘yxatini;

tegishli lavozimni egallab turgan (egallashga nomzod) xodimning bilim k‘nikmalariga q‘yiladigan talablarni;

tegishli lavozimni egallash uchun zarur b‘lgan ish staji va ta’lim darajasiga q‘yiladigan talablarni.

‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflarida k‘rsatilgan har bir lavozim b‘yicha ish

¹⁷ ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari b‘yicha Y‘riqnoma.

mazmuni, hajmi va bajarish tartibi 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasasi tomonidan Davlat ta'lim standartlariga, ish k 'rsatmalariga va boshqa normativ-huquqiy xujjatlarga mos ravishda belgilanadi.

3. U yoki bu lavozim (lavozimlar guruhi) yoki malaka toifasi uchun bir qancha tarif stavkalari belgilangan b 'lsa, nisbatan yuqori bazaviy tarif stavkasiga ega b 'lgan xodim nisbatan kichikroq lovozim yoki malaka toifasidagi xodimlar uchun nazarda tutilgan bilimlar, tajribalar va k 'nikmalarga ega b 'lishi kerak.

4. Xodimga lavozim (malaka toifasi) belgilash, berish 'rta-maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari 'qituvchilari va ishlab chiqarish ta'limi ustalarini attestatsiyadan 'tkazish va ularga malaka toifalarini berish tartibi asosida amalga oshiriladi.

5. 'rta-maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari xodimlarini lavozim va 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka toifasining hisobi, shuningdek ish t 'g'risidagi barcha xujjatlardagi yozuvlar ushbu malaka tavsiflaridagi lavozimlar va malaka toifalari nomlari bilan qat'iy mos b 'lishi kerak.

'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflarini q 'llash b 'yicha Y 'riqnoma ilovasida 'RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA'LIMI MUASSASALARI XODIMLARI ASOSIY LAVOZIMLARINING MALAKA TAVSIFLARI KELITIRILGAN

Lavozim vazifalari ¹⁸:

a) ishlab chiqarish ta'limi 'quv jarayonini tashkil etadi, 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi standartlarida k 'zda tutilgan 'quv, tarbiyaviy rejalar va dasturlarning bajarilishini ta'minlaydi;

b) 'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarini tanlash va joy-joyiga q 'yishda ishtirok etadi;

¹⁸ 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari b 'yicha Y 'riqnoma.

v) ishlab chiqarish ta'limi jarayonini boshqaradi, ustozlarning, ishlab chiqarish ta'limi ustalarining ilg'or tajribalarini o'rganish va umumlashtirishni tashkil qiladi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etadi;

g) pedagogik xodimlar va ishlab chiqarish ta'limi ustalariga uslubiy yordam tashkil qiladi, jamoa, ayrim o'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarining pedagogik faoliyatini tahlil qiladi;

d) o'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarining yillik, chorak va oylik ish rejalarini ishlab chiqadi, tasdiqlaydi va bajarilishini nazorat qiladi. Tasdiqlangan reja asosida o'qituvchilarning ish vaqti hisobini yuritadi, dars jadvali, testlar sinovlari, imtihonlar grafigini ishlab chiqadi;

ye) o'quv jarayoni nazoratini tashkil qiladi, ta'lim standartlarining bajarilishi, o'qituvchilarning xulqi va o'zlashtirishi monitoringini amalga oshiradi, fakultativ darslar va fan tashkilotlarini tashkil etadi;

j) o'quv xonalarini kuzatib borish va texnik o'quv qurollari bilan, hamda axborot -resurs markazini kitoblar, jurnallar va boshqa axborot materiallari bilan ta'minlanishi va rasmiylashtirilishini boshqaradi;

z) o'qituvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etadi va nazorat qiladi;

i) korxonalar, tashkilotlar va muassasalar bilan bitiruvchilarni ishga joylashtirish va talabnomalar portfelini shakllantirish masalalarida hamkorlik qiladi;

k) ta'lim muassasasi bitiruvchilarini ishga taqsimlash va ishga joylashtirishda ishtirok etadi;

l) umumta'lim maktablari 9-sinf o'qituvchilarini faol kasbga yo'naltirish ishlarini amalga oshirish vazifalarini nazorat qiladi;

m) fanlar b'ycha uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish va yosh mutaxassislariga uslubiy yordam tashkil etish, o'qituvchilar va ishlab chiqarish ustalarining kasbiy mahoratlari va malakalarini oshirish b'ycha ishlarni olib boradi, o'qituvchilarning o'quv yuklamalarini takomillashtiradi;

n) o'qituvchilarning ishlab chiqarish amaliyoti holati va natijalari b'ycha hisobotlar tayyorlaydi, ota-onalar bilan o'zaro hamkorlikni tashkil etadi;

o) pedagoglar, xodimlar va 'quvchilar mehnatini muhofazalash talablari, sanitariya-gigiyena tartibi va texnika xavfsizligiga amal qilinishini ta'minlaydi;

p) doimiy ravishda 'z malakasini oshirib boradi.

Bilishi lozim:

a) 'zbekiston Respublikasining "Ta'lim t 'g'risida"gi Qonuni va boshqa qonun hujjatlarini;

b) pedagogika fani va amaliyoti, boshqarish psixologiyasining jahon va mamlakat miqyosidagi erishilgan yutuqlarini, 'quv jarayonining amalga oshirilishi va rivojlanishining pedagogik va iqtisodiy asoslari, Davlat ta'lim standartlarining talablari va mazmuni, jamoani boshqarishning samarali shakllari va usullari, hamda xodimlarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirishni;

v) ilg'or pedagogik texnologiyalar va ularni tatbiq etish usullarini, kadrlarni tanlash va joy joyiga q 'yish usullari, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlash tartibini, texnika va yong'in xavfsizligi qoidalarini;

g) 'quv-ishlab chiqarish ustaxonalari va laboratoriyalari mudirlari, ishlab chiqarish ustalari uchun malakaviy talablarni;

d) yoshlarga oid qonun hujjatlarni.

Bajara olishi lozim:

a) ta'lim muassasasi, 'qituvchilar va ishlab chiqarish ustalari faoliyatini tahlil qilish, eng ahamiyatli muammolarni aniqlash va ularni hal etishning samarali y 'llarini belgilash;

b) kasb-hunar kollejini rivojlantirish dasturini ishlab chiqish, ta'lim muassasasini boshqarishni tashkiliy tuzilmalarini hosil qilish, uslubiy tavsiyanomalar, 'quv rejalar, dasturlar, qoidalar, lavozim y 'riqnomalarini ishlab chiqish;

v) majlislar, suhbatlar 'tkazish, zamonaviy texnologiyalar asosida ta'lim muassasi monitoringini tashkil etish, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga q 'llash;

g) pedagogik jamoada sog'lom psixologik muhitni yaratish.

Malaka talablar:

- a) pedagogik yoki muhandis-pedagogik oliy ma'lumot;
- b) pedagogik staji 5 yildan kam emas, jumladan kasb-hunar kolleji y 'nalishida 3 yil pedagogik staj;
- v) malaka darajasi katta 'qituvchidan kam emas.

Yuqorida qayd etilgan ma'lumotlar quyidagi "Toifalash jadvali" texnologiyasida 'z ifodasini topgan:

5-jadval

"Toifalash jadvali" texnologiyasi

'RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA'LIMI MUASSASALARI XODIMLARI ASOSIY LAVOZIMLARINING MALAKA TAVSIFLARI			
Lavozim vazifalari	Bilishi lozim	Bajara olishi lozim	Malaka talablar
<p>a) ishlab chiqarish ta'limi 'quv jarayonini tashkil etadi, 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi standartlarida k 'zda tutilgan 'quv, tarbiyaviy rejalar va dasturlarning bajarilishini ta'minlaydi;</p> <p>b) 'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarini tanlash va joy-joyiga q 'yishda ishtirok etadi;</p> <p>v) ishlab chiqarish ta'limi jarayonini boshqaradi, ustozlarning, ishlab chiqarish ta'limi ustalarining ilg'or tajribalarini 'rganish va umumlashtirishni tashkil qiladi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etadi;</p> <p>g) pedagogik xodimlar va ishlab chiqarish ta'limi ustalariga uslubiy yordam tashkil qiladi, jamoa, ayrim 'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarining pedagogik faoliyatini tahlil qiladi;</p> <p>d) 'qituvchilar va ishlab chiqarish ta'limi ustalarining yillik, chorak va oylik ish rejalarini ishlab chiqadi, tasdiqlaydi va bajarilishini nazorat qiladi. Tasdiqlangan reja asosida 'qituvchilarning ish vaqti hisobini yuritadi, dars jadvali, testlar sinovlari,</p>	<p>a) 'zbekiston Respublikasining "Ta'lim t 'g'risida"gi Qonuni va boshqa qonun hujjatlarini;</p> <p>b) pedagogika fani va amaliyoti, boshqarish psixologiyasining jahon va mamlakat miqyosidagi erishilgan yutuqlarini, 'quv jarayonining amalga oshirilishi va rivojlanishining pedagogik va iqtisodiy asoslari, Davlat ta'lim standartlarining talablari va mazmuni, jamoani boshqarishning samarali shakllari va usullari, hamda xodimlarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirishni;</p> <p>v) ilg'or pedagogik texnologiyalar va ularni tatbiq etish usullarini, kadrlarni tanlash va joy joyiga q 'yish usullari, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlash tartibini, texnika va yong'in xavfsizligi qoidalarini;</p> <p>g) 'quv-ishlab</p>	<p>a) ta'lim muassasasi, 'qituv-chilar va ishlab chiqarish ustalari faoliyatini tahlil qilish, eng ahamiyatli muammolarni aniqlash va ularni hal etishning samarali y 'llarini belgilash;</p> <p>b) kasb-hunar kollejni rivojlantirish dasturini ishlab chiqish, ta'lim muassasasini boshqarishni tashkiliy tuzilmalarini hosil qilish, uslubiy tavsiyanomalar, 'quv rejalar, dasturlar, qoidalar, lavozim y 'riqnomalarini ishlab chiqish;</p> <p>v) majlislar, suhbatlar 'tkazish, zamonaviy texnologiyalar asosida ta'lim muassasi monitoringini tashkil etish, ilg'or</p>	<p>a) pedagogik yoki muhandis-pedagogik oliy ma'lumot;</p> <p>b) pedagogik staji 5 yildan kam emas, jumladan kasb-hunar kolleji y 'nalishida 3 yil pedagogik staj;</p> <p>v) malaka darajasi katta 'qituvchidan kam emas.</p>

<p>imtihonlar grafigini ishlab chiqadi;</p> <p>ye) 'quv jarayoni nazoratini tashkil qiladi, ta'lim standartlarining bajarilishi, 'quvchilarning xulqi va 'zlashtirishi monitoringini amalga oshiradi, fakultativ darslar va fan t'garaklarini tashkil etadi;</p> <p>j) 'quv xonalarini k'rgazmali va texnik 'quv qurollari bilan, hamda axborot-resurs markazini kitoblar, jurnallar va boshqa axborot materiallari bilan ta'minlanishi va rasmiylashtirilishini boshqaradi;</p> <p>z) 'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etadi va nazorat qiladi;</p> <p>i)korxonalar, tashkilotlar va muassasalar bilan bitiruvchilarni ishga joylashtirish va talabnomalar portfelini shakllantirish masalalarida hamkorlik qiladi;</p> <p>k) ta'lim muassasasi bitiruvchilarini ishga taqsimlash va ishga joylashtirishda ishtirok etadi;</p> <p>l)umumta'lim maktablari 9-sinf 'quvchilarini faol kasbga y'altirish ishlarini amalga oshirish vazifalarini nazorat qiladi;</p> <p>m) fanlar b'yicha uslubiy q'llanmalar ishlab chiqish va yosh mutaxassislariga uslubiy yordam tashkil etish, 'qituvchilar va ishlab chiqarish ustalarining kasbiy mahoratlari va malakalarini oshirish b'yicha ishlarni olib boradi, 'quvchilarning 'quv yuklamalarini takomillashtiradi;</p> <p>n) 'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyoti holati va natijalari b'yicha hisobotlar tayyorlaydi, ota-onalar bilan 'zaro hamkorlikni tashkil etadi;</p> <p>o) pedagoglar, xodimlar va 'quvchilar mehnatini</p>	<p>chiqarish ustaxonalari va laboratoriyalari mudirlari, ishlab chiqarish ustalari uchun malakaviy talablarni;</p> <p>d) yoshlarga oid qonun hujjatlarni.</p>	<p>pedagogik va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga q'llash;</p> <p>g) pedagogik jamoada sog'lom psixologik muhitni yaratish.</p>	
--	---	---	--

muhofazalash talablari, sanitariya-gigiyena tartibi va texnika xavfsizligiga amal qilinishini ta'minlaydi; p) doimiy ravishda 'z malakasini oshirib boradi.			
---	--	--	--

Kasb-hunar kollejining katta ustasi

Lavozim vazifalari ¹⁹:

- a) Davlat ta'lim standartlarining zamonaviy talablariga muvofiq kasbiy ta'limi b 'yicha usta ishini tashkillashtiradi;
- b) kasbiy ta'lim ustalarining amaliy faoliyatini nazorat qiladi va boshqaradi, ularni amaliy ishlarni rejalashtirish, ish yuritish va hisobotlar b 'yicha zaruriy hujjatlar bilan ta'minlaydi;
- v) kasbiy ta'lim ustalari 'quv laboratoriya xonalari, ustaxonalar, poligon va boshkalarining rahbarlari, shuningdek xizmat k 'rsatish xodimlari bilan uslubiy va k 'rsatmalar berish b 'yicha yig'ilishlar 'tkazadi;
- g) kasbiy ta'lim b 'yicha direktor 'rinbosari bilan birgalikda kasbiy ta'lim ustalarining malakasini oshirish va attestatsiyadan 'tkazishni tashkil etadi;
- d) 'quvchilarning kasbiy ta'lim tayyorgarligini maxsus fanlar b 'yicha nazariy ta'lim dasturlariga uyg'unligini ta'minlaydi;
- ye) 'quvchilar amaliy tayyorgarligining davlat ta'lim standartlari talablariga mosligini nazorat kiladi;
- j) 'kuv laboratoriyalari, ustaxonalar, poligonlardagi ish joylariga jihozlarni 'z vaktida 'rnatishni, zarur hollarda ularni ta'mirlashni amalga oshiradi, 'quv amaliy ish dasturlariga mos xom ashyo va materiallar bilan ta'minlaydi;
- z) amaliy 'kuv mashg'ulotlari, amaliyotlar 'tkazishda kasbiy ta'lim ustalariga yordam beradi, mexnat muhofazasi va texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilinishida, texnik sharoitlardan kelib chiqib sifatni ta'minlashda standart talablarining bajarilishini tekshiradi;

¹⁹ 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari b 'yicha Y 'riqnoma.

i) ‘quvchilarni amaliy ishlaridagi bilim va k ‘nikmalarni ‘zlashtirishlarining nazoratini amalga oshiradi;

k) kasbiy ta’lim ustalari bilan birgalikda ishlab chikarish amaliyotini ‘tkazish korxonasini tanlaydi;

l) korxonalar bilan amaliyotni ‘tkazish t ‘g‘risida shartnomalar tuzib, ularni tasdiqlashga tayyorlaydi;

m) ‘kuvchilarga texnika xavfsizligi va mehnat muhofazasi koidalariga amal qilish b ‘yicha tushuntirish ishlarini amalga oshiradi;

n) ‘quvchilarni davlat attestatsiyasiga tayyorlaydi.

o) doimiy ravishda ‘z malakasini oshiradi.

Bilishi lozim:

a) ‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim t ‘g‘risida”, “Kadrlar tayyorlash milliy dastur t ‘g‘risida”gi qonunlari va boshqa qonun hujjatlari, ‘rta maxsus kasb hunar ta’limi markazining ‘smirlar ta’limi va tarbiyaviy ishlar b ‘yicha buyruklari, topshiriqlari va boshqa hujjatlarni, ‘smirlar xuquqlari t ‘g‘risidagi konvensiyani;

d) kasb-hunar kolleji y ‘nalishiga mos b ‘lgan, respublikamiz va chet ellarda q ‘llanilayotgan zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyalarini;

ye) kasbiy ta’lim pedagogik asoslarini;

j) ‘quv ishlab-chiqarish va amaliyot darslarini rejalashtirishni;

z) menejment va marketing hususiyatlarini, mehnatni ilmiy tashkil qilishni;

i) ‘quvchilar ishining sifati va bilimlarini baholash mezonlari;

k) mehnatni muxofazalash va texnika xavfsizligi qoidalari;

l) hisobotlar, shartnomalar, lavozim y ‘riqnomalarini tayyorlash tartibi, suhbatlar, uchrashuvlar ‘tkazish, ish yuritishni bajarish;

Malaka talablar:

a) kasb-hunar kollejining ta’lim y ‘nalishi b ‘yicha muhandis-pedagog yoki muhandislik oliy ma’lumot;

b) maxsus nazariy fanlar ‘qituvchisi darajasida 2-yillik ish staji yoki 1-toifali kasbiy ta’lim ustasi.

Kasb-hunar kollejining ‘quv ishlab chiqarish ustaxonasi mudiri

Lavozim vazifalari²⁰:

- a) ‘quv rejasi, dasturi va amaliy mashg‘ulotlar, ‘quv amaliyotlarini ‘tkazish grafigiga mos ravishda ‘quv-ishlab chiqarish ishini tashkillashtiradi;
- b) ish joylarini zarur jihozlar, inventarlar, y ‘riqnomalar va uslubiy materiallar (plakatlar, stendlar, sxemalar, maketlar, namunalar, modellar va boshqalar) bilan ‘z vaktida jihozlashni ta’minlaydi;
- v) jihozlash, sozlash, ta’mirlashni, ularni amaliy ishlar texnologiyasiga muvofiq taqsimlash (rejalashtirish) ni tashkillashtiradi;
- g) ustaxonaga xizmat k ‘rsatuvchi xodimlar, kasbiy ta’lim ustalari va ‘quvchilar bilan ustaxonalarda mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligini ta’minlash uchun ish tartibi va sharoitlari t ‘g‘risida tushuntirishlar olib boradi, majlislar ‘tkazadi;
- d) amaliy mashg‘ulot va ‘quv ishlari ‘tkazishda kasbiy ta’lim ustalariga amaliy yordam k ‘rsatadi;
- ye) ustaxonada ishlashda mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi (yong‘in va elektr xavfsizligi) qoidalariga amal qilinishini ta’minlaydi;
- j) ustaxonada mos uslubiy q ‘llanmalarni tayyorlaydi va uslubiy ishlarni boshqaradi;
- z) ustaxonani asboblar, inventarlar bilan jihozlanish ishini tashkillashtiradi, ularning holatini yaxshi saklash, sanitariya–gigiyena talablari, mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilinishini ta’minlaydi;
- i) ‘quvchilar kasbiy tayyorgarligining davlat talablariga mosligini ta’minlaydi va nazorat qiladi;
- k) kasbiy ta’lim b ‘yicha direktor ‘rinbosari bilan birgalikda ustaxona xodimlarining malakasini oshirish va attestatsiyasi bilan shug‘ullanadi;
- l) ustaxona faoliyatini tartiblovchi hujjatlarning t ‘g‘ri yuritilishini ta’minlaydi;

²⁰ ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari b ‘yicha Y ‘riqnoma.

m) doimiy ravishda o'z malakasini oshirib boradi.

Bilishi lozim:

a) O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim tashkiloti to'g'risida», «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida»gi qonunlari va boshqa qonun hujjatlari, ta'limning rivojlanish strategiyasini, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi markazi to'g'risida kasbiy ta'limni, amaliy tayyorgarligi va tarbiyasini tashkil etish va yaxshilash to'g'risidagi hujjatlarni;

b) Davlat ta'lim standartlari talablari mazmuni, ularning uslubiy qoidalarni;

v) kasb-hunarga tayyorlash ishlarining tashkiliy-pedagogik asoslarini;

g) ustaxonada mashinalar, apparatlar, asboblardan va moslamalarning tavsiflari va ularning qo'llanish qoidalarini;

d) kasbiy ta'lim ustalari va ustaxonaga xizmat ko'rsatuvchi xodimlarga qo'yiladigan malaka talablarini;

ye) o'quv va ishlab chiqarish, amaliy ishlarni tashkil etishni rejalashtirishni;

j) hisobotlar, shartnomalar, lavozim to'g'risidagi hujjatlar tuzishni, suhbatlar va uchrashuvlar o'tkazishni, ish yuritishni olib borishni;

z) o'quvchilar bilimini va bajarilgan ishlar, chiqarilgan mahsulotlar sifatini baholash usullarini;

i) pedagogikani, pedagogik psixologiyani, o'quvchilarning fiziologiyasini, ta'lim muassasasi faoliyatini tashkil etishning sanitariya-gigiyena talablarini, texnika va yong'in xavfsizligi qoidalarini;

y) yoshlarga oid qonun hujjatlarni.

Malaka talablari:

a) oliy pedagogik yoki muhandis-pedagogik ma'lumot yoki kasb-hunar kollej to'g'risidagi bilim boshqaruvi o'rta maxsus kasbiy ta'lim;

b) kasbiy ta'lim ustasi darajasida 3 yildan kam bo'lmagan amaliy ish staji.

Kasb-hunar kollejining ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Lavozim vazifalari ²¹:

- a) biriktirilgan guruhlar bilan amaliy mashg'ulotlarni rejalashtiradi va 'tkazadi;
- b) xonalarni, auditoriyalarni, k 'rgazmali vositalar, jihozlar va boshqa texnika vositalarini, amaliy mashg'ulotlarga, ishlarga kerak b 'lgan materiallarni tayyorlaydi;
- v) amaliy mashg'ulotlar jarayonida 'quvchilarda nazariy bilimlarni mustahkamlashda, ularda mehnat va kasbiy tajribalarni shakllantirishni va ular bazasida ishlab chiqarishning zamonaviy texnologiyalarini q 'lly olishni ta'minlaydi;
- g) mahsulot ishlab chiqarish b 'yicha korxonalar,tashkilotlar va alohida shaxslar, bilan bitimlar tuzishda qatnashadi;
- d) 'quvchilarni malakali ishlarni bajarishga, bitiruv imtihonlarini va kasbiy attestatsiyani topshirishga tayyorlaydi;
- ye) biriktirilgan guruhlarda tarbiyaviy ish olib boradi, bu sohada uslubiy va fan komissiyalari, 'quvchilarning ota-onalari bilan hamkorlik ishlarini olib boradi va darsdan tashqari tashkiliy-madaniy va tushuntirish tadbirlarini 'tkazishda qatnashadi;
- j) doimo 'zining kasbiy va uslubiy mahoratini oshirib boradi. Uslubiy tashkilotlarning va uslubiy ishlarning boshqa shakllaridagi faoliyatida qatnashadi;
- z) 'qituvchi va tarbiyachilar bilan yaqin muloqotda ishlaydi, kerak b 'lganda nazariy mashg'ulotlarga kirib turadi;
- i) shaxsning umumiy madaniy shakllanishiga, ijtimoiylashishiga, kasbiy dasturlarni ongli ravishda 'rganishiga va tanlashiga yordam beradi. Davlat standartlari doirasida ta'lim tizimining turli shakllarini, uslublarini, q 'llanmalarni ishlatadi;

²¹ 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflari b 'yicha Y 'riqnoma.

k) ‘quvchilarni Davlat ta’lim standarti talablariga mos keladigan darajada tayyorlashni ta’minlaydi;

l) yong‘inga qarshi himoya, texnika xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilish qoidalari va meyorlarining bajarilishini ta’minlaydi;

m) t’lim olish jarayonida ‘quvchilarning sog‘lig‘ini va hayotini muhofaza qilishni ta’minlaydi.

Bilishi lozim:

a) ‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim t ‘g‘risidagi”, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi t ‘g‘risida”gi qonunlari, boshqa qonun hujjatlarni Oliy va ‘rta maxsus ta’lim Vazirligining, ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi Markazining q ‘llanma va axborot, normativ materiallarini, buyruqlarini, ta’lim buyicha statistik ma’lumotlarni, Bola huquqlari haqidagi konvensiyani;

b) ‘quvchilarning pedagogikasi va psixologiyasini asoslarini, kasbiy va amaliy faoliyatga tegishli masalalar b ‘yicha meyoriy va uslubiy hujjatlarni, ‘quvchilar bilan ishlash b ‘yicha mavjud b ‘lgan dasturlar, uslubiy adabiyotlar va tegishli fan, texnika va texnologiya yutuqlari;

v) tarmoq menedjmenti va marketingining hususiyatlarini;

g) mehnat qonunchiligi, mehnat muhofazasining qoidalari va meyorlarini, texnika xavfsizligi va yong‘inga qarshi muhofazani.

Bajara olishi lozim.

‘quv dasturi va davlat ta’lim standartlariga tegishli amaliy ishlarning barcha turlarini.

Malaka talablari:

a) ta’lim muassasining y ‘nalishi b ‘yicha oliy ma’lumot yoki ish staji s ‘rilmagan holda muhandis-pedagogik ma’lumot;

b) ayrim hollarda ishlab chiqarish ta’limining ustasi lavozimini, shu kasb (mutaxassislik) b ‘yicha 3 yildan kam b ‘lmagan amaliy ish staji va ‘rta maxsus kasbiy ma’lumotga ega b ‘lgan yuqori malakali kichik mutaxassis egallashi mumkin.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasasining ishlab chiqarish ta'limi b 'yicha direktor 'rinbosari lavozim vazifalari nimalardan iborat?
2. Kasb-hunar kollejining katta ustasining qanday lavozim vazifalari mavjud?
3. Kasb-hunar kollejining 'quv ishlab chiqarish ustaxonasi mudirining qanday lavozim vazifalari mavjud?
4. Kasb-hunar kollejining ishlab chiqarish ta'limi ustasining qanday lavozim vazifalari mavjud?
5. 'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008 yil 1 avgustdagi 165-sonli " 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari xodimlari mehnatiga haq t 'lashning takomillashtirilgan tizimini tasdiqlash t 'g'risida"gi qaroriga asosan 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasasining ishlab chiqarish ta'limi b 'yicha direktor 'rinbosari lavozim vazifalari nimalardan iborat?
6. Kasb-hunar kollejining katta ustasiga qanday malakaviy talablar q 'yiladi?
7. Kasb-hunar kollejining 'quv ishlab chiqarish ustaxonasi mudiri nimalarni bilishi zarur?
8. Kasb-hunar kollejining ishlab chiqarish ta'limi ustasi vazifalari bilan kasb-hunar kollejining katta ustasi vazifalarida qanday farqi bor?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. 'rta maxsus kasb-hunar ta'limida faoliyat yurituvchi hodimlarning lavozim vazifalarini "T - jadval" texnologiyasi orqali ishlab chiqing.
2. Ishlab chiqarish ta'limi ustalariga q 'yiladigan talablar mavzusi b 'yicha egallagan bilimlarinigizni insert jadvalini t 'ldirish orqali mustahkamlang.
3. Quyidagi jadvalni t 'ldiring:

Lavozimlar	Lavozim vazifalari	Bilishi lozim	Bajara olishi lozim	Malaka talablari
Ishlab chiqarish ta'limi b 'yicha direktor 'rinbosari				
Kasb-hunar kollejining katta ustasi				

‘quv ishlab chiqarish ustaxonasi mudiri				
Ishlab chiqarish ta’limi ustasi				

2.6. KASB-HUNAR KOLLEJLARIDA ‘QUVCHILAR BILIM, K ‘NIKMA VA MALAKALARINI NAZORAT QILISH VA BAHOLASH

Reja:

1. Baholashning obyektivligi va tabaqalashtirilganligi.
2. Baholashda e’tiborga olinadigan omillar.
3. ‘quvchilar bilim, k ‘nikma va malakalarni baholashning reyting tizimi va uni amalga oshirish.
4. Kasb-hunar kollejlarida ‘quvchilarni tarbiyalash shakllari.

Tushunchalar va tayanch iboralar: baholash, reyting tizimi, bilim, k ‘nikma, malaka, tarbiyalash shakllari

Baholashning obyektivligi va tabaqalashtirilganligi

Tekshirishdan tashqari nazorat ‘z ichiga baholashni (jarayon sifatida) va bahoni (natija sifatida) ham oladi. **Baholash** deb bilim, k ‘nikma va malakalarni ‘quv dasturida k ‘rsatilgan etalon (k ‘rsatkich, qolip, ‘lchagich)lar bilan solishtirishni aytamiz. **Baho** deb baholashning ball shaklida k ‘rsatilgan son jihatdan ‘lchashiga aytiladi. ‘zlashtirish tAbellari, guruh jurnallari, reyting daftarchalari va shu kabilarda baholash shartli belgilar, kod signallari, xotiralash belgilari va hokazolar baho k ‘rinishida qayd etiladi. Ta’lim oluvchining ‘zlashtirish darajasini baholash uchun nazorat yakunlari (natijalari) asos b ‘ladi. Bunda ta’lim oluvchilar ishining ham sifat, ham miqdor k ‘rsatkichlari hisobga olinadi. Miqdor k ‘rsatkichlari k ‘proq ballar yoki foizlarda, sifat k ‘rsatkichlari esa a’lo, yaxshi, qoniqarli va hokazo baholovchi fikrlar yordamida qayd etiladi. Har bir baholovchi fikrga oldindan kelishilgan (belgilangan) ball, k ‘rsatkich

(masalan 'rin – 1,2,3,4 va hokazo) tayinlanadi. Bunda baho 'lchash va hisoblashlar natijasida olinadigan son emas, balki baholovchi fikrga yuklangan ma'no ekanini unutmashlik muhim. Baholarni son sifatida q 'llashga berilib ketishning oldini olish uchun bir qator mamlakatlarda baholash harfi (A, V, S, D va hokazo) ifodaga ega.

Bahoni amalda egallangan bilim, k 'nikma va malakalar bilan davlat ta'lim standartiga k 'ra 'zlashtirilishi belgilangan bilim, k 'nikma va malakalar umumiy hajmi 'rtasidagi nisbat sifatida tushunish (ta'riflash) dan ta'lim darajasining miqdoriy mazmuni kelib chiqadi. 'zlashtirish (ta'lim samaradorligi) k 'rsatkichi

$$B = \frac{A}{T} \cdot 100\%$$

nisbat asosida hisoblanadi. Bunda:

B – 'zlashtirish (ta'lim samaradorligi) bahosi;

A – amalda 'zlashtirilgan bilim va malakalarning hajmi;

T – 'zlashtirish uchun taklif etilgan bilim va malakalarning t 'liq hajmi.

K 'rinib turibdiki, 'zlashtirish k 'rsatkichi (baho) bu 'rinda 100% - axborotni t 'liq 'zlashtirish va 0% - uning umuman mavjud emasligi 'rtasida b 'ladi. Ma'lumki, baholash funksiyasi ta'lim darajasini qayd etish bilangina cheklanmaydi. Baho – pedagog ixtiyoridagi 'qishni, ijobiy motivatsiyani rag'batlantirishning va shaxsga ta'sir k 'rsatishning yagona vositasi. Aynan xolis (obyektiv) baholash ta'sirida, ta'lim oluvchilarda adekvat 'z – 'zini baholash, shaxsiy muvaffaqiyatlarga tanqidiy munosabat yuzaga keladi. Shu bois bahoning ahamiyati, vazifalarining xilma – xilligi ta'lim oluvchilar 'quv faoliyatlarining barcha jihatlarini aks ettiradigan va ularni aniqlashni ta'minlaydigan k 'rsatkichlarni izlab topishni talab etadi.

Ta'lim beruvchi 'qitish bilan bir vaqtda ta'lim oluvchilarning 'rganilayotgan mavzuni qanday qilib idrok etishini, esda saqlashga harakat qilishini va uni amalda q 'llash malakalarini egallashini hisobga olib borishi kerak.

Hisobga olish – bu ‘qitishning muayyan bir davrida ta’lim oluvchilar va ta’lim beruvchi faoliyatini umumlashtirib xulosalash.

Hisobga olish natijasida ta’lim beruvchi ham, ta’lim oluvchi ham ‘zlarining keyingi bajaradigan ishlarining shaklini va mazmunini belgilaydi. ‘zlashtirishni hisobga olish ta’lim oluvchilarning bilish faoliyatini rag‘batlantirib, ma’lum bir harakatlarni bajarish uchun uning irodasini tarbiyalaydi. Shuningdek, ‘zlashtirishni hisobga olish ta’lim beruvchining faoliyatni ham tashkil etadi. ‘qitish metodlari va shakllarining tabora takomillashuvi natijasida baho ‘qituvchining pedagogik mahorati k ‘rsatkichiga aylanmoqda va ta’lim beruvchining ‘z malakasini oshirib borishida muhim ahamiyatga ega b ‘lmoqda.

T ‘g‘ri tashkil etilgan hisobga olish natijasida ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilarning ‘zlashtirishini aniq baholay oladi, ularning ‘z bilimlarini takomillashtirishga intilishini yuzaga keltiradi, aqliy va axloqiy rivojlanishiga ta’sir etadi.

Ta’lim oluvchilarning ‘zlashtirish natijalarini hisobga olishda quyidagilarga e’tiborini qaratishi lozim:

- ‘quv dasturi asosida mavzu va b ‘limni ‘rganishda ta’lim oluvchilarning bilim, k ‘nikma va malakalarini har tomonlama nazorat qilish;
- har bir yakunlangan mavzu b ‘yicha ta’lim oluvchilarning faoliyati t ‘g‘risida t ‘liq xulosa chiqarish;
- ‘rtacha arifmetik ma’lumotlarga tayanibgina ta’lim oluvchilarning ‘zlashtirish darajasini baholamaslik;
- ta’lim oluvchilarning mavjud bilimlariga aniq, batafsil ma’lumot (tavsif) berish uchun ularning bir necha ‘quv yilidagi statistik ‘zlashtirish ma’lumotlarga asoslanib tahlil etish.

Demak, ‘zlashtirishni nazorat qilish va hisobga olish nazorat, ‘qitish, tarbiyalash va rivojlantirish vazifalarini bajaradi.

Nazorat qilish vazifasi ‘quvchilarning bilim, k ‘nikma va malakalar darajasini aniqlash va baholashdan iborat. Bu ‘quv materiallarini ‘rganishning

keyingi bosqichiga ‘tish imkoniyatlarini aniqlashtiradi hamda ta’lim beruvchining ‘quv metodlarini va usullarini t ‘g‘ri tanlaganini nazorat qiladi. Nazorat qilish vazifasi ‘quv materiallarini ‘rganishning maqbul y ‘llarini topish bilan bog‘liqdir.

‘qitish vazifasi ta’lim oluvchilarning bilimini tekshirishda aniq k ‘rinadi. Yangi mavzuni mustahkamlash jarayonida yoki uy vazifalarini tekshirishda ta’lim oluvchilarning ‘tilgan mavzuni takrorlashga, ular uchun tushunarsiz b ‘lgan ma’lumotlarni bilib olishlariga imkon tug‘iladi. Chunki, guruhdagi boshqa ta’lim oluvchilar javob berayotgan ta’lim oluvchining fikrini diqqat bilan tinglashadi va avval egallagan bilimlarini mustahkamlab, q ‘shimcha ma’lumotlar bilan boyitishadi. ‘rtoqlarining javoblariga q ‘shimcha qilishga yoki yechilmay qolgan savollarga javob berishga shaylanish orqali ‘rganilgan mavzuni aniqlashtirishga harakat qiladi.

Nazoratning **tarbiyalash vazifasi** shundan iboratki, ta’lim oluvchilar tekshirishga tayyor b ‘lish uchun darslarni ‘z vaqtida tayyorlaydilar, b ‘sh vaqtlaridan unumli foydalanishga harakat qiladilar, intizomga ‘rganadilar.

Shuningdek, tekshirish va baholash ta’lim oluvchining ‘z bilimlari va qobiliyatlarini ‘zi mustaqil aniqlashiga ham yordam beradi. ‘zidagi kamchiliklarni k ‘ra olishga va uni tugatish y ‘llarini izlashga k ‘maklashadi. Lekin ta’lim oluvchining bilimini baholashda ta’lim beruvchi nohaqlikka y ‘l q ‘ysa, ta’lim oluvchi va ta’lim beruvchi ‘rtasida ziddiyat kelib chiqadi. Uy vazifalarining esa haddan ziyod k ‘p b ‘lishi ham ta’lim oluvchilarning yuzaki dars tayyorlashiga olib keladi.

Eng asosiysi, ‘zlashtirishni hisobga olish, shaxsning ijobiy fazilatlarini shakllantirish, yaxshi ‘qishga xohish uyg‘otish, ‘quv ishlariga vijdonan yondashish, javob berishga tayyorlanishda mustaqil b ‘lish hamda bilish faoliyatini chuqurlashtirishga qaratilmog‘i lozim.

Agar nazoratning ‘qitish va tarbiyalash vazifalari t ‘g‘ri amalga oshirilsa, shaxsning tafakkurini rivojlantirishga, his – tuyg‘ulari va axloqiy sifatlarni

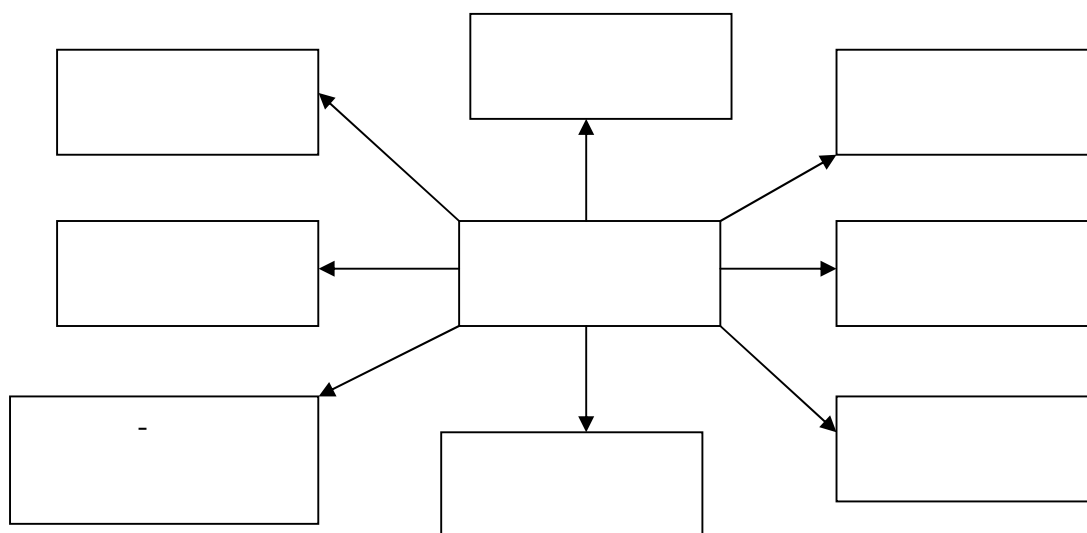
tarbiyalashga imkon tug'iladi. Bu esa 'z – 'zidan nazoratning *rivojlantiruvchi vazifasi* sanaladi [28].

Baholashda e'tiborga olinadigan omillar

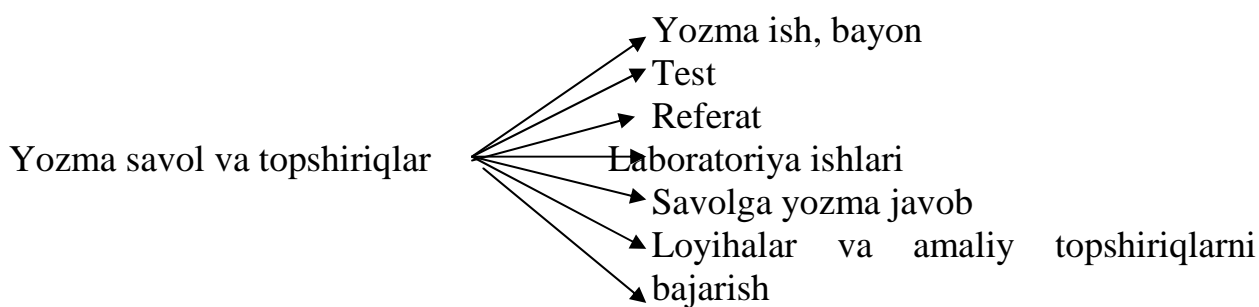
Fan buyicha nazariy bilim va amaliy k 'nikmalarni baholash uchun savol va testlar, topshiriqlar va mashqlar, loyihalar, yozma ishlar va h.k.lar beriladi.

Nazorat savollari va testlar talabalarni bilim olishga qiziqishlarini, mustaqil fikrlash faoliyatini rivojlantirishga, taqqoslash, umumlashtirish, tahlil qilish usullaridan foydalana olish mahoratlarini shakllantirishga y 'naltirilgan b 'lishi kerak. Yozma savollar va topshiriqlar 'qituvchi tomonidan ta'lim oluvchiga yozma tarzda javob olishga m 'ljallab ishlab chiqilgan baholash vositalari hisoblanadi.

Testlarning bir qator turlari mavjud b 'lib ta'lim oluvchining nazariy bilimi va aqliy layoqatlarini baholashda foydalaniladi. Amaliy k 'nikmalarni baholashda asosan amaliy topshiriqlardan foydalaniladi. Amaliy topshiriqlar ta'lim oluvchiga ma'lum bir mehnat faoliyatini bajarish b 'yicha vazifa beriladi. 'qituvchi ta'lim oluvchining faoliyatini kuzatib oldindan ishlab chiqqan mezonlar asosida baholashi kerak.

8-rasm. Test turlari.

9-rasm. Yozma savol va topshiriqlar.

Fan b ‘yicha reyting ishlanmasi va baholash mezonini amaldagi Nizom asosida kafedraning yetakchi professor ‘qituvchilari tomonidan tayyorlanib, unda joriy, oraliq va yakuniy baholashlar nazarda tutiladi. Talabalar mustaqil ishi joriy va oraliq baholashlarda e’tiborga olinadi. Baholash mezonida ta’lim oluvchining ‘zlashtirish darajasi hisobga olinadi.

‘quvchilar bilim, k ‘nikma va malakalarni baholashning reyting tizimi va uni amalga oshirish

Mazkur Nizom ‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risidagi» va «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi t ‘g‘risida»gi qonunlari hamda « ‘zbekiston Respublikasida ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limini tashkil etish chora-tadbirlari t ‘g‘risida» Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 13 maydagi 204-sonli va 2004 yil 24 iyundagi “ ‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Davlat test markazi faoliyatini takomillashtirish t ‘g‘risida”gi 293-sonli qarorlariga asosan akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari ‘quvchilarining bilim saviyasi, k ‘nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimini tartibga soladi ²².

1. Umumiy qoidalar

1. Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari ‘quvchilarining bilim saviyasi, k ‘nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi « ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi Davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash t ‘g‘risida» ‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 16 oktabrdagi 400-sonli qarori bilan tasdiqlangan « ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi Davlat ta’lim

²² Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari ‘quvchilarining bilim saviyasi, k ‘nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi t ‘g‘risida Nizom

standartlari»ning (bundan keyin Davlat ta'lim standartlari deb yuritiladi) tarkibiy qismi b 'lib hisoblanadi.

2. 'quvchilarining bilim saviyasi, k 'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi barcha akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari joriy etiladi va mazkur Nizom asosida amalga oshiriladi.

II. Reyting maqsad va vazifalari

3. Reyting tizimining maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

a) akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari 'quvchilarida Davlat ta'lim standartlariga muvofiq tegishli bilim, k 'nikma va malakalari saviyasini shakllanganligi darajasini nazorat qilish;

b) 'quvchilar bilimi, k 'nikma va malakalarini baholashning asosiy tamoyillari: standartga asoslanganlik, aniqlik, haqqoniylik, ishonchlilik va qulay shaklda baholashni ta'minlash;

s) 'quvchilar bilimi, k 'nikma va malakalari darajalarini taqqoslash va ta'lim jarayonida 'zaro musobaqa muhitini yaratish;

d) 'quvchilarning fanlar b 'yicha kompleks hamda uzluksiz tayyorgarligini ta'minlash;

'qituvchining faoliyatidagi mas'uliyatini oshirish va uning pedagogik mehnati samarasini holisona baholash;

ye) 'quvchilarning har bir fan va amaliyot turlari b 'yicha 'zlashtirish darajalarini aniqlash;

III. Reyting tizimining asosiy tamoyillari va nazorat turlari

4. 'quvchilarning bilim saviyasi va 'zlashtirish darajasining davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat tartibotlarini 'tkazish nazarda tutiladi:

joriy nazorat – s 'rovlar, kollokviumlar, seminarlar, yozma ishlar (diktant, bayon, insho) va testlar tarzida bilimlar, malaka k 'nikmalar tekshiriladi;

oralik nazorat – semestr tamom b 'lganda va 'quv dasturining tegishli b 'limi tugallangandan keyin amalga oshiriladi. Uning asosida 'quvchi reytingi

aniqlanadi. Bilimlar, malaka va k 'nikmalarni baholash uchun oraliq nazorat imtixonlar, testlar, sinovlar, kurs va malaka ishlari shaklida 'tkaziladi;

yakuniy nazorat – akademik litseyda, kasb-hunar kollejida 'qish tugallangandan keyin davlat attestatsiyasi: imtihonlar, testlar, malaka ishlari, diplom loyihalarini himoya qilish shaklida amalga oshiriladi.

Fan tugallanishida yakuniy nazorat test usulida 'tkaziladi. Boshqa hollarda yakuniy nazoratning 'tkazilish tartibi, shakli ta'lim muassasasining ilmiy-pedagogik kengashi tomonidan belgilanadi.

Har bir kursda 'qish tugagandan keyin reyting nazorati natijalariga k 'ra 'quvchilarni keyingi kursga 'tkazish t 'g'risida belgilangan tartibda qaror qabul qilinadi.

5. Reyting tizimini joriy qilishda quyidagi asosiy tamoyillarning bajarilishi zarur:

a) har bir fan b 'yicha tegishli kafedralar tomonidan ma'qullangan variantlar asosida boshlang'ich nazorat 'tkaziladi. Boshlang'ich nazorat reyting monitoring va tahlil guruhi tomonidan 'tkaziladi;

b) 'quv dasturining mantiqan tugallangan b 'limi b 'yicha 'quvchi albatta baholanadi va natijasi 'tish balidan (3 ball) past b 'lganda qayta nazorat belgilanadi. Ushbu b 'limlarni tegishli kafedralar aniqlaydi;

v) yakuniy nazorat yakuniy nazorat kafedralar tomonidan tuzilgan variantlar asosida reyting monitoringi va tahlili guruhi kuzatuv ostida 'tkaziladi.

6. Semestr mobaynida 'quv yuklamasi 24 soatdan kam b 'lgan fanlardan oraliq nazorat 'tkazilmaydi.

IV. 'quvchilarnig bilim saviyasini baholash va yakuniy reyting k 'rsatkichlarini aniqlash

7. 'quvchilarining bilim saviyasi, k 'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida 'quvchining har bir fan(predmet) b 'yicha 'zlashtirish darajasini ballar orqali ifodalanadi.

8. Har bir nazorat (s 'rov) turi turi qanday shaklda 'tkazilishidan qat'i nazar 5 ballik ("5", "4", "3", "2") usulda butun sonlar yordamida baholanadi.

9. Boshlang'ich nazoratning natijasi boshqa nazoratdan olingan ballarga q 'shilmaydi. U 'quvchining semestr davomida ushbu fan b 'yicha 'zlashtirish sur'atini tahlil qilishda, 'qituvchining 'quvchilar bilan ishlash faoliyatining samarasi mezoni sifatida q 'llaniladi.

10. Muayyan fan(predmet) b 'yicha 'quvchining semestr mobaynida t 'plashi mumkin b 'lgan umumiy bali(Rcemestr) maksimum 5 balni tashkil qilib, quyidagicha hisoblanadi:

$$\mathbf{JN + ON + YAN}$$

$$R_{\text{semestr}} = \frac{\text{-----}}{3},$$

3

bu yerda:

JN – 'quvchining semestr davomida joriy nazorat b 'yicha, butun songa yaxlitlangan, 'rtacha bali,

ON – 'quvchining semestr davomida oraliq nazortlar b 'yicha, butun songa yaxlitlangan, 'rtacha bali,

Agar fanning semestr b 'yicha yuklamasi 24 soatdan kam b 'lib, oralik nazorat 'tkazilmagan taqdirda,

$$\mathbf{JN + YAN}$$

$$R_{\text{semestr}} = \text{-----} \text{ b 'ladi.}$$

11. Muayyan fan yoki 'quv amaliyot b 'yicha yillik umumiy ball sifatida semestrlarda t 'plagan umumiy ballarning 'rtachasi olinadi.

$$R1\text{-semestr} + R2\text{-semestr}$$

$$R_{\text{yillik}} = \text{-----}.$$

12. Har bir fan b 'yicha umumiy reyting ball R yillar b 'yicha t 'plagan ballarining 'rtacha qiymati kabi aniqlanadi (masalan, fan uch yil 'qitilsa)

$$R1 \text{ yil} + R2 \text{ yil} + R3 \text{ yil}$$

$$R = \text{-----} .$$

13. ‘quv va ishlab chiqarish amaliyotlari uchun ham maksimal semestr bali 5 ball b ‘lib, reyting tizimida ularning ‘ziga xos xususiyatlarini e’tiborga olib loyihalashtiriladi.

V. Reyting monitoringi va tahlil guruhi

14. Ta’lim muassasalarida reyting tizimini t ‘laqonli joriy etish, ‘qituvchilarga uslubiy yordam k ‘rsatish, reyting natijalarini doimiy ravishda tahlil qilib borish maqsadida uslubchi, elektron hisoblash mashinasi operatori, kafedra mudirlari, psixolog va boshqa tajribali ‘qituvchilardan iborat reyting monitoringi va tahlil guruhi tuziladi. Unga direktorning ‘quv ishlari b ‘yicha ‘rinbosari rahbarlik qiladi.

15. Reyting monitoringi va tahlil guruhi ‘z faoliyatini mazkur Nizomga muvofiq amalga oshiradi.

VI. Yakuniy qoidalar

16. Mazkur Nizom ‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi, Madaniyat va sport ishlari vazirligi va ‘zbekiston Badiiy akademiyasi bilan kelishilgan.

Kasb-hunar kollejlarda ‘quvchilarni tarbiyalash shakllari

Kasb-hunar kollejlarda ‘quvchilarni tarbiyalash shakllaridan fakultativ mashg‘ulotlar, tarbiyaviy soat va axborot resurs markazidagi adabiyotlardan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Fakultativ mashg‘ulotlarda quyidagicha olib boriladi:

- 1) ‘quvchilarning maktab va PK ‘quv dasturlari doirasida nazariy bilimlarni fanlararo mustahkamlashga sharoit yaratish;
- 2) axborotlarni ‘zlashtirishga imkoniyat berish;
- 3) ‘quvchilarning mustaqil nazariy va amaliy faoliyatlarini fanlararo mazmunda muqobillashtirish;
- 4) ‘quvchilarda amaliy faollikni oshirishga yordam berish.

Darsdan tashqari mashg'ulot sifatida tashkil etilgan fakultativ mashg'ulotlar quyidagi y'nalishlarda «6x6x6» metodi yordamida quyida k'rsatilgan mavzular asosida olib borildi:

- a) tabiiy fanlar y'nalishi;
- b) ijtimoiy-gumanitar fanlar y'nalishi;
- s) aniq fanlar y'nalishi.

«6x6x6» metodi – bir vaqtning 'zida 36 nafar tahsil oluvchini muayyan faoliyatga jalb etish orqali ma'lum topshiriq yoki masalani hal etish, shuningdek, guruhlarning har bir a'zosi imkoniyatlarini aniqlash, ularning qarashlarini bilib olishga imkon beruvchi interaktiv metod [16. – B.167].

Axborot resurs markazi (ARM) – 'quvchilar bilimini mustahkamlashda muhim rol 'ynaydi. Kasb-hunar kolleji ARMning kitoblar fondini turli fan sohalariga oid kitoblar bilan t'ldirilishi 'quvchilarning nazariy va amaliy bilimlariga doir ommabop, ilmiy, badiiy adabiyotlar bilan tanishtirib borish uchun turli mazmundagi maxsus adabiyotlar k'rgazmasi, ayrim adabiyotlar muhokamalari uyushtirilishini ta'minlaydi.

Axborot resurs markazida 'qish 'quvchilarga kitoblarga qiziqishni singdiradi, uni chuqurroq idrok qilishga imkon beradi, tafakkur va nutqni rivojlantiradi, voqealikka t'g'ri munosabatni tarbiyalaydi. 'qituvchining vazifasi 'quvchilarni ijtimoiy, ommaviy adabiyotlarni 'qishga, turli kitoblarni 'qishga ehtiyoj hosil qilishi 'qish uchun shunday kitoblarni tavsiya qilinishi kerakki, ular 'quvchilarda qiziqish uyg'otishi lozim.

Axborot resurs markazidagi adabiyotlar bilan ishlashning faol shakllaridan biri suhbatdir, uning jarayonida 'qituvchi 'quvchilarning mustaqil 'qishining natijalarini muhokama qilish, nazariy bilimlar darajasini aniqlash, suhbat jarayonida 'quvchilar 'qiganlari t'g'risida fikr aytish, bir-birlari bilan tortishish, 'z nuqtai nazarlarini tasdiqlash va asoslashni 'rganadilar. Muhokama natijasida 'quvchilar kitob mazmunini yaxshiroq 'zlashtirib oladilar, ularda mustaqil 'qishga qiziqish mustahkamlanadi.

Tarbiyaviy soat mavzulari «Bilaman. Bilishni hohlayman. Bilib oldim» metodi asosida ‘rganilish tavsiya qilinishi ‘quvchilarning ‘z mustaqil fikrlarni bayon qilish hamda mavzular b ‘yicha bilimlari darajasini baholay olish imkonini beradi.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Baholashda e’tiborga olinadigan omillar qaysilar?
2. Baholash metodikasi deganda nimani tushunasiz?
3. Mezonga va normaga asoslangan baholash tizimlarining yutuq va kamchiliklarini mustaqil ravishda ‘rganing.
4. Reyting tizimining maqsad va vazifalari nimalardan iborat?
5. Kasb-hunar kollejlarda ‘quvchilarni qanday tarbiyalash shakllari mavjud?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Baholash tizimi b ‘yicha “Nima uchun?” texnologiyasini ishlab chiqing.
2. Baholash tizimining avzalliklari va kamchiliklarini “Klaster” texnologiyasi orqali ishlab chiqing.
3. Fakultativ mashg‘ulot rejasini ma’lum bir fan yuzasidan ishlab chiqing.
4. Tarbiyaviy soat ishlanmasini bir mavzu yuzasidan ishlab chiqing.

2.7. KASB TA’LIMI ‘QITUVCHISINING METODIK ISHLARI

Reja:

1. Kasb-hunar ta’limida metodik ishlarni tashkil qilish strukturasi.
2. Ilg‘or pedagogik tajribalarni ‘rganish va ommalashtirish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: mustaqil metodik ishlar, mahorat, pedagogic kengash, ilg‘or pedagogik tajribalar, ilmiy amaliy konferensiyalar

Kasb-hunar ta'limida metodik ishlarni tashkil qilish strukturasi

‘qituvchining mustaqil metodik ishlar: ‘z siyosiy ongini ‘stirish, kasbi b ‘yicha bilim va tajribani kengaytirish, ta’lim-tarbiya sohasidagi ‘z bilim va mahoratini shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

‘qituvchilar ishini rejalashtirishda metodik ishlarni rejalashtirish maqsadga muvofiq b ‘ladi.

Individual metodik ish butun ‘quv yiliga tuzilgan reja b ‘yicha olib boriladi. Unda ‘qituvchi va ishlab chiqarish ta’limi beruvchi ustozlarning ‘z pedagogik mahoratlarini va ‘z bilimlarini chuqurlatish maqsadida individual metodik topshiriqlar nazarda tutiladi. Ularga quyidagilar kiradi: fan boyich ma’ruza matnlarini takomillashtirib birish, pedagogik mavzular boyicha ma’ruzalar tayyorlash; ‘quv dasturining eng qiyin mavzulari boyicha metodik k ‘rsatmalar tuzish; ‘quv-metodik q ‘llanmalar ishlab chiqish; maqolalar tayyorlash; ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish. Bu topshiriqlar har bir pedagog uchun majburiy minimum hisoblanadi.

‘qituvchiga metodik jihatdan yordam berish nuqtai nazardan nazariy va amaliy mashg‘ulotlarga boshqa ‘qituvchilarning kirishini tashkil qilish muhim ahamiyatga ega. Bunday darsga kirishlar natijasida hamkasblar dars ‘tishdagi kamchiliklarni aniqlab, uni bartaraf etishda yordam beradilar, ilg‘or tajribalarni esa boshqa ‘qituvchilar orasida yoyilishiga k ‘maklashadilar.

Metodik ishlarning shakllari xilma-xil ekanligi sababli, ular mazmuni va ‘tkazilish muddatiga k ‘ra aniq rejalashtirilishi kerak.

‘tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish ayrim metodik ishlarning takrorlanishini istesno qiladi, ishning reja asosida olib borilishini, pedagoglar jamoasida ishning barobar taqsimlanishini ta’minlaydi.

Metodik ishlarni ‘tkazish uchun haftaning ma’lum bir kunini ajratish kerak.

Aytaylik, agar bu maqsad uchun seshanba kuni ajratilsa, shu kuni jamoa ravishdagi metodik ishlarning bir firmasi ‘tkaziladi: masalan, har oyning birinchi seshanba kuni pedagoglar kengash majlisiga, ikkinchi seshanba-metodik

komissiyalar majlisiga, uchinchi-metodik kengashlar uchun, t 'rtinchisi-pedagogik xodimlarning malakasini oshirish uchun ajratiladi.

Xuddi shu kunlari seminarlar, amaliyotlar, metodik materiallarni 'rganish ishlari va hokazolar 'tkaziladi. Ulubiy ishlar uchun ajratilagan kunda boshqa hech qanday tadbir 'tkazilmasligi lozim.

Kasb-hunar kollejlarda metodik ishlarni ikki turga quyidagi jadvalda ajratish mumkin.

6-jadval

Metodik ishlarning shakllari

Jamoa	Shaxsiy
Pedagogik kengash	G'oyaviy-nazariy saviyani oshirish
Uslubiy kengash	'z ish malakasini takomillashtirish
Ilmiy-amaliy konferensiya	Muntazam pedagogik mahoratni oshirish
Ilg'or tajriba maktablari	Dars berish metodikasini takomillashtirish
Seminarlar	
Konsultatsiyalar	
Ochiq darslar	

Barcha pedagog xodimlar yoki muhandis-pedagoglari va 'qituvchilar bilan 'tkaziladigan jamoa va ayrim muhandis-pedagoglari va 'qituvchilar bilan 'tkaziladigan shaxsiy shakllar.

Pedagogik kengash - Kasb-hunar kollej direktori pedagogik kengashning doimiy raisi hisoblanadi. U b 'lmagan vaqtlarda pedagog kengashning majlislarida direktorning 'quv ishlab-chiqarish b 'yicha 'rinbosari tashkil qiladi.

Kengash 2-oyida 1-martda chaqiriladi.

Pedagogik kengash qarorlarining bajarilishi ustidan nazorat qilish kengash raisiga yuklanadi. U bor ishni shaxsan 'zi bajaradi yoki kengash a'zolaridan biriga topshiradi.

Kasb-hunar kollejning pedagogik kengashlari b 'lg'usi kichik mutaxassislarni tayyorlash va ularni tarbiyalash bilan bog'liq b 'lgan juda k 'p xilma-xil masalalarni k 'rib chiqadilar.

Pedagogik kengash - bu kasb-hunar kollejlarda 'quv-tarbiyaviy va metodik ishlar b 'yicha jamoa bulimi xisoblanadi. Kasb-hunar kollej hayotida 'quv-tarbiyaviy jarayonini takomillashtirish; pedagogik faoliyatida fan yutuqlari va

ilg'or pedagogik tajribani jariy qilish; 'quv va tarbiyaviy ishlar darajasiga muhandis-pedagog jamoaning mas'uliyatini oshirish; pedagogik jamoaning 'quvchilarini 'qitish va tarbiyalash jarayonini takomillashtirishga qaratilgan nuqtai nazar va talablarini bir yunalishga solish kabi qator masalalar borki, ularni jamoa b'lib k'rib chiqish, muhokama qilish talab etiladi. Bu esa pedagogik kengash tuzishni taqozo etadi.

Pedagogik kengash tarkibiga barcha 'qituvchilar va muhandis-pedagoglar doimiy a'zo qilib kiritiladi. Bundan tashqari, unda qaysi korxonalar, zavod va fabrikalar bilan shartnomalari b'lsa, usha tashkilotning vakillari ham kiritiladi. Ularning hammasi kengash ishida faol ishtirok etadilar.

Vaqt-vaqti bilan 'qituvchilarning 'qitishning yangi metod va shakllarini joriy qilish, 'quv jarayoniga 'qitishning texnik vositalarini joriy qilinganligi haqida, eng yaxshi 'qituvchi va muhandis-pedagoglar hisobotlarini eshitish, va muhokama qilish hamda boshqa ta'lim muassasalari ish tajribalarini 'rganish kabi va boshqa ishlar amalga oshiriladi.

Metodik kengash - kasb-hunar kollejdagi 5 yoki undan ko'p muhandis-pedagog hamda bir yoki bir nechta 'xshash mutaxassisliklar b'yicha maxsus fan 'qituvchilari b'lsa metodik komissiyalar tuziladi.

Agar 'xshash fan 'qituvchilari kam b'lib, kasb-hunar kollej fanlarga oid metodik komissiya tuzish imkoniyati b'lsa, kasb-hunar kollej direktori bu 'qituvchilarni yaqin orada joylashgan (q'shni) kasb-hunar kollejlardagi 'quv-metodik kabinetidagi tegishli metodik komissiyalarning ishida qatnashishiga jalb qilishi, shuningdek ular bilan individual metodik ishlarni 'tkazishi kerak.

Pedagog kengashning tavsiyasiga binoan shu buyruq bilan har bir komissiyaning raisi tayyorlanadi, raislar odatda maxsus oliy ma'lumotli, pedagogik ish tajribasiga ega b'lgan ancha tajribali 'qituvchilar yoki ishlab chiqarish ta'limi muhandis-pedagoglardan tanlanadi.

Metodik kengash raisi ishning tashkil etilishiga va uning mazmuniga javob beradi. U kengashning ish rejasini tuzadi, reja asosida rahbarlik qiladi, metodik kengash majlislarini, tayyorlaydi va 'tkazadi uning qarorlarining bajarilishini

ta'minlaydi, kengash a'zolariga metodik yordam k'rsatadi, ochiq darslar, seminarlar va praktikalar tashkil etadi va tkazadi, ishlarni hisobga oladi va hisobot ishlarini yo'lga q'yyadi.

Metodik kengashlarda ta'lim tarbiyaviy ishlar saviyasini oshirish uchun ahamiyatga ega bulgan pedagogik va metodik xarakterdagi ayrim muommalar,kollejda tkaziladigan ochiq darslar,tadbirlar, qituvchilar darslarida qatnashish, qituvchilarni attestatsiyadan tkazish,malaka oshirishga yuborish kabi jadvallarni kurib chiqish alohida e'tibor talab qiladi.

Ilmiy-amaliy konferensiyalar - ta'lim tarbiya jaryoni,metodik ishlarni tashkil etishda k'pgina yangi masalalar paydo b'ldiki ,ularni rganish,tizimlashtirish va umumlashtirish talab etiladi.

Ilmiy-amaliy konferensiya pedagogika va metodika sohasidagi ilg'or tajribalarni ommalashtirish va bilim darajasini oshirishning ta'sirchan vositasi sifatida rprofessional texnika ta'limi tizimidagi har bir kasb-hunar kollejda an'anaga aylanishi kerak.

Ilg'or tajriba maktablari - ilg'or pedagogik tajribalarni va ishlab chiqarish tajribalarni joriy qilish hamda kasb-hunar kollejlari xodimlarining pedagogik maxoratini oshirishning eng muhim shaklidir.

Ilg'or tajriba maktabining eng asosiy maqsadi-kasb-xunar kollejlari xodimlariga z faoliyatlarida ta'lim tarbiyaviy ishlarning hozirgi zamon talablariga mos b'lgan darajada va natijalarga erishishga yordam berishdir.

Seminarlar - jadval b'yicha kamida oyda bir marta tkaziladi. Seminarga barcha muhandis-pedagog va qituvchilar qatnashishlari kerak. Seminarlar mazmuniga k'ra xar xil bulishi mumkin:2-soatlik seminar,1-kunlik seminar, 3-kunlik seminar va hokazo.

Konsultatsiyalar - shaxsiy va guruxli bulishi mumkin. Shaxsiy konsul'tatsiyalar muhandis-pedagog va qituvchilarning mustaqil ishlash soatlarida muntazam tkaziladi. Kasb-xunar kollej rahbarlari ,tajribali muhandis-pedagog va qituvchilar konsul'tant b'lishlari mumkin.

Guruxli konsultatsiyalar ma'lum bir mavzular bo'yicha vaqti vaqti bilan tashkil etiladi. Konsul'tatsiya tashkil etish uchun korxonalarining mutaxassislari, ishlab chiqarish ilgorlari, ilmiy xodimlar, malakali metodistlar taklif qilinadi.

Qituvchilar ishini rejalashtirishda metodik ishlarni rejalashtirish maqsadga muvofiq buladi.

Individual metodik ish butun yilga tuzilgan reja boyicha olib boriladi. Unda qituvchi va ishlab chiqarish ta'limi beruvchi ustozlarning ta'lim pedagogik mahoratlarini va ta'lim bilimlarini chuqurlatish maqsadida individual metodik topshiriqlar nazarda tutiladi. Ularga quyidagilar kiradi: fan bo'yicha ma'ruza matnlarini takomillashtirib berish, pedagogik mavzular boyicha ma'ruzalar tayyorlash; qituvchi dasturining eng qiyin mavzulari boyicha metodik ko'rsatmalar tuzish; qituvchi-metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish; maqolalar tayyorlash; ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish. Bu topshiriqlar har bir pedagog uchun majburiy minimum hisoblanadi.

Har bir qituvchining ish rejasi tashkilot bo'limidan tashkil topishi kerak va quyidagi rasmda ifodalangan:

1. G'oyaviy-nazariy saviyani oshirish.
2. Ta'lim ish malakasini takomillashtirish.
3. Muntazam ravishda pedagogik mahoratni oshirish.
4. Dars berish metodikasini takomillashtirish.

Bu reja metodik komissiya majlisida ko'rib chiqilib, tasdiqlanadi. Bu rejaning bajarilishi haqida qituvchilarning hisobotlari eshitib turiladi.

Eng muhimi, har bir rejalashtiriladigan ish ma'ruzada, metodik ko'rsatmada, metodik tavsiyalarda, referatda, konspektda, fanlarga doir jadval va kartochka-topshiriqlarda, individual kompleks topshiriqlarda, seminar yoki konferensiyaga tayyorlanadigan materialda ta'lim amaliy tatbiqini topishi kerak. Rejaning har bir bo'limiga yuqorida ta'kidlanganlardan bitta-ikkitasini kiritib, aniq bajarilish muddatini ko'rsatib qoyish zarur. Shuni aytib qo'yish kerakki, ta'lim bilimini mustaqil oshirish reja boyicha yuqoridagi ishlarning hajmini oldindan belgilab qo'yib bo'lmaydi. U bajariladigan ishning xarakteriga, ijodiy izlanishning maqsadiga,

‘qituvchi qobiliyati va imkoniyatlariga, uning mehnat staji va mahoratiga bog‘liq b ‘ladi.

“G‘oyaviy – nazariy saviyani oshirish” b ‘limiga doir materiallar ishlab chiqilayotganda hozirgi zamon hayoti va turmushini nazarda tutish lozim.

”Ish malakasini takomillashtirish” b ‘limining asosiy yo‘nalishi fan va texnika yutuqlari doimo mukammallashtirib borishini nazarda tutadi.

”Muntazam ravishda pedagogik mahoratni yaxshilash” b ‘limi boyicha tayyorlanadigan ma‘ruzalar, k ‘rsatmalar, tavsiyalarda ‘quvchilar bilan b ‘ladigan ‘quv va tarbiya ishlari shaklini mukammallashtirib borish nazarda tutiladi.

“Dars berish metodikasini takomillashtirish” b ‘limida pedagogik kollektiv shug‘ullanayotgan metodik muammo bilan har bir ‘qituvchi shug‘ullanadigan muammo bir biri bilan bog‘lanadi. Bu yerda yangi metodik k ‘rsatmalar tayyorlash, ‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish masalasini yechish, ilg‘or pedagogik tajribaga ijodiy baho berish, uni amalda joriy etish yo‘llarini qidirib topish uchun keng imkoniyatlar yaratib berilgan.

‘qituvchiga metodik jihatdan yordam berish nuqtai nazardan nazariy va amaliy mashg‘ulotlarga boshqa ‘qituvchilarning kirishini tashkil qilish muhim ahamiyatga ega. Bunday darsga kirishlar natijasida hamkasblar dars ‘tishdagi kamchiliklarni aniqlab, uni bartaraf etishda yordam beradilar, ilg‘or tajribalarni esa boshqa ‘qituvchilar orasida yoyilishiga k ‘maklashadilar.

Ochiq darslarni metodik kengash rejalashtiradi va tashkil etadi. Ochiq dars ‘tkazadigan ‘qituvchiga tashkiliy va metodik yordam k ‘rsatish zarur.

Ochiq darsdan maqsad ish yuzasidan tajriba almashish, dars berishning ilg‘or metodlarini yoyish, ta‘lim berish metodika-siuidagi kamchiliklarni bataraf etib, uni tuzatishga yordam berish. Ochiq dars ‘tishdan avval kengaytirilgan reja tuzib, unda darsdan k ‘zda tutilgan ‘quv tarbiyaviy ishlar maqsadi, uni amalga oshirish bosqichlari k ‘rsatiladi. Bunday dars rejasi metodik kengash tomonidan tasdiqlanib, barcha ‘qituvchilarga tarqatiladi.

Namuna sifatida quyida *amaliy kasbiy ta'lim 'qituvchisining darsga tayyorgarligini* tavsiya qilamiz:

- 'tilayotgan dars mavzui b 'yicha axborotlar materiallarini 'rganish;
- ish bajarish b 'yicha mehnat uslublarini k 'rsatish;
- 'quv-ishlab chiqarish ishlarini bajarish uchun jihozlarni tayyorlash;
- dars uchun 'quv va texnik hujjatlarni tayyorlash;
- 'quv jarayonini rejalashtirish;
- darsning har bir tarkibiy qismi b 'yicha vaqtini belgilash;
- darsning har bir tarkibiy qismi b 'yicha ishlanma ishlab chiqish.

Mehnatning *oqilona uslublarini egallash* - kasb asoslarini dastlab egallashda mehnatning oqilona uslublarini mustahkam 'rganish, y 'riq xaritalaridan foydalanish orqali kasb asoslarini 'rganish, amaliy kasbiy ta'limning barcha bosqichlari davomida 'quvchilar tomonidan mehnat uslublarining t 'g'ri q 'llanilishiga, amaliy kasbiy ta'lim 'qituvchisining doimiy talabchanligidan, 'quvchilarda 'quv-ishlab chiqarish mehnatining samarali uslublarini mujassamlashtirishda mashq jixozlari va moslamalarini q 'llash, mehnat uslublarining t 'g'ri bajarilishini 'quvchilar amaliy kasbiy ta'limi muvaffaqiyatini baholashning muhim mezonlaridan biri sifatida belgilashdan tarkib topadi.

Mehnatning *ilg'or (yangi) uslublarini egallash* - 'quvchilarga amaliy kasbiy ta'limning dastlabki boskichlaridan boshlab mehnatning egallash mumkin b 'lgan eng ilg'or uslublarini 'rgatish, ya'ni mehnat jamoasining qurilish ishlarida erishgan yangi yutuqlari bilan tanishib, bu jarayonda bevosita ishtirok etish, mehnatning yangi, ilg'or uslublarini egallash boyicha 'quvchilarning maxsus mashqlarini tashkil qilish, 'quvchilar avtomobil yo'llari, sun'iy inshootlar va aerodromlar qurilishi sohasida faoliyat k 'rsatayotgan malakali ishchi va mutaxassislardan ish joylarida mehnatning ilg'or uslublarini 'rganishini tashkil etishdan, yo'l qurilish mashinalari (avtogreyder, buldozer, asfalt-beton yotqizgich, katok va h.k..) va moslamalarida mehnatning ilg'or uslublarini bajarib k 'rishdan iborat.

Texnikaviy madaniyat - amaliy kasbiy ta'lim jarayonini nazariya va amaliyotning 'zaro uzviy aloqadorligi asosida tashkil etish, avtomobil yo'llari qurilishida ishtirok etayotganda 'quvchilar bilimining q'llanilishini rag'batlantirish, 'quvchilarning 'quv-ishlab chiqarish mehnatining onglilik darajasini oshirish, mashina-mexanizm va asbob-uskunalar bilan ishlayotganda xavfsizlik qoidalariga amal qilish, ilg'or zamonaviy texnologiyalardan foydalanib murakkab yo'l qurilish ishlarida ishtirok etish, yangi zamonaviy mashinalarning imkoniyatlaridan unumli foydalanishga sharoit yaratib beruvchi 'quv-ishlab chiqarish ishlari, texnologik jarayonlar va rejimlarni tanlashda aks etadi.

Mehnatning mustaqilligi - 'quvchilarning ish jarayonida qarorlar qabul qilishida mustaqillik talab etiladigan vaziyatlarga tushirish, xilma-xil ishlab chiqarish vaziyatlarida 'quvchilarning mustaqil ravishda qarorlar qabul qilishlari uchun maxsus mashqlar bajarilishini tashkil etish, 'quvchilar bilan ishlab chiqarishga oid oyinlarni 'tkazish, texnologik topshiriqlarni ochish, 'quvchilarni doimiy ravishda ishlarning borishi va natijalari boyicha 'z- 'zini nazorat qilishga 'rgatish, 'quvchilarni joriy xatoliklar, murakkabliklar hamda ish natijalarining tahliliga keng jalb qilish, 'quvchilarning 'quv-ishlab chiqarish ishlari sifat va samaradorligini oshirish yo'llarini birgalikda izlashida 'z ifodasini topadi.

Mehnatga ijodiy yondashuv- 'quvchilarni mumkin qadar tez-tez bilim va k 'nikmalarini ijodiy q'llash sharoitlariga tushirish, amaliy kasbiy ta'limning faol shakl va uslublari: suhbat, munozara, "samarali" texnologik topshiriqlarni yechish, 'quvchilarning ixtirochilik takliflarini muhokama qilish, 'quvchilar tomonidan texnologik jarayonlarni mustaqil ishlab chiqish va shu kabilarni keng joriy etish, 'quvchilar tomonidan ijodiy mazmundagi topshiriqlarning bajarilishi, nosozliklarni qidirish, ixtirochilik, moslamalarni konstruksiyalash, texnologiyalarni modernizatsiya qilish va takomillashtirish; 'quvchilarning ijodiy yutuqlarini keng namoyish etish, 'quvchilar ijodiy faoliyati boyicha tajriba almashinuvini tashkil etishda aks etadi.

Mehnat madaniyati - 'quvchilarni 'zlarining 'quv-ishlab chiqarish mehnatini batafsil rejalashtirishga 'rgatish, 'quvchilarda mehnatni va ish

‘rinlarini t ‘g‘ri tashkil etish odatini shakllantirishga doimiy e‘tibor qaratish, ‘quvchilarda ishlab chiqarish estetikasi, sarishtalik, vijdonlilik, sharaf va g‘urur, kasbiy nafosat fazilatleri va mehnat jarayonida ‘zaro muomila madaniyatini shakllantirish, ‘quvchilarga ‘quv-ishlab chiqarish ishlarini bajarishda xavfsizlik qoidalari haqida muntazam y ‘riqlar berib borish hamda ‘quvchilar tomonidan ‘quv-ishlab chiqarish ishlari jarayonida xavfsizlik qoidalariga amal qilinishi uchun muntazam nazoratga olishda shakllanadi.

Mehnat faoliyatining ekologik maqsadga muvofiqligi – ‘quvchilarda bajarilayotgan mehnat faoliyatini iqtisodiy-ekologik tahlil etish qobiliyatlarini shakllantirishda, ya‘ni avtomobil yo‘li qurilayotganda atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, atmosferaga ortiqcha chang va gazlarning tarqalishiga yo‘l qoymaslik; ‘quvchilarni ‘quv-ishlab chiqarish ishlarida iqtisodiy-ekologik jihatdan maqsadga muvofiq texnika va texnologiyalarni tanlashga rag‘batlantirish, iqtisodiy-ekologik jihatdan qulay va xavfsiz uslublarni q ‘llashga ‘rgatishda mujassamlashadi.

Ilg‘or pedagogik tajribalarni ‘rganish va ‘quv-tarbiyaviy jarayonga q ‘llanishi

Hozirgi zamon ‘qituvchisi t ‘plagan tajriba bilimlarini mustaqil ravishda oshirib, pedagogik layoqatini yuksaltirib, yangi bilimlar bilan boyitib borilmasa, mohirlik, layoqat, tajriba kabi fazilatlar hech qachon ‘z- ‘zidan shakllanmaydi. Shu sababli ‘qituvchidan ‘z ustida mustaqil ishlashni taqozo etadi.

Ta‘lim muassasalarida ilg‘or pedagogik tajribaning salmog‘i juda katta b ‘lib, mazkur tajribalarni ‘rganishni talab qiladi. Ilg‘or pedagogik tajribalarni ‘rganish shakllari va metodlarini quyidagilar tashkil qiladi:

- darslarni kuzatish va tahlil qilish;
- pedagoglarning metodik hujjatlarini ‘rganish;
- ta‘lim muassasasining ichki nazorati;
- ‘quvchilar bilan suhbatlar;
- darsdan tashqari tadbirlarni kuzatish va tahlil qilish;

- darslar va darsdan tashqari tadbirlarni oʻzaro kuzatish;
- zamonaviy oʻqitish vositalari va axborot texnologiyalaridan foydalanish;
- ilmiy-pedagogik adabiyotlarni oʻrganib borish.

Kasb-hunar kollejlarda ilgʻor tajribani yoyish va joriy etish shakllari hamda metodlarini rivojlantirish eng dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Buning uchun quyidagi ishlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish lozim;

- tajribali pedagoglarning namunali ochiq darslarini oʻtkazish;
- ilgʻor tajribani axborot vositalari orqali bayon etish;
- metodik ishlarni tashkil etish;
- pedagoglarning oʻz tajribalari haqidagi maʼruzalari;
- ilgʻor pedagogik tajriba maktablarini tashkil etish;
- metodik k oʻrgazmalar tashkil etish.

Kasb-hunar kollejlarda taʼlim-tarbiya jarayonini yuqori darajaga koʻtarish uchun guruh murabbiylik ishini yoʻlga qoʻyish maqsadga muvofiqdir.

Nazorot savol va topshiriqlar

1. Oʻqituvchining asosiy lavozim vazifalari nimalardan iborat?
2. Oʻqituvchi lavozim vazifalaridan tashqari yana nimalarni bilishi zarur?
3. Oʻqituvchining metodik ishlari qanday turlari mavjud?
4. Jamoaviy metodik ishlarga nimalar kiradi?
5. Shaxsiy metodik ishlarga nimalar kiradi?
6. Oʻqituvchining mustaqil metodik ishlari deganda nimani tushunasiz?
7. Oʻqituvchining metodik ishlari shakllarini sanang.
8. Kasb-hunar taʼlimida metodik ishlarni tashkil qilish strukturasi qanday?
9. Ilgʻor pedagogik tajribalarni ommalashtirish deganda nimani tushunasiz?
10. Kasbiy madaniyat deganda nimani tushunasiz?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Kasb taʼlimi oʻqituvchisining metodik ishlari mavzusi boʻyicha “Muammoli taʼlim” texnologiyasini ishlab chiqing.

2.8. B ‘LAJAK KASB TA’LIMI ‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK AMALIYOTI

Reja:

1. Pedagogik amaliyotning maqsad va vazifalari. Aktiv va passiv amaliyot.
2. Kasb-hunar kolleji bilan tanishish, ta’lim muassasasi rahbarlari ishlarini ‘rganish. Kasb-hunar ta’limi ustasining ‘quv-tarbiyaviy ishlarini ‘rganish.
3. Kasb-hunar kollejida darsdan va ‘qishdan tashqari ishlarni ‘rganish. Ishlab chiqarish ustasi va guruh rahbari olib boradigan kasbga qiziqtirish ishlari usullari va metodlari bilan tanishish hamda ularni ‘rganish.
4. Pedagogik amaliyotga q ‘yiladigan talablar, pedagogik amaliyot b ‘yicha hujjatlar, ularni rasmiylashtirish, hisobot tayyorlash tartibi va pedagogik amaliyotni yakunlash.

Tushunchalar va tayanch iboralar: pedagogik amaliyot, maolakoviy amaliyot, usta, hujjatlar

Pedagogik amaliyotning maqsad va vazifalari. Aktiv va passiv amaliyot

Talabalarining malakoviy amaliyoti haqida Nizom ‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim t ‘g‘risida”gi Qonun va Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi talabalariga mos ravishda ishlab chiqilgan. Unda oliy ta’lim va muassasalari talabalarining malakoviy amaliyotini ‘tkazish shakllari, tartibi va usullari belgilangan²³.

1. Umumiy qoidalar

1.1. Bakalavriat y ‘nalishlari va magistratura ixtisosliklari b ‘yicha mutaxassislar tayyorlashning muhim qismi b ‘lgan talabalar amaliyoti-ilg‘or korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ‘tkaziladi.

²³ Mazkur Nizom ‘zbekiston Respublikasi Oliy va ‘rtta maxsus ta’lim vazirligining 30.10.1998 yil 305 – sonli buyrug‘idagi 5 – ilovasiga asosan ishlab chiqildi.

Talabalar amaliyoti bakalavriat y 'nalishlari va magistratura ixtisosliklari fanlarning nazariy qismini mustahkamlash uchun zarur b 'lgan, 'qish jarayonlarining bevosita ishlab chiqarish sharoitlarida 'tkaziladigan davomidir.

Malakaviy amaliyotlar bakalavriat y 'nalishlari va magistratura xttisosliklari davlat ta'lim standartlarida (DTS) k 'zda tutilgan turli shakllarda tashkil qilinad.

Institut, ta'lim y 'nalshlarining 'ziga xosligini hisobga olib, kadrlar buyurtmachilar talablariga binoan, ilmiy kengash qarorlariga muvoffiq amaliyotning boshqa turlarini kiritish huquqiga ega.

1.2. Har bir amaliyotning maqsadi, muddati va mazmuni DTS, 'quv rejalari va amaliyot dasturlarida belgilangan.

1.3. Amaliyot dasturlari tanlangan y 'nalish (ixttisoslik)ning malakaviy talablari, korxonona, muassasa, tashkilotlarning (bundan buyon – amaliyot obyektlari) tavsifi hisobga olingan holda tegishli mutaxassilik kafedralari tomonidan ishlab chiqariladi va ularni institut ilmiy – uslubiy kengashida muhokama etiladi va rektor tasdiqlaydi.

2. Amaliyotni tashkil qilish vamunga rahbarlik

2.1. Talabalar amaliyoti institutning davlat va aksiyadorlik korxonolari, madaniy-ma'rifiy muassasa, tashkilot, firma, q 'shma korxonalar va boshqarmalar bilan tuzilgan shartnomalari asosida tashkil qilinadi.

Ikki tomonlama bitimlar asosida amaliyotni xorijiy davlatlar korxonolari, muassasalari va tashkilotlarida 'tash mumkin.

2.2. Yuridik shaxslar bilan tuzilgan kontrakt asosida 'qiydigan talabalar amaliyot 'tash uchun tegishli amaliyot obyektlariga yuboriladilar .

2.3. Amaliyotni tashkil qilish va 'tash uchun javobgarlik institut rektori zimmasiga yuklanadi.

2.4.Sirtqi b 'lim talabalari diplom oldi ishlab – chiqarish amaliyotini 'tash uchun br oy muddat bilan tanlangan mutaxassisligi b 'yicha amalyotga yuboriladi.

2.5. Amaliyotga 'quv rejasida k 'rsatilgan fanlardan qarzi b 'lmagan talabalar yuboriladi. Qarzlarini topshirgan talabalar amaliyotga rektor q 'shimcha buyruqqa binoan yuboilishi mumkin.

2.6. Institut:

- har yili, 1-dekabrda kechikmagan holda, navbatdagi kalendar yili uchun amaliyot obyektlari Blank shartnomalar tuzadi. Amaliyot boshlanishidan ikki oy oldin talabalar amaliyotni 'tkazish dasturi va kalendar jadvalini amaliyot obyektlari bilan kelishib oladi va bu masala institut uslubiy kengashida tasdiqdan 'tkaziladi;

- amaliyot rahbari tajribali professor, dotsent va katta 'qituvchilardan tayinlanadi, lozim hollarda institut uslubiy kengashi qarori bilan ayrim 'qituvchilar ham amaliyot rahbari etib tayinlanadi;

- fan, texnika va madaniyatning eng yangi yutuqlari, ishlab chiqarish iqtisodiyoti, uni ilmiy tashkil etish, boshqarish va shunga 'xshash masalalar b 'yicha amaliyot obyektlari ma'muriyati bilan birgalikda mutaxassislarning ma'ruzalarini tashkil etadi;

- talabalar va amaliyot obyektlari, amaliyot dasturlari bilan ta'minlanadi;

- obyektlardagi talabalar amaliyotining tashkil etish tartibi va 'tkazilishini hamda amaliyot muddati va mazmuniga rioya qilinishini nazorat etadi.

2.7. Institut tayinlangan amaliyot rahbari:

- talabalar kelishiga zaruriy tayyorgarliklari tashkil etish uchun obyektlarga amaliyot boshlanishidan oldin boradi;

- talabalarning amaliyotga borishidan oldin tashkiliy tadbirlar (amaliyot 'tkazish tartiblari, xavfsizlik texnikasi haqida k 'rsatmalar berish va h.k) ni 'tkazishni ta'minlaydi;

- talabalarning kafedra topshiriqlarida k 'zda tutilgan ilmiy- tadqiqot ishlariga rahbarlik qiladi;

- amaliyot obyektlari talabalarning mehnat va maishiy xizmat sharoitlari meyoridagidek ta'minlanganligi nazorat qilinadi;

- talabalarning ichki mehnat tartib – qoidalariga rioya qilishlari nazorat qilinadi;

- amaliyot yakunlari b 'yicha talabalar ilmiy anjumanlari tayyorlanishida va amaliyot natijalarini baholovchi komissiya ishida ishtirok etadi;

- talabalarining amaliyot b'ycha hisobotini k'rib chiqadi, ularning ishi haqida tavsiyanoma beradi. Talabalar amaliyot 'taganligi, ularning amaliy tayyorgarligidagi kamchiliklar, k'rsatilgan amaliyotni takomillashtirish haqida takliflar kiritilgan yozma hisobotini kafedra mudiriga taqdim etadi;

- barcha ishlarni amaliyot obekti tomonidan birlashtirilgan rahbar bilan birgalikda 'tkaziladi.

2.8. Talabalar amaliyotning umumiy rahbarligi amaliyot obyekti rahbarning buyrug'i bilan mas'ul xodimlarning biriga yuklatiladi.

B'lim, laboratoriya kabilarda talabalar amaliyotining bevosita rahbarligi amaliyot obyekti boshlig'ining buyrug'i bilan k'rsatilgan tarkibiy b'limning yuqori malakali mutaxassisi zimmasiga yuklanadi.

2.9. Shartnoma majburiyatlariga muvofiq amaliyot obyektlari:

- talabalar amaliyotini amaliyot dasturi va mazkur Nizomga muvofiq tashkil qiladi va 'tkazadi;

- dasturga muvofiq talabalar amaliyot 'tkazishining samaradorligini ta'minlovchi ish joylari bilan ta'minlaydi;

- talabalar ta'lim y'nalishlari b'ycha 'sh ish joylari mavjudligida, amaliyotchilarni tegishli ish haqi bilan lavozimlarga qabul qiladi;

- amaliyotni 'tashda institut bilan kelishilgan oy-kunlik ish jadvaliga amal qiladi;

- talabalarga mavjud adabiyotlar, texnik va boshqa hujjatlardan foydalanish imkoniyatlarini beradi;

- kurs ishi va malakaviy bitiruv ishlari uchun mavzular tanlashda yordam k'rsatadi;

- hayot faoliyati xavfsizligi b'ycha majburiy k'rsatmalar beradi, zarur b'lgan hollarda talabalarni mehnatning xavfsiz usullariga 'rgatadi va bu haqda hujjatlar rasmiylashtiriladi;

- amaliyotchi talabalarining mazkur amaliyot obyektida joriy qilingan ichki mehnat tartib-qoidalariga rioya qilishlarini ta'minlaydi va nazorat qiladi;

- yaqin atrofda joylashgan boshqa korxonalar, muassasa, tashkilotlarga birgalikda tashriflar o'tkazadi;

- shartnoma asosida talabalar yashashi uchun qulay sharoitli yotoqxonalar bilan ta'minlaydi. Zarur bo'lganda ularni joylashtirish uchun turar joylarni ijaraga oladi;

- zarur bo'lgan hollarda, ichki mehnat intizomini buzgan amaliyotchi talabalarga amaliyot obyekti rahbarining buyrug'i bilan jazo choralarini ko'radi va bu haqda oliy ta'lim muassasasi rektori xabar qiladi;

- amaliyot o'tayotgan talabalar baxtsiz hodisaga uchragan holda talabalar javobgarlikni oladi;

2.10. Talaba amaliyot o'tashda:

- amaliyot dasturida ko'zda tutilgan topshiriqlarni to'liq bajarishi;

- amaliyot obyekti ichki mehnat tartib qoidalariga bo'ysunishi;

- mehnat muxofazasi, xavfsizlik texnikasi va ishlab chiqarish sanitariyasi qoidalarini o'rnatish va qat'iy rioya qilishi;

- bajarilgan ish va uning natijalari uchun shu korxonalar ishchilari qatori javobgarlik olishi;

- kundalik daftar yuritishi, chizmalar, tasvirlar va boshqalarni bajarishi;

- amaliyot rahbariga barcha topshiriqlar bajarilgani haqida yozma ravishda hisobot berishi va amaliyot bo'yicha reyting balini olishi shart.

3. Amaliyot natijalarini yakunlash

3.1. Amaliyot yakunida talaba yozma ravishda hisobot tayyorlaydi va uni bevosita amaliyot obyektiidan tayinlangan rahbar imzolagan kundalik daftar bilan birga institut tayinlangan rahbarga topshiradi. Hisobot talabaning davrida bajargan muayyan ishlari to'g'risidagi ma'lumotlar, amaliyot obyekti bo'limlarining qisqacha izohi, (sex, bo'lim, laboratoriya va boshqalar). Ular faoliyatining tashkil qilinishi, hayot faoliyatining xavfsizligi to'g'risidagi masalalar, amaliyot natijalari bo'yicha xulosa va takliflarni o'z ichiga olishi lozim.

3.2. Amaliyot yakunida talaba o'z hisobotini institut tomonidan tayinlangan komissiya olida himoya qiladi.

Komissiya tarkibiga ‘tilayotgan amaliyot fanini olib boruvchi ‘qituvchi, institut tomonidan biriktirilgan rahbar va iskon b ‘lsa, amaliyot obyektidan tayinlangan rahbar va imkon b ‘lsa, amaliyot obyektidan tayinlangan rahbar ham kiritiladi.

Amaliyot natijasi bahosi talabanning kursdan kursga ‘tishi va stipendiya belgilashda hisobga olinadi.

Amaliyot yakuni institut ilmiy-uslubiy anjumanda muhokama qilinadi.

Institut va fakultet ilmiy kengashida amaliyotning natijalariga k ‘ra yakun yasaladi.

3.3. Amaliyot dasturini bajarmagan, ishi haqida qoniqarsiz taqriz yoki hisobot himoyasida qoniqarsiz baho olgan talaba ta’til vaqtida ‘z hisobidan qayta amaliyot ‘tishga j ‘natiladi.

Ayrim hollarda, bunday talabanning kelgusida oliy ta’lim muassasasida ‘qishi mumkinligi masalasi rektor tomonidan k ‘rib chiqiladi.

4. Moddiy ta’minot

4.1. Amaliyot obyekti xodimlaria amaliyotga rahbarlik qilgani uchun ish haqi institut bilan tuzilgan shartnomada k ‘zda tutilgshan mablag‘lar hisobiga t ‘lanad. Buning uchun butun muddat davomida tegishli talabalar guruhiga bitta rahbar hisobidan quyidagi meyorlar b ‘yicha har oyda haq t ‘lanadi (asosiy ish joyining ‘rtacha ish haqidan foiz hisobida);

a) amaliyotchi talabalarinning soniga qarab umumiy rahbarlik qiluvchi amaliyot rahbariga:

11 dan 20 kishigacha – 25%

21 dan 30 kishigacha – 35%

31 dan 40 kishigacha – 45 %

41 dan 40 kishigacha – 50%

b) amaliyotchi talabalarining soniga qarab amaliyotga bevosita rahbarlik qiluvchi rahbarga:

4 kishigacha – 20 %

5 dan 7 kishigacha – 35%

8 dan 10 kishigacha – 50 %

Talabalar amaliyotiga rahbar b'lmagan mutaxassislar tomonidan amaliyot obyektida t'kazilgan ma'ruza, maslahat va tashriflar uchun t'lovlar, institutning amaldagi tartibda k'rsatilgan, soatbay t'lov maoshi b'yicha, ishlab chiqarish amaliyoti uchun kshzda tutilgan mablag'lar hisobidan oliy ta'lim muassasasi amalga oshiradi.

4.2. Talaba amaliyot davrida amaliyot tash joyidan ish haqi olish-olmaslikidan qat'iy nazar, uning umumiy qoidalar asosida stipendiya olish huquqi saqlanib qoladi.

4.3. Sirdan t'qiydigan oxirgi bosqichdagi talabalarga, tanlangan y'nalish (ixtsoslik) b'yicha bevosita ishlab chiqarishda ish bilan tanish va bitiruv ishi (loyiha)ga zarur ma'lumotlarni tayyorlash uchun, tegishli t'quv yurtining tavsiyasiga k'ra, muassasa rahbarlari ish haqi saqlanmagan holda bir oylik q'shimcha ta'til beradilar.

Ushbu talabalarga k'rsatilgan ta'til davrida umumiy qoidalar asosida stipendiya beriladi.

4.4. Institut hududi ketish bilan bog'liq amaliyotga j'natilgan kunduzgi talabalarga oliy t'quv yurtining sarf harajatlar jadvali hisobidan butun amaliyot davri uchun kunbay-safar puli t'lanadi. Safar puli t'lash amaliyotchi talabalarining obyektga borish va qaytish vaqti hisobga olingan holda amalga oshiriladi. Amaliyot davrida ekspeditsiya va geologik guruhlarining mansab lavozimlari qabul qilingan va ish haqi, dala ta'minoti yoki tekin ovqat beriladigan talabalarga safar puli t'lanmaydi.

4.5. kunduzgi t'quvchi talabalarining amaliyot obyekti joylashgan joyga borish va kelishi uchun y'lkira haqi oliy t'quv yurti mablag'i hisobidan t'lanadi.

4.6. Amaliyot davrida maosh oladigan lavozimlarda ishlaydigan talabalarga shu mutaxassis uchun tegishli meyorda navbatdagi ta'til tovonini t'lanadi. Avval ishlamagan talabalarga lavozimi, ishning boshlanishi va tugallanishini k'rsatuvchi buyruq nushasi va mehnat shartnomasi tuzilganligi va t'xtatilganligi haqida sanalari k'rsatilgan ma'lumotnoma beriladi.

Talabalar amaliyot davrida t 'lovli ish joyi va lavozimga qabul qilingan vaqtdan boshlab, amaliyot obyektidagi umumiy mehnat qonunlari, mehnat xavfsizligi va ichki mehnat tartib qoidalariga amal qiladi. Ish joyiga qabul qilinmagan talabalarga ham mehnat va ish kunining tartib-foidalari taaluqlidir.

4.7. Amaliyotga rahbarlik qilishga ketgan 'qituvchi xizmat safarining t 'lovi, xizmat safarida b 'lgan butun davr uchun xizmat safari t 'lovi haqidagi qoida asosida oliy ta'lim muassasalari tomonidan amalga oshiriladi.

4.8. Amaliyotni 'tish davridagi davridagi talabalar boshqa korxonalariga tashriflarini 'tkazish bilan bog'liq b 'lgan xarajatlar oliy ta'lim muassasalarining amaliyotni 'tkazish uchun harajatlar r 'yxatida k 'zda tutilgan mablag'lar hisobidan qoplanadi.

4.9. Yakka ish rejasida belgilanmagan, ammo rektor buyrug'i bilan amaliyot rahbariga soatbay t 'lov maoshi b 'yicha ishlab chiqarish amaliyoti uchun k 'zda tutilgan mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi.

4.10. Nizomga zarur 'zgartirishlar, q 'shimchalar kiritish institut ilmiy – uslubiy kengashi qaroriga k 'ra amalga oshiriladi.

Kasb-hunar kolleji bilan tanishish, ta'lim muassasasi rahbarlari ishlarini 'rganish

Kasb-hunar kolleji bilan tanishish, ta'lim muassasasi rahbarlari ishlarini 'rganishda ta'lim muassasidagi mavjud meyoriy hujjatlarni tahlil etish maqsadga muvofiqdir.

7-jadval

Kasb-hunar kollejlarning meyoriy hujjatlar r 'yxati

	Xujjat turi	Xujjat nomi	Tuzuvchi shaxs	Tasdiqlovchi shaxs
1.	30-avgustga qadar ta'lim muassasasi rahbari tomonidan tasdiqlanishi zarur bo'lgan xujjatlar	1.1. Kasb-hunar kollejining yillik ish rejasi	'IBD '	Rahbar
1.2. Ilmiy pedagogik kengashining yillik ish rejasi		'IBD '	Rahbar	
1.3. Ichki nazorat rejasi		'IBD '	Rahbar	
1.4. Maonaviyat va maorifat ishlari b 'yicha direktor 'rinbosarining ish rejasi		MMIBD '	Rahbar	
1.5. 'quv ishlari b 'yicha direktor		'IBD '	Rahbar	

		‘rinbosarining ish rejasi		
		1.6. Kasbiy tayyorgarlik b ‘yicha direktor ‘rinbosarining ish rejasi	KTBDM	Rahbar
		1.7. Yoshlarni chaqiriqqacha tayyorlash b ‘yicha ish rejasi	Shifokor	Rahbar
		1.8. ‘quvchilarni jismoniy tayyorgarligi b ‘yicha ish rejasi	Jismoniy tarbiya ‘qituvchisi	Rahbar
		1.9. Kutubxonaning ish rejasi	Kutubxona mudiri	Rahbar
		1.10. Homiy oliy ‘kuv yurtlari bilan hamkorlikda ‘qituvchi va ‘quvchilarni ilmiy izlanishlari b ‘yicha qilinadigan ishlar rejasi	‘IBDM	Rahbar
		1.11. Darsdan tashqari ‘tkaziladigan tadbirlar rejasi	MMIBDM	Rahbar
2.	‘quv yilining 10-sentabriga qadar tuzilib, muhokama qilinib va tasdiqlanishi	2.1. Gurux rahbarlari Kengashining ish rejasi	Kengash raisi	Rahbar
		2.2. Gurux rahbarlarining ish rejasi	Guruh rahbarlari	Kafedra mudiri
		2.3. T ‘garaklarning ish rejasi	T ‘garak rahbarlari	MMIBRM
3.	‘quv yili va semestrlar boshlangunga qadar tasdiqlanishi kerak b ‘lgan	3.1. Fanlardan taqvim-mavzu rejalar	Fan ‘qituvchilari	Rahbar
		3.2. Dars jadvali	‘IBDM	Rahbar
		3.3. Ochiq darslar jadvali	‘IBDM	Rahbar
		3.4. T ‘garaklar jadvali	MMIBDM	Rahbar
		3.5. Q ‘shimcha darslar jadvali	‘IBDM	Rahbar
		3.6. ‘zaro darslarni taxlil qilish jadvali	‘IBDM	Rahbar
4.	‘quv yilining boshida kollej rahbari ‘quvchilarni quyidagi xujjatlar bilan ta‘minlashi	4.1. ‘quvchi bileti	Guruh rahbari	Rahbar
		4.2. ‘quvchining reyting daftari	Guruh rahbari	Rahbar
5.	Kollejda b ‘lishi shart b ‘lgan xujjatlar	5.1. Kollejning ustavi	‘IBDM	Rahbar
		5.2. Kollejning pasporti	XIBDM	Rahbar
		5.3. Direktiv xujjatlar	Rahbar muovnlari	Rahbar
		5.4. ‘quv rejalar	Fan ‘qituvchilari	Rahbar
		5.5. ‘quv dasturlari	Fan ‘qituvchilari	Rahbar
		5.6. Fanlardan taqvim-mavzu rejalar	Fan ‘qituvchilari	Rahbar
		5.7. ‘zbekiston Fanlar Akademiyasining ilmiy-tekshirish institutlari bilan tuzilgan shartnomalari	‘IBDM	Rahbar
		5.8. Maxsus va fakulptativ fanlarning tasdiqlangan dasturlari	‘IBDM	Rahbar

	5.9. Kollejning ichki-tartib qoidalari	Rahbar muovnlari	Rahbar
	5.10. Statistik hisobotlar va maolumatlar		
	5.11. Ilmiy pedagogik kengashining bayonnomalari	Kengash kotibi	Rahbar
	5.12. Buyruqlar kitobi. (‘quvchilarning buyruqlar daftari, ‘qituvchi va xizmatchilar b ‘yicha buyruqlar daftari	Kotiba	Rahbar
	5.13. Ishlab-chiqarish va diplom oldi amaliyotlari grafiklari	KTBDM	Rahbar
	5.14. Diplom loyihalari mavzularining (tayinlangan rahbarlar va tugallash muddatlari k ‘rsatilgan holdagi) tasdiqlangan r ‘yxati	Dekanlar	Rahbar
	5.15. Bitiruvchilarga diplomlar berishni qayd qilish daftari	Kotiba	Rahbar
	5.16. Guruhlarning ‘quv jurnallari	Guruh rahbarlari	Rahbar
	5.17. Darslarni tahlil qilish daftari (kollej direktori, direktor ‘rinbosarlari, kafedra mudirlari)	Rahbariyat	Fan ‘qituvchilari
	5.18. ‘quvchilarning nomma-nom kitobi	Guruh rahbarlari	Rahbar
	5.19. ‘quvchilarning shaxsiy xujjatlari	Guruh rahbarlari	Rahbar
	5.20. ‘qituvchi va ishchi-xodimlarning shaxsiy xujjatlari	Kotiba	Rahbar
	5.21. Keluvchi va ketuvchi hujjatlarni qayd etish daftari	Kotiba	Rahbar
	5.22. ‘qituvchilarning tarifikatsiya jadvali	‘IBDM	Rahbar
	5.23. Shtatlar jadvali	‘IBDM	Rahbar
	5.24. Yillik xisobotlar majmuasi	Rahbar muovnlari	Rahbar
	5.25. Qabul komissiyalarining xisobotlari majmuasi	Qabul komissiyasi kotibasi	Komissiya raisi
	5.26. Tashrif daftari	Navbatchi	Rahbar

Kasb-hunar kollejida darsdan va ‘qishdan tashqari ishlarni ‘rganish

Tadqiqotchi O.Uzoqov tomonidan dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarning ‘zaro aloqadorligini «Fizika» fani misolida, G.Saparova umumiy ‘rta ta’lim maktablarida «Orol b ‘yi ekologiyasi» fakultativ kursini ‘qitish metodikasini, X.Rahmatullayeva esa ‘quvchilarni sinfdan tashqari ishlar jarayonida ekologik-gigiyenik tarbiyalashning pedagogik shart-sharoitlarini VII-IX sinflar misolida, X.Rahmatova didaktik tamoyillarga amal qilgan holda ‘quvchilarning qiziqish va layoqatlari darajasini ‘rganib, tajriba-sinov jarayonida pedagogik faoliyatning turli shakllaridan foydalangan, ya’ni yakka, guruhli va ommaviy shakllarda tahlil

qilganlar. A.YE.Isimova darsdan tashqari ta'lim-tarbiya jarayonida 'quvchilarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishning fanlararo aloqadorligini 5-9-sinflar misolida 'rgangan. Mazkur tadqiqot ishlarida darsdan tashqari mashg'ulotlarda nazarda tutiladi.

Darsdan tashqari faoliyat tizimi k 'p komponentli b 'lib, 'quvchilarning b 'sh vaqtlarini quyidagi tarkibda, tartibda, shaklda va joylarda amalga oshirilishi mumkin:

- 'quv yurti tarkibida;
- 'quv yurti jamoasi tarkibida;
- individual (yakkama-yakka) tartibda;
- ijtimoiy birlashmalarda va tashkilotlarda;
- klublarda, t 'garaklarda, muzeylarda;
- mehnat jamoalarida;
- alohida fanlarni chuqur mustaqil 'rganish chog'ida;
- ta'lim muassasidan tashqaridaga madaniy dam olishning turli shakllarida.

'quvchilarning darsdan tashqari faoliyat tizimining 'ziga xosligi shundaki, uning har bir komponenti alohida loyihalashtiriladi va har doim ham pedagogik ta'sir doirasi bilan qamrab olinmaydi.

'quvchilarning darsdan tashqari faoliyat tizimini redjalashtirish shakllari:

- 'quv yurtining ish rejasi;
- 'quv yurtining 'quvchilar bilan olib boradigan ma'naviy-ma'rifiy ishlar rejasi;
- 'quv guruhlari 'quvchilari bilan olib boriladigan ma'naviy-ma'rifiy ishlar rejasi va boshqalar.

Pedagogik amaliyotga q 'yiladigan talablar, pedagogik amaliyot b 'yicha hujjatlar, ularni rasmiylashtirish, hisobot tayyorlash tartibi va pedagogik amaliyotni yakunlash

Malakaviy amaliyot quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

1. 'quv tanishuv amaliyoti.

2. Ishlab chiqarish amaliyoti.
3. Pedagogik amaliyot.
4. Bitiruv oldi amaliyoti.

Amaliyot b 'yicha meyoriy hujjatlar quyidagicha:

1. Amaliyot nizomi.
2. Amaliyot kundaligi.
3. Amaliyot rejasi.
4. Amaliyot dasturi.

Talabaning asosiy vazifalari:

1. Amaliyot dasturida k 'rsatilgan topshiriqlarni t 'liq bajarish.
2. Amaliyot obyektining ichki tartib-qoidalariga, hayot xavfsizligi, gigiyena va sanitariya qoidalariga qan'iy rioya qilish.
3. Kundalik yuritish va unda obyekt t 'g'risidagi dastlabki taassurotlar, berilgan topshiriqlar, uning ijrosi, tahlil va xulosalarni qayd etib borish.
4. Amaliyot rahbarining boshqa k 'rsatmalariga t 'liq amal qilish va barcha q 'shimcha tadbirlarda faol ishtirok etish.
5. Kundalik va yozma hisobotni 'z vaqtida amaliyot rahbariga topshirish.

Mutaxassislik kafedra mudirining vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Amaliyot b 'yicha umumiy nazoratni amalga oshiradi.
2. OTM, amaliyot rahbari bilan birgalikda amaliyot 'tkazish haqida rektor buyrug'i loyihasini tayyorlaydi.
3. Amaliyot boshlaguncha shartnoma tuzilgan amaliyot obyektini bilan aloqa 'rnatadi hamda amaliyot tartiblar va shartlarini kelishib oladi.
4. Amaliyot b 'yicha rahbar bilan birgalikda amaliyot ish dasturini tuzadi, amaliyot obyektini imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda umumiy va yakka tartibdagi topshiriqlarni belgilaydi.
5. Amaliyotning zarurik meyoriy hujjatlari bilan ta'minlash chorasini k 'radi.
6. Amaliyot oldidan b 'lib 'tadigan tashkiliy yig'ilishni uyushtiradi, talabalarni amaliyot rahbarlari va amaliyot dasturi bilan tanishtiradi.

7. Amaliyotga rahbarlik – tayinlangan ‘qituvchiga ‘quv amaliyotini yuqori saviyada mazmunli ‘tkazish b ‘yicha zaruriy k ‘rsatmalarni beradi.

8. Amaliyot tugugandan keyin amaliyot b ‘yicha rahbarning hisobotini qabul qiladi.

9. Komissiya a’zosi sifatida talabalar hisobotining himoyasida ishtirok etadi.

10. Amaliyot yakuni b ‘yicha fakultet Ilmiy kengashida hisobot beradi.

Amaliyot b ‘yicha rahbar vazifalari:

1. Kafedra mudiri bilan birgalikda amaliyot dasturi tuzadi va talabalar uchun topshiriqlar beradi.

2. Amaliyot obyektiga oldinroq borib, obyektning talabalarni qabul qilishga tayyorlaydi.

3. Talabalarni umumiy va yakka tartibga topshiriqlar mazmuni bilan tanishtiradi va uni bajarish b ‘yicha zaruriy k ‘rsatmalar beradi, uslubiy yordam uyushtiradi hamda vaqtida sifatli bajarishni nazorat qiladi, material yig‘ish va tartibga solishga k ‘maklashadi.

4. Talabalarning kundalik ishlari, bajarayotgan ishlari va olib borayotgan yozuvlarni tekshirib kuzatib boradi va zaruriy maslahatlar beradi.

5. Talabalarning hisobotlarini qabul qilib oladi.

6. Amaliyot b ‘yicha kafedra mudiriga hisobot beradi.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Pedagogik amaliyotning maqsad va vazifalari nimalardan iborat?

2. Kasb-hunar kolleji bilan tanishish, ta’lim muassasasi rahbarlari ishlarini ‘rganish qanday amalga oshiriladi?

3. Kasb-hunar ta’limi ustasining ‘quv-tarbiyaviy ishlarini ‘rganish qanday amalga oshiriladi?

4. Kasb-hunar kollejida darsdan va ‘qishdan tashqari ishlarni ‘rganish qanday amalga oshiriladi?

5. Ishlab chiqarish ustasi va guruh rahbari olib boradigan kasbga qiziqtirishning qanday usullari va metodlari mavjud?

6. Pedagogik amaliyotga qanday talablar qo'yiladi?

7. Pedagogik amaliyot b'ycha hujjatlar, ularni rasmiylashtirish, hisobot tayyorlash tartibi va pedagogik amaliyotni yakunlash qanday amalga oshiriladi?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvallarni to'ldiring:

1-jadval

Malakaviy amaliyot	Amaliyot hujjatlari

2-jadval

Malakaviy amaliyot jarayonida talaba vazifalari	Mutaxassislik kafedra mudirining vazifalari	Amaliyot b'ycha rahbar vazifalari

2. Malakaviy amaliyot o'tkazilgan ta'lim muassasining meyoriy hujjatlaridan nusxa ko'chiring va quyidagi jadvalni to'ldiring:

Hujjat nomi	Hujjat mazmuni

15-MAVZU "KASB TA'LIMI METODIKASI" FANIDAN MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH VA BAJARISH METODIKASI

Reja:

1. Mustaqil ishlar haqida va bajarish texnologiyasi.
2. Mustaqil ta'lim olish metodikasi.
3. "Kasb ta'limi metodikasi" fanidan mustaqil ishlarni bajarishda manbalardan foydalanish.

Tushunchalar va tayanch iboralar: mustaqil ishlar, mustaqil ta'lim, metodika

I. Mustaqil ishlar haqida va bajarish texnologiyasi

1.1. Ushbu y 'riqnoma 'zbekiston Respublikasining «Ta'lim t 'g'risida»gi, «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi t 'g'risida»gi Qonunlari, DTS talablari va 'zbekiston Respublikasi Oliy va 'rta maxsus ta'lim vazirligining 2005 yil 30 sentabrdagi 217-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni baholashning reyting tizimi t 'g'risida muvaqqat Nizom» xamda Oliy va 'rta maxsus ta'lim vazirligining 21.02.2005 yildagi 34 sonli talabalar mustaqil ishlarini tashkil qilish t 'g'risidagi buyrug'i asosida ishlab chiqildi²⁴.

1.2. Talabaning mustaqil ishi 'quv rejada muayyan fanni 'zlashtirish uchun belgilangan 'quv soatining ajralmas qismi b 'lib u uslubiy axborot resurslari bilan ta'minlanadi.

1.3. Talabaning mustaqil ishi reyting tizimi talablari asosida nazorat qilinadi.

1.4. Talabalarning haftalik mustaqil ishlarining umumiy hajmi bakalavriat y 'nalishida-26 soatni, magistratura mutaxassisliklarida 18-soatni tashkil etadi.

II. Talaba mustaqil ishining tashkiliy shakllari

2.1. Universitetda mustaqil ta'lim har bir fanning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, referat, uy vazifasi, prezentatsiya, kurs ishi va shu kabi boshqa shakllarda amalga oshirilishi mumkin.

Mustaqil ta'limni turlariga quyidagilar kiradi:

- ayrim mavzularni 'quv adabiyotlari yordamida mustaqil 'zlashtirish;
- berilgan mavzu b 'yicha referat tayyorlash;
- amaliy mashg'ulotlar va seminarlarga tayyorgarlik k 'rish;
- laboratoriya ishlarini bajarishga tayyorgarlik k 'rish;
- kurs ishlarini bajarish;
- nazariy bilimlarni amaliyotda q 'llash;

²⁴ Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etish va baholash tartibi t 'g'risida y 'riqnoma

- mavzu yoki ma'lum bir bob b 'yicha taxliliy ma'lumotlar asosida xulosalar qilish va ilmiy maqola tayyorlash;

- anjumanlarda ma'ruzalar bilan qatnashish;
- bitiruv malakaviy ishini tayyorlash;
- magistrlik dissertatsiyasini tayyorlash;
- fanlar b 'yicha uyga berilgan topshiriqlarni bajarish;
- mavzular b 'yicha slaydlar, prezentatsiyalar tayyorlash.

'qitilayotgan fanning xususiyatlaridan kelib chiqqan xolda talabalar mustaqil ishini tashkil etishda boshqa shakllardan ham foydalanish mumkin.

2.2. 'qitiladigan fanlar b 'yicha ishchi 'quv dasturlarida talabalar mustaqil ishining mazmuni, mohiyati, shakli va xajmi xamda manbalari k 'rsatiladi.

2.3. Talaba mustaqil ishi uchun 'quv rejada ajratilgan vaqtga mos ravishda har bir fan b 'yicha tegishli kafedralarda mustaqil ishning tashkiliy shakllari, topshiriq variantlari ishlab chiqiladi va fakultet 'quv-uslubiy kengashida tasdiqlanadi.

2.4. Mustaqil ishni bajarish uchun har bir fan b 'yicha talabalarga k 'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi xamda tarqatma material sifatida fan b 'yicha birinchi mashg'ulotda talabalarga yetkaziladi.

III. Mustaqil ta'limning asosiy vazifalariga:

- 3.1. Bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish;
- 3.2. Ijodiy faoliyatga qiziqishni shakllantirish;
- 3.3. Ta'lim olish usullarini egallash;
- 3.4. Tushunish va fikrlash qobiliyatini rivojlantirish;
- 3.5. Mustaqil xulosalar chiqarish k 'nikmalarini shakllantirish kiradi.

IV. Talabalar mustaqil ta'limini samarali tashkil etish uchun:

4.1. Talabalar mustaqil ishining barcha shakllarini tashkil etilishga tizimli yondashish;

4.2. Talabalar mustaqil ishining barcha bosqichlari (turlari)ni muvofiqlashtirish va uzviylashtirish;

4.3. Talabalar mustaqil ishining bajarilishi sifati ustidan natijaviy nazorat olib borish;

4.4. Talabalar mustaqil ishini tashkil etish va nazorat olib borish mexanizmini yaratish va takomillashtirib borish maqsadga muvofiq.

V. Talaba mustaqil ishini nazorat qilish tartibi

5.1. Talabalarning mustaqil ishini nazorat qilib borish har bir kafedrada tuziladigan va kafedra mudiri tomonidan tasdiqlanadigan maslahatlar jadvali asosida amalga oshiriladi.

5.2. Talabalarning mustaqil ishi boʻyicha maslahat soatlari mustaqil taʼlim uchun yozilgan qoʻyilgan jurnallarda qayd etib boriladi.

5.3. Talabalar mustaqil ishini nazorat qilish bevosita fan boʻyicha oʻquv mashgʻulotlarini olib boruvchi professor- oʻqituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

5.4. Talabalarning mustaqil ishi reyting ballari bilan (fanga ajratilgan mustaqil taʼlim soatiga nisbatan) baholanadi va natijasi fan boʻyicha talabaning umumiy reytingiga kiritiladi.

VI. Mustaqil taʼlimni amalga oshirish boʻyicha fan oʻqituvchisining vazifalari

Mustaqil ish dasturiga muvofiq talabaga mustaqil taʼlimga tegishli materiallarni taʼminlash jumladan:

6.1. Talaba tomonidan mustaqil taʼlimni belgilangan reja asosida bajarilishi ustidan nazorat olib borish;

6.2. Darsliklar, oʻquv qoʻllanmalar, ilmiy risolalar, ilmiy maqolalar bilan tanishib chiqish boʻyicha topshiriqlar berish;

6.3. Asosiy adabiyotlar, maʼlumotlar va arxiv materiallarini hamda mavzu boʻyicha boshqa manbalarni tavsiya etish;

6.4. Mustaqil ishiga oʻzi raxbarlik qilayotgan talabalar bilan jadval asosida maslahatlar oʻtkazish;

6.5. Mustaqil taʼlimning bajarilish jarayoni natijalari taʼlim gʻarisida kafedra yigʻinlarida muntazam axborot berib borish;

6.6. Mustaqil ish natijalarini baholash.

VII. Talaba mustaqil ishini baholash tartibi

7.1. Talabalar mustaqil ishini baholash mezonlari tegishli kafedralar tomonidan ishlab chiqiladi va fakultet Ilmiy kengashida tasdiqlanadi.

7.2. Mustaqil ishlarni baholash mezonlari talabalarga ‘quv yili semestri boshlanishidan oldin xar bir fan prof- ‘qituvchisi tomonidan talabalarga ‘quv-uslubiy materiallar bilan birgalikda tarqatiladi.

7.3. Fanlar kesimida talabalarning mustaqil ishlari b ‘yicha ‘zlashtirish muntazam ravishda talabalar guruxlarida, kafedra yig‘ilishlarida xamda xar ‘quv yilida kamida 2-marta fakultet Ilmiy Kengashida muhokama etib boriladi.

7.4. Talabalarning mustaqil ishi har bir kafedraning reyting oynasida yoritib boriladi.

7.4. Talabalarning mustaqil ishi har bir kafedrada fan ‘qituvchisi tomonidan r ‘yhatga olinadi va ‘quv yili mobaynida saqlanadi.

7.5. Oliy ta’lim muassasasida yuqori darajada baholangan talabalarning mustaqil ishlari moddiy va ma’naviy jihatdan rag‘batlantiriladi.

7.6. Yuqori darajada baholangan talabalarning mustaqil ishlari fakultetlarning **Web** sahifalarida e’lon qilinib boriladi.

Mustaqil ta’lim olish metodikasi

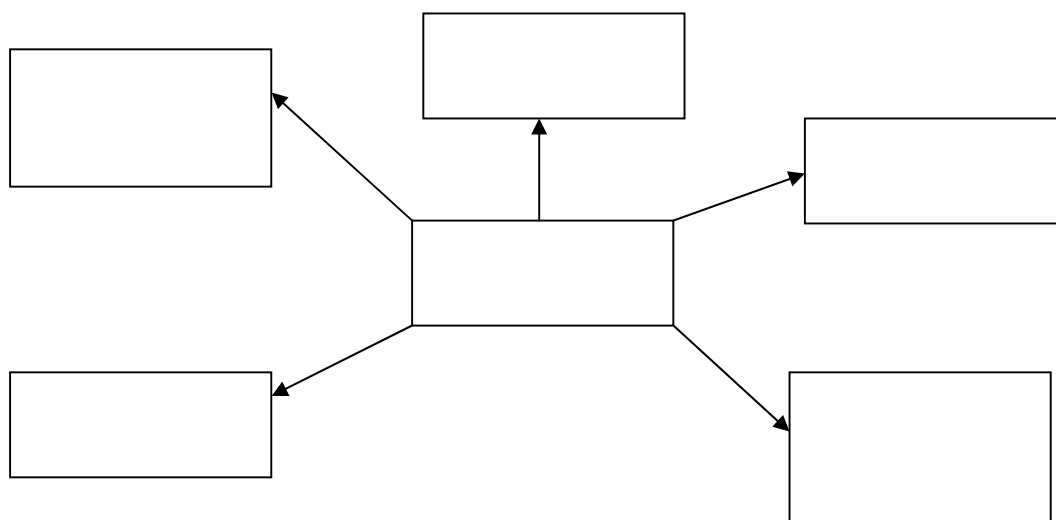
Mustaqil ishlar talabaning umumiy rivojlanishiga va kasbiy mahoratini ‘stirishga xizmat qilishi kerak. Shuningdek talabalarning mustaqil va ijodiy ishlarini tashkil qilish tarbiyaviy, ta’limiy ahamiyatga ham ega b ‘lishi kerak. Tarbiyaviylik ahamiyati shundaki talaba ‘z bilimini oshirish va mustahkamlash uchun ‘zini- ‘zini tarbiyalab boradi. Ta’limiy ahamiyati esa talaba b ‘sh vaqtdan samarali foydalangan holda mustaqil bilim olish jarayonining shakllanishiga olib keladi.

Mustaqil ishlarning turlari, shakllarini tanlashda «oddiydan-murakkabga» hamda «umumiydan-xususiyga», «mavhumdan-aniqlikka» tamoyillariga amal qilish lozim. Mustaqil va ijodiy ish topshiriqlarini ishlab chiqishda har bir talaba shaxsiy imkoniyatlari, tushunuvchanlik, ‘quv materialini ‘zlashtirish darajasi

inobatga olinishi, shaxsga yunaltilgan o'qitish texnologiyalarini qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Mustaqil ish muayyan fandan o'quv dasturida belgilangan hamda talaba tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakaning ma'lum bir qismi bo'lib, o'qituvchi maslahati va tavsiyalari asosida auditoriyada yoki auditoriyadan tashqarida bajariladi. Ushbu bo'limda talabalar mustaqil ishini bajarish yuzasidan tegishli kafedralar tomonidan savol va topshiriqlar hamda ularni bajarish bo'yicha metodik tavsiyalar beriladi. Fanning xususiyatidan kelib chiqib quyidagi sxemada keltirilgan mustaqil ish turlari bo'yicha topshiriqlar ishlab chiqiladi.

Talaba tomonidan mustaqil ravishda javob yozishni (referat yoki hisobot shaklida) talab etuvchi savollar ishlab chiqiladi. Talabaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yunaltilgan topshiriqlar ishlab chiqiladi.

10-rasm. Mustaqil ish turlari.

Yozma mustaqil topshiriqlar:

-hisoblash uchun berilgan vazifalarni bajarish, umumlashtiruvchi va takrorlanuvchi jadvallarni tashkil qilish, texnologik xaritalarni ishlab chiqish, laboratoriya, amaliy ishlar tashkil qilishida hisobotlar tuzish va shunga o'xshash vazifalarni o'z ichiga oladi.

Grafik mustaqil topshiriqlar:

- ularga turli loyihalarni tayyorlash chizmachilik ishlarini eskizlashtirish, kesmalar va kesishmalarni tasvirlash, (ayrim detal va tugunlarni chizib k 'rsatish va x.z), sxemalar, grafiklar, diagrammalarni tuzish, kuzatish natijalarini tasvirlash va shunga 'xshash vazifalarni 'z ichiga oladi.

Amaliy xarakterdagi mustaqil topshiriqlar:

- talabalar 'qituvchi topshirig'i asosida mustaqil ishni bajarish jarayonida buyum va maxsulotlarni tayyorlash, jihoz va asbob-uskunalarni ta'mirlash, maxsulotga ishlov berish, hisoblash, yangi moslamalarni loyihalash, maket va modellar, namunalar tayyorlash kabi ishlarni amalga oshiradilar.

“Kasb ta’limi metodikasi” fanidan mustaqil ishlarni bajarishda manbalardan foydalanish

Ma'lumki, 'quv rejalarini bajarish jarayonida asosiy e'tibor talabalarning mustaqil ta'lim olishlariga qaratilgan. Talaba mustaqil ishlash jarayonida ham kompyuter orqali 'ziga kerakli b 'lgan ma'lumotlarni olishi, 'zining fikrlarini q 'shimcha sifatida kiritishi hamda tahlil etishi mumkin. Natijada, talaba faqatgina tinglovchi b 'lib qolmasdan mustaqil fikrlovchi, mavzuga oid materiallarni izlovchi, muntazam ravishda bilim olishga intiluvchiga aylanadi. Talabalar asosan 'zlarining mustaqil olgan bilimlaridan seminar mashg'ulotlarida foydalanishi mumkin.

Mustaqil ta'lim jarayonida talabalar darslikdan tashqari, monografik asarlarni, ilmiy risola va maqolalarni ham 'qiydilar hamda turli mavzudagi materiallarni topishlari darslik va 'quv q 'llanmalarni 'rganish, ma'ruzalar matnini 'zlashtirish, maxsus adabiyotlardan foydalanish, badiiy asarlarni tahlil qilish, mustaqil ishlashni 'rganish va odat qilish, nazariy va amaliy mashg'ulotlarni mustaqil tahlil qilishlari kerak.

«Kasb ta’limi metodikasi» fanidan talabalarning mavzuga oid mustaqil ishlarini q 'lyozma holida yoki kompyuter vositasida quyidagi 8-jadvaldagi vazifalarni bajaradi:

«Kasb ta'limi metodikasi» fanidan mustaqil ish shakllari

T/r	Fandagi mavzular	Mustaqil ish shakllari					
		Referat yozish	Krossvordlar tuzish	Bukletlar tayyorlash	Albom tayyorlash	Plakatlar chizish	Kartochkalar tayyorlash
1.	«Ta'lim t 'g'risida»gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish jarayonida «Kasb ta'limi metodikasi» fanining predmeti, maqsad va vazifalari	+	+	+	+	+	+
2.	Kasb-hunar ta'limi tamoyillari.	+	+	+	+	+	+
3.	Kasb-hunar ta'limining didaktik tizimlari	+	+	+	+	+	+
4.	Kasb-hunar ta'limini amalga oshirish metodlari.	+	+	+	+	+	+
5.	Kasb-hunar ta'limining tashkiliy shakllari	+	+	+	+	+	+
6.	'quv jarayonida ta'lim vositalaridan foydalanish metodikasi	+	+	+	+	+	+
7.	Kasb-hunar kollejlari 'quv xonalari, laboratoriyalari hamda 'quv ustaxonalariga qoyiladigan talablar va ularni jihozlash	+	+	+	+	+	+
8.	'quv ustaxonalarida mashg'ulotlarni tashkil etish	+	+	+	+	+	+
9.	'quv-ishlab chiqarish ishlarini meyorlashtirish	+	+	+	+	+	+
10.	Kasb ta'limida 'qituvchi va 'quvchi faoliyatini tashkil etish	+	+	+	+	+	+
11.	Kasb ta'limi 'qituvchisi va 'quv ustasiga qoyiladigan talablar	+	+	+	+	+	+
12.	Kasb-hunar kollejlarda 'quvchilar bilim, k 'nikma va malakalarini nazorat qilish va baholash	+	+	+	+	+	+
13.	Kasb ta'limi 'qituvchisining metodik ishlari	+	+	+	+	+	+
14.	B 'lajak kasb ta'limi 'qituvchilarning pedagogik amaliyoti	+	+	+	+	+	+

15.	«Kasb ta'limi metodikasi» fanidan mustaqil ishlarni tashkil etish va bajarish metodikasi	+	+	+	+	+	+
16.	Darsdan hamda 'quv muassasasidan tashqari mashg'ulotlarni rejalashtirish va tashkillashtirish	+	+	+	+	+	+

Talabadagi mustaqil fikr dastlab mikroguruh doirasida shakllanib, s'ng jamoa hukmiga havola etiladi. Yuqorida qayd etilgan mustaqil ishlar namunalari quyidagi manbalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir:

1. 'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. – Toshkent: 'zbekiston, 1992. – 47 b.
2. Karimov I. Barkamol avlod – 'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: Sharq, 1997. – 64 b.
3. Abduqudusov O.A., Rashidov H.F. Kasb-hunar pedagogikasi. – T.: 'MKHTTKMOUQTI, 2009. – 238 b.
4. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008. – 180 b.
5. Mavlonova R., T'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – T.: 'qituvchi, 2001. – 512 b.
6. Pedagogika fanidan namunaviy dastur (bakalavr y'nalishi uchun) - T., 2004. – 40 b.
7. 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t'plami. 1-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 291 b.
8. 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t'plami. 2-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 339 b.
9. 'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t'plami. 3-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 457 b.
10. Qurbonov SH., Seytxalilov E. Ta'lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2006. – 592 b.

Talabalarning mustaqil 'rganadigan mavzulari dastur rejasida k'rsatilgan ma'ruza, seminar va amaliy mashg'ulotlarini bevosita takrorlamagan holda,

alohida axborot manbalariga asoslanib, har bir mavzuni chuqur o‘rganib, tahlil etishga qaratilmog‘i lozim.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Mustaqil ishlar haqida nimani bilasiz?
2. Mustaqil ishlarni bajarish texnologiyasi nimadan iborat?
2. Mustaqil ta’lim olish metodikasi qanday amalga oshiriladi?
4. “Kasb ta’limi metodikasi” fanidan qanday turdagi mustaqil ishlarni bajarish mumkin?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Quyidagi jadvalni tuzing:

Mustaqil ishlarni bajarish texnologiyasi	Mustaqil ish mazmuni
Talaba mustaqil ishining tashkiliy shakllari	
Mustaqil ta’limning asosiy vazifalari	
Talaba mustaqil ishini nazorat qilish tartibi	
Mustaqil ta’limni amalga oshirish b ‘yicha fan o‘qituvchisining vazifalari	
Talaba mustaqil ishini baholash tartibi	

2.10. DARSDAN HAMDA O‘QUV MUASSASASIDAN TASHQARI MASHG‘ULOTLARNI REJALASHTIRISH VA TASHKILLASHTIRISH

Reja:

1. Ekskursiyalarni tayyorlash, o‘tkazish hamda uning yakuni b ‘yicha hisobot ishlari.
2. Tashkiliy ishlarining rejalarini tuzish. Tashkiliy qatnashchilarining faolligini oshirish y ‘llari.

Tushunchalar va tayanch iboralar: ekskursiya, tashkiliy, hisobot

Ekskursiyalarni tayyorlash, ‘tkazish hamda uning yakuni b ‘yicha hisobot ishlari

Ekskursiyani uyushtirishdan maqsad – ‘quvchilar uchun fanlararo ekologik mazmunda ekskursiyani tashkil etish va uni ‘tkazish shakllarini ishlab chiqishdan iborat.

Ekskursiya jarayonida ‘quvchining tabiatda ‘zini tutish madaniyati tahlil etiladi. Ekskursiyalarni ‘quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda masalan, hayvonot bog‘iga, «Botanika bog‘i»ga, tabiat q ‘yniga rejalashtirildi. Mazkur ekskursiyalar davomida olingan bilimlar «Yumaloqlangan qor ‘yini» metodi yordamida mustahkamlash tavsiya qilinadi. «Yumaloqlangan qor ‘yini» metodi – mavzuni muayyan qismlarga b ‘lgan holda ‘zlashtirish imkonini beruvchi, tahsil oluvchilarda guruh va juftlikda ishlash k ‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi interaktiv metod [16. – B.150].

T ‘garak ishlarining rejalarini tuzish. T ‘garak qatnashchilarining faolligini oshirish y ‘llari

T ‘garak – muhim tarbiyaviy vazifani bajaradi. Zero, jonli burchaklarning tashkil etilishi jonivorlar, qushlar va ‘simliklarni asrab avaylash mas’uliyatini, burchini, amaliy k ‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayrim ‘quv fanlarining t ‘garaklarini «Fikrlarning shiddatli hujumi» metodidan foydalanilgan holda tashkil etish mumkin. Mazkur metod ‘qitishning interfaol metodlaridan biri [16. – B. 137].

Quyida 9-10-jadvallarda PK «Boshlang‘ich ta’lim» y ‘nalishi uchun ishlab chiqilgan t ‘garak dasturi va uning yillik mavzui rejasi berilgan.

9-jadval

«Fanlararo aloqadorlik» t ‘garagining dasturi (1-3-bosqichlar)

T/r	Mavzular	Nazariy mashg‘ulotlar (soat)	Amaliy mashg‘ulotlar (soat)	Jami
1.	Kirish	1		1
2.	Ijtimoiy-gumanitar fanlar va ekologiya	1	1	2
3.	Tabiiy fanlar va ekologiya	1	1	2
4.	Aniq fanlar va ekologiya	1	1	2
5.	Umumkasbiy fanlar va ekologiya	1		1

6.	Pedagogika, tabiiy fanlar va ekologiya	1		1
7.	Psixologiya, ijtimoiy-gumanitar fanlar va ekologiya	1		1
8.	Maxsus fanlar va ekologiya	1	4	5
9.	T 'garak ishining yakunlanishi	1	2	3
	Jami	9	9	18

10-jadval

«Fanlararo aloqadorlik» t 'garak mashg'ulotining yillik mavzuiy rejası

T/r	Nazariy mashg'ulotlar	Amaliy mashg'ulotlar	Soat	Muddat
1.	Kirish. «Fanlararo aloqadorlik» t 'garagining vazifalari. T 'garakning 'quv re-jasi		1	Yanvar
2.	Ijtimoiy-gumanitar fanlar va ekologiya		1	
		Ekologik mazmunda ijtimoiy-gumanitar fanlar y 'nalishidagi mavzular tahlili	1	
3.	Tabiiy fanlar va ekologiya		1	Fevral
		Ekologik mazmunda tabiiy fanlar y 'nalishidagi mavzular tahlili	1	
		Maktab yer maydonchasidagi 'quvchilar mehnatini kuzatish	1	
4.	Aniq fanlar va ekologiya		1	
		Ekologik mazmunda masalalar tuzish, yechish	1	Mart
5.	Umumkasbiy fanlar va ekologiya		1	
6.	Pedagogika, tabiiy fanlar va ekologiya		1	
7.	Psixologiya, ijtimoiy-gumanitar fanlar va ekologiya		1	Aprel
8.	Maxsus fanlar va ekologiya		1	
		Ekologik mazmunda tarqatma materiallar tayyorlash	1	
		Ekologik mazmunda mashq, diktant va bayon tuzish	1	
		Ekologik mazmunda masalalar tuzish.	1	May
9.	T 'garak ishining yakunlanishi		1	
		Konferensiyaga tayyorlanish va 'tkazish	1	
		T 'garak haqida suhbat	1	

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bosqichida turgan jamiyatimiz hozirgi kunda malakali kadrlarni tayyorlash jarayonini yanada takomillashtirish muammosini ‘z oldiga q ‘ymoqda. Shu munosabat bilan, oliy ta’lim tizi oldida jamiyat uchun faqat chuqur bilimli, muayyan mutaxassislik malakalarini chuqur egallagan shaxslargini emas, ayni vaqtda davr talablariga javob bera oladigan yuksak insonli, fazalatlarga ega hamda chuqur kasb sohibi va uning fidoyisi, xalqiga sodiq, jamiyat fuqoralik kasb va mas’uliyatini yaxshi anglagan, hayotda va ish faoliyatida ‘z ‘rnini topa oladigan, ‘zi Vatanning kelajagi va ravniqi uchun xizmat qila oladigan haqiqiy raqobatbardosh, madaniyatili shax mutaxassis kadrlarni tayyorlash vazifasini ado etishni talab etadi.

Mustaqillikka erishilgach, ‘zbekiston respublikasi barcha sohalar b ‘yicha taraqqiyotning yangi y ‘lga kirib, vatanparvarlik, insonparvarlik, adolatparvarlik tushunchalari yangi mazmun bilan boyitib borilmoqda.

Xususan, vatan tuyg‘usi va tanparvarlik tushunchalari ‘zlarining asl ma’nosini topdi. ‘tgan qisqa darvda har tomonlama barkamol, iymon-e’tiqodli, mustahkam bilimli, fidoyi vatanparvar, sadoqatli va xalqparvar fuqoralarning vatan istiqbolining porloqligiga b ‘lgan ishonchi tobora ortib bormoqda. Buyuk kelajak yaratish y ‘lidagi dasturiy maqsadimizning pirovard natijasi barkamol, sog‘lom avlodni voyaga yetkazishga ta’lim-tarbiya tizimi jiddiy, ijobiy yangilanishlarni vujudga keltirishga bog‘liq.

‘quv yili davomida, odatda tarbiyachilar hamkasblarning tarbiyaviy soat, axborot soati yoki tarbiyaviy tadbirlarda tajriba almashish maqsadida ishtirok etadilar. Bunday holda eng qiyini, kuzatilgan yoki ishtirok etilgan tarbiyaviy soat, axborot soati, tarbiyaviy tadbir haqida fikr bildirish, uni tahlil qilish hisoblanadi. Tahlil qilish mezonlari:

1. Tarbiyaviy soat, axborot soati va tarbiyaviy tadbir tuzilmasining, ketma-ketligi va t ‘g‘ri tuzilganligi.
2. Tanlangan mavzuni tarbiyaviy ahamiyati yuzasidan dolzarbligini.
3. Tanlangan mavzuni olib borilayotgan ishga mosligini.

4. ‘tkazilayotgan tarbiyaviy ishning t ‘g‘ri rejashtirilgani va vaqtni t ‘g‘ri taqsimlanganligi.

5. Ishlatilayotgan bezaklar, k ‘rgazmali vositalarning mavjudligi va tanlangan mavzuga mosligi, tarbiyaviy ta’siri.

6. Tarbiyachi mahorati:

- tashqi qiyofasi va notiqlik san’atiga egaligi, suxandonligi;
- ishtirokchilarni boshqara olishi va kuzatuvchanligi;
- ishtirokchilarni faollashtira olishi;
- turli tarbiyaviy usullarni ishlata bilishi;
- texnik vositalar, maxsus hissiy samaralardan foydalanishi;
- ma’qullashni va rag‘batlantirishni bilishi.

7. ‘tkazilayotgan ishga ijodiy yondashilganligi.

8. Ishtirokchilarning ishtiroki.

Nazorat savol va topshiriqlar:

1. Ekskursiyalar qanday tayyorlab hamda ‘tkazish mumkin?
2. Ekskursiya yakuni b ‘yicha qanday tartibda hisobot ishlari yoziladi?
3. T ‘garak ishlarining rejalari qanday tuziladi?
4. T ‘garak qatnashchilarining faolligi qanday oshiriladi?

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. T ‘garak dasturi va yillik ish rejasini ishlab chiqing.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR R ‘YXATI

1. ‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. – Toshkent: ‘zbekiston, 1992. – 47 b.
2. Karimov I. Barkamol avlod – ‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: Sharq, 1997. – 64 b.
3. Karimov I. Barkamol avlod orzusi. – Toshkent: Sharq, 1999. –181 b.
4. Karimov I. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
5. Azimova Z.E. ‘quvchilarning shaxslararo munosabatlari integral diagnostikasi: Dis. ... ped.fan.nom. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009. – 185 b.
6. Abduqudusov O.A., Rashidov H.F. Kasb-hunar pedagogikasi. – T.: ‘MKHTTKMOUQTI, 2009. – 238 b.
7. Ibragimov X., Abdullayev SH. Pedagogika nazariyasi. Darslik. - T.: Fan va texnologiya, 2008. - 288 b.
8. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardayev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008. – 180 b.
9. Isayeva G. Integrallashgan ta’lim jarayonida innovatsiyalarni tatbiq etishning pedagogik-psixologik asosi // Umumiy ‘rta ta’limning nazariy va amaliy muammolari: Resp.ilmiy-amal.konf. –Toshkent, 2009. –B.42-44.
10. Ismoilova Z.K. Pedagogikadan amaliy mashg‘ulotlar. – Toshkent: Fan, 2001. – 159 b.
11. Kamoldinov M., Vahobjonov B. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: Talqin, 2010. – 128 b.
12. Konstantinov N.A., Medinsiy YE.N., Shabayeva F.M. Pedagogika tarixi. – T.: ‘qituvchi, 1967. – 549 b.
13. Mavlonova R. A., Raxmonqulova N. H. Boshlang‘ich ta’limning integratsiyalashgan pedagogikasi. – T., 2006. – 99 b.
14. Mavlonova R., T ‘rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – T.: ‘qituvchi, 2001. – 512 b.

15. Mahkamova M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2012. – 184 b.
16. Pedagogikadan atamalar lug‘ati. – Toshkent: Fan, 2008. – 195 b.
17. Pedagogika fanidan namunaviy dastur (bakalavr y ‘nalishi uchun) - T., 2004. – 40 b.
18. Pedagogika: uchebnik dlya studentov pedagogicheskix vuzov i pedagogicheskix kolledjey / Pod red. P.I.Pidkasistogo. – M.: Pedagogicheskoye obshchestvo Rossii, 2002. – 608 s.
19. Roziqov O.R.va boshqalar. Didaktika. - T.: Fan, 1997. - 111 b.
20. Salomov A.A. Matematikaning fanlararo aloqadorlik funksiyasi asosida yuqori sinf ‘quvchilarining k ‘nikma va malakalarini rivojlantirish: Dis. ... ped.fan.nom. – Toshkent, 1998. – 182 b.
21. Umumiy ‘rta va ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi jarayonida fanlararo uzviylikni ta’minlash muammolari: Resp. ilmiy-amaliy konf. material. – Toshkent, 2009. – B.6; – B.179; – B. 193.
22. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t ‘plami. 1-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 291 b.
23. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t ‘plami. 2-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 339 b.
24. ‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari rahbarlari uchun meyoriy hujjatlar t ‘plami. 3-qism. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 457 b.
25. ‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. – T.: ‘zbekiston, 2003. T.5. B. 507.
26. Qurbonov SH., Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2006. – 592 b.
27. Haqiqat manzaralari. 96 mumtoz faylasuf. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 371 b.
28. Internet.